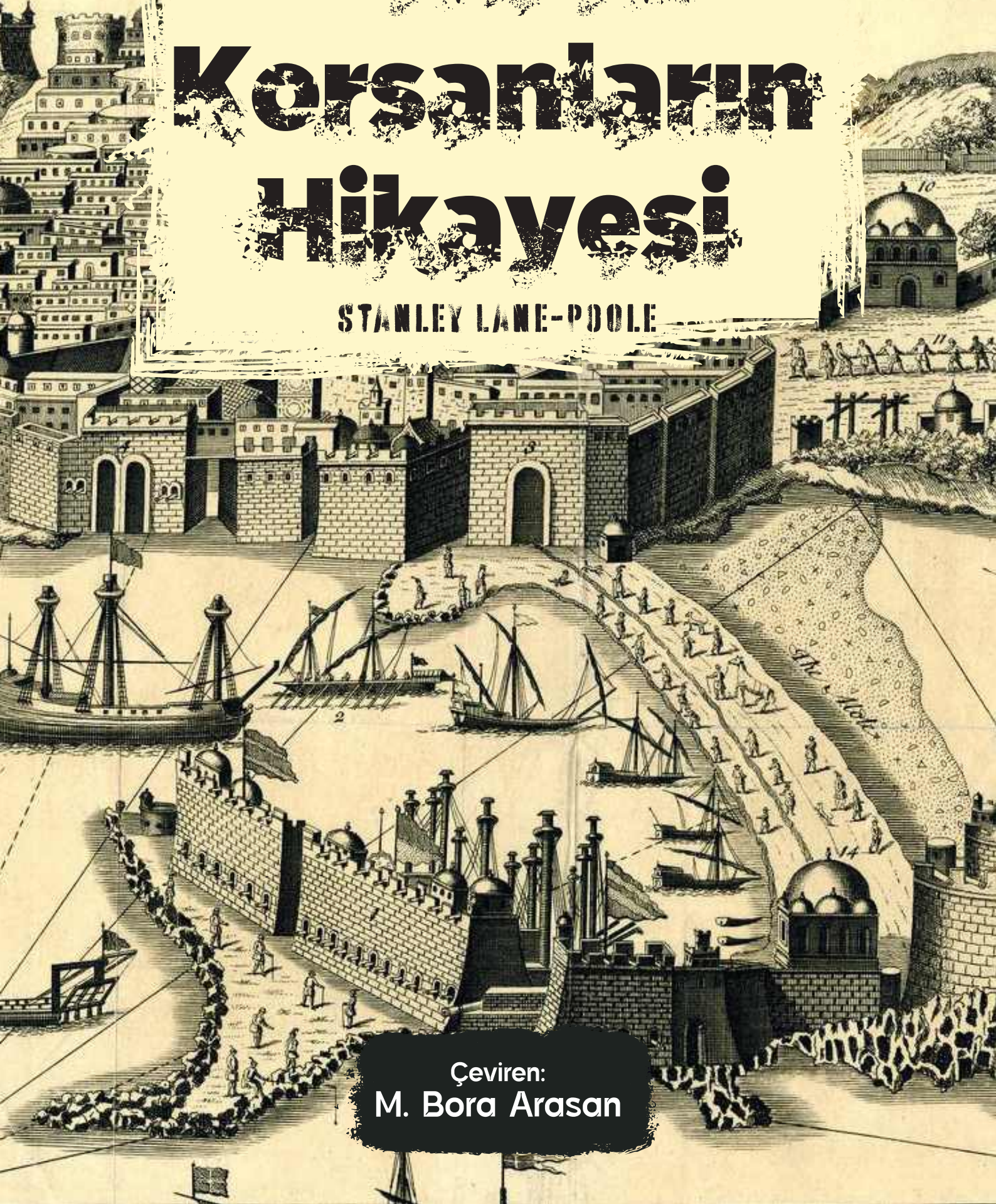

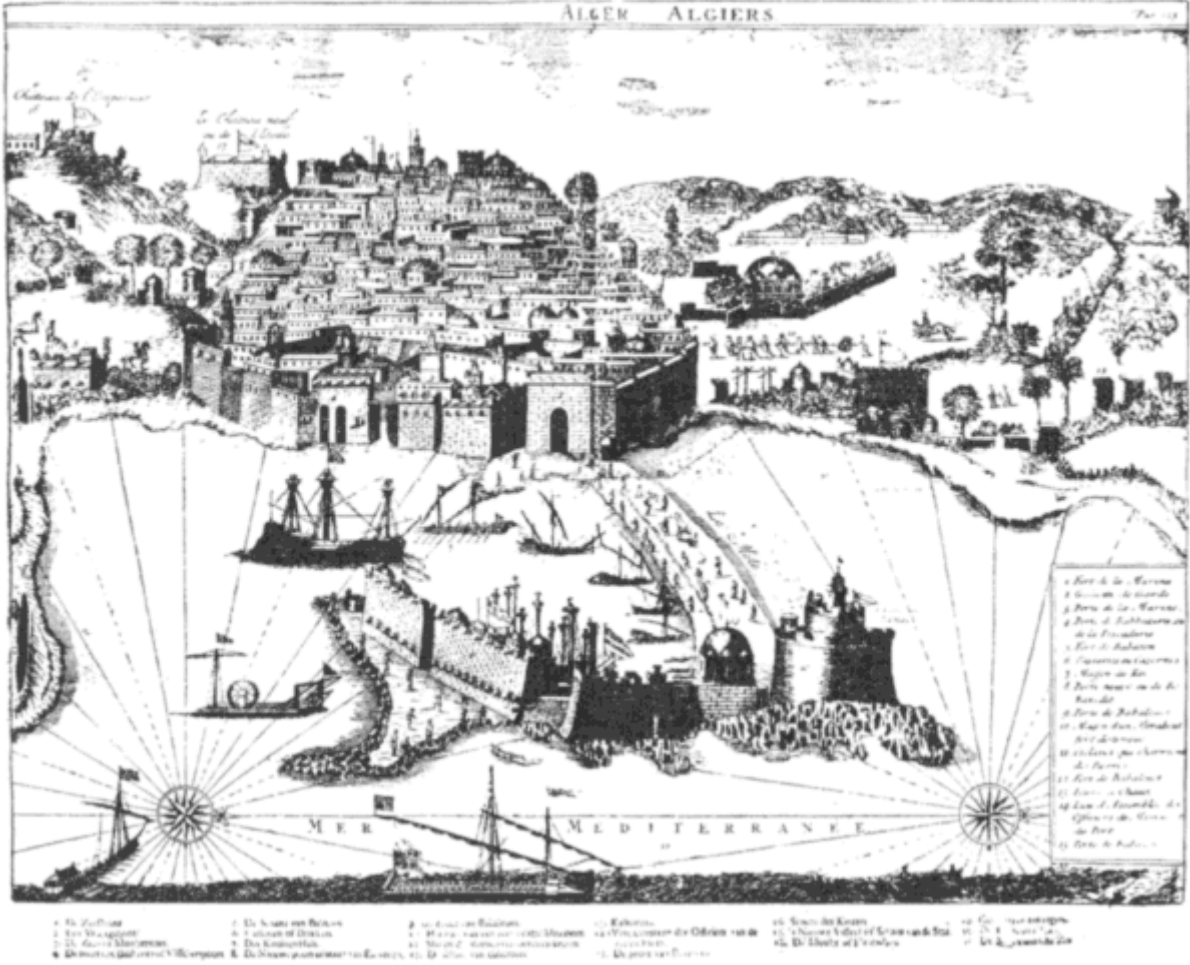
Castle

Berberi Korsanların Hikayesi

STANLEY LANE-POOLE

Çeviren:
M. Bora Arasan

Cezayir 1700 (British Museum'daki bir haritadan)

İÇİNDEKİLER

Çevirenin Sözü

I. Mağribilerin İntikamı

II. Korsanların Diyarı

Bölüm I.

Korsan Amiraller

III. Oruç Reis 1504-1515

IV. Cezayir'in Alınması 1516-1518

V. Barbaros Hayreddin 1518-1530

VI. Osmanlı Donanması 1470-1522

VII. Doria ve Barbaros 1533

VIII. Tunus'un Fethi ve Kaybı 1534-1535

IX. Preveze Açıklarındaki Deniz Savaşı 1537

X. Barbaros Fransada 1539-1546

XI. Charles Cezayirde 1541

XII. Turgut Reis 1543-1560

XIII. Malta Şövalyeleri 1565

XIV. İnebahtı (Lepanto) 1571

Bölüm II.

Küçük Korsanlar

XV. Kadırgaların Komutanları 16.ve 18. yüzyıllar

XVI. Kadırgalar ve Forsalar 16. yüzyıl

XVII. Yelkenlilerin Zaferi. 17. yüzyıl

XVIII. Tutsakların Kurtarılması 17. ve 18. yüzyıllar

XIX. Avrupa'nın Aşağılanması 16 ve 18. yüzyıllar

XX. Birleşik Devletler ve Trablus 1803-5

XXI. Cezayir Savaşı 1816

XXII. Fransızlar Afrikada 1830-1881

ÇEVİRENİN SÖZÜ

Bu kitap, *Stanley Lane-Poole*'un *The Story of the Barbary Corsairs* isimli, ülkemizde iyi bilinen ama bir o kadar da görmezden gelinen bir kitabının Türkçeye çevrilmiş halidir. Akdenizdeki denizcilik, Türk Denizciliği, Korsanlık Tarihi gibi konulardaki çalışmalardan tutun yazılmış pek çok öykü ve romanda da bu çalışmadan faydalandığı yada esinlendiği görülmektedir.

Bu kitaptan bahsedildiğini ilk duyduğumda ortaokula gitmekteydim. Barbaros Kardeşler, Turgut Reis bilinen kişiler olsa da Ali Biçin'in İzlanda Seferi bilinen bir konu değildi. Garp Ocakları adını biliyorduk ama oralardaki yaşamın ve şartların ne olduğu hakkında bir bilgimiz yoktu. En azından Tunus ve Cezayir'in elden çıkışı pek bir üstünkörü şekilde geçiştirilmişti. Gerçi cumhuriyetin başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere kurucu

kadrolarının önemli bir kısmı Trablusta savaşmış olmasaydı muhtemelen Libya'nın kaybı da aynı şekilde ele alınacaktı yani ele alınmayacaktı. Daha sonraları denizciliğe merak sarıp Akdenizdeki Türk Korsanlığı'nı ve Büyük Amiraller'i bir hobi olarak incelerken bilgi kaynağı olarak yerli kaynakların yanı sıra oldukça kısıtlı miktarda İngilizce yayına denk gelmişim. İngilizce kaynaklar hemen hemen istisnasız bir şekilde bu kitaptan yaptıkları atıfları sıralıyorlardı.

Kitabı yıllar sonra temin edebilme imkanım oldu. Hevesle okumaya başladım. Kısa sürede yazarın anlatımı, dönemin İngilizcesinin kullanılış tarzı, döneme ve bahsi geçen toplumlara özgü deyimler gibi unsurlar beni yavaşlattı ve zamanla da durdurdu. Merak da ettiğimden bir çevirisi var mı diye araştırdım ama bulamadım. Büyük kütüphanelere dahi bakındıysam da bir sonuç elde edemedim. Çeviri işini kendim yapayım diye düşündüm. Beklemek yerine faydalı bir şeyler yapabilme fırsatı bulmuşken ve vaktim de varken harekete geçeyim dedim. Üstelik bu konu için çok sayıda kitap yazılmaya başlanmış ve Poole'un bu kitabı da alıntılanan kitaplar arasında belirmeye başlamıştı. Ama gene de bir çeviri yoktu.

Başladım. Okumak ve tercüme yapmak arasındaki büyük fark burada kendini gösterdi. Tercüme yapmak büyük bir sorumluluk gerektiriyordu ve bu kitap oldukça zorluydu. Ağdalı bir İngilizce ile yazılmış olması, yazarımızın sıklıkla Latince, Fransızca deyimler ve cümleler kullanması, kelimelerin bir asrı aşan zaman diliminde uğradıkları anlam kaymaları ve devasa olan ve bu büyüklükleri nedeniyle de konu ve anlam bütünlüklerini kaybeden paragraflardan kaynaklı anlatım kopuklukları karşısında pes ettim ve bıraktım. Yapılacaklar listemde duran ama tek bir adım dahi ilerleme kaydedemediğim bir iş olarak uzun bir zaman bekledi.

Ta ki bir gece, çocukken bir trafik kazasında hayatını kaybeden bir arkadaşımı hatırladım. Adı aklımdan uçup gitmişti. Mezarını kim bilebilirdi ki... Düşündüm. İnsanlar tam anlamıyla kendilerini hatırlayan son insan da onları unuttuğu yada öldüğü zaman yok oluyorlardı. Soruşturdum. "A, öyle bir çocuk vardı" diye yanıtlar geldi ama ismini hatırlayan çıkmadı. Sanki benim ona seslenirken, annesinin onu çağırırken andığı adı hiç yokmuş gibiydi. İstenç dışı bir şekilde düşünmeye devam ettim. Anadoludaki fakir evinden yola çıkıp adını duyduğu bir reisin emrine giren Türk genci, onların yiğitliğine güvenerek aynı yola baş koyan Mağripli yada Endülüslü müslümanlar... Karşı tarafta kendi doğruları için onlara karşı savaşan düşmanlar. Ayaklarında prangalarıyla küreğe çakılmış forsalar... Ne adları, ne yiğitlikleri, ne de katlandıkları acılar, ne de akıbetleri biliniyordu. Barbaros Kardeşlerden Hızır'ın türbesi Beşiktaş'ta vasiyetine uygun şekilde geçen gemileri gözleyecek ve selamlarını alabilecek bir yerdeyken ağabeyi Oruç'un bir mezarı var mıydı? En yakın kaptanları "Şeytandöven" Aydın Reis'in mezarı denizler olmuştu ama Salih Reis'in tarihi kayıtlarda izi birdenbire kaybolmuştu. Hayranı olduğum Kurtogoli (Kurdoğlu Muslihiddin Reis) neredeydi? Üstelik Rodos Beylerbeyi'ydi bu adam. Birileri bir şeyler yapmalı yada en azından gerçekten ciddi ciddi çalışacak, araştırarak insanlara zaman kazandırabilmek için yollarındaki taşları süpürmeliydi. Gene "vira bismillah" diyerek bu yola çıktım.

Gerekirse paragraf paragraf çevireceğim diye giriştim ama yeri geldi kelime kelime uğraşmak zorunda bile kaldım. Barbaros Kardeşler, Turgut Reis zamanları iyiydi de Hristiyan donanmaları Cezayir ve Tunus açıklarındayken çeviri yapma isteğim de deniz seviyesine

iniyordu. Ama sonunda “THE END” yazan kısma ulaştım, çevirdim ve bitirdim. Tabii bu arada, gene her şey bitti derken ve herkes sadece akıl verip bu çalışmaya zerrece destek olmazken sorumluluk alıp işe soyunup tüm eksiklikleri ve yanlışları büyük bir titizlikle tespit ederek düzelten Ege Gönül’ü anmazsam olmaz.

Bu süreç içerisinde yaptığım çevirilerde mutlaka hatalarım olmuştur. Ama tasvip etmesem de, hoşuma gitmese de yazarın tarzından ve bakış açısından dışarı çıkmadım. Alıntılarda yanlış çevirilere denk gelip gülümsediğim anlar da oldu. Benim hatalarıma bakıp gülecek yada eleştirecek insanlar da olacaktır. Olsunlar da... Bu kitap her okunduğunda Türk Korsanları, paşalar, beyler, dayılar, en asilinden en sefiline, dostundan düşmanına herkes bir kez daha anılacak ve dirilecek. Bu bizim ve diğer Akdeniz milletlerine ait ortak geçmişin, nispeten tarafsız bir gözle bakılıp yazıldığı bir kitabın geç de olsa Türkçe’ye çevrilmiş hali en nihayetinde. Fazlası yok. Çeviri de hatalı olduğunu düşündüğünüz kısımları iletirseniz gerekli güncellemeleri de yaparım.

Son olarak, bu çalışma sırasında bana sabreden aileme, bana görevimi yapmama vesile olan “kayıp” arkadaşına ve hepsinden önemlisi böyle bir sorumluluğu omzuma yükletebilecek bir tarihi “yapan” atalarımız Türk Korsanları’na teşekkür etmek isterim.

Orijinal Metin : <https://www.gutenberg.org/files/22169/22169-h/>

Ses dosyası : https://archive.org/details/barbary_corsairs_2008_librivox

BERBERİ KORSANLAR'I.

I.

MAĞRİBİLERİN İNTİKAMI

Üç yüzyıldan daha uzun bir süre Avrupanın ticaret ile iştilen eden ulusları bu uğraşlarını sürdürmek için büyük zahmetler çektiler veya kazandıklarını korsanların teklifine bırakmak zorunda bırakıldılar. Barbaros'un İmparator V. Charles 'ın bütün gücüne meydan okuduğu günlerden, bu yüzyılın başlarına, ganimetlerin Cezayirli korsanların silahlarının gölgesi altında alındığı dönemde yani tüm Avrupa filolarıyla kıyaslandığında, korsanlar bu dar denizlerin (İngilizler genelde bu ifadeyle İrlanda ve Britanya arasında kalan denizi ima etseler de kanal olarak gördükleri diğer su ve denizlerde de bu kavramı kullanmaktalar) efendileriydi

ve gelen diğer herkese kendi kurallarını dikte ettiler. Şimdiki çağın ayakta kalan büyük donanmalarının yaratılması dışında hiç bir şey onlara zarar veremedi ve çok daha elverişli kıyıların fethinden başka hiç bir şey onları tamamen durduramadı. Bu üç yüzyıl boyunca, Akdeniz'le ticaret yapmak isteyen herkese şantaj yaptılar. Daha eski zamanlarda Venedikliler, Cenevizliler, Pisalılar modern zamanlarda ise İngiliz, Fransız, Hollanda, Danimarka, İsveç ve Amerikan Hükümetleri, düzenli bir haraç ödeyerek ya da gayet masraflı hediyeleri muntazaman takdim ederek denizlerdeki güvenliklerini satın aldılar. Direnmenin cezasının örneklemeye ihtiyaç duyulmayacak kadar açık olduğu iyi biliniyordu. Cezayir'deki Banyoların'daki (hapishane) binlerce Hristiyan köle, bağımsız bir politikanın sonuçlarına tanıklık ediyordu. Avrupa ulusları düşmana karşı birleşik bir savaş hattı oluşturmak yerine kendi aralarında kavga etmeye devam ettiği sürece bu aşağılanmalara katlanmak zorunda kaldı. İspanya'ya yapılan bir korsan saldırısı Fransız politikasına uygun olduğu sürece, Hollandalılar diğer devletlerin kıskançlıklarına dayanarak, Cezayirli'lerin kendileri için gerekli olduğunu söyleyebildikleri zaman boyunca bu vebayı ortadan kaldırma olasılığı yoktu ve Napolyon savaşları sona erene kadar da toplu bir şey yapılmadı. Avrupalı Güçler 1818'de Aix-la-Chapelle Kongresi'nde birlikte hareket etmeyi ve Hristiyanlığın başındaki bu belayla mücadele etme hususunda uzlaşmayı kabul etti. Ve o zaman bile, Fransa, bölgesel genişlemeyi medeniyetin etkisiyle birleştirene kadar çok az şey başardı.

15. yüzyıl kalyonu (Jurien de la Graviere)

Türkler ticareti ele geçirmeden çok önce de Akdeniz'de korsanlar vardı. Gerçekten de tekneler inşa edildiğinden beri yağmalama denemeleri gerçekleştirilmiş olmalıdır. Jason'ın haydutvari keşif gezisi ve Altın Post 'un yağmalanması erken bir örnektir ve Yunanlar her zaman Jason'ın deniz ve kara örneğine göre hareket ederek meşhur olmuşlardır. Ancak Müslümanlar

da bir süredir kendilerini derinlerin tehlikelerine alıştıyorlardı. İlk başta “gemilerle denize açılan ve işleri engin sularda olanlara ”büyük ölçüde hayret ettiler ve bir o kadar hayranlık beslediler ama onları takip etmek konusunda pek aceleci davranmadılar. Mısır'ın fethi 'nin ilk günlerinde Halife Ömer generallerinden birine yazarak ona denizin nasıl olduğunu sorduğunda Amr' ın yanıtı, “Deniz aptal insanların kurtlar gibi kütüklerde gezindiği dev bir canavardır”. Bu yüzden çok ihtiyatlı olan basiretli Halife hiç bir müslümanın gereksiz yere deniz yolculuğuna çıkmasına izin verilmemesini emretti. Ancak kısa sürede anlaşıldı ki, eğer Müslümanlar komşularıyla baş başa kalacaklarsa (ve yine komşularını kendilerinden uzakta kendi başlarına tutmak istiyorlarsa) denizlerde nasıl yön tayin edip gezineceklerini öğrenmeleri gerekmektedir ve buna bağlı olarak Hicret'in ilk yüzyılında Halife Abdülmelik'in Afrika'daki teğmenine Tunus'u cephanelik ve tersane olarak kullanmaları ve orada bir filo oluşturulması üzerine bir talimat verdiğini görüyoruz. O zamandan itibaren Berberi kıyılarındaki Müslüman hükümdarlar hiç bir zaman uzun süreli olarak gemisiz kalmadılar. Aghlabi prensleri Tunus'tan yelken açıp yola çıkarak Sicilya, Sardunya ve Korsika'yı ele geçirdi. Fatimi Halifeler, Cordova (Günümüz Kordoba'sı) Büyük Halife'si Abdür-Rahman'ın donanmalarında bulunan iki yüz geminin gücü ile savaş amacıyla yelken açtılar. Almohadlar ordularını İspanya'ya taşımakta da kullandıkları geniş ve yetenekli bir filoya sahipti ve Kuzey Afrika'daki halefleri daha az güçlü olsalar da genellikle ticari amaçlı olduğu kadar saldırgan niyetlerle de bir dizi gemiyi barındırabiliyorlardı.

Orta Çağın daha sonraki dönemlerinde, Berberi kıyılarının yöneticileri - Tunus kralları, Tilimsen, Fes ve vb. - ile Hristiyanlığın tacir ulusları arasındaki ilişkiler dostane ve adil. Anlaşmalar her iki tarafın da korsanlığı kınamayı ve karşılıklı ticareti teşvik etme (ellerinden geldiğince) konusunda anlaşmalarını göstermektedir. On altıncı yüzyılın başına kadar bu barışçıl koşullar üzerinde bir değişiklik meydana gelmedi.

Ferdinand ve Isabella'nın ortak bilgeliği “Endülüs'teki Müslümanlar” meselesini onları sürgüne göndererek çözerken, sürgünlerin fırsat buldukları zaman intikam alma riski olduğunu unuttular. [1] Granada kısa süre önce İspanyolların eline düşmüştü ve binlerce çaresiz Endülüslü, yedi yüz yıl boyunca evleri olan toprakları terk etti ve İspanyol boyunduruğu altında hor görülerek yaşamaktansa boğazı aşarak Afrika'ya geçmeyi tercih etti. Şerşel, Oran gibi güçlü şehirlerin yanı sıra özellikle de o zamanlar adı pek duyulmamış Cezayir'e yerleşmeye başladılar. Sürgün edilen Endülüslüler, yeni evlerine adil bir şekilde yerleşir yerleşmez kendi durumlarını yaşayan herkesin yapacağı ilk işi yapmaya koyuldular ve savaşı boğazın ötesine, baskıcılarının ülkesine taşıdılar. Açık sahada İspanyollarla karşılaşmak sayıca azlıkları nedeniyle imkansız yakındı. Ancak denizdeki filoları ve sahiller hakkındaki bilgileri onlara özlem duydukları misilleme fırsatını vermekteydi.

Bilim, gelenek ve gözlem bize ilkel insanın av hayvanıyla ilgili bazı yakınlıkları olduğunu söyler. İlkel insan üstün gücü ya da ustalığıyla, geçim araçlarını katletti ya da tuzağa düşürdü. Uygar insansa en kaba katliam şekillerini profesyonel bir sınıfa bırakır ve eğer öldürürse, becerisinin en rafine haliyle belirsizlik ve kişisel riskin heyecanını artırarak sportif bir düzeye yükseltir. Uygar insan hala atalarının acımasız davranışlarıyla olsa da, arkadaşlarını avlama konusunda da çok eğilimlidir. Düşük zekâyı, karakter güçsüzlüğü, açgözlülük ve insanlığın kumar içgüdüleri besler. En büyük ölçekte ona finansör denir, bu en kötüsü, bir yankesici, bir

hırsızdır. Bu yırtıcı ruh o kadar eski ve geneldir ki, bu kadar kınanabilir eğilimlerden tamamen uzak olan masum bir okuyucunun yine de güzel sanat olarak kabul edilen bu soygunun zevklerini anlamak için çaba sarf etmesi gerekmektedir. Bazı alaycılar bizlerin de hırsız olmamasının tek nedeninin yeterince hırsızlık yapmamamız olduğunu söylemekte ve dürüst bir iş günü yerine daha erken bir zamanda hukuka aykırı bir şekilde sayısız risk almayı tercih eden bir erkeğin, doğal ahlaksızlık veya orijinal günahın ayrı olarak kesinlikle bir hayranlık duyması gerektiğini belirtmektedirler. Ve bu cümle için şu cevabı veriyoruz: İnsanlığın büyük çoğunluğuna yerleştirilen maceracı ruhu, spora olan tutkuyu çeken tam olarak risk, belirsizlik, tehlike, üstün beceri ve ustalık duygusudur.

Mağribi soyguncularımız, onları çekecek tüm bu şeylere ve hatta daha fazlasına sahipti. Cesur ve cüretkar adamlar kendilerini daha önce İspanyollarla mücadelelerinde, vahşi deniz rotalarında ve Hristiyan kıyılarında, Sardunya'da, belki de Provence'da yağmalarda göstermişdiler ama şimdi, daha önce gitmiş olanların da ötesinde çekici bir arayış içine girip onları yurtlarından kovup sürgün edenlerden haklı bir intikam aldılar ve dünyada yeni olarak nerelere demirleyeceklerini bulmak için başıboş bıraktılar. Bu eş ve dostlarının, akrabalarının, konu komşularının katillerine ve kutsal inançlarına yapılan küfürlere karşı kutsal bir savaştı. Cezayir sahilinde hafif brigantinini çalıştırmaktan ve İspanyol sularında seyretmekten daha şiddetli ve sevindirici bir neşe kaynağı neydi? Küçük gemi her biri bir kürek çekecek, ama gerektiğinde kürek çekmeyi bildiği gibi savaşmayı da bilecek on kişiyi taşımalıydı. Çünkü kesinlikle olması gerektiği gibi, bir fırkatada tek kişilik bile olsa toprak adamlarına yer yoktu. Ancak karadan düzgün bir rüzgar çıkarsa, daha az kürek çekilecek ve tek direğindeki latin yelkeninin yardımıyla çok daha kısa zamanda Afrika kıyıları ve Balear Adaları arasındaki dar sulara yönelebilecek ve burada İspanyol kalyonları veya belki de bir İtalyan polakası için uygun bir mücadele edebilecekti. Az su çektiğinden küçük bir brigantin filosu neredeyse her dere ağzına itilebilir ya da düşman görülene kadar bir kayanın arkasına saklanmış bir şekilde bekleyebilirdi. Sonra kürekleri suya indirip çekmeye başlar ve hiç bir şeyden şüphelenmeksizin seyreden avlarının yanında belirir belirmez yaylım ateşine başlarlardı. Bir kaç dakika boyunca hızlı bir salvo yapar ve daha sonra karşı gemiye atlayarak yüz yüze ölümüne bir kavgaya tutuşulur, geminin pupasındaki umutsuz, son bir direnişi kırdıktan sonra kaptanın gölgeliğinin altında ganimet paylaşılır, mahkumlar prangalara bağlanır, ardından zaferin kazanımlarının tespiti için gemiye heyet gönderilir ve zaferin tüm ganimetleri Cezayir'e, kutlamalarla karşılanacaklara yere geri götürülürdü.

Ya da kendi sevgili Endülüs kıyılarında bir çıkartma olabilirdi. O zaman küçük gemiler kayaların arasındaki yarıklara saklanır, hatta kuma gömülürler ve korsanlar içerilerdeki, çok iyi tanıdıkları köylerden birine baskın verip çalarlar ama buna karşın kaybettikleri vatanları için tuttukları yas asla bitmeyecektir. İspanya'da hâlâ çok sayıda, baskı yapanlara karşı kendilerine yardım etmeye ve sürpriz problemlerle karşılaştıklarında onları gizlemeye istekli arkadaşları da vardı. Uyuyan İspanyollar uyandırılır ve ardından kılıç ustaları tarafından acımasızca susturulur, eşleri ve kızları istilacıların omuzlarında taşınır ve değerli neleri varsa her şey temizlenir, korsanlar hemen ardından Cezayir'deki yollarına neşeli bir şekilde yelken açar, sık sık bazı zulüm kalıntılarıyla şımarık ve esirlerle dolu bir şekilde, akrabalarına yeni

ülkelerinde katılırlardı. İspanyollar'dan böyle bir intikam almak hayatlarına gerçek bir lezzet katmaktaydı.

15. yüzyıldan bir karavel (Jurien de la Graviere)

Tüm yetenekleri ve hızları, kıyılar hakkındaki bilgileri ve kıyıdaiki yurttaşlarının yardımına rağmen hala yakalanma riski vardı. Bazen brigantinlerinde, kolay bir kurban beklediklerinde “bir Tatar” (caught a Tartar: umulmadık bir anda güçlü bir belaya çatismak) a denk gelir ve sonrasında saldırgan Mağribiler masaların alt üst olduğunu görür ve olası esirlerinin zaferi sonucunda yıllarca belki de ölene dek bir Venedik ya da Ceneviz kalyonunun kürekçi sıralarına ağırca zincirlenmiş bir şekilde oturtulup kâfirlerin küreklerini gerçek inananların kovalamacasında bile çekmek zorunda kalırlardı. Kamçıların önlerindeki başka bir tutsağın sırtında bıraktığı çığ izlere bakmak zorundalardı. Ancak risk, korsanların hayatına bir lezzet katardı, tutsak sık sık arkadaşları tarafından yeniden ele geçirilme veya bazen de fidye umudunu dört gözle bekleyebilirdi. Korsanların kariyeri, tüm şansı ile müreffeh bir şeydi. Maceracılar zamanla zenginleşti, Berberi Kıyılarındaki güçlü yerleri kalabalıklaştı ve askeri açıdan da korunaklı bir hale geldi. İspanyollar bu belalı komşularını yalnız başına bırakma tehlikesine karşı uyanmaya başladığında, bu kötülük tedavi imkanını çoktan aşmıştı. Yirmi yıl boyunca sürgündeki Mağribiler kendilerine ilişilmediğinden dolayı memnunnardı; büyük İspanyol kalyonları ise bu kadar küçük bir düşmanın aşagılamalarına rağmen inatla limanlarında tutuldu. Sonunda Don Pedro Navarro, korsanları tutup getirmek için Kardinal Ximenes tarafından gönderildi. Oran ve Bujeya'yı ele geçirmede çok az zorluk çekiyordu ama Cezayir oldukça kusurlu bir şekilde tahkim ettirilmiş olduğundan kendi şartlarını dayatabilme imkanı bulabildi. Cezayir'e korsanlıktan vazgeçme sözü verdirildi ve bu sözlerini tuttuklarını görmek için güçlü bir kale olan “Peñon de Alger” [2]i inşa ettirip burada bir garnizon

oluşturuldu. Byrelikle Cezayirliilerin tekneleri ile açılmalarının nne geçebilecekti. Ancak Mağribiler Kuzey Afrika ‘nın kayalık burunları arasında kalan koylarda halen güçlü mevkilere sahiplerdi ve İşpanyolları kovalamanın zevkini tattıktan sonra, özellikle korsanlık ve açlık arasında seçim yaparken reform yapma olasılıkları yoktu. Zahmete girip ellerini kirletmezlerdi ve ‘yoldaki beyler’ gibi zorla rica etmeyi tercih ettiler. Böylece Katolik Ferdinand onların hesabına vefat edinceye kadar uygun zamanı beklediler, Peñon’a meydan okuyarak ve umursamaz bir Şekilde İşpanyollardan intikamın tüm acılarını ve cezalarını umursamaksızın, bağlılıklarını bırakıp yeni müttefikler aradılar.

Yardım çok uzak değildi ancak bu durumda bu kelime ustalık anlamına da geliyordu. Mağribi korsanlarının zamanı dolmuştu. Bundan böyle gene muzaffer olarak İşpanyol ve Venedik gemilerini saldırıya uğratıp vuracaklardı ama bunu Türk Korsanları’nın öncülüğünde, çağırdıkları müttefiklerin himayesi altında yapacaklardı. Mağribiler yolu gösterdi ve korsanların bunu takip etmesi için çok az bir teklif verilmesi bile yeterliydi.

DİPNOTLAR:

[1] Bkz. S. LANE-POOLE, *The Story of the Moors in Spain*, 232-280.

[2] Cezayir’in terminolojik kökeni olarak Arapça’dan Al-Gezair (‘‘Adalar’’) kelimesinden, körfezdeki adadan geldiği söylenmektedir. Daha büyük bir olasılıkla ise Al-Gezair Cezayirliilerin genellikle Őehirlerini adlandırdıkları Tzeyr veya Tzier adının bir açıklamasıdır. Sanırım, neredeyse (alan olarak günümüzdeki yerleşimin) tüm topraklarını kaplayan Roma kenti Caesarea’nın (Augusta) bir yozlaşması da olabilir. Cezayirliilerin ‘‘gim’’i sert telaffuz ettiğine dikkat edilmelidir. Yani Al-Jezair Şeklinde değildir. Avrupalılar bu ismi tarih boyunca çeşitli Őekillerde telaffuz ettiler. Arger, Argel, Argeir, Algel, vb. Fransızların Alger’inden bizim (İngilizcedeki) Algiers’imize kadar.

II.

KORSANLARIN DİYARI

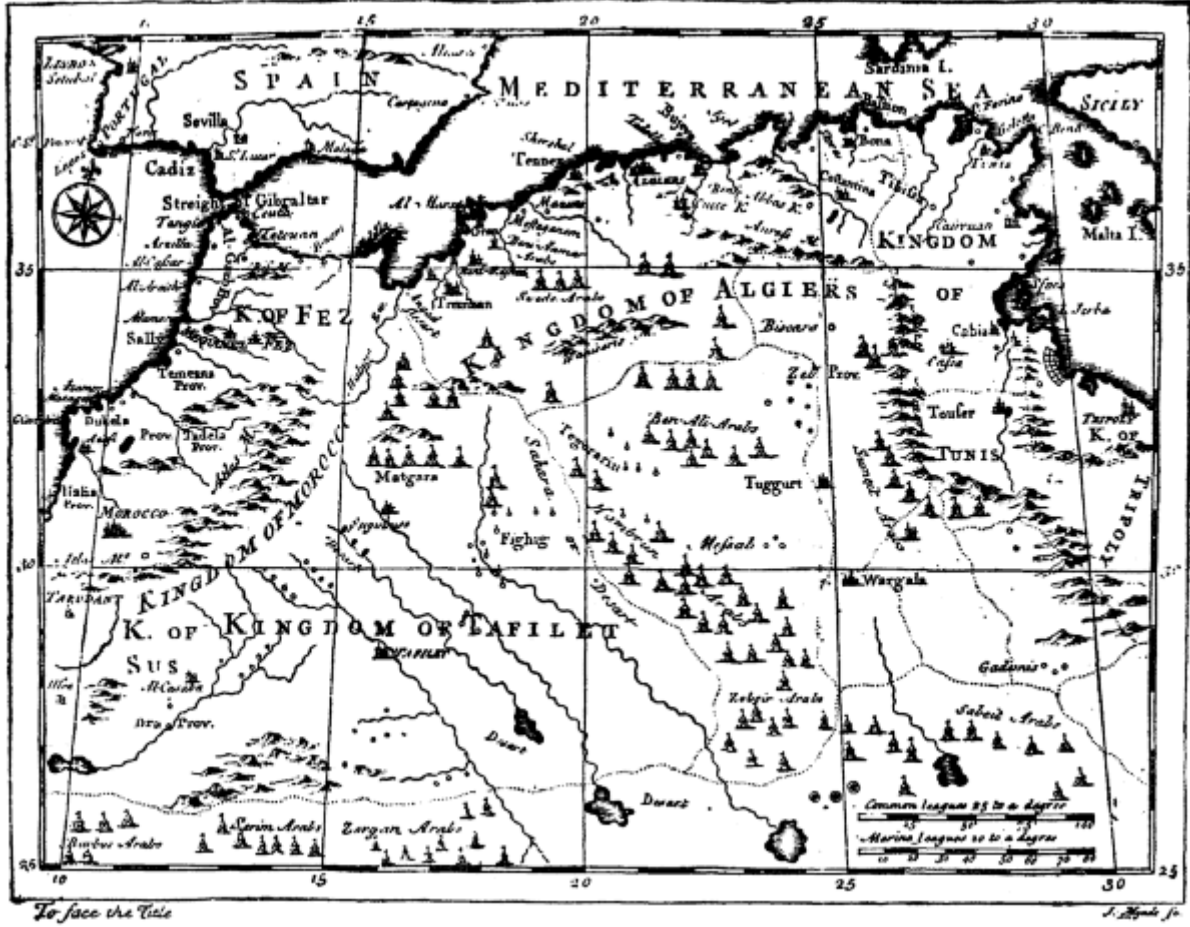
Geniş bir arazinin nasıl da korsanların işgal etmesi için boş bırakılmış gibi göründüğünü ve bir korsanın ticaretini güvenli ve başarılı bir Şekilde sürdürebilmesi için isteyebileceği hemen hemen her özelliği sunan bir toprak parçası olduğunu sormanın zamanı geldi. Coğrafyacılar bize Berberi Adasının iklim ve yer Őekillerinden kaynaklanan oluşumunun, jeolojik olarak da,

aslında düşmanca davranışlar gerçekleştirdiği Avrupa'nın bir parçası olduğunu söylemektedir. Bir zamanlar Tunus, Cezayir ve Fas olarak bildiğimiz ülkeler, kuzey kıyılarını yıkayan nispeten küçük bir göl ve güneyde büyük bir okyanus ile aniden bir ada olarak yükseldi (haritaya bakın). O okyanus şimdi, mühendislerin yine buraya tuzlu su taşıyarak bir iç Afrika denizi oluşturmayı hayal ettikleri Sahra veya Sáhara Çölü olarak karşımıza çıkmaktadır. Göl ise artık Akdeniz ya da daha çok bu denizin batı havzasıdır. Çünkü Berberi Adasının bir zamanlar neredeyse bir yarımadadan oluştuğunu, iki ucundan İspanya ve Sicilya ile birleştiğini ve Atlas aralıklarının Sierra Nevada ve Aetne Dağları arasındaki bağlantıyı oluşturduğunu biliyoruz. Bona Burnu ve Sicilya arasındaki Isthmus aşamaları, görünüşe göre battı ve okyanus İspanya ve Afrika arasına doluverirken, güneydeki büyük deniz daha sonra kuruyarak Sahra olarak bilinen devasa taşlık, çorak alanlara dönüştü. Sahra Çöl'ü özetle, "ağaçların veya dağların olmadığı bir canavarın sırtı gibi çıplak bir kara parçası," idi.

Berberi Yarımadası (Elisée Reclus.)

Bu dar boğazları oluşturan Cebelitarık ve Malta'nın biri veya her ikisinden, dış okyanustan Fransa, İtalya ve Levant (Akdeniz 'in doğu sahilleri) limanları ile ilişkili tüm gemiler geçmek zorunda kalıyorlardı. Unutulmamalıdır ki hemen hemen korsanların Berberi Sahillerinde görünmeye başladıkları zamanlar yeni keşfedilmiş Batı dünyasının zenginliklerinin, Doğunun İskenderiye ve İzmir gibi limanlarından Fransa'ya, İspanya'ya, İngiltere ve Hollanda getirilen ürünlerinin bu boğazlarda birbirleri ile karşılaştığı dönemlere denk gelmektedir. Avrupa ticaretinin muazzam bir miktarının Berberi Sahilinin güney sınırını oluşturduğu Akdeniz'in batı havzasını geçmesi gerekiyordu. Doğu köşesinde Tunus'u ya da ortada Cezayir'i ya da batı noktasında Ceuta ya da Tanca'yı tutabilecek herhangi cesur bir adam, ininin önünden geçen bu sayısız servet argümanlarını durdurma fırsatlarını değerlendirebilirdi. Bu durum tam anlamıyla korsanların razı olduğu bir durum olarak görülebiliyordu.

Berberi Kraliyetlerinin bir haritası (Voyages to Barbary for the Redemption of Captives, 1736.)

Bundan da öte, sahil tam da bir korsanın istediği gibiydi. Harita, korsanların takipçilerinden kaçması için her imkanı sunan lagünler tarafından desteklenen bir dizi doğal limanı göstermektedir ve on altıncı yüzyılda ağır su kesimli gemiler için derin limanlar bulunmamasıyla birlikte korsanların (1,80 metreden daha fazla su çekmeyen) kadirgalarının sığınabileceği neredeyse sonsuz sayıda dere, sığ liman ve lagün mevcuttu. Cerbe 'nin ardında, Lotus-Eaters'in (hayalperest, zevk düşkünü anlamında) efsanevi adası, Ortaçağ'da kaleler tarafından yönetilen ve korsanların sık sık minnettar kaldıkları bir sığınağa sahip devasa bir iç denizdi. Ticari gemiler, şiddetli gelgitleri ve yayılan kumulları ile tehlikeli Büyük Sirte Körfezi'nde yelken açma konusunda çekingendi. Hatta Venedik'in ve İspanya'nın savaş alanlarındaki gemileri bile, her santimini bilen korsanlara karşı manevra yaparken konum olarak dezavantajlıydı. Batıya geçerken, liman kalıntılarıyla ünlü bir ortaçağ kalesi, tarihçilerin kayıtlarındaki "Afrika'nın Mehdiye'si" de görülür. Daha sonra Tunus, tüm Berberi sahillerindeki en iyi limanı sunar. Goletta içindeki bir gemi esen rüzgarların hepsine karşı korunaklıdır ve eğer buradan Bizerta iç gölüyle birleştirmek için bir kanal kazılırsa bunun Akdeniz'in tüm sevkiyatlarını tutabilecek kadar, derin bir liman oluşturacak büyüklükte olması söz konusudur. Antik Kartaca ve Porto Farina limanları ise korsanların zamanında şimdiye kıyasla daha fazla koruma imkanı sunmaktaydı. Kumlar kıyı şeridini doldurup sonbahar aylarında Kıbrıs rüzgârı Bona Burnu'nu vururken bir geminin sahip olabileceği tüm barınak ihtiyacını karşılayabiliyordu. Şu anki Cezayir sınırına yakın olan ise

Cenovalı Lomellini ailesinin kendi ticari kuruluşları için kurdukları Tabarka şehriydi. Bir zamanlar korsanların yuvası olan Lacalle Marsilya'daki tüccarları komşu Bastion de France'daki mercan lagünlerinde balıkçılığı kontrol ederken keşfettiği iyi bir limana sahipti. Bona ise hem ülkenin içlerine ilerleyen yollara hem de eskiden derin bir limana sahipti. Fenikeliler, Romalılar, Pisalılar ve Cenevizliler'in elinde tuttuğu Jijil ise Barbaros'un eline geçince üzerine bir kale inşa edilerek korsanlar için bir sığınak haline getirilmiş, anakaraya kumlu bir körfez ile bağlı kayalık bir yarımada üzerinde duran doğal bir dalgakıran tarafından iyice korunan bir limana sahipti. Dahası, limanı en kötü rüzgarlara karşı bile korunaklı olan Bujya (Bougie) bulunmaktaydı. Cezayir, o zamanlar bir liman bile değilken kısa bir zamanda bu yerlerin arasında adı anılmaya başladı. Şerşel kuzeyden gelen ağır fırtınalarda sığınılacak bir liman, deniz haramileri için değerli bir korunaktı, Tinnis her zaman erişilebilir bir yer değildi ama içindeyken güvenliydi. Ve Oran ise Romalıların "Portus Divinus"u, önemli bir liman olan Mars El-Kebir'di. Öte yandan, Gazavat Camii ya da Korsan Camii dışında oldukça sevilip tercih edilen deresi Kardeşler Kayaları arasında yer alan sıkıntılı korsanlar için bir sığınma imkanı sunardı. Tanca ve Ceuta'yı (Septa) geçmek ve Boğazların ötesine ulaşmak için çeşitli korunaklar bulunurdu ve diğerleri arasında, önündeki kum bariyerine rağmen Sale Limanı Yeni Dünya'dan dönen gemileri pervasızca rahatsız edecek gemileri yola çıkarabiliyordu.

Sadece kadirgaların sığınması için bol miktarda liman bulunmakla kalmıyordu, aynı zamanda karanın içerilerinde de istenilen her şey vardı. Gerçekten de nehir hiç bir navigasyon açısından bir öneme sahip olmasa da büyük akarsuların oluşma olasılığını engelleyen su havzasının azlığına karşın dengeleyici bir avantaj getirmekteydi. Kıyıya yakın dağlar o kadar dik ve yüksekti ki, korsanlar deniz tarafından gelip saldıracak gemileri görebilir ve böylece bir ganimet veya düşman uyarısı verebilirdi. Dahası, toprak insanın kalbini memnun etmek için ihtiyaç duyulan her şeyi üretiyordu. Berberilerin yaşadığı dağların ve Arap çobanlarının dolaştığı bozkırların altında, verimli vadiler deniz kıyısına doğru uzanmaktaydı. Cerbe mısır ve meyve, üzüm, zeytin, badem, kayısı ve incirden oluşan mükemmel bir bahçeyken Tunus, yeşil alanların ortasında duruyor ve "Beyaz, Kokulu, Batının Çiçekli Gelini" ünvanını hak ediyordu. - gerçekte, ikinci sıfat (kokulu), şehir sakinlerine göre şehrin kanalizasyon sisteminin boşaldığı gölün kokusundan kaynaklanıyordu. Kentin drenajını alan göl kendine özgü bir tuzluluğa ve kokuya sahipti.-

Şimdi bir korsan yuvası haline gelmiş bir ülkede daha gerekli ne olabilir? Yine de, sanki bu yeterli değilmiş gibi bir erdem daha eklendi. Sahiller korkunç savaş gemileri tarafından ziyaret ediliyordu. Bu ziyaretler nereye kaçacaklarını bilen, tecrübeli kişilerce önemsenmeyebilirdi. Böylece intikam için gelen düşmanların pek çok saldırısı da önlenmiş oldu ama talihsizler için bu ziyaretler öldürücüydü.

Korsanların, yerleşimcilerden ve yerleşik hükümetlerden yoksun olan bu elverişli bu bölgeye nasıl sahip olduğunu açıklamaya devam ediyoruz.

Eskiler tarafından bilinen tek Afrika olan Kuzey Afrika, Okba yönetimi altındaki Arapların, ovalarını ve vadilerini ilk ele geçirdiği günlerden bu yana bir çok fatihin gelip gittiğini görmüştü. Hanedanlıklar başka hanedanlıkların yerini almıştı; Şam ve Bağdat'taki Halifelere

bağlı Arap valiler, İdris (MS. 788) ve Aghlab (800) aşiretlerine yer verdiler. Bunlar sırasıyla Fatimi Halifelerine (909) yol vermişti ve bu ayrılıkçılar, başkentlerini Mehdiye'den son metropollerini olan Kahire 'ye naklettiler. (968) Batıdaki imparatorlukları hızlıca birbirine benzer küçük prensliklere bölündüler. Tunus'da Zeyris, Tilimsan 'da Beni Hammad ve benzeri pek çok küçük hükümetin varlığı söz konusuydu. 11. yüzyılın sonlarına yaklaşırken bir Berberi hanedanı olan Murabitler yada Almoravid 'ler otoritelerini Kuzey Afrika ve İspanyanın büyük bölümüne yaymışlardı. Ancak onikinci yüzyılın ortalarında yerlerini Muvahhidlere veya Almohad'lara verdiler. Atlantik'ten Tunus'a uzanan hükümlerlikleri yüz yıldan uzun sürdü. Geniş imparatorluklarının yıkıntıları üzerinde üç farklı ve uzun ömürlü hanedan ortaya çıktı. Tunus'ta Beni Hafis (1228-1534), Orta Mağrip'te Beni Ziyar (1235-1400) ve Fas'ta Beni Merin (1200-1550). Kronolojiyi tamamlamak için bunlara onaltıncı yüzyılda Cezayir'in Korsan Paşaları (sonradan Dayılar), Tunus 'un Türk Paşaları veya Beyleri ve Fas 'ın İmparator ve şerifleri eklenebilir. Sonuncusu hala hüküm sürmeye devam ediyor olsa da Cezayir'in Dayıları Fransızlara yerlerini verdi, Tunus Beyleri ise Fransız vesayeti altında.

Hanedan değişiminin geçici heyecanı dışında, bu Afrika prenslerinin yönetimleri genellikle ılımlı ve aydın bir görüşe sahipti. Gelenlerin büyük kısmı ağırlıklı olarak Berberi kökenliydi ve doğal olarak komşularına karşı toleranslı insanlardı. Hristiyanlar kiliselerini koruyorlardı ve onların özgürce, rahatsız edilmeksizin ibadet etmelerine izin verilmişti. On üçüncü yüzyılın sonlarında Fez Piskoposunun yazdıklarından Fas ve Tunus Krallarının genellikle Papa'yla dostça anlaşmalarını öğrenmekteyiz. Hristiyanlar büyük ölçüde Afrika ordularına dahil edilmekte, hatta sivil istihdama atanmaktaydılar. Berberi hükümdarlarının bu dönemin büyük kısmı boyunca Avrupa Devletleri ile olan ilişkileri – savaşçı Fatimiler'in Tunus'tan ayrıldığı ve doğuya Mısır'a doğru gittiği on birinci yüzyıldan savaşçı Türklerin Akdenizdeki barışı bozmak için batıya geldikleri on altıncı yüzyıla değin– fazlasıyla bilge bir devlet adamının davranışı gibiydi. Afrikalılar Avrupa sanayi ürünlerinin çoğunu isterken Avrupa, Afrika'nın derilerine ve ham ürünlerine ihtiyaç duyuyordu. Sonuçta karşılıklılık ilkesini içeren bir dizi anlaşma vardı. Kuşkusuz Afrika Devletlerinin Akdeniz'in tacir cumhuriyetlerine karşı olan deniz gücü yetersizliği bu tatmin edici düzenlemenin gerçekleştirilmesinde güçlü bir etkendi. Bununla beraber bu prensiplerin uzlaştırılması ve sürdürülmesinde Afrika prenslerinin dikkat çekici adalet, ılımlılık ve saygınlığını kabul etmek doğru olacaktır. Genel bir kural olarak, Sicilya ve ticari Cumhuriyetler, Tunus ve Tilimsan ve Fez yöneticilerine dostluk ve karşılıklı avantaj bağları ile ittifak halindeydi. Birbiri ardına Pisa, Cenova, Provence, Aragon ve Venedik Afrika ülkeleriyle ticari anlaşmalar imzaladı ve zaman zaman onları yeniledi. Bu devletlerin bazılarının Tunus, Ceuta ve diğer şehirlerde kendilerine ayrılmış özel yerleşimleri bile vardı. Hepsinin de on üçüncü yüzyılda, Cezayir'deki İngiliz yöneticilerinin yetmiş yıl önce imreneceği bir şekilde korunan konsolosları vardı. Afrika ticareti özellikle Pisalılar ve Cenevizliler için değerliydi ve Trablus, Tunus, Bujiya, Ceuta ve Sale limanlarında düzenli çalışmakta olan bir Afrika şirketi mevcuttu. Aslında Cenevizliler Ceuta'yı Hristiyan Haçlılara karşı savunacak kadar ileri bile gitti. Diğer taraftan, İslam'ın batı metropolü Tunus'taki Hristiyan sakinleri, 1530' un sonlarına kadar rahatsız edilmeksizin dua etmekte özgür oldukları kendi ibadet yerlerine sahipti. Bu hoşgörü Tunus'ta üç asırlık saltanatını sürdüren

Ben-i Hafs hanedanının yumuşak yaklaşım ve makul yöneticileri sayesinde gerçekleşti ve onlarla ilişkileri olan herkese karşı bir yararı oldu.

Savaş ve misilleme olmadan geçen yıllar ve yapılmış anlaşmalar da korsanlığı imkansız hale getirmedi. Sarasen hakimiyetinin erken ve daha hararetli olduğu zamanlarda çatışmalar daha sıkı. Fatimi Halifeleri Batı Akdeniz, Sicilya, Sardunya, Korsika ve Balear Adaları'ndaki tüm büyük adaları fethetti ve elinde tuttu. 1002'de Sarasinler Pisa'yı yağmaladı ve Pisalılar bir Afrika filosunu yakarak misilleme yaptı. Üç yıl sonra Mayorka'nın efendisi ve Sardunya'nın fatihi El-Mujahid ("Muget") Pisa'nın bir kısmını yaktı ve bir başka saldırı daha 1011'de kaydedildi. Etruria'daki Luni'de yer alan kalesinden çıkıp ülkeyi perişan bırakıp tahrip eden bu akınlar, Papa'nın onu İtalya'dan, Pisalıların ve diğerlerinin ise Sardunya'dan çıkarmasına kadar (1017) devam etti. Calabria kıyılarında düşmanca niyetle dolaşan Afrika filolarını ve o zamandan sonra bir korsan yuvası olan Bona'yı alan Pisalıları gördük (1034). Mehdiya 1087'de yakıldı ve Sicilya aynı zamanlarda Normanlar tarafından fethedildi (1072). Ancak bunlar ilk zamanlarda gerçekleşti ve o zaman için bile istisna sayılabilirdi. Daha sonraki yüzyıllarda daha yerleşik hükümetler arasında savaş çok nadir hale gelmişti ve karşılıklı dostluk egemen politika olarak hüküm sürüyordu. [3]

Afrika Devletlerinin ticari anlaşmalarında korsanlık her zaman açıkça yasaklanmıştı. Yine de korsanlık devam etti ve en önemlisi de bu kavram Hristiyanlar adına da yapılmaktaydı. Yunanlılar, Sardinyalılar, Maltalılar ve Cenevizliler, antlaşmanın kendilerinin kanıtladığı gibi, haçlı kardeşlik birlikteliğinin açık ara en kötü üyeleri idi. Haçlı Seferlerinin teşviği altındaki ticaretin artması maceracıları cezbedi ve karşılarında organize devlet donanmalarının olmaması onlara bir tür dokunulmazlık sağladı. Genellikle bazı uluslar veya diğerleri, Hristiyan veya Müslümanlar arasında bir savaş vardı ve korsanlık (o zamanlar uluslararası hukuk içerisinde) bir anda meşru bir deniz haydutluğu haline geldi. İspanyol korsanlarının da sunacak aynı özrü vardı. Ancak bunların hepsinin özel bir korsanlık olduğunu gözlemlemek önemlidir. Afrika ve İtalyan hükümetleri bu uygulamayı açıkça reddetti ve tutuklayabilecekleri herhangi bir korsanı idam etmek ve tüm mallarını soymuş olduğu devlete teslim etmek için kendilerini kanunen bağladılar.[4] Bu erken dönem korsanları daha sonraki günlerin yetkili korsanlarından tamamen ayrı, bir nevi özel çapulcuları. 1200 yılında barış zamanında iki Pisa gemisi, Tunus yollarında üç Müslüman gemisine saldırdı, mürettebatı ele geçirdi. Gemilerdeki kadınlara tecavüz edildi ve Tunus filosu boş yere peşlerine düştü. Ancak Pisa'dan hiç bir tazminat alamadılar. Tunuslular misilleme yaparak karşı tarafın tacirlerine benzeri acıları çektirdiler. Sicilya bu türden korsanlarla doluydu ve Tunus Kralı kısmen bu aşırılıklarını dizginlemeyi teşvik edebilmek için Normanlar'a bir tür haraç ödemekteydi. Aragon ve Cenevizliler ise hem birbirlerini hem de Müslümanları öldürdüler fakat onların yaptıkları tamamen özeldi ve devlet tarafından desteklenmiyordu.

On dördüncü yüzyıla kadar Hristiyanlar, Akdeniz'in baş korsanlarıydı ve büyük ölçüde çalıntı mal ve kölelerle uğraşırlardı. Daha sonra, ticari filoların büyümesi bu insanları bu uğraştan vazgeçirmeye başladı ve bunun sonucu kısa zamanda Avrupalı korsan tarikatlarının adının daha az, buna karşın Mağribi Korsanların ise çok daha fazla duyulmasına neden oldu. Gabes Körfezi kıyılarının sakinleri her zaman korsanlığa karşı eğilimli olduklarını göstermiş ve Mehdiya Limanı ya da "Afrika" şimdi düzenli bir deniz devriyesi merkezi haline gelmişti. El

Bekri, on ikinci yüzyılda, Bona limanlarından yağma seferine (belki de savaş sırasında) kadirge gönderilmekte olduğunu not etmişti ve on dördüncü yüzyılda İbn-i Haldun ise Bujiya'da, çalıntı mallardan ve esirler için ödenen fidyelerden oldukça güzel bir gelir elde eden organize bir korsan topluluğunu tarif etmekteydi. Kötülük, Levant'taki Türk gücünün artmasıyla daha da büyüdü ve İstanbul 'un düşmesinin ardından şiddetli bir ivme kazandı. Bu sıralarda batıda ise Mağribiler'in İspanya'dan aşamalı olarak atılması ve ardından Hıristiyanlığın ülkede ilerlemesini izleyen günleri takiben Afrika'yı şaşkın, harap olmuş ve intikam duygusu ile dolu, İspanyollarla olan eski hesapları kapatmak amacıyla yaşıyor olan intikamcı Moriskolar doldurdu.

Bu gelişmelere karşı Kuzey Afrika'nın ılımlı yöneticileri güçsüzdüler. Akdeniz Devletleriyle o kadar uzun süredir barış ve dostluk içindeydiler ki düzeni koruyabilecek güçlü bir ele sahip durumda değillerdi. Orduları ve filoları önemsiz sayılacak düzeydeydi ve kıyıları korunamayacak kadar uzun olmasına rağmen hiç bir askeri birliğe güvenip teslim edemeyecekleri neredeyse zaptedilemez kalelerle doluydu. Bu nedenle, Mağribiler İspanya'dan akın ettiğinde, Afrika kıyıları onlara güvenli ve erişilebilir bir sığınak sundu ve Müslüman dininin misafirperver karakteri, mültecileri kovma düşüncesini yasakladı. Daha da fazlası, Levant'ın silahlı gemileri zengin kazanç umuduyla ateş ederek Berberi Sahilleri'ne doluştuğunda tüm limanlar açıldı ve akarsu ağızları onlara barınak sağlamaktaydı. Bir kez bir dayanak noktası elde edip burada tutunabiliyorsanız gerisi kolaydı.

Kaptan Oruç Reis on altıncı yüzyılın başında bu topraklara geldiğinde her yer sanki onların kullanımına hazır durumda yatmış bekliyor gibiydi.

DİPNOTLAR

[3] Bkz. LE COMTE DE MAS-LATRIE, *Relations et commerce de l'Afrique Septentrionale avec les nations chrétiennes au moyen âge*, 1886.

[4] Bkz. LE COMTE DE MAS-LATRIE, *Relations et commerce de l'Afrique Septentrionale avec les nations chrétiennes au moyen âge*, 175-9 arasındaki sayfalar.

BÖLÜM I

KORSAN AMİRALLER.

III.

ORUÇ REİS

1504-1515

Midilli Adası dünyaya bir çok armağan verdi. Lesvos şarabını ve Lezbiyen kelimesini, yedi telli liri ve Sappho 'nun şiirlerini. Ama tüm bu ürünlerinin içerisinde en sonuncusu şüphesiz en şüpheli olanıydı. Çünkü son büyük Midilli Adalılar Barbaros kardeşlerdi.

Sultan II.Mehmet 1462'de adayı fethetti ve orada Ya'küb adında bir Sipahi askeri bıraktı – Türk tarihçiler böyle derken İspanyol yazarlar Oruç ve kardeşi Hayreddin 'in babasının yerli bir Hristiyan olduğunu iddia ederler.- Kariyerlerine ve denize atılmalarına neden olan sebepler hakkında çeşitli hikayeler anlatılmaktadır. Ancak, Midilli uzun zamandan beri gerek Katalonya ve Aragon'dan gelmiş gerekse yerli nüfustan korsanları ile ünlü olduğu için,

kardeşlerin de cesur kalplere sempati duyuran ve hatta zaman zaman onurlandırılmış olan bu mesleği benimsemelerine engel olabilecek olağandışı bir şey yoktu. [5] Büyük Oruç kısa süre sonra bir geminin reisi veya kaptanı olduysa da Sultan 'ın deniz filosunun baskınlığı nedeniyle o civarlarda pek fırsat bulamadı. Yağmalamak için daha geniş ve daha az rahatsız edilebileceği bir yerler arama kararı aldı. Mağribi korsanlarının başarılarına dair söylentiler Levant'a ulaşmıştı. Yeni Dünya'nın hazineleriyle yüklü, Avrupa ile Afrika arasındaki dar denizleri geçip giderken sanki kendilerini yakalatmak için gayet davetkar görünen büyük ticari gemiler hakkında çok sayıda hikaye duyulmaktaydı ve Kaptan Oruç Reis'in kendisini Kuzey Afrika kıyılarında iki gemiyle dolaşırken ve karada iyi bir liman ve güvenli bir sığınağı ararken bulması uzun sürmedi (1504).

16. yüzyılda Tunus (Sphère des deux Mondes, 1555.)

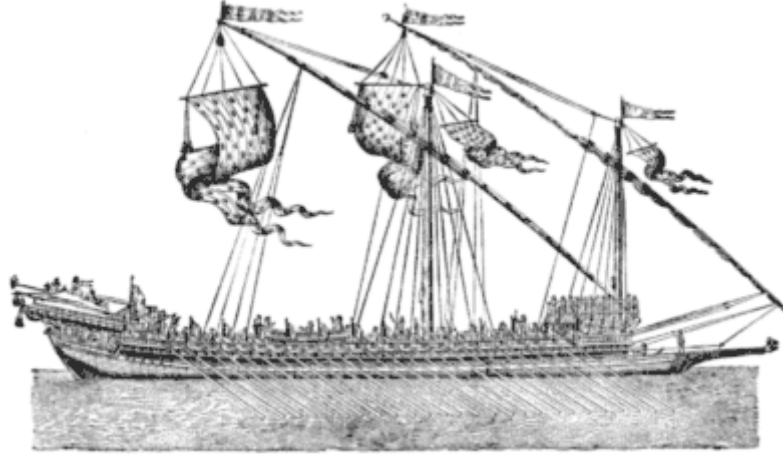
Tunus limanı bir korsanın isteyebileceği her şeyi verebiliyor gibi görünüyordu. O günlerde Goletta biraz müstahkem durumdaydı ve kalenin yanı sıra ana bina olan gümrük binası aslında, bir çok ulusun servetinin Hafs Hanedanı tarafından vergilendirildiği bir yapıydı. Böyle bir yapının varlığı bile bir korsanı açıkça teşvik eder gibiydi. Oruç Reis Tunus Kralı ile bir görüşme yaptı ve sonucunda hızlı bir şekilde, çalınan mallar üzerindeki haklar konusunda kraliyetle fikir birliğine varıldı. Buna göre Tunus limanları korsanların serbestçe kullanımına bırakılacak ve kral ise ganimetinin beşte biri olan sabit bir pay karşılığında onu

takipçilerinden koruyacaktı. Önceki zamanların aydınlanmış Tunus hükümdarlarının politikaları açıkça son temsilcileri için uygun değildi.

Böylece, operasyonların merkezi güvence altına alınmıştı. Oruç, savaşlardaki cesaretini sergilemek için yeni müttefikini pek bekletmedi. Bir gün Elba Adasının açıklarında beklerken, Papa II. Julius'a ait, Cenova'dan gelen eşyalarla zengin bir şekilde yüklü olan ve Cività Vecchia'ya yol alan Papalık denizcilerinin huzur içinde kürek çektiği iki kraliyet kalyonuna denk geldi. Bu denizciler, Mağribi ticari gemilerinden daha büyük deniz taşıtlarına denk gelinmediğinden Türk Korsanlarına rüyalarında bile küçük bir yer ayırmazlardı. Mağribi gemileriyse kendi hesaplarına güzel bir kazanç demekti. Böylece iki kalyon aralarındaki mesafe on fersah kalana dek ilerlemeye devam ettiler ve Oruç Reis saldırıya geçerek avını yakaladı. On sekiz kürek sıralı bir gemi için kendisinden belki iki katı büyüklüğünde, içinde kaç tane silahlı ne kadar mürettebatın olduğunu bilmeksizin bir kraliyet kalyonuna saldırmak parlak bir düşünce değildi. Türk mürettebat önce böyle bir saldırının aptalca olduğu konusunda sitem etti ve kaptanlarına kendi büyüklüğünde bir başka düşman bulmaları için yalvardı. Ancak cevap olarak Oruç sadece, küreklerin çoğunu denize attı ve böylelikle gemiden kaçmayı imkansız hale getirdi. Sonra en önde yaklaşmakta olan kalyonu beklemeye başladı. Kalyon kendinden emin şekilde tehlikenin farkında olmaksızın yaklaşıyordu. Birdenbire gemidekiler Türk sarıklarını fark etti (İtalya kıyılarında garip bir manzara idi) ve şaşkınlıktan kaynaklanan bir panik içinde karşı koyabilmek için silahlanmaya başladılar. Gemiler şimdi yan yana gelmişlerdi ve akıllı bir top salvosu Hıristiyanların şaşkınlığını tamamladı. Oruç Reis ve adamları hızla geminin kış tarafına çıkmışlardı ve kısa sürede Papa Hazretlerinin hizmetkarları esir alınmış ve ambar kapakların altında güvende tutulmaya başlanmıştı.

Daha önce hiç bir kraliyet kalyonu böyle bir durum yaşamamıştı. Ama daha da kötüsü geldi. Oruç, gemidekilere kendisine eşlik etmesi gerektiğini açıkladı. Diğer reisler bu zaferle yetinmesi ve temkinli davranması yönünde konuşulursa da boşuna oldu. Korsanın iradesi demirdendi ve mürettebatını zaferle şişirmiş, onların cüretkar ruhunu yakalamıştı. Kendilerine Hristiyan mahkumların kıyafetlerini giydirdiler ve ele geçirilmiş kalyonların kendi gemicileriymiş gibi davrandılar. Refakatçi gemi her şeyden habersiz bir şekilde yaklaştı. Bir ok yağmuru ve top salvosu onları uyandırmışsa da kaçınılmaz son gerçekleşmişti.

Oruç Reis ödülleri Goletta'ya getirdi. Orada daha önce hiç böyle bir manzara görülmemişti. “Hayret ve şaşkınlık” diyor Haedo, [6] “Tunus'ta ve hatta Hristiyan Âleminde neden oluşan bu soylu başarının o andan itibaren Oruç Reis adının nasıl ünlendiğini ifade etmeye yetmiyor, tüm dünya tarafından en yiğit ve en atılgan komutan olarak görülüyor ve kaydediliyor. Sakalı son derece kırmızı ya da havuç rengiydi, bundan sonra genel olarak İtalyanca Kızıl Sakal anlamına gelen Barba-rossa olarak adlandırılıyordu.”[7]

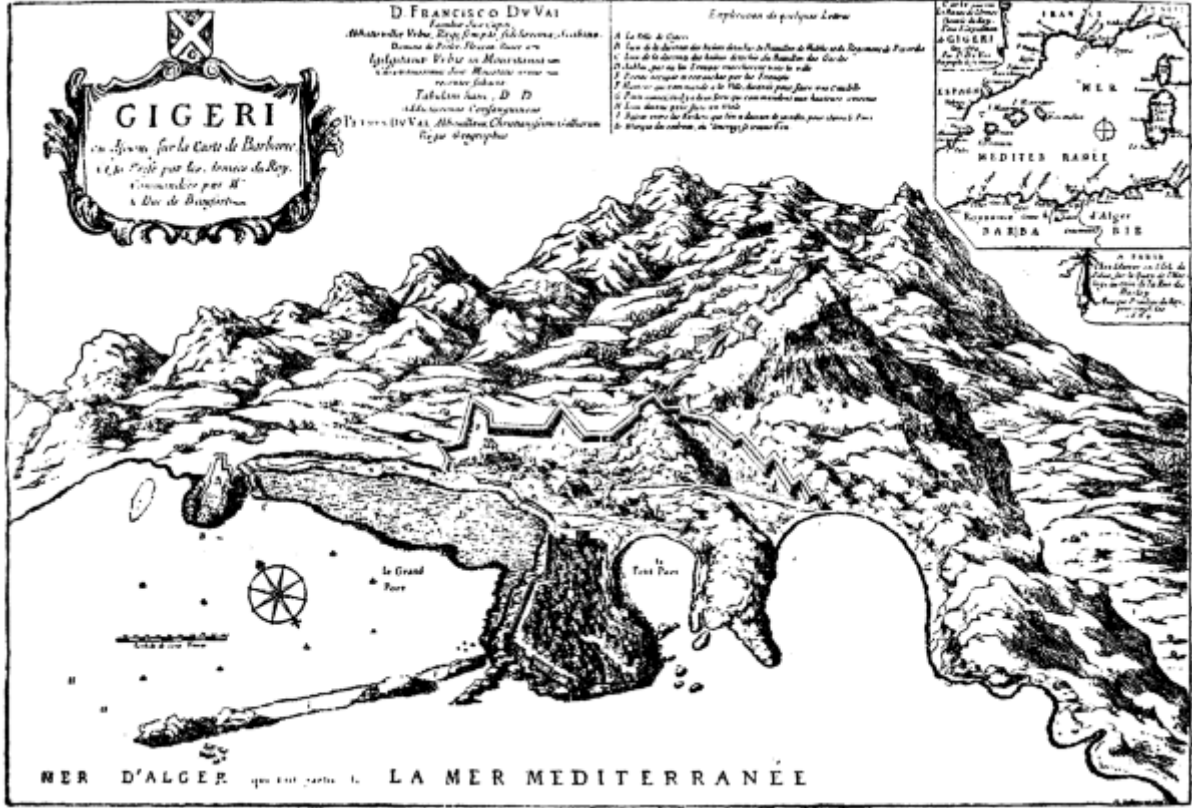
16. yüzyıl kadirgasi (Jurien de la Gravière.)

Papalık kalyonlarının ele geçirilmesi Oruç Reis'e istediğini verdi. Ordusuna gönüllü korsanlar kattı, Türkleri savaşmak için tuttu ve Hristiyan mahkumların kürekleri çalıştırmasını sağladı. Bu, her korsanın bugünkü yüzyıla (19.yüzyıl) kadar olan gelenekleriydi ve Hristiyan donanmaları da benzer şekilde Müslüman köleleri kullanırlardı. Uygulama savaşa garip bir heyecan vermiş olmalıydı. O zaman, kesinlikle bir adamın düşmanı kendi evindeydi. Venedikli bir amiral, kalyonundaki iki ya da üç yüz kölesinin, demirlerini kırmak ve düşmana katılmak için can attığını iyi biliyordu ve Türk korsan da ilk fırsatta Hristiyan düşman lehine isyana hazır kürekçiler sahipti. Bu nedenle bir yenilgiyi teşvik etmek için hayatlarının yarısını verecek olan düşmanın zincire vurulmuş partizanlarının güçlü kolları tarafından bir zaferin güvence altına alındığı sıklıkla oldu. Bu nedenle kürekçilerin sıralarının arasındaki köprüde yürüyen sorumlu subayın keskin kamçısı ancak bir kaç sırtın dayanabileceği mevcut ve keskin bir argümandı.

Oruç ilk darbesini yapmıştı ve arkasını getirmekte tereddüt etmedi. Ertesi yıl içinde hemen hemen hepsi deniz tutan yada gemiye sızan suyu boşaltmaya çalışan beş yüz asker olan bir İspanyol gemisini ele geçirdi. Beş yıl dolmadan gerek denizde gerekse limanda iki erkek kardeşinin de yardımıyla ganimet olarak ele geçirdiği gemilerden elde ettiği kerestelerle inşa ettirdiği sekiz iyi gemi vardı. Tunus Limanı şimdiden isteklerini zorlukla karşılayabiliyordu, bu yüzden yeni üssünü geçici olarak bereketli Cerbe Adası'nda kurdu ve buradaki geniş demirleme yerinden gemilerini İtalya kıyılarını yağmalamak için yola çıkardı.

Cerbe Kralı olmak hırslarıyla kıyaslandığında oldukça küçük bir ünvandı. Çok daha büyük çapta bir egemenliği hedefliyordu ve korsan doğası gereği olduğu gibi maceradan zevk aldığı kadar yerleşik bir güç de istemekteydi. 1512'de aradığı fırsat ayağına geldi. Üç yıl önce, Bujiye'nin Müslüman Kralı İspanyollar tarafından şehrinden kovulmuştu ve sürgün edilmiş bir hükümdar olarak, korsanlardan limanına gelip tahtına tekrar kavuşmasını sağlaması için destek aramıştı. Bujeja Limanı'nın korsanlarca serbest bir şekilde kullanılacağına dair söz de vermişti. Böylelikle İspanyol denizi kolaylıkla kontrol altında tutulacaktı. Şimdi, toplarla donatılmış on iki kadirgaya ve emrindeki haydutlar ve Mağribiler hariç bin silahlı Türk askere sahip olan Oruç Reis bu olasılıktan memnun kalmıştı. Harekete geçmek için kendi gücünü oldukça yeterli görüyordu. Başarılarının ünü her yere yayılmıştı ve Oruç Reis'in savaş

yolunda olduğu bilindiğinden Levant'ın her yerinde takipçisi bulunmaktaydı. Olağanüstü enerjisi ve atılganlığı adamlarında da buna uygun bir şevk uyandırıyor ve tüm diğer atılgan komutanlar gibi oldukça popülerdi.

Jijel 1664 (British Museum'daki bir haritadan)

Zamanı geldiğinde iyice desteklenmiş ve takviye sağlanmış bir şekilde, Ağustos 1512'de Bujiya'nın önlerine geldi ve tahttan indirilmiş kralın kendisini üç bin dağ Berberisi'nin başında beklerken buldu. İspanyol garnizonu, Kont Don Pedro Navarro'nun şehri alırken tahkim ettiği güçlü tabyada toplanmıştı ve kale sekiz gün boyunca korsanların bombardımanıya dövülmesine rağmen dayandı. Kale duvarlarında tam bir gedik açılmaya başlamıştı ki, Oruç Reis sol kolunu dirseğinin üzerinden koparıp alan bir atış sonucunda savaş dışı kaldı. Liderlerinin kahramanca varlığının yokluğunda Türkler İspanyol çeliğine olan üstünlüklerinden çok az güven duyuyorlardı. Yaralı kaptanlarını Tunus'taki cerrahlara taşımayı tercih ettiler. Bujeya şimdilik ellerinden kaçmıştı, ancak korsanlar, Lomellini'nin Tabarka'daki pazarına yaptıkları yolculukta karşılaştıkları zengin bir Ceneviz kalyonunu ele geçirmekle biraz teselli buldular. Bu ganimetle, Oruç yarasını iyileştirmek için geri dönerken, kardeşi Hayreddin, Goletta kalesini korudu ve kalyonları ve ganimetlerini kanaldan, takip edildiklerinde güvenle saklanabilecekleri Tunus Gölü'ne getirmeye başladı.

Ancak çok geç kalınmıştı. Cenova senatosu kalyonun kaybına son derece öfkelenildi ve yakın gelecekte zamanın en büyük Hristiyan amirali olarak bilinecek Andrea Doria'yı, on iki savaş gemisi ile tam olarak karşılık verip tazminat almak üzere gönderdi. Goletta'dan önce karaya çıktılar ve Hayreddin'i oradan Tunus'a sürdüler. Kale yağmalandı ve Barbaros'un gemilerinin

yarısı Cenova'ya götürüldü. Böylece Doria ve Hayreddin arasındaki ilk görüşme sona ermişti. Bir sonraki görüşme soylu Cenevizliler için çok daha az sevindirici olacaktı.

Kardeşinin şiddetli mizacının oldukça farkında olan Hayreddin bu aşağılanmanın ardından onunla yüzleşmeye cesaret edemedi. Onu hasta yatağında bırakarak gece gündüz gemi yapımında çalışmak üzere Cerbe Adası'na doğru yol aldı. Oruç ise ertesi ilkbaharda kendisine katıldı - Tunus Kralı muhtemelen ondan bıkmış durumdaydı - Ve kısa zamanda utançlarını silmenin imkanını buldular. Bujeya 'ya (1514) yapılan ilk saldırının sonucu bir başarısızlıktı. Bu uğursuz kale üzerine yapılan ikinci bir saldırı neredeyse başarı noktasına ulaşmışken İspanya'dan takviyeler gelmişti. Berberi müttefikleri yağmurdan sonra mahsullerini toplamak için köylerine dönmeyi, kalıp kaleyi zorlamaya tercih ettiler. Barbaros çılgın bir öfkeyle kuşatmayı kaldırmak zorunda kaldı, kızıl sakalını bir deli gibi çekiştirip yoldu ve İspanyolların eline düşmesinler diye gemilerini ateşe verdi.

Şimdi kendini Tunus ya da Cerbe'de gösteremezdi. Bu yeni dönüşün ardından kendini koruyabilecek bir yere ihtiyacı vardı. Bujeya 'ya gidip gelirken amacına uygun, savunması kolay, ulaşılmaz kayaların üzerine tünemiş, ancak son yılların kayıplarının onarılabileceği iyi bir limana sahip bir yer fark etmişti. Burası Jijel 'di, Bujeya'nın yaklaşık 60 mil doğusundaydı. Şehrin güçlü sakinleri hiç bir sultana bir bağlılık göstermiyorlardı, bununla beraber Barbaros gibi ünlü bir savaşçıyı şu anda talihsiz bir durumda olmasına rağmen ağırlamaktan gurur duyuyorlardı. Böylece Oruç Reis Jijel 'e yerleşti. Seferlerinden elde ettiği mısır ve mal ganimeti ile insanların iyi niyetinin artmasını sağladı. Ta ki hiç bir zaman kendi üstlerinde bir otorite tanımamış yiğit Afrikalı savaşçılar onu kralları olarak seçene dek.

DİPNOTLAR

[5] On yedinci yüzyılın ortalarında yazılmış ve anlatımlarında kısmen Hayreddin'den ilham alan "Anılar'ı" kullanan Türk otoritesi Hacı Halife 'nin anlattıklarıyla iki İspanyol tarihçi, Haedo ve Marmol'un, Barbaros ve kardeşlerinin ilk dönemdeki tecrübeleri ve deneyimleri hakkındaki anlatımları genel olarak benzer olmakla birlikte ayrıntılarda uzlaşmaz durumdadır. Von Hammer doğal olarak Hacı Halife 'yi izler ve Amiral Jurien de la Gravière gibi modern yazarlar da aynı yaklaşımdadır. Hayreddin'in Konstantinopolis'te olduğu hayatı boyunca, Türk yazar makul şekilde tercih edilebilir ancak Berberi Sahili ile ilgili tüm konularda, on altıncı yüzyılda Cezayir'de uzun yıllar yaşayan ve gözlemlerini 1612'deki Topographia e historia de Argel eserinde yayınlayan Başrahip Diego de Haedo hiç şüphesiz en bilgili ve en güvenilir otoritedir. Kendisi Hayreddin (1546'da ölen)'in hizmetçilerinin ve takipçilerinin bir çoğuyla şahsen tanışmıştı.

[6] MORGAN tarafından alıntılandı , *Hist. of Algiers*, 225.

[7] Barbaros' un, adamlarının dediği gibi "Baba Oruç" olan ismi Avrupalıların bir tür (baba-rouge) yozlaşmasından başka bir şey olmaması mümkündür. Her halükarda Oruç gerçek Barbaros'tur, ancak modern yazarlar genellikle adını orijinaline olan akrabalık bağının da etkisiyle küçük kardeşi Hayreddin'e verirler.

IV.

CEZAYİR'İN ALINMASI

1516-1518

Jijel'in yeni sultanı şimdi zalim dağlı adamlarını komşu bir kabileye karşı yönetmekten çok daha ciddi bir girişime soyunmuştu. Yine de bir kavga istendiğinde her zaman kendine ait bir yolda yürüdüğü kabul edilmelidir. Cezayir'den bir davet çağrısı gelmişti. Oradaki Mağribiler İspanyolların ambargosuna yedi yıl dayanmıştı. Bu sürede asla onarmaya cesaret edemedikleri firkatalarını gözlerinin önünde çürürken seyrettiler. Bir çok zengin yelkenlinin denizlerde yelken açtığını gördüler ama etrafa bakmak için denizde bir mil kadar bile açılmadılar. Çünkü Peñon'da, körfezi yöneten keskin gözler ve düzgün atışlar yapan topçular vardı. Kral Katolik Ferdinand sürmüş olduğu eski tebaasından alacağı haracı sıkı sıkıya kontrol ettiriyordu. Tüm geçim kaynakları körelmişti, yıllarca karaya bir ganimet çekemediler. Ya isyan etmeli ya da aç kalmalılardı. Tam bu noktada Ferdinand bir fırsat oluşturacak şekilde öldü (1516) ve Cezayirli Mağribiler şanslarını zorlamaya karar verdiler. Haraç ödemeyi kestiler ve komşu Arap Şeyhi Salim 'i yardıma çağırdılar. Salim ve aşireti saldırı durumunda şehrin kara tarafını güvenli hale getirecekti. “Ancak kaledeki iki yüz huysuz ve can sıkıcı İspanyolla ne yapacaklardı? Kasabayı topa tutuyor ve yaşanmaz hale getiriyorlardı. Bir de açlık baş gösterdiğinde durum ne olacaktı?” Güzel Libya kısrakları ve atları, zengin zırhları, sert hedefleri, iyi huylu kılıçları ve uzun esnek mızrakları ile cesur Arap süvarileri, İspanyol topçu salvolarına karşı onlara pek fayda sağlayamazdı. Ve bir deniz kuvvetinin efendisi olan ve topçu istemeyen yenilmez Barbaros kadar bu mağduriyeti gidermeye kim bu denli layıktı? Talihsiz Bujeya Kralı'nı eski tahtına kavuşturmak için iki kez savaşa gitmemiş miydi ve bunun için bir uzvunu kaybetmemiş miydi?

“Prens Salim, hiç düşünmeden, Jijel'e yetkin bir elçi gönderdi. Kendisinin ve halkının tüm güvenlerini yitirdiğini, Barbaros'a, yardım göndermesi konusunda acele etmesi için ricada bulundu. Hırslı Barbaros'a bu türden bir mesajdan daha hoş gelebilecek başka hiç bir mesaj olamazdı. Yeni edindiği krallık ona çok kıt bir gelir getirmekteydi, o da kesin ve düzenli değildi. Bujeya'da sefil bir şekilde şaşkına dönmüştü, ancak aynı şekilde, çok daha önemli bir yer olan ve söylendiği gibi Kuzey Afrika'da kendisi için büyük bir monarşi kurmak amacına çok daha uygun bir yer olan Cezayir'de daha iyi bir başarı elde etmeyi umuyordu. [8]

16. yüzyılda Cezayir (Sphère des deux Mondes, 1555.)

Yaklaşık altı bin adam ve on altı kadirgayla Oruç Reis, deniz ve kara yoluyla Cezayir ‘i kurtarma görevine başladı. İlkın, Şerşel’de şaşkınlık yarattı. Şerşel sağlamca savunulabilir, Cezayir’in on beş fersah batısında yer alan ve Granadan göç eden Mağribilerce işgal edilmiş ve Kara Hasan isimli cesur bir Türk korsan tarafından yönetilmekte olan bir şehirdi. Kara Hasan eski yoldaşının Jijel’deki başarısını örnek almış ve Şerşel’de benzeri bir yönetim tahsis etmişti. Oruç iki Brentford Kralı’ndan da (bir tahtta oturan iki kralı anlatan İngiliz şiiri/deyimi) hoşlanmıyordu ve İspanyollarla olan rekabetinde başka bir tehlikenin gölgesinde kalmamak için dostça bir tedbir olarak Kara Hasan’ın başını koparttı.

Kısa bir süre sonra Cezayir’deydi. O ve tüm adamları, Türkler ve Jijelliler, Şeyh Salim ve kasaba halkı tarafından misafirperver bir şekilde ağırlandı ve eğlendirildi. Orada, bir Tatar yayı atış mesafesinde düşürmeyi planladığı kale durmaktaydı. Ve teslim olurlarsa garnizona güvenlik içinde davranılacağını içeren bir mesaj gönderdi. İspanyol kaptan “kendisinin ve adamlarının ne savurulan tehditler ne de yapılan reveranslardan etkilenmeyeceklerini” söyledi ve Bujeya’yı hatırlamasını ekledi. Bunun üzerine Oruç, başarı ihtimalinden çok, güvenilir ev sahiplerini memnun etmek için savunmalarda herhangi bir mantıklı gedik açmaksızın, hafif saha atışlarıyla Peñon’u yirmi gün boyunca dövdü, hırpaladı.

Bu arada, onu yardıma çağırın Araplar ve Mağribiler hatalarının farkına varıyorlardı. Eski düşmanları İspanyollar'dan kurtulmak yerine ilkinden daha kötü bir ikinciyi ithal etmişlerdi ve Oruç kısa süre sonra onlara kimin efendi olacağını göstermişti. O ve Türkleri, evlerinin kapılarında onları karşılayan eski Mağribi ailelerine, Abencerrages'in ve Granada'nın diğer asil ailelerinin soyundan gelen torunlarına katlanılması zor bir küstahlıkla davrandılar. Arap Şeyh Salim, despotun gücünü ilk hisseden kişi oldu ve hamamında öldürüldü. Bu durum korsanın kendisi tarafından duyuruldu. Alarma geçen Cezayirliler, Peñon askerleriyle gizlice görüşerek genel bir ayaklanma planladılar. Ancak bir gün Cuma namazında, Barbaros kalabalık cemaate planlarının şüpheli olmadığını bildirdi. Kapıları kapatan Türkler kalkışmacıları başlarındaki türbanlarla bağladılar ve elebaşlarının cami kapısında hemen kafalarının kesilmesi muhaliflerdeki isyan ruhunu bastırdı. Kardinal Ximenes tarafından gönderilen ve Don Diego de Vera tarafından komuta edilen büyük bir filoda Cezayir isyanından daha başarılı değildi. Yedi bin İspanyol, Türkler ve Araplar tarafından tamamen bozguna uğrattıldı ve Hıristiyanların huzursuzluğunu tamamlamak istemişcesine şiddetli bir fırtına gemilerini karaya oturttu. O kadar ki bu büyük sefer neredeyse bütünüyle yok olmuştu.

Oruç Reis, artık çeşitli türden eğitimsiz haydut ve göçebe tarafından takip edilen bir maceraperest, İspanyol ordusunu alaşağı edip tüm Hristiyan devletlerin kaygıyla izlemeye başladıkları bir fenomendi. Berberi Sahilinin güçlü bir, iki yerinin sahibiydi ve Orta Berberi Sultanından (Mağrip el-Awsat) en ufak bir eksikliği yoktu. Tinnis Prensi tüm ülkeyi kendisine karşı isyana kalkıştırdı güçlü bir ordu ile Cezayir'e doğru ilerlerken, Oruç bin Türk ve beş yüz Mağribi ile tek bir topu bile olmaksızın kendisini karşıladı. Düşmanını ardına ardına tekmeleyerek onları kendi şehirlerine kadar takip etti. Tinnis Prensi dağlara kaçtı ve Oruç Reis onun yerine geçti (1517). Ardından Tilimsan 'i eline geçirdi ve İspanyolların hakimiyetinde tuttıkları Oran, Peñon de Alger ve Bujeya gibi iki ya da üç kale hariç modern Cezayir topraklarını tamamen ele geçirmişti. Tunus ve Fez Sultanlıklarına doğru yürüdü. Fas ve Fez Sultanlıkları ile ittifak kurabilecek konumdaydı. Kadırgaları bakımlı ve özenliydi. Dahası, Don Diego de Vera'nın çağrısına cevap olarak Cenova'da, Napoli'de veya Venedik'te bekleyen bir çok tüccar, Korsanın uyanıklığı sayesinde bir daha asla kendinden emin bir şekilde başka bir limana doğru yelken açamayacaktı.

Bütün bunlar İspanya'nın yeni kralı İmparator V. Charles'ın kulağına gelince Oran Valisi Marquis de Comares'in yakarışına hak vererek hemen 10,000 eğitimli askerini korsanın işini tamamen ve sonsuza dek bitirmek üzere Kuzey Afrika'ya gönderdi. Oruç Barbaros o zaman elinde olan sadece 1.500 adamıyla Tilimsan'da konuşlanmıştı ve düşman orduları yaklaştığında çaresizce Türklerini ve hazinesini de alarak gece karanlığında Cezayir'e doğru hızlı çekilmeye başladı. Haber kısa sürede düşmanın gözcülerine ulaştı ve Marki sıcak takip başlattı. Kaçakların yolunda sarp kıyıları olan bir nehir uzanıyordu. Onu geçebilirlerse bir şansları olacaktı. Oruç açgözlü İspanyolları geciktirmeyi umarak boş yere mücevherlerini ve altınlarını arkasından yola saçı ama Comares her şeyi, tüm bu serveti çiğnedi ve Oruç Reis 'in kuvvetlerinin ancak yarısı nehri geçtiğinde Türklerin kalanına yetişti. Liderleri diğer tarafta zaten güvendeydi ama geride kalan muhafızlarının çılgınlıkları onu savaş alanına geri getirdi. Korsan, adamlarını terk edecek bir adam değildi. Bir an bile tereddüt etmeden ölümcül akıntıyı tekrar geçti ve kendini savaşa attı. O kanlı savaş alanından neredeyse bir

Türk ya da bir Mağribi kaçmadı. Yüzleri dönerken düşene kadar savaştılar ve onların arasında, tek koluyla bir aslan gibi sonuna kadar savaşıyan Oruç Reis'in güçlü figürü de bir daha hiç görünmedi.

Onu hatırlayanların ifadesine göre "Oruç Barbaros öldüğünde yaklaşık kırk dört yaşındaydı. Boyu çok uzun değildi ama son derece düzgün ve sağlamdı. Saçları ve sakalı tamamen kırmızı, gözleri parlak, pırıl pırıl ve canlı, burnu Aşil'i andıran Romavari bir şekilde, ten rengi ise buğday rengi gibi kahverengi ile biraz daha açık bir tondaydı. Aşırı cesur, kararlı, cüretkar, azimli, girişimci, son derece liberal ve şimdilerde kana susamış, itaatsizlik edildiğinde zalim bir adamdı ama askerleri ve yerliler tarafından çok sevildi, korkuldu ve saygı duyuldu. Öldüğünde ise hepsi tarafından ardından genel olarak en acı pişmanlıklar hissedildi ve ağıtlar yakıldı. Öldüğünde geride ne bir kız ne de bir oğul bırakmıştı. Kuzey Afrika 'da yaşadığı on dört yıllık sürede Hristiyan dünyasına verdiği zarar ise ölçülemez, hesaplanamaz boyuttaydı.

DİPNOTLAR

[8] MORGAN, *Hist. of Algiers*, 233. (1731.)

[9] MORGAN, 257.

V.

BARBAROS HAYREDDİN

1518-1530

Cesur, fevri, pervasız, hoş talihli asker Oruç Barbaros ölmüştü ve yılmaz enerjisiyle kurduğu tüm güç kaçınılmaz olarak kurucusuyla birlikte yok olmak zorundaymış gibi görünüyordu. Marquis de Comares ve İspanyol ordusu Cezayir'in kaderini ellerinde tutuyorlardı. İstikrarlı bir yürüyüşün ardından korsanlar Kuzey Afrika'dan süpürülmeliydi. Ancak inanılmaz derecede çılgınca görünen bir kararla ki bu tip kararlar sık sık yaşanıyordu askerler İspanya'ya geri gönderildi ve Marki de Oran'daki görevine geri döndü. Böylelikle fırsat üç yüz yıl boyunca kaçırılmış oldu. Cezayir tekrar nefes aldı ve liderleri taze fetih planları hazırlamaya başladı.

Oruç'un cübbesi değerli omuzlara düşmüştü. Ağabeyi aslında efsanevi cesaret isteyen fırtınalı bir hücumla liderlik etmek, bir kalyona binmek, "kesmek ve itmek" ve "birine sahip olmak" gibi işler için benzersiz niteliklere sahipti. Bu konularda bir denge yoktu. Ama Hayreddin de aynı cesaret ve kararlılıktaydı, sağduyulu ve devlet adamlığında benzer bir zeka ile

donatılmıştı. Daha cesur sömürülere değil daha büyük girişimlere yönelik bir cesareti vardı. Riski sonuna kadar ölçtü ve kendini asla gereksiz yere bir yenilgi tehlikesine maruz bırakmadı. Ama yolunun açık olduğunu gördüğünde her biri daha sert ve daha etkili olan darbeler indirmekten çekinmedi.[10]

İlk hareketi onun sağduyulu zihninin tipik bir örneğiydi. Büyük Sinyor'un ayaklarına gidip saygılarını sunmak ve şimdi mütevazî hizmetkarı tarafından Osmanlı İmparatorluğu'na yeni eklenen Cezayir eyaleti için majestelerinin lütfunu ve korumasını dilemek için Konstantinopolis'e bir büyükelçi gönderdi. Cevap oldukça zarifti. Sultan Selim Mısır'ı yeni fethetmişti ve Cezayir Afrika hakimiyetinin önemli bir batı uzantısını oluşturacak bir konumdaydı. Akıllı korsan hemen Beylerbeyi veya Cezayir Genel Valisi (1519) olarak atandı ve görev nişanı olarak at, pala ve iktidarını temsilen bir tuğ ile donatıldı. Bununla da kalmayıp Sultan, naibinin yardımına iki bin yeniçeriden oluşan bir muhafız birliği verdi ve batıya, Cezayir'e geçerek korsanların otoritesini güçlendirmeye yardımcı olacak tebaalarına özel teşvikler teklif etti.

Tatar yayı ile gözlem (Jurien de la Gravière.)

Beylerbeyi, İspanyolların verdiği zararları onarmak için hiç zaman kaybetmedi. Kıyı boyunca Meliana, Şerşel, Tinnis ve Mustaghanim'deki garnizonlarını güçlendirdi ve içteki Arap kabileleriyle ittifaklar kurdu. Amiral Don Hugo de Moncada komutasındaki sekiz kraliyet kalyonu da dahil olmak üzere yaklaşık elli askeri ve nakliye gemisinden oluşan bir donanma

Cezayir kıyısına boşuna bir çıkartma yaptıysa da kafa karışıklığı içinde geri itildiler ve bu sahillere bu kadar kötü bir isim verdiren fırtınalardan birine tutulmalarının hemen ardından kalanların işini Türk çeliği bitirdi (1519). Birbiri ardına, Orta Mağrip limanları ve kaleleri, korsanın ellerine düştü. Col, Bona, Constantine artık Hayreddin'in egemenliğindeydi ve bu durum Hristiyan avlarının ardına düşmek gibi en gözde mesleğine devam edebilmesi konusunda daha da özgür hareket edebilme imkanını sağladı. Yılda bir ya da iki kez kendi on sekiz yiğit kadirgasını dışarı çıkarır ve namının Levant'tan yollara düşürdüğü diğer cesur ruhları yanına çağırırdı. Her biri güçlü kollarla donatılmış serdengeçti Türklerin seçimlerine ve kendi hızlı teknelerine sahip olurlardı. Orada, gemilerin ele geçirildiği veya kıyıların zorlandığı her yerde yakında ünlü olacak kaptanlarla çevrili olduğunu görebilirdiniz. Turgut Reis, Salih Reis, Tatar yayı ile tüfek saçması atabildiği için karanlık büyülere hakim olduğuna inanılan "İzmir Yahudisi" Sinan ve İspanyolların "Cachadiablo" ya da "Şeytandöven" olarak adlandırdığı, belki de "İspanyol döven" olarak adlandırılması daha iyi olacak olan o ürkütücü korsan Aydın Reis. Seyir mevsimi Mayıs'ta başlar ve sonbahar fırtınalarının denizcileri gemileri limanlarda tutmaları ya da en azından uzak seferlere kalkışmamaları konusunda uyarana kadar sürerdi. Yaz aylarında Cezayir kadirgaları Batı Akdeniz'in her tarafını istila eder, Balear Adaları ve İspanya kıyılarından köle ve hazine toplar ve hatta Hint Adaları'nın mücevherleri ve altınla yüklü olarak Cadiz'e dönen ticari gemilere pusu kurmak için boğazların ötesine dahi geçerlerdi. Saldırılarından hiç bir şey güvende değildi. İspanya'dan İtalya'ya geçerken Berberi kıyılarında tek bir gemi bile içindekilerin kalp çarpıntılarını olmaksızın geçemezdi. Avrupa'nın tüm uluslarını üç yüzyıl boyunca sürekli alarm halinde tutacak olan "Hristiyan Âleminin Belası" başlamıştı. Cezayir Korsanları denizin efendileriydi ve yollarına çıkmaya cesaret eden herkese ustalıklarını hissettirirlerdi. Ve yalnızca tüccarlar değil aynı zamanda Katolik Majestelerinin kadirgaları da Türk ıskarmozlarından gelen gıcırtilardan korkmayı öğrendi.

1529'da bir gün Hayrettin güvenilir teğmeni olan "Şeytandöveni"ni on dört kadirgayla Mayorka ve komşu adalara inmesi için gönderdi. Korsanın zevkine daha uygun bir iş olamazdı ve onunla birlikte olan Salih Reis ile bu görevden aldığı zevki tümüyle paylaştı. İkili, açık denizlerde çeşitli ganimetler toplayarak adalara ve İspanyol kıyılarına inerek ve kürekte hizmet etmek veya ceplerine neredeyse hiç girmeyecek paralarla özgürlüklerini satın alacakları bol miktarda Hristiyan toplayarak seferlerine her zamanki gibi başladılar. İspanyol efendilerinden kaçmaya can atan ve Berberi Sahilleri'ne geçiş için cömertçe ödeme yapmaya hazır olan bir Morisko grubunun haberi onlara ulaştı. "Şeytandöven" ve yoldaşları gece Oliva yakınlarına karaya çıkarak iki yüz aileyi ve bir çok hazineyi gemiye bindirdiler ve Formentara adasının altında demir attılar. Ne yazık ki General Portundo, sekiz İspanyol kadirgasıyla, V.Charles 'ı Bologna'da Papa tarafından imparator olarak taç giyme töreni için götürmüş olduğu Cenova'dan dönüş yolundaydı ve meydana gelen korsan saldırısından hemen haberdar olarak sıcak takipte Balear Adaları'na doğru yola çıkmıştı. "Şeytandöven" savaş ya da kaçış durumlarına daha hazırlıklı olmak için Morisko arkadaşlarını aceleyle karaya çıkardı, çünkü sekiz büyük kadirga görmek umduğundan sayıca daha fazlaydı ama onun asıl sürprizi düşmanın tek bir el bile ateş etmemesinden geliyordu. Portundo, gemide olması gereken ve geri getirildiğinde on bin duka kaçak Moriskonun boğulmasından korktuğunu için Türkleri batırmak konusunda endişeliydi ama korsanlar onun davranışını korkaklığa bağladılar ve

rollerini aniden saldırıya uğrayanlardan saldırganlara çevirerek kartallar gibi kadirgaların üzerine atıldılar. Portundo'nun katledildiği hızlı bir göğüs göğüse çarpışmadan sonra gemilerin yedisini taarruzla ele geçirip diğerini en yüksek hızda Iviça'ya gönderdiler. Bu cesur hareket Cezayir'e, savaşı adadan endişeyle izleyen Moriskoların yanı sıra bir çok değerli rütbeli esiri daha getirdi ve yüzlerce Müslüman fersayı demirden ve kırbaçtan kurtardı.[11] Cezayir halkı, İspanya'nın capitana'sı veya amiral gemisi de dahil olmak üzere yedi kraliyet kadirgasının açıkta demirlendiğini gördüğünde "Şeytandöven" in muhteşem bir karşılama yaşadığından emin olabiliriz ve yeni Mağrip Devleti'nin bu tür zaferlerle fazlasıyla gelişmesi şaşırtıcı gelmemelidir.

Bir dizi kesintisiz başarı ile güçlenen Hayreddin sonunda Peñon de Alger'de kendisine karşı gelen İspanyol garnizonuna saldırmaya cesaret etti. Kadirgalarını bir mil batıda demirmek ve onları acı içinde kıyıya çekmek zorunda kalmak kışkırtıcıydı. Ama şehrin doğusunda demirleyen tüccarlar, ticaretlerini tehlikeye atacak derecede havaya maruz kalıyorlardı. Hayreddin Cezayir'de kendisine ait bir limana sahip olmaya karar verdi ve onu frenleyecek herhangi bir İspanyol dizgini de yoktu. Don Martin de Vargas'ı teslim olmaya çağırды ve reddetmesi üzerine Penon'u, nihai bir saldırı yapılabilir hale gelene kadar kısmen Cezayir'de dökülmüş kısmen bir Fransız kalyonundan ele geçirilen ağır toplarla kalenin zayıf garnizonunda kalanlar hızla etkisiz hale getirilip banyolara (hapishane) gönderilene dek on beş gün boyunca gece gündüz bombaladı. Kalenin taşları batıda Cezayir limanını koruyan büyük mendireğin inşasında kullanıldı ve tam iki yıl boyunca Hristiyan köleler bu iş için zahmetle çalıştırıldı.

Bu felaketi daha da kötüleştiren bir olay oldu, Peñon'un düşüşünden iki hafta sonra ilginç bir manzara görüldü. Garnizonu desteklemek için adam ve mühimmatla dolu dokuz nakliye gemisi açta durup uzun süre yardıma geldikleri ünlü kaleyi aradılar. Ve onu keşfedemediklerine hayret ederken korsanlar kadirgaları ve hafif şebekleriyle denize açıldı ve iki bin yedi yüz tutsağın yanı sıra iyi bir silah ve erzak deposuyla birlikte bütün kafileyi ele geçirdiler.[12]

Hayreddin'in eline aldığı her şey başarıyla sonuçlanıyordu. Filosu yaz sezonunda sürekli olarak kendi kalyonlarından otuz altısına sahip olana kadar ay ay arttı, topladığı ganimetler sayısızdı ve askeri kuvvetleri bir dizi yolculukta İspanya'daki kölelikten kurtardığı yetmiş bin Morisko ile iyice artmıştı. Afrika'nın boş arazileri İspanyol Hükümetinin nasıl istihdam edeceğini bilemediği çalışkan tarımcılar ve zanaatkarlarla Cezayir'in dökümhaneleri ve tersaneleri ise meşgul işçilerle doluydu. Yedi bin Hristiyan köle, savunma işlerinde ve limanda çalıştırıldı. Ve İmparator'un onları kurtarmaya ve korsanları yok etmeye yönelik her girişimi feci kayıplarla püskürtüldü.

DİPNOTLAR

[10] Hayr-ed-din (Türkler tarafından Hayreddin olarak telaffuz edilir) söylendiği gibi modern yazarların Barbaros 'udur ve muhtemelen ona başlangıçta, bu adın kişisel görünümünden kaynaklanan bir izlenime göre verilmiş olması muhtemeldir. Haedo, Marmol ve Hacı Halife, sakalı kumral olmasına rağmen ona bu unvanı verir, buna karşın Oruç ise gerçek "Kızıl

Sakal”dır. Kardeşlerin hiç biri Türkler veya Faslılar tarafından Barbaros olarak adlandırılmamıştır ve Hacı Halife bu unvanın sadece Avrupalılar tarafından kullanıldığı şekliyle kaydetmiştir. Popüler kullanım burada da benimsenmiştir.

[11] MORGAN, 264-6.

[12] JURIEN DE LA GRAVIÈRE, *Doria et Barberousse*, Pt. I., ch. xxi.

VI.

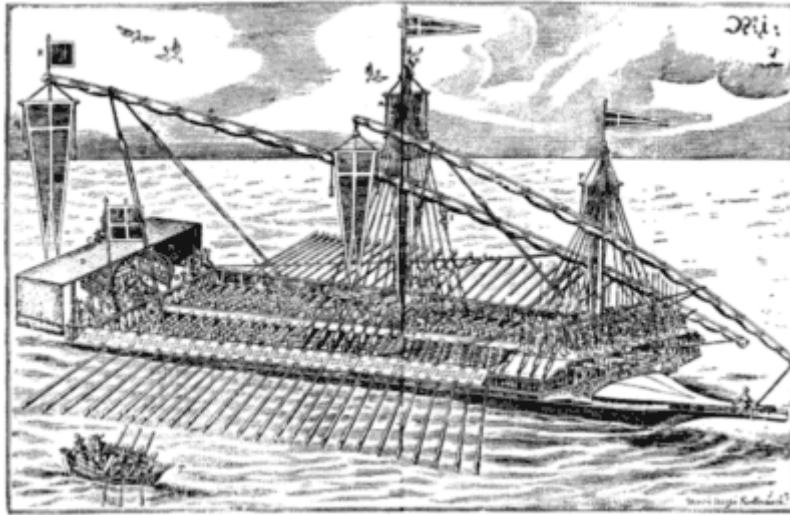
OSMANLI DONANMASI

1470-1522

Cezayir Beylerbeyi'nin zaferlerini Sultan Süleyman'dan daha fazla hiç kimse takdir etmedi. Deniz işlerinde henüz tecrübesiz olan Osmanlılar ders almaya hevesliyidiler. Türk donanması yavaş bir şekilde geliyordu. Çünkü ilk zamanlarda etraflarında her zaman ücretli denizci olarak hareket etmeye hazır insanlar vardı. I. Murad, Vladislaus ve Hunyadi'nin işgalci ordusuyla karşılaşmak için Asya'dan Avrupa'ya geçmek istediğinde Cenevizli kaptanlar, sırf kadim düşmanları olan Venediklilere inat her bir adam için bir düka altın karşılığında diğer kıyıya askerleri taşımaktan mutluydular. II. Mehmet, İstanbul'un fethiyle Türklere

Boğaziçi'nin komutasını kazandıran kadar denizcilik çok ön sıralarda değildi. Sonunda kendisi için bir deniz gücü yaratmaya karar verdi.

Hristiyan Devletler arasındaki bu ölümcül kıskançlık, Türklerin ilerlemesine çok yardımcı oldu. Büyük ticari cumhuriyetler olan Cenova ve Venedik, uzun zamandır denizde üstünlük için birbirleriyle mücadele ediyorlardı. Venedikliler Ege Adaları ile Suriye sahilleri arasında, Haçlıların kendilerine denizde verdikleri destekler karşılığında armağan ettiği Acre (Akka) Kalesi 'de dahil pek çok önemli ve güçlü yere sahipti. Cenovalılar Karadeniz ve Marmara'da daha güçlüydü, Türklerin gelişine kadar Galata'daki kolonisi Doğu Cenova'sının küçük bir parçasıydı. Ceneviz kulesi (Galata Kulesi) Pera'nın dik yamacında hala görülmektedir ve Ceneviz kaleleri Boğaz'da ve Kırım'da, Balaklava'nın küçük limanı örneğinde de görüleceği şekilde yaygın yapılardır. Marmara Denizi, rakip filolar arasında bir çok ölümcül çatışmaya sahne oldu. 1352'de Konstantinopolis surları altında Cenevizliler Venedikliler, Katalonyalılar ve Yunanlılardan oluşan birleşik filoları yendiler. Ancak gelecek yıl Denizlerin Gelini (Venedikliler), Algero açıklarında feci bir çarpışmayla Cenova'nın gururunu küçük düşürdü ve 1380'de, Cenevizliler Chioggia'yı ele geçirip Venedik'i neredeyse tamamen işgal ettiklerinde, vatandaşlar umutsuz aciliyetteki bu durumu karşılamak için tek vücut olarak ayağa kalktı ve işgalcileri sadece geri püskürtmekle kalmadılar, aynı zamanda kuşattılar ve onları teslim olmaya zorladılar. Bu andan itibaren Cenova iktidardan düşerken, Venedik daha güçlü ve daha kibirli hale geldi. Konstantinopolis'in Türkler tarafından fethi ve ardından Cenevizlilerin Trabzon, Sinop, Kefe ve Azak'tan hızla kovulması, Ligurya Cumhuriyeti'nin Doğu'daki ticari refahının ve hayatının sonu oldu. Karadeniz ve Marmara artık birer Türk gölüydü. Ağır silahlarla donatılmış Çanakkale Kaleleri herhangi bir Osmanlı filosunu takipten koruyordu ve Giacomo Veniero meydan okurcasına kendi gemisini boğazda, ateş altında Marmara'ya sürdü ve sadece on bir adam kaybıyla geri dönsede kimse onun örneğini takip etmek istemedi.

Bir amiralin kadirgası (Furttenbach, Architectura Navalis, 1629.)

2.Mehmet yetmiş bin asker taşıyan yüz kadirga ve iki yüz nakliye aracından oluşan bir donanmayla yola çıktı ve 1470'te Negropont'u (Eğriboz Adası) Venedik'ten kaçırdı, kesinlikle güvenli bir yerde olması için artık Hellespont'u (Çanakkale Boğazı) tekrar geçmesi yeterliydi.

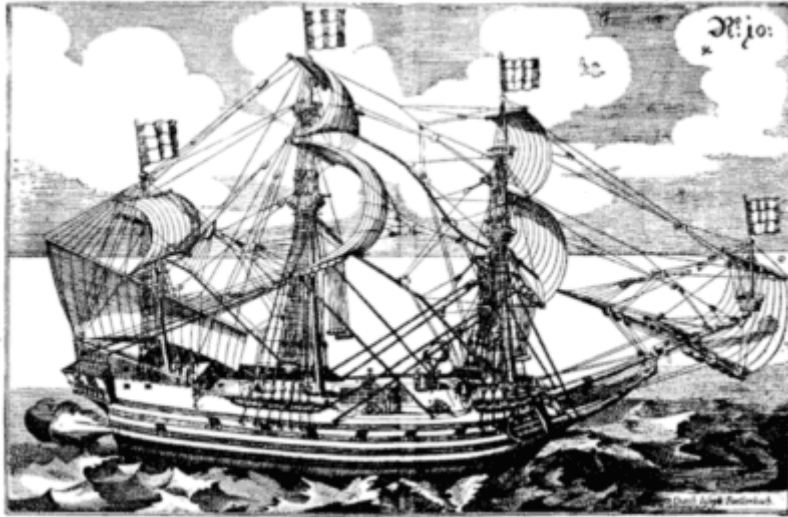
Venedikli amirallerin, ünlü Loredani'nin yapabileceği tek şey, Takımadaların Türk egemenliğindeki adalarına misilleme yapmak ve Küçük Asya kıyılarını kasıp kavurmaktı. Kadırgaların inşasında ve yönetiminde Türklerden üstün olmalarına rağmen, düşmanlarının askeri kaynaklarına sahip değillerdi. Askerleri Yeniçeriler ve Sipahiler ile karşılaştırılmayacak türden paralı askerlerdi. Ancak Othello'nun tanıdık gelebilecek Türkler gibi giyinmiş, Epir'li sarıksız, cesur ve sert Stradiot'lar, onlarla rekabet etmeye yakındı. Karada Venedikliler, Büyük Efendi'nin birlikleriyle karşılaşamadı, ülkelerinin varlığı Piave [13] kıyılarında bir Türk ordusunun yaklaşmasıyla tehdit altına girmişti.(1477) Venedik hemen barış yaptı ve hatta söylendiğine göre Türkleri Otranto'yu ele geçirmeye teşvik etti. Osmanlı kadırgaları artık Adriyatik'te serbestçe geziniyor ve İtalyan kıyıları boyunca ateş ve kılıç taşıyorlardı. Öyle ki, bir geminin tepesinde hilal görüldüğünde, korkmuş köylüler iç kısımlara kaçıyor ve evlerini korsanların insafına terk ediyordu. Türk Korsanları dönemi çoktan başlamıştı.

Gözden düşmüş Cenova ve ona haraç ödeyen Venedik'in yanı sıra, hesaba katılması gereken başka bir deniz gücü daha vardı. Timur tarafından İzmir'den (1403) sürülen Kudüs 'ün Hospital Şövalyeleri ele geçirilmez hale getirmek için acele ettikleri Rodos'a yerleşmişlerdi. Görünüşe göre başarılı da olmuşlardı, çünkü Mısır'ın Memlük Sultanlarının saldırıları onları kalelerinde sallamayı başaramamıştı. Rodos'tan İskenderiye ile Konstantinopolis arasındaki ticaret rotasını idare ettiler ve geçen gemiler üzerinde canlı bir korsanlık ticareti yaptılar. Rodos Şövalyeleri Levant'ın Hristiyan Korsanlarıydı. Karaman bölgesinin ormanları onları gemilerle donattı ve Küçük Asya halkları onlara köle sağladı. Denizlerde dolaştıkları sürece padişahın kadırgaları huzurlu değildi. Hristiyan gemileri bile zoraki işlemlerden zarar görmekteydi ve Venedik 1480'de 2. Mehmet'i açık bir memnuniyetle izledi. Sultan, şövalyelerin gururunu kırmak için yüz altmış gemi ve büyük bir ordu göndermişti. Ancak kuşatma başarısız oldu. Büyük Üstat D'Aubusson genel saldırıyı şiddetli bir kahramanlıkla geri püskürttü ve Türkler ağır kayıplarla geri çekildiler.[14]

Osmanlıların pek yenilmez olmadıklarını anlayan Venedik yeniden yüreklendi ve geçici müttefikleriyle düşmanlıklara hazırlanmaya başladı. Dostlukla geçen bu aralığı Türkler iyi değerlendirmişti. Padişahın Hristiyan gemi yapımcısı Yani, Venediklilerin gemilerini incelemişti ve şimdi yaklaşık 32 m uzunluğunda ve 13,7 m genişliğinde iki devasa göke imal edilmişti. Direkleri bir kaç ağacın birleşmesi ile oluşturulmuştu ve çevresi 2 m.'ye yakındı. Kırk zırhlı adam ana güvertede durup düşmana ateş edebiliyordu. Biri kalyon diğeri kadırga gibi iki güverte vardı ve geminin her iki tarafında da büyük toplar bulunuyordu. Üst güvertede, her bir yanında her biri dokuz adam tarafından çekilen yirmi dört kürek vardı. Geminin mürebatı (Hacı Halife böyle söylüyor) [15] iki bin asker ve denizciden oluşuyordu. Kemal Reis ve Burak Reis bu iki mucizeye komuta ettiler ve diğer üç yüz kadar gemiden oluşan tüm donanma Davud Paşa komutasında Adriyatik'e gönderildi. Saldırının hedefi İnebahtı idi.

Temmuz 1499'un sonlarına doğru Modon açıklarında kendilerini arayan Venedik filosu görüldü. Kırk dört kadırga, on altı kalyon ve yirmi sekiz sıradan yelkenli saydılar. İki taraf da herhangi bir atağın mühim sonuçlarla dolu olduğunu bildiğinden bir eylemde bulunmadı. Venedikli amiral Grimani Navarin'e çekilirken Türkler Sapienza açıklarında demir attı. 12

Ağustos'ta padişahın kara kuvvetleriyle birlikte İnebahtı'da kendisini beklediğini bilen Davud Paşa ne pahasına olursa olsun ilerlemeye karar verdi. O günlerde Türk denizcilerin açık denize pek güveni yoktu, kötü havalarda bir limana girebilecekleri güvenli bir kıyıya sığınmayı tercih ederlerdi. Davud buna göre Navarin'in hemen kuzeyindeki Prodano adası ile Mora arasından geçmeye çalıştı. Rotasının tamamen farkında olan Venedikliler filolarını çıkarmışlardı. Dar geçidin üst ucunda düşmanı şaşkınlık içerisinde, karışık bir düzende yakalamak için mümkün olan en iyi şansa sahiptiler. Korfu Proveditore'si (Venediklilerde malzemelerden sorumlu kıdemli bir sivil memur) Andrea Loredano, o gün Hristiyan donanmasını on gemiyle takviye etmişti. Pozisyon iyi seçilmişti ve rüzgar uygundu. Boğazdan çıktıklarında Türklerin üzerine çullandılar. Ama Venedikli amiral en büyük güvenini kadırgalarına bağlamıştı ve yelkenli gemilerin manevra sanatı henüz gençlik evresinde sayılabılırdi. İlk kötü yönlendirme sonrasında yanlış bir rota seçiminin ardından Venedik gemileri karşı karşıya kaldılar. Büyük kalyonlar birbirine karıştı ve çaresiz kaldı. Rüzgar tarafından düşmanın ortasına taşındılar veya işe yaramazca çeşitli yerlere savruldu. Artık an itibariyle Türk kadırgaları her şeye sahipti. Loredano'nun amiral gemisi su kesimine kadar yandı ve diğer gemileri yakılarak yok edildi. Yani'nin büyük gemileri savaşta önemli bir rol oynamıştı. Her biri bin kişilik iki kalyon ve diğer iki küçük gemi Burak Reis'i kuşattı, ancak daha küçük gemiler göke'nin yüksek taraflarına ateş edemedi ve hızla battı. Burak Reis kendi gemisi alev alana kadar kalyonlara yanan zift atarak mürettebatı ve gemileri yaktı. Kendisi ve diğer önemli kaptanlar, kahramanlık gösterileri yaptıktan sonra alevler içinde can verdiler. Bu nedenle Prodano adası bugüne kadar Türkler tarafından Burak Adası olarak adlandırılmıştır. [16] Hristiyanlar için bu eylem, altında savaşıldığı Navarin'in eski kalesinin adından dolayı "Acıklı Zonchio savaşı" olarak biliniyordu.

Kalyot (Furtenbach, Architectura Navalis, 1620.)

Zonchio'daki başarısına rağmen Davud Paşa, İnebahtı'ya kadar savaşmak zorundaydı. Venedikliler dağınık filolarını toplamış ve müttefikleri Fransa ve Rodos tarafından desteklenmişlerdi; intikam peşinde oldukları açıktı. Türkler gece demir attı, karaya yayıldı ve keskin bir gözetleme yaptı. Her haliyle aralıksız bir çatışmaydı. Venedikliler karaya çıkma manevrasıyla düşmanı şaşırtmaya çalıştılar ama zaten denizdeydiler ve fırtınalı bir hava

Grimani'nin stratejisini altüst etti. Altı ateş gemisinin yanmasıyla onuru Türklerin yapamayacağı kadar kırılmıştı. Davud'un tekrar kaçması imkansız görünüyordu. Ama Grimani'nin gecikmeli kararları ve temkinli davranışları düşmanı elinden kaçırdı ve sonunda Türk filosu, Lepanto'da Sultan'ın topçuları tarafından korunduğu Patras Körfezi'ne zaferle yelken açtığında, Fransız filosuna komuta eden Auvergne Baş Rahip'i meslektaşının korkaklığından öğrenerek uzaklaştı. 28 Ağustos tarihinde İnebahtı düştü ve Grimani, gafları nedeniyle sözde ömür boyu hapse mahkum edildi. Yine de yirmi bir yıl sonra Doge oldu. [17] (Venedik Cumhuriyeti'nin oy birliği ile seçilen yöneticisi)

Venedik yenilgisinden kaynaklı kayıplarını asla kurtaramadı. Lepanto'nun kaybedilmesini ve bunun sonucunda Patras ve Korint körfezlerinin kapatılmasını, Sapienza boğazına komuta eden Modon'un ele geçirilmesi izledi. Adriyatik ve İyon denizlerinin doğu kıyısı artık Hristiyan gemilerine açık değildi. Cumhuriyetin Doğu ticareti, Mısır'ın Türkler tarafından fethedilmesi (1517) [18] ile daha da ciddi biçimde bozuldu. Bu da onu en önemli pazarından mahrum etti ve Yeni Dünya'nın keşfi, İspanyol tüccarları kendi ticareti sahalarında başarılı bir rekabete soktu. Venedik aslında pratikte bir Doğu şehriydi. Yetenekli işçileri sanatlarını Mısır ve Mezopotamya'da öğrendiler, çarşıları Doğu'nun ürünleriyle, Dimyat, İskenderiye, Tinnis ve Kahire'nin pamuklu bezleri ve diğer kumaşları, ipekleri ve brokarları, Ba'lbek pamuğu, Bağdat ipekleri, Ermenistan'da Ma'din'den atlas satenleri ile doluydu. Avrupa'ya sadece Doğu'nun ürünlerini değil, isimlerini de tanıtmıştı. Sarcenet, Sarazen işidir ve yumuşak ipek kumaştır; çizgili kumaşlar adını Bağdat'ta sulu ipeğin yapıldığı bir sokaktan alır; Baldacchini basitçe "Baldac", yani Bağdat örtüleriydi; ipekli kalın bir kumaş olan samite Şamî, "Suriyeli" kumaştır; Mısırlıların paltosu jubba, giuppa, jupe olarak batı dillerine geçti.[19] Türklerin düşmanlığının kapsadığı Doğu ticaretini kaybetmesiyle, Venedik artık kontrolü elinde tutamıyordu. Kaderine boyun eğdi ve karada olduğu kadar denizde de Türk üstünlüğünü kabul etti. Hatta Kıbrıs adası için Sultan'a haraç ödedi. Kanuni Sultan Süleyman, Selim'in yerine geçip Belgrad'ı aldığında (1521) Venedik alelacele haraç miktarını artırdı ve Zante'nin teslimi konusunda da biat etti. Yani uysal Venedik artık Denizlerin Gelini olmuştu.

Türkiye hala Rodos Korsanlarının sıkıntısını yaşıyordu ve onlar ortadan kaldırılıncaya kadar denizdeki üstünlüğü tamamlanmış sayılmazdı. Cenova ve Venedik mütevazı bir seviyeye indirgenmiş sıra Aziz John Şövalyelerine gelmişti. Selim, oğlu Muhteşem Süleyman'a fetih girişimlerinde kullanabileceği çok büyük bir donanma miras bırakmıştı. Yüz üç hızlı kadirga, otuz beş kalyon ve fusta gibi daha küçük teknelerden oluşan yüz yedi yardımcı gemiden oluşan asil bir donanma Rodos seferi için hazırlanmıştı. Rodos'un savunması 1522'nin sonunda kahramanca bir savaştan sonra düştü. Altı ay boyunca şövalyeler dört yüz yelkene ulaşan bir filoya ve bizzat Padişah tarafından komuta edilen yüz binden fazla kişilik bir orduya karşı direndiler. Bu, Avrupa tarihinde bir krizdi. Hristiyan âleminin Anadolu kıyılarındaki ileri karakolu çok uzaktaydı. Şövalyeler görevlerini asilce yerine getirdiler ama karşılarında dünyanın en iyi mühendisleri ve bir üst akıl tarafından kullanılan güçlü bir imparatorluğun tüm kaynakları vardı. Süleyman aletleriyle şehri kuşatmış, ilerleyen batarya, kazılan lağım ve diğer silahlarıyla düzenli olarak yaklaşmış ama yine de bir ayın sonunda tek bir duvar yıkılmamıştı. Kardeşliğin konuştuğu sekiz dilin (İngilizce, Fransızca, İspanyolca, İtalyanca, Portekizce, Almanca, Provençal ve Auvergnat) sekiz kalesi şimdiye kadar yerinden

kıyırdamamıştı. Girit Kandiye'den Gabriel Martinego, kendilerine doğru ilerleyen lağımları belirgin bir başarıyla denetledi.[21] Sonunda İngiliz kalesi havaya uçtu. Türkler açılan gediğe doğru akın etti ve iki bin adam kaybıyla geri püskürtüldüler. İkinci bir saldırı daha başarısız oldu. Ancak Türkler 24 Eylül'de bir dayanak elde etmeyi başardılar ve İspanyol, İtalyan ve Provençal burçlarının Türk lağımları tarafından yıkılması ve bunun sonucunda bitkin garnizonun açığa çıkması savunmayı giderek daha fazla zorladı ve tehlikeli bir duruma soktu. Osmanlı ordusu da şövalyelerin ölümcül silahlarının yanı sıra hastalıktan da ciddi şekilde acı çekiyordu ve adamlarını kurtarmak ümidiyle Süleyman, şehri teslim etmeleri halinde garnizona yaşam ve özgürlük teklif etti. İlk başta teklifi gururla reddettiler. Ancak iki hafta içinde cephanelerinin tükendiğini ve sayılarının ne yazık ki azaldığını görünce, 21 Aralık'ta padişaha şartlarını tekrarlaması için yalvardılar. Süleyman, onurlu bir ayla, rahatsız edilmeden hepsinin gitmesine izin verdi. Avrupa'daki tüm limanlara kendi gemilerine sahip olarak gidebilmek şövalyeler için olabilecek en iyi teklif olarak görünmüştü.[22]

Rodos'un düşüşü, Akdeniz'in doğu havzasında Osmanlı donanmasının tam egemenliğinin önündeki son engeli de kaldırdı. Bundan böyle Sultan'ın rızası olmadıkça hiç bir Hristiyan gemisi bu sulara güvende değildi. Eski deniz Cumhuriyetleri bir süreliğine aciz duruma düştüler. Artık Ege, İyonya ve Adriyatik Denizlerinde Osmanlı egemenliğine meydan okuyabilecek hiç bir güç yoktu.

Hemen hemen aynı zamanda Barbaros kardeşler de batıda benzer bir zafere imza attılar. Cezayir'in ele geçirilmesi ve Berberi kıyılarında çeşitli güçlü garnizonların sağlam bir şekilde kurulması, Türk Korsanlarına Akdeniz'in batı havzasının komutasını vermişti. Kanuni Sultan Süleyman güçleri birleştirmenin gerekliliğini görmüştü. Hayreddin'in İstanbul denizcilerine ve gemi yapımcılarına öğrenmeleri gereken pek çok şeyi öğretebileceğini biliyordu. Sadrazam İbrahim, doğu ve batıdaki Türk güçleri arasında daha yakın bir ilişki kurulmasını şiddetle teşvik etti ve Hayreddin, İmparatorluk'tan kendisini Konstantinopolis'te tanıtma emrini aldı.

DİPNOTLAR

[13] Bkz. S. LANE-POOLE, *The Story of Turkey*, 135.

[14] Bkz. *The Story of Turkey*, 136.

[15] *History of the Maritime Wars of the Turks*, 20.

[16] HAJJİ KHALIFA, 21.

[17] JURIEN DE LA GRAVIÈRE, *Doria et Barberousse*, Pt. I., ch. xv.

[18] Bkz. *the Story of Turkey*, 158-163.

[19] Bkz. S. LANE-POOLE, *The Art of the Saracens*, 239, &c.

[20] *Doria et Barberousse*, Pt. II., ch. vii.

[21] *Ibid.*, Pt. II., ch. vii., p. 106 ff.

[22] Bkz. *the Story of Turkey*, 170. ve 137, 147, 171, 175, 177. Sayfalardaki çizimler

VII.

DORIA VE BARBAROS

1533

Hayreddin'in Babıali'yi ziyaret etmek için acelesi yoktu. Yokluğunda hem dış saldırı hem de iç entrika tehlikelerine maruz kalmaması için Cezayir'in güvenliğini ve yönetimini sağlamak zorundaydı. Rodos'ta kahramanca savundukları Hristiyan Âlemi için hiç de inandırıcı olmayan bir süre boyunca evsiz kaldıktan sonra, sonunda daha az elverişli olmayan bir yere yerleşen St. John Şövalyelerinin Cezayir korsanların operasyonlarını taciz etmek için her fırsata sahip oldukları Malta'dan yelken açan kadırgalarını da hesaba katmak zorundaydı. (1530). Üstelik Andrea Doria da gemileriyle ortalıkta dolaşıyordu ve Barbaros'un tehlikeyle karşılaşmak isteyeceği türden bir rakip değildi. Cenevizli büyük amiral, bunu Hayreddin ile kişisel bir düello olarak değerlendirmekteydi. Her biri denizin kendi tarafındaki en yüksek konumu elinde tutuyordu. İkisi de yaşlı adamlardı ve silahlarla büyümüşlerdi. 1468'de asil bir Ceneviz ailesinde dünyaya gelen Doria, altmış beş yaşındaydı ve yaşamının elli yılı savaşta harcanmıştı. Papa'nın korumasındaydı. Urbino Dükü ve Napoli'li Alfonso'nun emrinde hizmet görmüştü, kırk yaşını aştığında denize açıldı ve kendini aniden Cenova Yüksek Amirali olarak

(1513) buldu. Ülkesinin kadırgalarının komutanlığına atanması, denizcilik işleriyle ilgili herhangi bir özel deneyimden değil, kıyıdaki gayretli hizmetlerinden kaynaklanıyordu. Gerçekten de kadırgaların komutanı bir deniz subayı olduğu kadar bir askeri de. Ancak Doria, mesleğini daha geç benimsediğinde, bir denizci olarak şüphesiz doğuştan gelen yeteneklere sahipti ve liderlik becerisi birbirine rakip Hristiyan Güçlerden hangisinin Akdeniz dalgalarına hükmedeceğine karar verebilecek düzeydeydi. 1522'de kendi cumhuriyetinde bir devrim partisini devirdiğinde kılıcını Fransa'ya adadı ve o Fransız tarafında olduğu süreçte denizin komutası Berberi Korsanlarına ait olmadığı zaman zarfında Fransa'ya aitti. 1528'de I. Francis'in kendisinin ve ülkesinin kötü kullanıldığına karar verdiğinde ise kendi on iki kadırgasını V. Charles'ın yanına, İspanyolların tarafına taşıdı ve sonrasında İmparatorluk donanmaları bir kez daha zafer kazanan taraf oldu. Doria, çekişen devletler arasındaki talihi hakemiydi. Doria, Cenova'nın kurtarıcısıydı ve kralı olmayı reddederek idolü ve despotu olarak kaldı. Hiç bir isim Türklerin yüreğine bu kadar korku salmadı. Pek çok gemi onun yiyip bitiren kadırgalarına yem olmuştu ve pek çok Müslüman köle küreklerine çekiliyor ya da Ceneviz hapishanelerinde çürüyordu. Resmi olarak bir amiral, aynı zamanda kişisel olarak bir korsandı ve servetini artırmak için kendine ait özel kadırgalarını kullanmaktaydı.

Hayreddin'in hem Hristiyanlar hem de Türkler arasındaki ünü, en az rakibi kadar büyük ve görkemliydi. İspanyolları Cezayir'den kovmuş ve İmparatorluğun gemilerine ve kıyılarına hesaplanamaz zararlar vermişti. İki yirmi yıldır aynı denizde yol almış olsalar da deniz muharebesinde hiç karşılaşmamışlardı. Belki ikisi de bir diğerine, bir karşılaşmayı göze alamayacak kadar çok saygı duymuştu. Uzun zaman önce, Hayreddin'in şöhretinin bilinmediği zamanlarda, Doria onu Goletta'dan sürmüştü (1513) ve 1531'de Cenevizli amiral, İspanya'nın karşı kıyısının büyük zararına ve endişesine yol açacak şekilde, Hayreddin'in güçlendirmekte olduğu Şerşel'e indi. İmparatorluk birlikleriyle karaya çıkıp sürpriz bir saldırıyla kaleyi ele geçirip yedi yüz Hristiyan köleyi kurtardı. Daha sonra emirlerin aksine, kendilerini gemiye çağıran işaret silahına aldırılmadan yağma aramak için kasabanın etrafına dağılan askerler bölgenin Türkleri ve Moriskoları tarafından dezavantajlı bir şekilde yakalandıktan sonra karışıklık içinde aşağı, sahile doğru sürüldüler. Sahilde sadece Doria'nın kadırgalarının hızla uzaklaşıyor olduğu fark ediliyordu. Deniz kıyısında dokuz yüz asker katledildi ve altı yüz adam ise esir alındı. Bazıları amiralin adamlarını itaatsizliklerinden dolayı cezalandırmayı amaçladığını söylerken kimileri Hayreddin'in filosunun kurtarmaya geldiğini gördüğünü iddia etmekteydi. Her halükarda Doria çekildi ve iki büyük rakip karşılaşmadı. Cenevizliler, başarısızlığından dolayı onu teselli etmek istemişcesine eve dönüş yolunda giderken bir kaç Müslüman gemisini ele geçirdi.

Andrea Doria

Ertesi yıl, Yunanistan kıyılarına yaptığı parlak bir seferle ününü geri kazandı. Sultan Süleyman Macaristan'ı işgal ederken, otuz beş yelken ve kırk sekiz kadirge ile bir oyalama yaparak Koron'a saldırdı [23] ve ağır bir bombardımandan sonra adamlarını kalenin çevresine çıkartmayı başardı. Türk garnizonu zayıftı, kaleyi terk etmek zorunda kaldılar ve komuta Mendoza'da kaldı, Doria ise Patras'a doğru ilerledi ve orayı da fethetti. Korint Körfezi'ni koruyan kaleleri ele geçirip Türk donanması gelmeden önce zaferle Cenova'ya döndü. Bu 1532 Eylül'ünde oldu. Sonraki baharda daha cesur bir başarı elde edildi. Koron erzak sıkıntısı çekiyordu ve bir Türk filosu limanı ablukaya almıştı. Yine de Cristoforo Pallavicini gemisini kale topraklarının koruması altında içeri taşıdı ve garnizonu direnmeye teşvik etti. Doria 'nın filosunun yarısını oluşturan yelkenli kalyonlar Türk kadirgalarının ortasında duraksamış ve düşmanının dişleri arasında kalmış olmasına rağmen düşman amirali Lütü Paşa 'ya üstün gelerek onu mağlup etti. Amiral Jurien de la Gravière, Koron'un bu yeniden ikmalinin on altıncı yüzyılın en maharetli denizcilik operasyonlarından biri olduğunu söylemektedir.[24]

Doria'nın Berberi Korsanları'na karşı neredeyse hiçbir şey yapamamış olmasına rağmen Türklere her zaman üstün olduğu açıktı. Padişah, Hayreddin'in başarısının sırrını keşfetmeye hevesliydi ve Haliç'e varması için günleri sayıyordu. Barbaros kendi adına, Doria'nın son zamanlardaki başarılarını yeterince duymuştu, alışılmış ihtiyatından fazlasını kullanmak ve Majestelerinin emrine çok hızlı bir şekilde uyarak Sultan'ın gözündeki değerini düşürme eğiliminde de değildi. Sonunda, 1533 yılının Ağustos ayında, büyük ölçüde güvendiği Sardinyalı hadım Hasan Ağa'yı yokluğunda vekil olarak atayan Hayreddin, bir kaç kadirge ile Cezayir'den yola çıktı ve kendi hesabına küçük bir iş yaptıktan sonra -Elba'yı yağmalamak ve bazı Ceneviz hububat gemilerini ele geçirmek vb- kendi rotasını takip etti. Malta'yı hürmetkar

bir mesafeden geçti ve Selanik Körfezi'ne demirleyene kadar Mora kıyılarında ilerledi. [25] Santa Maura ve Navarin'e dokunan rotasında kendi gücünün küçüklüğüne rağmen (ancak yoldaki ganimetlerle artırılmıştı) Doria'yı arıyormuş gibi görünüyor ama neyse ki -belki de korsan için Cenevizli amiral Sicilya'ya dönmüştü- ikisi yolda birbirlerini kaçırmışlardı.

Kısa süre sonra Sultan'ın gözleri, bayraklar ve flamalarla neşe içinde donanmış, Sarayburnu'nu çevreleyen ve kusursuz bir düzen içinde Haliç'in derin sularına giren bir Cezayir donanmasının görüntüsüyle sevinçle doldu. Ve o anda Hayreddin ve on sekiz yüzbaşı Büyük Sultan'ın önünde eğiliyor, ün ve hizmetlerinden dolayı mükâfatlarını topluyorlardı. O gün Eski Saray'da [26] garip bir manzara vardı, divan kalabalıktı. Osmanlı imparatorlarının en büyüğünün denenmiş generalleri ve devlet adamları, başarıları tüm Avrupa'nın ağzında olan kaba deniz köpeklerine bakmak için toplanmış, hepsinden önemlisi, gür kaşları ve sakalları bir zamanlar parlak kumral olan ama şimdi yıllar, şartlar ve sert havanın zorluklarına maruz kalmaktan ağarmış yaşlı adamın güçlü, iyi örülmüş ama iri yarı figürünü dikkatle incelemekteydi. Hazır ve yatıştırılmaz bir öfkeyle alev alabilen dolu ve meraklı gözlerinde, muzaffer Sultanlarının güçlü surlar önünde ve savaşta kazandığı zaferlere benzer şekilde, denizde zafer kazanmanın yolunu gösterecek olan kararlı zihnin izini takip edebiliyorlardı sadece. Sadrazam İbrahim, Hayreddin'de ihtiyaç duyduğu adamı bulduğunu anladı. Cezayir Korsanı, Türkiye'nin tüm amirallerinden önce donanmanın başına tercih edildi ve Osmanlı donanmasını yeniden inşa etmek için görevlendirildi. Kışı uyanık gözlerinin inşaatçıların hatalarını anında tespit ettiği tersanelerde geçirdi. İstanbul Türklerinin kadirgalarını ne inşa etmeyi ne de işletmeyi bildiklerini gözlemledi.[27] Onları Hıristiyanlar kadar hızlı değildi. Kendi kendilerine denizci yetiştirir, onları doğru bir şekilde eğitmek yerine ülkenin çeşitli kısımlarındaki kırsal bölgelerden ve Anadolu'dan, ömründe yelken ve yeke kullanmamış çobanları kaçıtırır, kadirgalarının seyrini bu tecrübesiz ellere emanet ederlerdi.[28] Hayreddin kısa sürede tüm bunları değiştirdi. Neyse ki bol miktarda işçi ve kereste vardı ve adamlarına kendi harikulade enerjisiyle ilham vererek kış aylarında altmış bir kadirga yaptı. İlkbaharda seksen dört gemilik bir donanma ile denizi ele geçirmeyi başardı. Türklerin denizdeki hakimiyet dönemi, Hayreddin'in tersanelerdeki kışı ile başlamaktadır.

DİPNOTLAR

[23] Bkz. *the Story of Turkey*, 191.

[24] *Doria et Barberousse*, Pt. II. ch. xxv.

[25] İspanyol tarihçiler bu sefer konusunda sessizdirler. Daha doğrusu Haedo bunu kesin bir şekilde reddederek Hayreddin'in Sultan'a bir elçi gönderdiğini ancak bizzat gitmediğini söyler. Ancak Hajji Khalifa ziyaretle ilgili anlatımında açık ve ayrıntılıdır.

[26] İstanbul ve Eski Saray hakkındaki açıklamalar için bkz. *Story of Turkey*, 260

[27] Aşağıdaki XVI.Bölüm'e bakınız.

[28]1543'te Konstantinopolis'teki Fransız katip Jean Chesneau da böyle demektedir. Bkz. JURIEN DE LA GRAVIÈRE, *Les Corsaires Barbaresques*, 13.

VIII.

TUNUS'UN FETHİ ve KAYBI

1534-1535

İtalya kıyılarında yaşayanlar çok geçmeden Türk filosundaki bu yeni ruhu keşfetti. Şimdi hem doğuda hem de batıda korsanlardan korkmak zorundaydılar. 1534 yazında Hayreddin seksen dört kadirgalık yeni filosunu, iştahlarını büyük bir av arayışına sokmak için Haliç'ten dışarı çıkardı. Messina Boğazı'na girerek Reggio'yu bastı ve gemilerini ele geçirip halkını köle olarak kaçırdı. Ertesi gün S. Lucida kalesini basıp yaktı ve buradan sekiz yüz esir aldı. Cetraro'da on sekiz kadirga ele geçirdi, Sperlonga'yı kılıçla doğradı ve erkekleri damgaladı. Gemilerine eşleri ve bakireleri yükledi. İç kesimlere doğru yapılan gizli bir yürüyüş korsanları Trajetto Düşesi ve Fondi Kontesi Vespasio Colonna'nın genç ve güzel, dul eşi Giulia Gonzaga'nın yattığı Fondi'ye getirdi. O, iki yüz seksen İtalyan şairin bir çok dilde yazdıkları şiirlerinin ve bir çok dilin kaynaklarını boş yere tükettiği "tanrısal Aragonlu Joanna"nın kızkardeşiydi. Kalkanında parıldayan mor "Aşk Çiçeği" –horozibiği- olan kız kardeşlerin paylaştığı bir güzellikti. Bu güzellik Hayreddin'in planlarına göre Sultan'ın haremine yazgılıydı. Korsanlar'ın hareketleri o kadar gizliydi ki, yatağındaki güzel Giulia'yı neredeyse faka bastırıyorlardı. Kaçabilmesi için bir ata binmesi ve tek bir refakatçi ile uzaklaşabilmesi için çok az zamanı vardı. Daha sonra refakatçisini de ölüme mahkûm etti, belki de o gece eşlik ettiği güzellik onu aşırı cesurlaştırmıştı.[29] Kaçışına öfkelenen korsanlar, Fondi'nin işini bitirdi, kilise harap oldu ve yağma dört korkunç saat boyunca devam etti ve bölge sakinleri tarafından asla unutulmadı.

Başarılı akınlarla canlanan ve heyecanlanan Türklerin Tunus krallığının ilhakından başka bir şey olmayan seferlerinin asıl amacına yürekten girmek için çok az cesaretlendirmeye ihtiyaçları vardı. Hafs soyundan gelen sultanların, Muvahhidler'in Afrika imparatorluğunun dağılmasının ardından eski Kartaca bölgesinde otoritelerini kurmalarının üzerinden üç yüzyıl geçmişti. Onların yönetimi yumuşak ve adil olmuştu. Avrupalı güçlerle tüm dostane ilişkileri sürdürmüşlerdi ve bir çok antlaşma, Pisa, Venedik ve Cenova tüccarlarının Tunus limanına kabul edilmelerinin adil şartlarını kaydetmektedir. Aziz Louis kralın dindarlığı ve adaletinden o kadar etkilenmişti ki, onu din değiştirmeye bile gelmiş ve bu girişim sırasında ölmüştü. Benî Hafs'ın gücü tükenene ve kardeşçe kıskançlıklar bu zayıflığa kan dökülmesini ekleyene kadar kendi soyunun yirmi bir hükümdarı birbirinin yerine ardarda tahta geçmişti. Hasan yirmi ikincileriydi ve katledilmiş kırk dört kardeşin cesetlerinin üzerinden tahta çıktı ve yerini bu

şekilde güvence altına aldığında tüm hükümdarların kaçınması gereken kısır bir zayıflık örneği oluşturdu. Tahtında hak iddia eden bir rakip, korsan'a işgal bahanesi olarak hizmet etti ve bu sefil adam, zavallı rakibi şehirden kaçtığında Hayreddin henüz karaya çıkmamıştı bile. Hasan bazı Arap kabileleri tarafından desteklenmesine rağmen Türk silahlarına karşı koyamadı. Tunus da Cezayir gibi Osmanlı İmparatorluğu'na kendi iradesi dışında ve aynı usta eller tarafından eklenmişti. Padişahın fermanı bu yeni vilayetlerinden herhangi birinde fetihlerin galipleri tarafından bildirilmemiş olsaydı, bu fermanın geçerli olup olmayacağından şüphe edilebilir.

Tunus 1566 (British Museum'daki bir haritadan)

Tunus Barbaros'un elinde uzun süre kalmadı. Sürgün edilen kral, V. Charles'a başvurdu ve imparator, Hasan'ın yanlışları hakkında ne düşünürse düşünsün, Barbaros'un Tunus limanındaki varlığının kendi Sicilya krallığı için sürekli bir tehdit olduğunu açıkça anlamıştı. Cezayir sahilinin kayalıklarına tünemiş korsan yuvalarını görmek yeterince kötüydü. Ama Tunus, Akdeniz'in batıdan doğu havzasına geçişin anahtarıydı ve onu korsanların eline bırakmak son derece tehlikeliydi. Buna göre Hasan'ın davasını benimsedi ve Mayıs 1535'in sonunda, Doria'nın (yatıştırmak istediği kişisel bir kını de vardı) komutasındaki imparatorluk birliklerinin şerefini taşıyan İspanyollar, İtalyanlar ve Almanlar oluşan altı yüz gemiyle Barcelona'dan yola çıktı. Haziran'da Goletta'yı -ya da Arapların deyişiyle halk-el-wed, yani "sel'in boğazı"nı - Tunus kanalını koruyan bir mil ötedeki ikiz kuleleri kuşattı. "Din" ("The Religion" Malta Şövalyeleri tarikatlarını bir süredir böyle adlandırıyorlardı) tarafından dört kadirge ile gönderilen büyük karak St. Ann, yakına demirlendi ve ağır topu kısa sürede bir kale duvarlasında gedik açtı. İçinden Şövalye Cossier her zaman tehlikeli görevlere atılmayı

bekleyen St. John Şövalyelerini kaleye yönlendirdi ve siperlere “Din” bayrağını dikti[30] (14 Temmuz). Yahudi Sinan'ın önderliğinde kuşatılanlar üç umutsuz saldırıya geçtiler. Üç rütbeli İtalyan general ortalığı karıştırmıştı. Şanslarını zorladılar ama kafa karışıklığı içinde Tunus şehrine sürülmeden önce, Goletta'yı tüm silah ve mühimmat deposuyla beraber bazılarını Rodos kuşatmasında kullandıkları kırk meşhur silahı ve yüzden fazla gemiyi düşmanın elinde bırakarak çekilmek zorunda kaldılar. Barbaros yaklaşık on bin askerin başında imparatoru karşılamaya çıktı ama Berberiler savaşmayı reddetti, Kasaba'daki (ya da kaledeki) binlerce Hristiyan köle, ihanetin de yardımıyla zincirlerini kırdı ve kapıları arkasından kapattı. Korsan şefi, surunu elinden geldiğince uzun süre koruduktan sonra, Sinan ve Aydın "Şeytandöven" Reisler ile birlikte Bona'ya doğru yola çıktı. Neyse ki on beş gemisi bıraktığı yerdeydi. Hayreddin'in üçlü duvarının çizgileri, Tunus gölünü Akdeniz'den ayıran kara boyunda hala görülebilmektedir. On beş yıl kadar önce bu sur dışında yaklaşık iki yüz iskelet, bir miktar İspanyol parası, çok sayıda top mermisi ve kırık silahlar bulundu.[31]

Charles üç gün boyunca Tunus şehrini askerlerinin gaddarlığına teslim etti. Korkunç bir iznin ve kan gölünün günleriydi. Erkekler, kadınlar ve çocuklar katledildi ve binlercesi katledilmekten beter hale sokuldu. Öfkeli birlikler ganimeti ele geçirmek için birbirleriyle savaştı ve Kasaba'nın bahtsız Hristiyanları, Hayreddin'in hazineleri için verilen mücadelede kurtarıcıları tarafından öldürüldü. Sokaklar karmaşa içindeydi, evler cinayet ve utanç doldu. Katolik tarihçilerin kendileri bile, büyük İmparatorun şehvetli ve öfkeli askerleri tarafından işlenen iğrenç gaddarlıkları kabul etmektedir. Neredeyse tam da Alman, İspanyol ve İtalyan askerlerinin Tunus'ta, Hayreddin'in savaşlarında çok az yer almış ya da hiç el atmamış ve kabullenmiş çaresiz, masum insanları çileden çıkardıkları ve katlettikleri bir zamanda Sultan'ın Veziri İbrahim gönülsüzce, vahşi Asya birliklerinin başında bir fatih olarak Bağdat ve Tebriz'e giriyordu ve bu sırada ne bir eve ne de bir insana tacizde bulunuluyordu. *Fas est et ab hoste doceri.* (düşmandan bile olsa, öğrenmek güzel şeydir)

Tunus söz konusu olduğunda Charles V.'nin seferi sonuçsuz kaldı denilebilir. Ağustos'ta denize açılmadan önce Hasan'la İspanya'ya ödenecek haracı, Goletta'nın Kastilya tacına dahil olmasını, Hristiyan kölelerin serbest bırakılmasını, korsanlığın sona ermesini ve tarafına saygı gösterilmesini şart koşan bir anlaşma yaptı. Altı Arap atı ve on iki şahin yıllık haraç olarak ödenecekti. Mağribi usulüne uygun olarak Charles ve Hasan, Haç ve kılıç üzerine yemin ettiler. Ama anlaşma pek çok parşömenin boşa gitmesi anlamına geliyordu. Hasan'ın, kullandığı yollarla düzeni sağlayan, Hristiyan silahlarıyla Müslüman kanını akıtan ve “kafir” askerlerin kutsal vahşeti ile Müslüman evlerini harap eden ve kendisini “putperest” İspanya'nın vassalı olarak bağlayan hangi Müslüman prens, tahtını nasıl uzun süre elinde tutmayı umabilirdi. Hasan, bu korkunç felaketi üzerlerine getirdiği insanlar için bir korku ve tiksinti nesnesiydi ve İslam'a ihanet edenleri küçümsemeleri o kadar şiddetliydi ki, askerlerin pençesinde olan Mağribi bir kız hakkındaki hikayeye göre, tekrar yönetmeye başladığı Tunus'un Kralı kızı kurtarmaya çalıştığında kız yüzüne tükürdü. Onun korumasındansa lekelenmesi daha iyiydi. Hasan beş yıl hüküm sürüyormuş gibi yaptı ama ülke silahlıydı, kutsal Keyruvan'ın tahtını kafir yağmacılara borçlu olan bir valiye söyleyecek hiç bir şeyi yoktu. İmparatorluk birlikleri boş yere onu orada tutmaya çalıştı. Doria sahil kasabalarını sefil prensin otoritesine boyun eydirmeyi ancak kısa bir süreliğine başardı. 1540'ta Hasan, oğlu

Hamid tarafından hapsedilerek kör edildi ve kimse ona acımadı. Sahil korsanların elindeydi ve göreceğimiz gibi İspanyollar bile çok geçmeden Goletta'yı terk etmek zorunda kaldılar.

Yine de Tunus seferi, Avrupa'nın gurur duyduğu bir başarıydı. V.Charles başarılarının değer kaybetmesinden nadiren acı çekerti ve Morgan'ın tuhaf ve anlaşılmaz bir şekilde dediği gibi, “V.Charles 'ın tüm bu evrensel küreyi bir telin üzerinde yirmidört saat bile kontrol altında tutamadığını ve sonra kırıldığını iddia etmeseydim bana en azından kırk Boto a Christo hediye etmeyecek olan o İspanyolla hayatım boyunca hiç karşılaşmazdım. Yine de kimse zaman dilimi hassas ve güvenilmezken beni bilinmeyene davet ederek gerçek geçmişte ne olduğuna dair bilgisizliğimi giderecek veya düzelterek iyi huy ve terbiyeye sahip değildi “[32] Doğal olarak, bu kadar içten hayranlar Tunus'un fethinden, korkunç Goletta'nın düşüşünden, binlerce Hristiyan tutsağın serbest bırakılmasından ve hepsinden önemlisi, Hristiyanlığın bu belasının, Barbaros'un kendisinin rahatsızlığından en iyi şekilde yararlandılar. Şairler onun şarkısını söylüyor, sıradan bir ressam kuşatmayı resmediyordu; Urbino'da bir çömlekçi sahneyi vazosuna işlerken tüm Avrupa bu başarının heyecanı içindeydi. Charles bir haçlı ve gezgin şövalye gibi davrandı ve “Barbaria” adında ancak daha fazla duymadığımız yeni bir şövalye kardeşliği olan “Tunus'un Haç'ı”nı yaratarak, cesur işlerini ve beyefendilerini kutladı. Tam anlamıyla “meşhur bir zaferdi”.

Zafer sevinci, Hayreddin'in yaptıklarıyla ne yazık ki gölgelendi. Charles yeni krallığını kuşatırken kimsenin onun ortalıkta dolaşabileceğinden şüphelenmeyeceğinin farkında olan bu iflah olmaz korsan, elinde kalan yirmi yedi kalyonuyla Minorka'ya ulaşmak için fırsat kolladı ve orada, uçuşan İspanyol flamaları ve diğer sahte bayraklarla, adalıları gemilerinin Armada'nın bir parçası olduğu inancına kaptırdı. Bunun üzerine cesurca Port Mahon'a girdi, zengin bir Portekiz kalyonunu ele geçirdi, şehri yağmaladı ve altı bin tutsak, bol miktarda ganimet ve mühimmatla yüklü olarak ödülünü zaferle Cezayir'e geri götürdü. Bu arada Doria otuz kadırgayla, imparatorun onu ısrarla ölü ya da diri yakalama emriyle arıyordu. Büyük Cenevizli uzun zamandır aradığı düello için henüz üç yıl beklemek zorundaydı.

Amacına ulaşan Armada, her zamanki gibi korsanlar'ın kesin sonunu getiremeden dağıldı. Saldırı beklentisiyle Cezayir'de bekleyen Hayreddin haberi memnuniyetle işitti ve sahil temizlendiğinde takviye için İstanbul'a döndü. Cezayir'i bir daha hiç görmedi.

DİPNOTLAR

[29] VON HAMMER, *Gesch. d. Osm. Reiches*, ii. 129.

[30] BROADLEY, *Tunis, Past and Present*, i. 42, Malta şövalyelerinden Boyssat'ın 1612'de yazdığı bir hikayeden alıntılanmıştır.

[31] Charles'ın Tunus gezisi hakkında Marmol, Hacı Halife, Robertson, Morgan, Von Hammer ve Broadley'e danışılmalıdır. Son olarak, Jan Cornelis Vermeyen'in kuşatma sırasında İmparatorun emriyle yerinde çizilmiş ve şimdi Windsor'da korunan resimlerinin bazı ilginç fotoğrafları bulunmaktadır. Şehrin kuşatması ve ele geçirilmesiyle ilgili tüm kayıtlar, uzlaştırılması umutsuz görünen çelişkiler içermektedir.

IX.

PREVEZE AÇIKLARINDAKİ DENİZ SAVAŞI.

1537

Barbaros Konstantinopolis'e döndüğünde Tunus çoktan unutulmuş ve akıllara sadece Minorka gelmekteydi. Cezayir'in Beylerbeyi unvanı yerine Padişah onu Kapudan Paşa veya Osmanlı donanmalarının Yüksek Amiralisi (Kaptan-ı Derya) olarak selamladı. Adriyatik'te yapılacak işler vardı ve hiç kimse bu işi büyük korsandan daha iyi yapamazdı. Hayreddin, Sadrazam İbrahim'in idamından bu yana İstanbul'da ek bir etki elde etmişti [33] ve bunu tam tersi yönde kullandı. Doğuştan bir Dalmaçyalı olan İbrahim her zaman ana devleti olan Venedik ile dostça ilişkileri sürdürmek için çaba sarf etmişti ve otuz yıldan fazla bir süredir Venedik Cumhuriyeti ile Bab-ı Ali arasında barış yaşanmaktaydı. Barbaros ise tam tersine, kadirgalarını Orta Çağ'ın en ünlü denizci uluslarıyla karşı karşıya getirmeyi ve Hilal'i Ege'de olduğu gibi Adriyatik sularında da üstün kılmayı arzuluyordu. 1.Francis imparatorluğu

kıskandığı için bu politikayı desteklemeye özen gösterdi. Padişahla arasını iyi tutmaya ve Francis ile V. Charles arasında tarafsız bir konuma sahip olmaya hevesli olan Venedikliler, kendilerini kendi hataları nedeniyle yaklaşmakta olan bir savaşın içinde buldular. Adriyatik ve Kandiya'daki Venedikli komutanlar, Osmanlı tüccarlarını kovalamanın cazibesine karşı koyamadılar. Kandiya Valisi Canale ünlü bir korsanı, kurbanlarının dediği adıyla “İskender'in Genç Mağriplisini” yakaladı, kadirgalarını batırdı veya ele geçirdi, Yeniçerilerini öldürdü ve genç Mağripli korsanı ağır şekilde yaraladı; - ve tüm bunlar Türk sularında, Türk tebaasına karşı, barış zamanında gerçekleştirildi.- Elbette, çok cesur Proveditore aklını başına alıp aptallığını anlayınca genç Mağripli'nin yaralarını sardı ve onu şefkatle Cezayir'e geri gönderdi ama Padişahın öfkesi çoktan kontrolden çıkmıştı. Ve hemen akabinde Venedik kadirgaları bir Türk büyükelçisini taşıyan bir gemiyi fiilen kovaladığında, Venediklilerin sunduğu hiç bir özür bu hakareti ortadan kaldırıp unutturamazdı. Savaş kaçınılmazdı ve Venedik şimdi Adriyatik'e doğru ilerleyen zorlu düşman ordusuna karşı Papa ve İmparator ile aceleyle ortak ittifak kurdu.

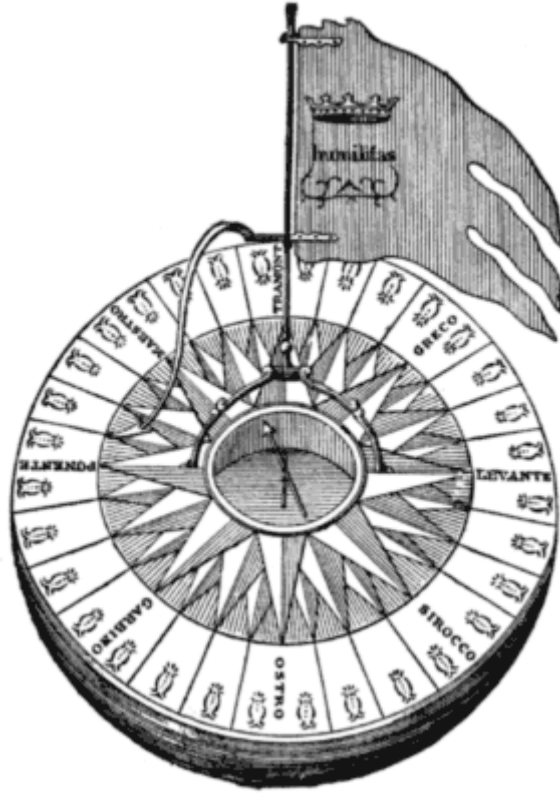
Bundan önce Yunanistan kıyılarında bazı heyecan verici eylemler gerçekleşti. Messina'dan yola çıkan Doria, Paksos açıklarında Gelibolu valisiyle karşılaşmış ve gün doğmadan önce onunla savaşmıştı. Gemisinin pupasında elinde kılıcıyla dik duran, tıknaz yelesiyle dikkat çeken uzun boylu yaşlı amiralin keskin nişancılar için kolay bir hedef olarak görülebileceği, dizindeki yarasıyla kendini gösterdiği çatışma bir buçuk saat kadar sürmüştü. Şiddetli bir mücadeleden sonra düşmanın on iki kadirgası ele geçirildi ve zaferle Messina'ya taşındı. Barbaros şimdi şiddetle aranıyordu ve Mayıs 1537'de, hakaretin intikamını almak için yüz otuz beş kadirga ile denize açıldı. Bir ay boyunca Pulia kıyılarını bir veba gibi yakıp yıktı ve on bin köle alıp götürdü. Bu sırada Doria, Messina yollarında çok daha düşük bir güçle çaresiz beklemekteydi. Venedik ile savaş patlak verdiğinde Türkler yakında kendi Papalarını ilan edebilecekleri düşüncesiyle böbürleniyorlardı ve Sultan'ın Korfu'yu kuşatma emriyle İtalya'yı harap etmekten vazgeçmişlerdi. Yunan Adaları Türklerle komşuları arasında her zaman bir çekişme noktası olmuştu ve Venedik ile bir savaş doğal olarak Korfu'ya bir saldırı ile başlamıştı. Venedik Senatosu, ilkbaharda, Konstantinopolis'ten ayrılan devasa filonun varış noktasına mümkün olduğu kadar uzun süre gözlerini kapamıştı. Hedeflerinin Tunus ya da belki de Napoli olduğu tahmin ediliyordu. Ama şimdi akılları başlarına gelmişti. 25 Ağustos'ta Kaptan Barbaros, Korfu kalesinden üç mil uzakta, Lütfi Paşa'nın komutasında yirmi beş bin adam ve otuz top karaya çıkarttı. Dört gün sonra Sadrazam Ayas Paşa ise yirmi beş bin adamdan daha kalabalık ve parlak bir kadro ile ilk gelenlere katıldı. Akıncılar ve diğer hafif birlikler etrafa ateş ve dehşet yaymaya başlamışlardı. Bir elli librelik top (yaklaşık yirmi üç kilogram) üç gün içinde on dokuz kez ateş ettiyse de kaleyi yalnızca beşi vurdu: Türkler çok yüksek sayıda ateş etti ve güllerinin çoğu zararsız bir şekilde ilerideki denize düştü. Buna karşın, fırtına ve yağmura rağmen Sadrazam geceleri siperleri dolaşmaktan geri durmuyordu. Süleyman şartlı bir teslim için cömert şartlar önerdi ancak kuşatılanlar elçileri hiç bir cevap vermeksizin geri gönderdi. Alexandro Tron, kalenin büyük toplarını korkunç bir hassasiyetle çalıştırdı. İki kadirga çabucak batırıldı, dört adam siperlerde tek gülleyle öldürüldü - topçuluğun o ilk günlerinde yeni ve endişe verici bir deneyimdi - St. Angelo Kalesi dört kez boşuna saldırıya uğradı ama sonuç alınamadı. Kış yaklaşıyordu ve Sultan kuşatmayı kaldırmaya karar verdi. Barbaros boşuna itiraz etti. “Böyle bin kale, onun cesur

adamlarından birinin hayatına değmezdi” dedi Sultan ve 17 Eylül'de birlikler yeniden yola çıkmaya başladı.[34]

Ardından, Yunanistan adalarının -yalnızca Türklerden değil, aynı zamanda Takımadalara kadırgalarının kürekçileri için gelen Cenevizlilerden ve Venediklilerden de- sık sık tanık olduğu gibi bir yıkım sahnesi başladı. Ama belki de şimdiye dek bu kadar büyük ölçekte olmamıştı. Butrint yakıldı, Paksos fethedildi ve ardından Barbaros Adriyatik ve Takımadalar boyunca ateşi ve ölümü taşıdı. Yetmiş kadırga ve otuz kalyonla, çoğu Venedik'in soylu ailelerine - Venieri, Grispi, Pisani, Quirini'ye- ait olan adalar arasında gazabını gösterdi. Syra, Skyros, Aegina, Paros, Naksos, Tenos ve diğer Venedik mülkleri ezildi ve binlerce insanı Türk gemilerinin küreklerine çakıldı. Naksos, ilk yıl haraç olarak beş bin taler katkıda bulundu; Aegina altı bin köle sağladı. Barbaros İstanbul'a, zenginliği kesinlikle kendisinin ve padişahın olan pek çok ganimet getirdi. “Tüm hazineyi doldurmak” değilse de dört yüz bin parça altın, bin kız ve bin beş yüz oğlan, o zaman için yeterli ganimetlerdi. Barbaros “yüzünü Sultan'ın ayaklarına sürmek” için geri döndü.[35] Altın ve gümüş kaseler taşıyan iki yüz kızıl çocuk, keselerle dolu otuz kişi daha ve iki yüz rulo ince kumaş. Kaptan-ı Derya Sultan'ın huzuruna yaklaştığında getirdiği hediyeler bu şekildeydi.

Süleyman'ın dehası o zamanlar üç farklı amaca yönelmişti. Boğdan'da bir sefer yürütüyordu; Süveyş filosu -Osmanlı tarihinde bir yenilikti- dönüş yolunda Aden'in fethedilmesi dışında çok somut bir sonuç olmadan Hint Okyanusu'nu işgal ediyordu, (tabi Hintli kulakları ve burunları pek bir ganimet sayılamazdı) ama yine de kayda değer bir tacizdi ve Gucerat'taki Portekizliler için oldukça rahatsız edici olmuştu. Ve Kaptan-ı Derya'sı Venedik'in deniz gücünü yok etmeyi planlıyordu.

1538 yazında Barbaros denize açıldı ve kısa süre sonra komutası altındaki gemi sayısı yüz elliye ulaşmıştı. Yirmi beşi seferine şimdi Venedik'ten Türk bağılılığına devredilmiş olan adalardan kürekçiler ve haraç toplayarak başladı. Ardından Girit Kandiye'deki seksen köyü yakıp yıktı. Burada İmparatorluk, Venedik ve Papalık'dan oluşan birleşik donanmanın Adriyatik'te seyir halinde olduğu haberi geldi ve Kaptan Paşa onları karşılamak için acele etti. Korsanların seçimi onunlaydı. Amiral gemisinin etrafında yirmi Mısır gemisiyle Turgut, Murad Reis, Sinan, Salih Reis ve diğer kadırgalardan oluşan yüz yirmi iki savaş gemisi vardı. Öncü devriyeler, Antonius'un unutulmaz yenilgisini aldığı Arta veya Actium burnunun karşısındaki bir Türk kalesi olan Preveze açıklarında düşmanın bir kısmını gördü.

16. yüzyıldan bir pusula (Jurien de la Gravière.)

Hristiyan gücü gerçekten çok büyüktü. Seksen Venedik, otuz altı Papalık ve otuz İspanyol kadırgası, elli yelkenli kalyonla birlikte, yaklaşık iki yüz savaş gemisi korkunç bir toplam oluşturuyordu ve altmış bin kadar asker ve iki bin beş yüz top taşıyorlardı. Doria baş komutandı, Capello ve Grimani Venedik ve Roma birliklerini yönetiyordu. Barbaros, neyse ki, düşmanın gücü hakkında eksik bir rapor almış ve böylece Adriyatik'e doğru kuzey yönündeki rotasını cesurca takip etmişti. Preveze'ye ulaştığında, birleşik filolar Korfu'ya gitmişti. Barbaros, dünyanın tüm donanmalarının güvenle demir atabileceği ve takibe karşı koyabileceği geniş Arta körfezine güvenle girmeyi başardı.

25 Eylül'de, körfezin girişinde müttefik donanmaları belirdi ve ardından Barbaros ilk kez körfezde ilk olma konusundaki büyük talihinin farkına vardı. Sayıca az olsa da bu durumda gerçekleşecek bir çatışma açık denizdeki bir savaş donanmasının tamamen yok edilmesiyle sonuçlanabilirdi. Buna karşın geniş bir limanda, dost bir kıyıda, düşmanın daha ağır gemilerinin geçemeyeceği bir geçidin arkasında güvenle fırsatı bekleyebilir ve düşmanı dezavantajlı bir şekilde yakalayabilirdi. Tehlike, Doria'nın silahlarını karaya çıkarması ve körfez kıyılarından saldırmasıydı ve bu riski engellemek için bazı Türk kaptanlar adamlarını karaya çıkararak kendilerini korumak için toprak siperler kurmak için çalışmakta ısrar ettiler. Fakat Hristiyan gemilerinden yapılan ateş kısa sürede bu çalışmayı durdurdu. Barbaros Doria'nın karaya çıkartma yapma gibi bir risk almayacağını düşünüyordu ve haklı da çıktı. V. Charles'ın eski amirali, çıkartma yaparken gemilerini, onları tek başına savunabilecek adamlardan ve silahlardan mahrum bıraktığı sırada, Türklere gelecek bir karşı atak riskine maruz bırakacak gibi değildi.

İki filo birbirini ihtiyatla izledi. Doria ve Barbaros sonunda büyük bir savaş için karşı karşıya gelmişlerdi ama ne kadar garip görünse de başlama konusunda isteksizlerdi. Barbaros ciddi bir sayısal yetersizlik olduğunun bilincindeydi. Doria güvendiği ancak ters bir rüzgarın düşman kıyılarında yıkıma yol açabileceği ağır toplara sahip elli büyük yelkenli gemisinin güvenliğinden endişe duyuyordu. Hali hazırda rehber gemisi en solda, omurgasının altında iki metre bir derinlikte beklemekteydi. Her biri konumunun ağır sorumluluğunu şiddetle hissediyordu ve artık uzun rekabetlerinin belirleyici gününün nihayet geldiği duygusu bile onları ihtiyatlı politikalarından uzaklaştıramamaktaydı. Üstelik mesele artık sıcakkanlı gençliğin kahramanlığı değildi. Doria, Barbaros ve Capello'nun hepsi neredeyse yetmiş yaşındaydı ve Doria kesinlikle bir zamanlar olduğu gibi değildi, siyaset onu şımartmış ve değiştirmişti.

Böylece iki büyük amiral bekleyip birbirlerinin gücünü gözlemlediler. Barbaros çıkacak mı? Yoksa Doria geçidi aşmayı riske atıp karşılaşmaya zorlamalı mı? Her iki olay da olmadı ama 27'si sabahı korsanlar, Hristiyan âleminin bütün muhteşem donanmasının demir alıp yavaşça ve heybetli bir şekilde yelken açarak uzaklaştıklarını gördüklerinde uykuda olup olmadıklarını hissetmek için gözlerini ovuşturdular. Hristiyanlar korkmuşlar mıydı? Nasılsa artık kimse, hatta Barbaros bile Türklere engel olamazdı. Doria'nın onları açıkta yakalamak için yaptığı bir numara olup olmadığını düşünmeden ya da umursamadan -kurnaz kaptanları dışında- sıcak takibe başladılar. Barbaros, komutanlarına, "Sıraya geçin ve beni nasıl görüyorsanız öyle yapın" dedi. Sağ kanadı Turgut sol kanadı Salih Reis aldı. Ayın 28'inin başlarında, Hristiyan filosu otuz mil güneyde, Santa Maura açıklarında, kötü bir rüzgarla demir atmış olarak keşfedildi. Doria böylesine hızlı bir takibe hiç de hazırlıklı değildi ve rüzgarın önünde, ona doğru gelen yüz kırk kadirga, kalyon ve brigantinden oluşan uzun muharebe hattına endişeyle baktı. Yelkenleri küreklere ayak uyduramadığı için gemileri dağılmıştı ve Condulmiero'nun devasa Venedik karak'ı, çok geride, Zuara açıklarında duruyordu. Diğerlerinin durumu daha iyi değildi. Üç saat kadar Doria tereddüt içinde bekledi ve sonra kuzeye doğru yelken açıp düşmanla buluşma emrini verdi. Condulmiero zaten hararetli bir şekilde meşguldü ve kısa süre sonra karak dümensiz bir su birikintisi haline geldi. Sadece devasa boyutu ve bordasının alçak su kesimi sayesinde maksimum sekmeyi elde etmek için tasarlanmış, saldıran kadirgalara korkunç hasar veren müthiş topları tarafından anında yıkımdan kurtarıldı. İki kalyon su kenarında yakıldı ve mürettebatı teknelere bindirildi. Üçüncüsü, Boccanegra'nın ana direğini kaybetti ve yalpalayarak savaş dışı kaldı. Doria ne durumdaydı? Rüzgar artık onun lehineydi. Düşman karşısındaydı. Ama Doria bir mesafede gemisini rüzgara karşı çevirmeye ve manevra yapmaya devam etti. Neyi amaçladığı belirsizdi. Meslektaşları Grimani ve Capello amiral gemisine bindiler ve şiddetle ona karşı çıktılar. Hatta ondan ayrılıp kendi gemileriyle savaşmalarına izin vermesi için yalvardılar, ama boşuna. Taktiklere boyun eğdi, ihtiyaç duyulan şey sadece cesaretti ve taktikler günü kaybetmişti. Korsanlar sonuç olarak, sadece yedi kadirga ve yelkenli gemi ele geçirdi ama tüm denize sahip oldu. Doria akşam Korfu'ya doğru yola çıktı ve tüm müttefik filosu bir rüzgar fırtınası gibi onu takip etti. [\[36\]](#)

Usturlab ile gözlem (Jurien de la Gravière.)

Sonuç olarak denizdeki rakipler arasındaki büyük düello asla adil bir şekilde yapılmadı. Barbaros istekliydi ama Doria kendini frenlemişti. Cesareti yerine denizciliğini göstermeyi tercih etti. Sonuç, aslında Türkler için verimli bir zafer, dikkat çeken bir zaferin işaretiydi. Üç büyük Hristiyan devletinin iki yüz muhteşem gemisi Osmanlıların daha düşük bir kuvvetinin önünden kaçmıştı. Sultan Süleyman'ın Yanbolu'da haberi alınca şehri aydınlatması ve fatihın gelirlerine yılda yüz bin aspre (eski dönemlerde 1/50 kron'a eşit bir para birimi. 1555 'te 1 aspre karşılığında 1 horoz yada tavuk alınabilmekteydi) eklemesi şaşılacak bir şey değildi. Barbaros, Türk donanmasının yenilmez olduğunu bir kez daha dünyaya kanıtlamıştı. Süleyman'ın bayrağı, Akdeniz'in bütün sularında, en tepede dalgalanmaktaydı.

DİPNOTLAR

[33] Bkz. *the Story of Turkey*, 195.

[34] VON HAMMER, *Gesch. d. Osm. Reiches*, ii. 142.

[35] HAJJİ KHALIFA, 58.

[36] JURİEN DE LA GRAVİÈRE, *Doria et Barberousse*, Pt. II., ch. xlii.-xlv.; HAJJİ KHALIFA, 62; VON HAMMER, ii. 155; MORGAN, 290.

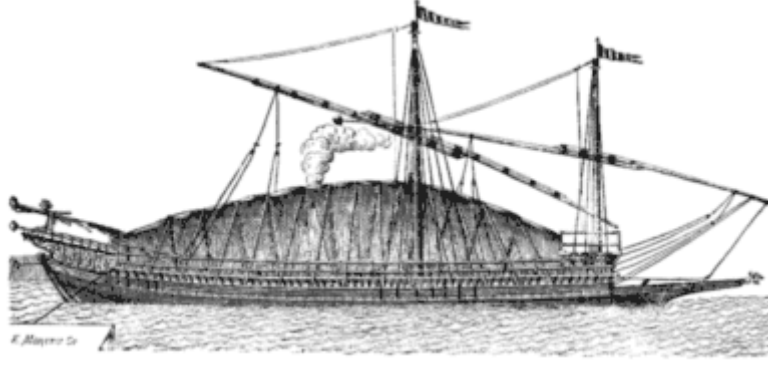
X.

BARBAROS FRANSADA.

1539-1546

Barbaros'un hayatı sona eriyordu ancak kalan sekiz yıl içinde zaten rakipsiz olan ününü daha da artırdı. Preveze'den sonraki ilk başarısı müttefik donanmalarının Ekim ayında, denizde yaşadıkları aşığılanmalara karşılık ele geçirdiği Castelnuovo'nun (günümüz Hersek Novi) geri alınmasıydı. Ocak 1539'da Türk orduları kaleyi geri almayı başaramadı ama Temmuz'da Barbaros, irili ufaklı iki yüz kadırgadan oluşan bir donanma ve en iyi kaptanlarıyla her zamanki gibi cepheye gitti ve Cattaro Körfezi'nde çok güzel bir çarpışmadan sonra, en ağır toplarından seksen dördü ile karaya çıktı. Castelnuovo'yu iyi yerleştirilmiş ve bu toplardan oluşturduğu üç batarya ile bombaladı. 7 Ağustos'ta kanlı bir saldırının ardından, savunmanın ilk hattını kontrol altına aldı. Ardından, üç gün sonra vali, Don Francisco Sarmiento ve bir avuç İspanyol, son saldırıda teslim oldular ve kendilerini onurlu düşmanlar olarak, şövalyece saygı görenleri bulduklarında şaşırıldılar. Kuşatma sırasında üç bin İspanyol ve sekiz bin Türk düşmüştü.

Bir sefer daha Barbaros'un başarıları ile sona erdi. Levant ve Adriyatik'te çok uzun bir aradan sonra geri dönmesi gereken Cezayir kıyılarında büyük olaylar yaşanmaktaydı. Ama önce korsanların en ünlülerinin bu sonuncusunu görebilmemiz için yılların sırasını ihmal etmemiz gerekiyor. I. Francis VIII. Henry'nin soğuk davranışlarını telafi etmek için, diğer büyük deniz gücü olan Türkiye ile 1543'te İmparator'a karşı ittifak kurdu ve yaşlı deniz kurdu yüz elli gemilik filosunu Marsilya'ya getirdi. Fransız kaptanlar korsan kaptanını selamladı ve gemilerdeki Meryem Ana'nın bayrağını yerini Hilal'in alması için indirdi. Bir Fransız amiral buna "dinsiz ittifak" diyordu. Barbaros rotası üzerinde, oldukça eski tarzda bir baskının tadını çıkardı. Reggio'yu yaktı ve valinin kızını kaçırdı, akabinde Tiber açıklarında ortaya çıktı ve Cività Vecchia halkına dehşeti yaşattı. Ve Temmuz'da zaferle Lyon Körfezi'ne girdi. Burada, kendisini büyük bir onur ve törenle karşılayan Fransız kadırgalarının komutanı genç Enghien Düku François de Bourbon ile karşılaştı.

Demirlemiş bir kadirga (Jurien de la Gravière.)

Barbaros, büyük seferinin aslında aptalca bir ayak işi olduğunu keşfettiğinde Fransa'ya daha yeni varmıştı.. Fransa Kralı, İmparator'a karşı ciddi bir sefere girişmekten korkuyordu ve Müslümanlarla ittifakından şimdiden utanıyordu. Kendi tebaası - hayır, hatta tüm Avrupa - utançtan ağlıyordu. Barbaros öfkeden kıpkırmızı oldu ve beyaz sakallarını yoldu. İstanbul'dan koca bir donanmayla gülünç duruma düşmek için gelmemişti. Belli ki onun onurunu tatmin etmek için bir şeyler yapılmalıydı ve I.Francis istemeyerek de olsa, kısa sürede mühimmatı tükenen zayıf ve kötü hazırlanmış bir Fransız birliği eşliğinde Nice'in bombalanması emrini verdi. "İyi askerler" diye haykırdı Barbaros, "gemilerini şarap fıçılarıyla doldurmaları ve barut fıçılarını geride bırakmak için!" Barbaros İtalya Kapısı'nda karaya çıktı. Şehir kısa sürede teslim olduysa da Türk'ün yenilmez düşmanlarından biri olan ve Barbaros'un elinde tutsaklığı deneyimleyen Malta Şövalyesi Paolo Simeoni tarafından savunulan kale direndi. Fransızlar şartlı olarak teslim olduktan sonra kasabanın yağmalanmasını protesto ederken ve bu sırada Charles'ın kurtarma ordusu ilerlerken kamplar kargaşa içinde dağıldı ve filolar Nice'den çekildi.

Toulon halkı o kış garip bir manzaraya şahit oldu. Provence'ın güzel limanı, Türk amiraline kışlık olarak tahsis edildi. Padişah'ın devasa donanması orada demirli yatıyordu ve Fransa'nın bu en güzel eyaletine daha ne kadar hükmedeceğini kim bilebilirdi ki? Orada, sarıklı Müslümanlar gemilerinin güvertelerinde gezinirken köprünün altında yüzlerce Hristiyan kölenin sıralara zincirlenmiş olarak oturduğu ve Türk'ün kamçısına kurban gittiği görülüyordu. Bir Fransız limanının güvenliğinde, Fransızlar kafirlerin kadirgalarında inlerken, çaresizce bakmak zorunda kalmışlardı. O kış boyunca tutsakların yüzlercesi yüksek ateşten öldü ama onlar için hiç bir Hristiyan cenaze törenine izin verilmedi - hatta dindarları ayine çağıran çanlar bile susturuldu, çünkü sonuçta onlar "şeytanın müzik aleti" değiller miydi?- [37] ve kürek sıralardaki boşluklar komşu köylere yapılan gece baskınlarıyla dolduruldu. Korsan çeteleri dışarıdayken Toulon'un etrafında uyumak sağlıksızdı. Ve bu açgözlü müttefikleri beslemek ve masraflarını ödemek Fransa'nın maliyesini mahvetmeye yakın bir işti.

Fransızlar Barbaros'un sadakatinden hoşnut değildi ve buna İmparator'un da Doria'nın dürüstlüğünden şüphe etmek için bir nedeni olabileceği eklenmelidir. Çağın en büyük iki amiralinin ikisi de Batı Akdeniz'deydi, ancak hiç bir şey onları karşı karşıya gelmeleri için imkan sağlamıyordu. Gerçek şu ki, ikisinin de kaybedecek büyük bir itibarı vardı ve her biri,

tüm şöhreti sönmeden mezarına gitmeyi tercih ediyordu. I. Francis, Barbaros'un Toulon'un İmparator'a teslim edilmesi üzerine plan yaptığından şüpheleniyordu ve ihtimal dışı olsa da, Ceneviz Korsanı ile rakibi arasında var olan dostane ilişkiler, Kral'ın kaygısına biraz renk katmıştı. Doria, tutsak Turgut'u üç bin altın kronluk bir fidye karşılığında eski kaptanına verdi. -bu işlem daha sonrasında kayıtsız şartsız büyük bir pişmanlıkla baktığı bir hareket oldu- Durum Fransa için her geçen gün daha da tatsız bir hale geliyordu. Barbaros Toulon'daki rahat konumundan Salih Reis ve diğer komutanların komutasındaki filoları İspanya kıyılarını harap etmek için gönderirken, o "tembelce Fransız kralının kasasını boşaltmakla" meşguldü.

Sonunda ondan kurtuldular. Francis, Osmanlı donanmasının tüm mürettebatının ve birliklerinin Boğaz'a yeniden girişlerine kadarki ücret ve erzağını sağlamak zorunda kaldı. Dört yüz Müslüman kürek mahkumunu azat edip Barbaros'a mücevherler, ipekler ve başka hediyeler teslim etmesi gerekiyordu. Barbaros bir korsan tarzında yola çıktı, yol boyunca yaptığı yağmalardan topladığı ganimetlerle yükü daha da ağırlaştı. Anavatanına yaptığı yolculuk bir bakıma İtalya kıyılarında gerçekleşen uzun bir yağma hareketiydi. Yol boyunca kadırgaları insan yüküyle suya iyice gömüldü ve onun Konstantinopolis'e gelişi, büyük paşaların haremlerinin güzel esirlerle doldurulmasının işaretiydi. Ambarları böyle hediyelerle dolu olan Barbaros hoş karşılanacağından emindi.

İki yıl sonra, Temmuz 1546'da, belki de, doksan yaşlarında yaşlı bir adam olarak öldü. Ancak büyük şöhretini taşımaya devam ediyordu. "Yiğit ama ihtiyatlı, saldırıda öfkeli, hazırlıkta öngörülü", zamanının en önde gelen amirali olarak ilk sırada yer alıyordu. Üç Arapça kelimeyle ifade edilen "Denizin reisi öldü", Barbaros Hayreddin'in öldüğü hicri yıl olan 953 sayısal değerini vermekteydi.

Uzun zaman geçse bile hiç bir Türk donanması, mürettebatı ilk büyük Türk amiraline ait kemiklerin bulunduğu Beşiktaş'taki türbenin başına bir dua okumadan ve selam atışı yapmadan Haliç'ten ayrılmadı.

DİPNOT

[37] Bkz S. LANE-POOLE, *The Speeches and Tabletalk of the Prophet Mohammad*, 168.

XI.

CHARLES CEZAYİRDE

1541

Barbaros, 1535'te Osmanlı İmparatorluğu'nun Kaptan-ı Deryası olmak için Cezayir'i sonsuza dek terk ettiğinde, korsanlar gerçekten de şeflerini kaybetmişlerse de kaptanlarının çoğu geride kaldı ve böylelikle onların deniz gezintisi oyunları her zamanki gibi neşeyle devam etti. Gerçekten de talanları o kadar şiddetli ve acımasızdı ki, İtalya, İspanya ve adalardaki halk Barbaros gibi centilmen bir soyguncunun dikkatinden pişmanlık duymaya başladılar. Cezayir'deki halefi veya vekili Hadım Hasan Sardinyalı bir dönektir, ancak denizdeki baş komutanları, Kaptan Paşa'nın donanmasına katılmaya çağrılmadığı zamanlarda Berberi kıyılarında korsanlık sanatını sürdüren Turgut, Salih Reis, Sinan ve diğerleriydi. Dragut (daha doğrusu Turgut) Takımadalar ve Adriyatik'te ölçsüz fesat çıkarmaktaydı. Venedik kadırgalarını ele geçirdi ve Sardunya kıyılarında hiç bir şeyden şüphelenmeksizin ganimetlerini bölüşürken büyük amiralin yeğeni Giannettino Doria tarafından yakalanana kadar (1540) İtalya kıyılarını yakıp yıktı. Geniş imparatorluğunun sürekli olarak kanunsuz ve sayıca çok cılız düşmanlar tarafından taciz edildiğini görünce öfkelenen İmparator Charles korsanlar'ın ticaretini tek seferde ve sonsuza kadar durdurmaya karar verdi. 1535'te Tunus'a boyun eğdirmişti ama korsanlık hâlâ devam ediyordu. Şimdi suçun başını ve sonunu yakalayacak ve bunun için Cezayir'i fethedecekti.

Sonuçtan hiç bir çekincesi yoktu. Korsan şehri uçsuz bucaksız filosunu gördüğünde yıkılırdı. 1541 Ekim'inde bu kibirli güvenceyle yola çıktı. Zaferini seyretmek için asil İspanyol kadınları bile gemiye alınmıştı. Afrika kıyılarına yelken açmak için mevsim sona ermişti ve herhangi bir şeyi başarabilme ihtimalinin kış fırtınalarının kıyıları yüzen bir düşmandan koruyacağı günlerden önce bile şüpheli olduğunu herkes bilirdi ama "İspanyollar genellikle ihtiyatla hareket ederdi". Ayrıca Charles yoğun bir yaz boyunca Almanya ve Flanders'daki sorunlar nedeniyle gecikmişti ve daha erken bir zamanda yola çıkamamıştı.

Şimdi nihayet serbestti ve Doria'nın ciddi itirazlarına ve Papa'nın yalvarmalarına rağmen Cezayir'e gidecekti. Her şey çoktan hazırlanmıştı - bir ay, diye düşündü, dışarıdaki bu meseleyi bitirirdi - kısacası, gidecekti. Spezzia'da Doria'nın amiral gemisine bindi. Alva Dükü pek çoğu bizzat İmparator tarafından Alman yaylalarından getirilen birliklere komuta ediyordu. Başından beri şanssızlık onlara eşlik etmekteydi. Kasım ayının gelmesiyle olağandışı bir olay olmayan bir fırtına gemileri Korsika'daki sığınaklara geri götürdü. Sonunda denizler yatıştı ve filo Minorca'ya kadar müttefiklerini toplayarak ilerlerken karayı temkinli bir şekilde kucakladı. Burada denizcilerin dehşeti olan bir mistral dev donanmanın üzerine hücum etti, direkler gerildi, seren direkleri çatırdadı, yelkenler paçavraya döndü. O anda kendi hayatları ve Charles için kürek çekmekten başka yapabilecek hiç bir şey yoktu. Mahon Limanı'ndan sadece yedi mil uzakta olmalarına rağmen oraya ulaşabilmeleri gecenin yarısını bulmuştu. Nefes nefese kalan ekiplerin asla unutamadığı sonsuz bir gece olmuştu.

Palma körfezinde, Mayorka'da filo toplandı. İmparatorun, Colonna ve Spinosa gibi tarihi isimler tarafından yönetilen Alman ve İtalyan birliklerini taşıyan yüz yelkenli gemisi vardı. Fernando Gonzago'nun Sicilya kadirgalarının yanı sıra Napoli ve Palermo'dan yüz elli nakliye gemisi bulunuyordu. Bernadino de Mendoza'nın elli kadirgası, silahlar ve topraklarla birlikte iki yüz nakliye gemisi taşıyan ve İspanya'nın şövalyelerinden toplanan ve yalnızca ait olduğu sıralardan yukarı tırmanan biri de dahil olmak üzere maceraperest beyler birliklerini taşıyan elli kadirga vardı. Meksika'nın fatihi Cortes'di bu. On iki bin adamla donatılmış ve yirmi dört bin askerden oluşan bir kara kuvveti taşıyan beş yüzden fazla yelken, 19 Ekim 1541'de Cezayir yollarına girdi.

Cezayir Kuşatması 1541 (British Museum'daki bir haritadan)

Sonunda büyük İmparator korsanların metropolünü gördü. Müslüman Körfezi'nin batı zirvesini oluşturan kayalık burunda, tepelerin amfitiyatronun yukarısında, katman katman, gölgeli dar sokaklarında, sonbahar güneşinin tadını çıkaran korsanların evleri, iki Barbaros'un zorlayıcı yönetimini bilen kale tarafından taçlandırılmaktaydı. Sağda, İspanyol kölelerinin İspanyol kalesinin yıkıntılarından inşa ettikleri mendirek vardı. Güney ve kuzeye bakan iki kapının adları ise Bab Azün ve Bab-el-Wed idi.

Cashina Burnu'ndan kaçınarak, yelkenleri toplanmış kadirgalar şehrin güneyinde ve atış menzili dışında, hala "Jardin d'essai" olarak adlandırılan noktada, bereketli yeşilliklerle

desteklenen alçak kıyıya yaklaştı. Şiddetli bir dalga üç gün boyunca inişlerini engelledi, ancak ayın 23'ünde, güzel havalarda birlikler karaya çıkabildiler. Kıyıya dizilmiş ve işgalcilere meydan okuyan Berberiler ve Araplar, kadirgaların silahları önünden aceleyle geriye çekildiler ve İspanyollar böylece sorunsuzca karaya çıkabildi. Ertesi gün bir kaç mil ötedeki şehre doğru yürüyüşe başladılar. İspanyollar tepe tarafında sol kanadı oluştururken İmparator ve Alva Dükü Alman birlikleriyle merkezi oluşturuyordu. İtalyanlar ve yüz elli Malta şövalyesi deniz kıyısında, sağda yer almaktaydı. Kayalar ve vadiler arasında pusu kuran ve birçok Hristiyanı yakalayan dağınık Arap çetelerini geri püskürten işgalciler, kuzey hariç her tarafta Cezayir'i kuşatana kadar durmadan ilerlemeye devam etti. Şehrin kaderi belirlenmiş gibi görünüyordu. Charles'ın ağır toplarının kısa bir bombardımanının ardından İspanyollar açılacak gediğe doğru saldırarak kaleye hücum edecekti. İçeride sadece sekiz yüz Türk ve belki de beş bin Arap ve Mağribi 'den oluşan bir kuvvete sahip olan Hasan Ağa az önce İmparator'un teslim olma çağrısına verdiği gururlu yanıtta pişmanlık duymuş olmalıydı.

Ardından, son yakın görüldüğünde, doğanın güçleri kaledekileri kurtarmaya geldi. Rotalarındaki yıldızlar Cezayir için savaşırken yağmurlar tüm hiddetiyle indi ve rüzgarlar olanca şiddetiyle eserek bu işgal ordusunu dövdü. Ne çadırları ne de örtüleri olan, zar zor yiyecek bir şeylere sahip zavallı askerler -çünkü erzakların inişi henüz başlamamıştı- tüm gece ayakta, diz boyu çamurlu toprakta, tenine kadar ıslanmış, şiddetli yağmur ve sert rüzgarla donmuş bir halde yorgunluk ve sefaletle yere yıkılmak üzereydi. Sabah ağardığında gürleyen fırtınaya güçlkle dayanabildiler. Barutları ıslaktı ve Türklerin ani bir saldırısı, Malta Şövalyelerinin tüm cesaretine ve soğukkanlılığına ihtiyaç duyan sırlıklam saflarda büyük bir panik yarattı. Sonunda düşman (Türkler) siperlerden sürüldü ve tüm yol boyunca çarpışarak Bab Azun'a kadar takip edildi. Takipçiler ve takip edilenler kaleye birlikte girecekmiş gibi görünüyordu ama kapı anında kapandı. Cüretkar bir Malta Şövalyesi garnizona meydan okumak için kapıya hançerini zar zor vurmıştu. Hristiyanlar kendilerini siperlerden o kadar ağır bir ateş altında buldular ki geri çekilmek zorunda kaldılar. Son olarak Malta Şövalyeleri yeni bir yara gibi parıldayan kırmızı ceketleri ve düşmana dönük yüzleri ile geri çekilmeyi örttü.

Hasan daha sonra en iyi atlılarını kapıdan dışarı çıkardı ve topuklarını atlarının böğrüne mahmuzlayan Müslüman bulutu tepeden aşağı döküldü. Malta Şövalyeleri ağır bir şekilde kayıp vermelerine rağmen bu şoka demir sertlikleriyle katlandı. İtalyanlar canları için kaçtı. Charles'ın aceleyle kurtarmaya gönderdiği Almanlar ise kılıç bile çekmeden iki kat hızla geri döndüler. İmparator zırhını kuşandı ve atını kılıç elinde, kaçakların ortasına doğru mahmuzlayarak şiddetli sitemlerle onları savaşa sokmayı başardı. "Gelin beyler," diye haykırdı. Sonra çevredeki soylulara ise, "ileri!" Ve böylece morali bozuk birliklerini bir kez daha sahaya çıkardı. Bu sefer alalade askerlerin panik alarmı, süvarilerin soğukkanlı cesareti tarafından kontrol altına alınarak akıllardan çıkarıldı ve Türkler şehre geri püskürtüldü. Çatışma ona üç yüz adama ve bir düzine Malta Şövalyesine mal olmuştu. Bütün gün boyunca imparator ve hepsi büyük beylerden oluşan subayları, yağın yağmurda silahlarıyla, botlarından sızan su ile ihtiyatla bekliyorlardı.

Charles şimdi gemilerini her ne pahasına olursa olsun kıyıya sürmüş ve ağır kuşatma ekipmanını, erzaklarını, çadırlarını ve mühimmatını çekmiş olsaydı, her şey hala kazanılmış

olabilirdi. Ancak bir kaç değerli gün boşa gitti ve 25'i sabahı, ölümlü bir denizcinin böyle bir kıyı açıklarında bile nadiren karşılaştığı Cezayir'de hala “Charles'ın fırtınası” olarak anılan şiddetli bir fırtına - şiddetli bir kuzeydoğu kasırgası – çıktı. Körfezdeki devasa filo tam olarak birinci sınıf bir yıkım içindeydi. Çapalar ve halatlar, kalabalık, itişip kakışan gemileri tutamayacak kadar güçsüzdü. Birbiri ardına dağıldılar ve güverteleri denizde batana kadar fırtınada sallandılar. Tahtalar bordadan bordaya yarıldı, çaresiz ve başı boş gemi gövdeleri birbirine çarptı. Mürettebatın çoğu kendilerini delice kıyıya attı. Altı saat içinde yüz elli gemi battı. Kürekte çalışmaktan yıpranan kadirga kürekçileri sonunda yenildi ve on beş gemi kıyıya vurdu, onlar da karaya çıkar çıkmaz tepelerden gelen Berberiler tarafından gemi enkazlarının arasından mızraklarla toplandı.

En kötü gün artık sona ermeliydi. Ertesi gün fırtına dinmişti ve donanmanın büyük bir bölümünü açık denize çıkarmayı başaran Doria elinde ne gibi yeni bir çılgınlığın olduğunu görmek için geri döndü. Tavsiyesini reddettiği için İmparator'a kızgındı, donanmayı ve orduyu böyle bir tehlikeye atmış, kasırgada soğukkanlılığını tamamen yitirmiş ve gemilerini fırtınadan kurtarmak yerine, enkazdan emin bir şekilde karaya çıkarmak isteyen ve yine de kendilerine denizci diyen kaptanlarından öğreniyordu.

Charles'ın ordunun yeniden donatılması ve toparlanması gereken zamana kadar geçici bir geri çekilmenin gerekliliğinin tamamen farkında olduğunu görüldü. Kamp kuruldu. İmparator uzun, beyaz bir cüppe içinde çadırının kapısında durmuş, “Hıristiyan'ın tesellisi” duasını sessizce mırıldanarak operasyonu izliyordu.”Senin olacak”- *Fiat voluntas Tua!*- Orduya ait tüm yük ve mühimmat terk edildi, sahra topçularının atları aç birlikler tarafından oburca ve iştahla yenildi ve hemen ardından çekiliş başladı.

Geri çekilmek rezalettir ama bu bahtsız ordunun yaptığı gibi geri çekilmek ıstıraplı. Derin çamur yorgun ayaklarını birbirine dolaştırıyordu. Bir mola verildiğinde ancak mızraklarına yaslanabilirlerdi. Yere uzanmak pislik içinde boğulmak demektir. Göğüs hizasında kabarak dağlardan kopan sel akıntılarının aşılması gerekiyordu. Tüm bu yürüyen adamlar kendi gemilerinin enkazından kaba bir köprü -Ey taçlanmış rezalet!- inşa edene kadar suyla sürüklenip gözden kayboldu.

Hasan ve çok sayıda Türk ve Arap daima yanlardan sarkıyorlardı. Bu tür bir iş için midesi olmayan kederli İtalyanlar sık sık takipçilerin eline düşerken alışılmış öz güvenleri olmadan hiç bir şey yapamayan Almanlar sadece bir engeldi ve sadece zayıf İspanyollar geri çekilmeyi doğal cesaretlerinden kaynaklı bir şeyle başarıyordu.

Sonunda kederli ordu, donanmanın kalıntılarının demir atmış olduğu Temendefust Körfezi'ne (Matifoux) ulaştı. Kışın yaklaşması ve fırtınalı havalarda bir orduya yeniden gemiyle erzak göndermenin imkansızlığı göz önüne alındığında kesin karar verildi. Cortes boşuna protesto etti. Savaş konseyi misilleme girişiminde bulunmak için artık bu yılın çok geç olduğunu kabul etmişti. Sonra yeni bir zorluk daha ortaya çıktı. Gemilerinin neredeyse üçte birini kaybetmiş bir filoda karaya çıktığı zamandan sayıca bir kaç bin daha az olan bir ordu için nasıl yer bulunabilirdi? Ne yazık ki Charles atların denize atılması emrini verdi ve efendilerinin yalvarışlarına rağmen, paha biçilmez değerdeki, en sevilen atlar katledilerek denize atıldı. İspanyol atlarının ünlü ırkı neredeyse mahvolmuştu. Bir trajediden başka bir şey değildi. 2

Kasım'da askerlerin çoğu artık gemideydi. Charles kıyıdan ayrılan son kişi olmaya karar verdi ama rüzgar çıkıyor ve deniz yükseliyordu. Ve sonunda demir alma emrini verdi. Cezayir'de, Avrupa'yı avucunun içinde tutmaktan çekinmeyen bu büyük imparatorun, ne yazık ki başındaki tacı alıp denize atarken, "Git, değersiz şey! Bırak biraz daha şanslı bir prens seni kurtarsın ve giysin" diye seslendiği anlatılır.

Hemen denize açılmadı. Yeni ve müthiş bir fırtına daha patladı. Gemiler oraya buraya savruldu. Fırtınanın onları sürüklediği yerde çaresizce gezindiler ve bir çok insan kıtlık ve açlıkta kalmaktan dolayı öldü. Bazı İspanyol gemileri Cezayir'de battı, mürettebatı ve içindeki birlikleri korsanların hapisanelerine gönderildi. Charles'ın kendisi ve Doria filonun bir kısmı ile birlikte, o zamanlar bir İspanyol karakolu olan Bujeja'ya güvenli bir şekilde ulaştılar. Burada, bu beklenmedik ziyaretçiler kısa sürede bir kıtlığa neden olurken fırtına hâlâ devam ediyordu. Yarı aç gemiler boşuna dalgalara karşı direnmeye ve İmparatoru İspanya'ya geri götürmeye çalıştı. Seksen mil ötede pes ettiler ve gemiler tesellisiz bir şekilde limana dönmek zorunda kaldı. Fırtına tehlikeli kıyı boyunca on iki gün ve gece kükredi ve İmparatorluk filosu 23 Kasım'a kadar İspanya kıyılarına yelken açamadı.

Yuleti'de Kastilya'da yas vardı. Sekiz bin sıradan askerinin yanı sıra, üç yüz asilzade de fırtınaya ya da Mağribi mızrağına kurban düşmüştü. Cezayir Hristiyan tutsaklarla doluydu ve bir Hristiyan kölenin bir soğan için takasının adil olmadığı yaygın bir söz haline geldi.

Böylece bu ünlü sefer sona erdi. Zaferle başlayıp utançla sona ermişti. Tüm Hristiyan âlemi - çünkü orada Sir Thomas Challoner gibi İngiliz şövalyeleri olduğu kadar orduda Almanlar, Fransızlar, İspanyollar ve İtalyanlar da vardı- bir korsan yuvasını yok etmek için yola çıkmıştı. Ve işte, doğal unsurların öfkesi ve kendi öğütlerinin ahmaklığı yüzünden neredeyse kendileri yok edilmişlerdi. Arkalarında gemiler, adamlar, erzak ve silahlarını bırakmışlardı. Daha da kötüsü, Cezayir'i her zamankinden daha güçlü ve daha cüretkar bırakmışlardı.

Cezayirliler ise Malta Şövalyelerinin yiğitliklerini hiç bir zaman unutmadılar ve onların mevzilendiği yer hâlâ "Şövalyelerin Mezarı" olarak anılmaktadır. Yamaçta yükseklerde, ölümcül 23 Ekim sabahı Charles'ın büyük çadırının kurulduğu geleneksel yeri gösteren "İmparatorun Kalesi" görülebilir.

"Afrika'nın iklimi" - Amiral Jurien de la Gravière'in iğneleyici yorumuna göre- " Belli ki şövalyelik eylemlerine uygun değildi."

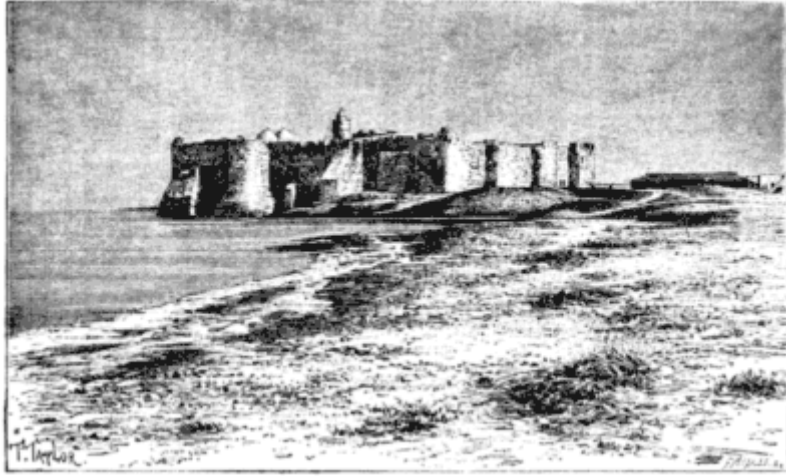
XII.

TURGUT REİS

1543-1560

Dragut'un adı bu tarihte bir kereden fazla anıldı. Yüzyıl ilerledikçe Barbaros'un ki kadar kötü bir üne sahip olmaya yazgılıydı. Dragut veya Turgüt, Rodos adasının karşısındaki Karaman sahilinde doğdu. Pek çok meslektaşının aksine, müslüman çiftçi bir anne babanın oğluydu. Doğuştan maceraperest bir çocuk olarak Türk donanmasına katılarak “iyi bir öncü ve mükemmel bir silahşör” oldu. Sonunda, tüm kıyıları ve adaları yakından tanınmasının bir çok ganimet ele geçirmesini ve elden çıkarmasını sağladığı Levant'ın sularında gezinebileceği bir kadirge satın almayı ve kullanabilmeyi başardı. Kısa süre sonra Barbaros Hayreddin onun kahramanlıklarını duyup geldi ve Cezayir'e saygılarını sunmaya geldiğinde onu yürekten karşıladı. Öyle ki ona çeşitli seferlerin yönetimini verdi ve sonunda onu teğmen olarak on iki kadirgesinin yönetimine atadı. “O andan itibaren bu ürkütücü korsan Napoli ve Sicilya kıyılarını harap etmeksizin ne tek bir yaz bile geçirdi ne de herhangi bir Hristiyan gemisi İspanya ve İtalya arasından geçmeye kalkıştı. Çünkü eğer teşebbüs ederlerse kaçınılmaz bir

şekilde onları yakalardı ve denizde avlarından her hangi birini kaçırdığındaysa kıyılara inerek, köyleri ve kasabaları yağmalar ve çok sayıda sakini esarete sürükleyerek kendini rahatlatırdı.” [38]

Cerbe Kalesi (Elisée Reclus.)

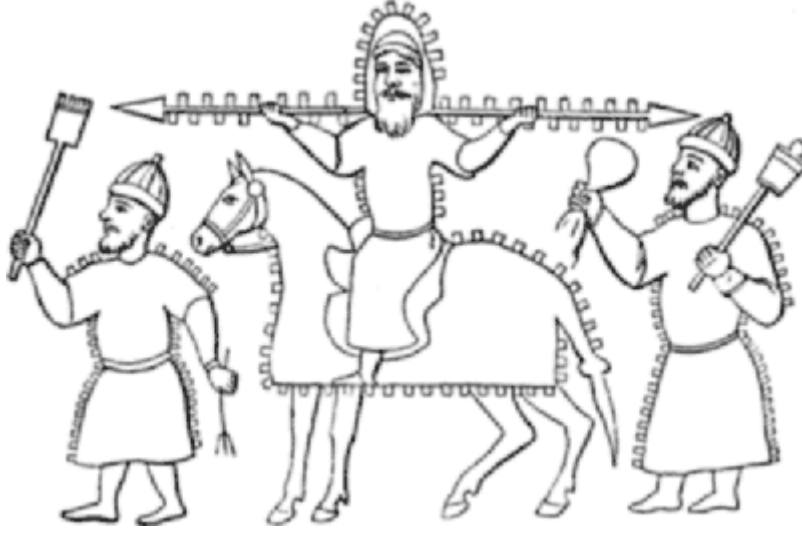
Gördüğümüz gibi 1540 yılında Turgut, kadirgalarında zincire vurulmak zorunda kaldığı büyük akrabası Andrea'ya kendisini hediye eden Giannettino Doria tarafından yakalandı. Bir zamanlar Barbaros'un gemilerinde tutsak küreğini çeken ve Turgut'u iyi tanıyan Malta'nın Büyük Üstadı La Valette bir gün eski korsan'ın kadirganın kürek sırasında soluklandığını gördü. “Senyor Dragut” dedi, “usanza de guerra! —'savaşın adetidir!” Ve mahkum, ziyaretçisinin eski çıraklığını hatırlayarak neşeyle yanıtladı, "Y mudanza de fortuna – sadece bir şans değişikliği!" Cesaretini kaybetmedi ve 1543'te Barbaros onun için 3000 kron fidye ödedi [39] ve onu Batı Korsanlarının kadirgalarının şefi yaptı. Hapsedilmek Hristiyanlara olan iştahını artırmıştı ve İtalyan kıyılarını eskisinden daha fazla şevkle cezalandırdı. Cesur ruhlarla çevrili ve kendine ait bir filoyu komuta eden Turgut, Akdeniz'i avucunun içinde tuttu ve hatta tüm düşmanların en korkulanını, bir Malta kadirgasını ele geçirmeye cesaret etti ve bu gemide Trablus'un tahkimatlarının onarımı amacıyla gönderilen 70.000 duka altın buldu, para “Din”e aitti. Türk tarihçinin dediği gibi, "Turgut İslam'ın çekilmiş kılıcı olmuştu."

Dragut'un sığınağı, geleneğin belki de toprağın bol bereketinden dolayı nilüfer yiyenlerle (Odissey’de tembellik ile bağlantılıdır) bağlantılı olduğu Cerbe adasındaydı. Cerbe halkı basit tarımsal uğraşlarına rağmen, kontrol konusunda tahammülsüzdü ve çoğu zaman komşu Tunus krallığından veya başka herhangi bir devletten bağımsızdı. Burada izinleri olsun ya da olmasın Turgut muhtemelen adanın efendisi Roger Doria'nın 1289'da inşa etmeye başladığı kaledeki yerini aldı ve arkadaki geniş gölden kadirgalarını, Roger Doria'nın torunlarının koruması altındaki toprakları tahrip etmek için yola çıkardı. Avrupa'nın zengin ganimetleriyle yetinmeyen Turgut Afrika'daki İspanyol ileri karakollarını birer birer ele geçirdi. Susa, Sfaksis, Monastir... Ve sonunda “tüm Afrika”yı fethetmek için yola çıktı.

Afrika Kuşatması 1390 (Bir elyazmasından)

Arapçada bir ülkeyi ve başkentini aynı adla anmak nadir değildir. Böylece Misr, hem Mısır hem de Kahire anlamına geliyordu ve hâlâ da aynı şekildedir; El-Andalus ise hem İspanya hem de Kordoba. Benzer şekilde “Afrika” Araplar için Kartaca veya Tunus eyaletini tanımlıyordu. Başkent başta Tunus değildi, sırasıyla Keyruvan ve Mehdiya bu görevi üstlenmişti. Geç orta çağlar boyunca, "Afrika" adı Hristiyan yazarlar tarafından bu ikinci şehir (Mehdiya) için kullanılmıştı. İşte 1390'da "büyük ve asil bir girişim" zamansızca sona erdi. "Cenevizliler" diyor Froissart, "bu şehre büyük düşmanlık besliyorlardı. Çünkü korsanları onları denizde sık sık izliyordu ve en güçlü olduklarında gemilerine üşüşüp ganimetlerini Afrika'nın bu kasabasına taşıyarak yağmalamaktaydılar. Bu kasaba şimdi onların sığınak yeriydi ve aynı şekilde şimdi onların savaş yeri olarak da adlandırılabilir." “Yüksek duvarlar, kapılar ve derin hendeklerle çevrili, ölçülerin ötesinde güçlüydü”. Hristiyan âleminin şövalyeleri, Cenevizlilerin, Mayorka, Sardunya ve Ischia halkının ve korsanların yıkımlarının altında inleyen bir çok adalının dualarına kulak verdiler; Bourbon Dükü, Count d'Auvergne, Lord de Courcy, Sir John de Vienne, Eu Kontu ve bizim Beaufort Henry'miz gibi ünlü isimleri içeren bir seferin komutasını (Cenevizliler pahasına) devraldı. Ve St. John Baptist Günü'nde (Vaftizci Yahya Günü), büyük bir ihtişamla, uçan flamalar ve trompet üflemleri eşliğinde Kuzey Afrika'ya doğru üç yüz kadırgayla yola çıktılar. Burada dokuz hafta kaldılar. Sarazenler asla savaş teklif etmedi ama oklarını atan avcı erleriyle düşmanı bezdirip ardından düşmanın salvolarından kaçınmak için Kapadokya derisi kalkanlarının gerisine sığındılar. Sonrasında yeniden ayağa kalkarak ciritlerini ölümcül bir şekilde nişan alarak fırlattılar. Ne yapılmalıydı? Bourbon Dükü zamanını çadırının önünde bağdaş kurup oturarak geçirirken, soylular ve şövalyeler bol miktarda mükemmel şarap ve yiyeceğe sahipti. Ama hava çok sıcak ve rahatsız ediciydi -saldırı başarısız olmuş ve bir çoğu ölmüştü- Cenevizliler sonbahar fırtınaları başlamadan önce kadırgalarını limana güvenli bir şekilde geri getirmek istediler. Böylece eşyalarını toplayıp sevinçle borularını üfleyerek ve davullarını çalarak yeniden gemilerine bindiler.[40]

Rum Ateşi (Bir elyazmasından)

Ortaçağ ateşli silahları (Bir elyazmasından)

Ortaçağ roketleri (Bir elyazmasından)

Bu, Turgut 'un 1550 baharında bir fiske dahi vurmaksızın aldığı şehirdi. Mehdiye o zamanlar anarşik bir durumdaydı ve her biri diğerine ihanet etmeye hazır ve hiç biri herhangi bir krala en ufak bir bağlılık göstermeyen bir reisler konseyi tarafından yönetiliyordu. En azından V.Charles'ın himayesindeki babası Hasan'ı tahttan indirip kör eden ve tüm Tunus'un hor gördüğü kral Hamid'e gösterilen tavır buydu. Bu şeylerden biri, Turgut ve neşeli adamlarının

geceleyin şehre girmesine izin verdi ve şehrin sakinleri, mazgallı siperlerin üzerinde dalgalanan, mavi bir hilalin üzerinde yer aldığı kırmızı ve beyaz sancağın gölgesinde cesur korsanın mülkiyetindeki “Afrika”ya uyandılar.

Bu çok kolay zafer Hristiyan âleminin öykünmesini uyandırdı. Bourbon Dükü'nün başarısız olduğu yerde, Turgut bariz bir şekilde başarılı olmuştu. Don Garcia de Toledo, korsanın ihtişamını gölgede bırakmayı hayal etti. Babası, Napoli Valisi, Papa ve diğerleri yardım sözü verdi ve yaşlı Andrea Doria komutayı aldı. Uzun bir gecikme ve istişareden sonra büyük bir askeri grup Mehdiye'ye nakledildi ve 28 Haziran 1550'de karaya çıktı. Turgut projeden haberdar olmasına rağmen denizdeydi. Cenova Körfezi'ni harap etti. Hristiyanların Afrika'da verebilecekleri herhangi bir kayıp için adeta ön ödeme almıştı. Yeğeni Hisar Reis şehri komuta etmekteydi. Turgut döndüğünde kuşatma bir aydır devam ediyordu ve sonuç alınmamıştı. Büyük bir saldırı, cesareti kırılan kuşatmacıların ağır kayıplarıyla geri püskürtüldü. Korsan, Mağribi ve Türklerden oluşan bir grup toplayarak kaleyi kurtarmaya çalıştı ama hareket başarısız oldu. Hisar Reis'in eşzamanlı saldırısı da geri püskürtüldü ve Turgut hiç bir şey yapamayacağını görerek Cerbe'ye çekildi. Geri çekilmesi kuşatmacılara taze bir enerji verdi ve bir saldırı değişikliği savunmanın zayıf noktalarını keşfetti. 8 Eylül'de şiddetli bir saldırı surları aştı, ardından şiddetli bir sokak kavgası başladı ve güçlü “Afrika” şehri Hristiyanların eline geçti.

Sultan Muhteşem Süleyman müttefiki olan bir müslüman kalesinin aniden İmparator'un birlikleri tarafından basıldığını görmekten pek memnun olmadı. Charles, Sultan'ın vassallarına karşı değil korsanlara karşı savaştığını söylediye de Süleyman bu farkı anlayamadı ve Turgut'a yirmi kadirge verip Hristiyan sahillerine göndererek durumu tasvip etmediğini vurguladı. Kurbanlarının ağıtları Cerbe'nin arkasındaki boğazda gemilerinin bakımını yapıp gövdelerini kalafatlarken korsanı şaşkırtma şansına sahip olan Doria'yı ayağa kaldırdı. Bu boğaz adeta bir çıkmaz sokaktı. Ada ile arkasındaki büyük göl arasında, deniz kuzey tarafında hafif gemilerin özenle geçebileceği dar bir kanal vardı ama gölün güney tarafından çıkmak, bataklıktan az biraz daha iyi olan bir zeminde bir yolculuk gerektiriyordu ve hiç kimse bu girişimi düşünmedi. Doria düşmanının tuzağa düştüğünü gördü ve boğazın dar ve sığ kıyılarına girmek için bir acelesi yoktu. Avrupa'ya neşeli mesajlar göndererek zaferini ilan etti ve her zamanki gibi ihtiyatla olayları bekledi.

Turgut kendi adına çok daha üstün bir güce karşı çıkmaya cesaret edemedi. Onun tek şansı bir oyundu. Buna göre, konuya cesur bir bakış atarak, topları için küçük bir toprak set oluşturdu ve Doria'yı daha da fazla tereddüt ettirmenin çok önemli etkisinin de ötesinde, tek bir gerçek yaralanma ya da kayıp bile olmaksızın düşman filosunu kandırıp günlerce oyaladı. Bu arada, gece vakti, küçük bataryası düşmanı şaşkırtırken, boğazın güney ucunda her şey hazırlanmaktaydı. Bir kaç bin tarla işçisini çağırarak onları çalıştırıp burada küçük bir kanal kazdırmıştı. Ardından makaralar devreye girmiş ve bir kaç saat içinde küçük filosu adanın güney tarafındaki açık suya güvenli bir şekilde nakledilmişti. Adamlarını yalancı bataryadan çağırarak korsan, Takımadalar'a doğru yola çıktı. Şans eseri yolda Doria'ya gelen takviye birliklerinin haberlerini ileten güzel bir kadirge denk geldi. Yaşlı Cenevizli amiral bu mesajı hiç almadı. Hapsedilen filoya ne olduğunu merak ederek ilerlediğinde gözlerini büyük bir

şaşkınlıkla ovuşturmuş olmalı. Amiral şimdiye dek hiç bu kadar acımasızca aldatılmamıştı. Doria, uyanık korsanı asla daha büyük bir şiddetle ya da daha iyi bir sebeple lanetlemedi.

Ertesi yıl 1551'de, Dragut'un yeri o zaman Sinan Paşa komutasındaki Osmanlı donanmasıydı. Tek başına dolaşmaktan bıkmıştı ve bunu neredeyse fazla heyecan verici buldu. Artık çiftler halinde avlanmayı tercih ediyordu. Yaklaşık yüz elli kadirga veya çektiri, on bin asker ve çok sayıda kuşatma silahıyla Sinan ve Turgut Çanakkale'den denize açıldığında hiç bir Hristiyana nereye gideceğini söyleyememişti. Her zamanki gibi Messina Boğazı'nı harap ettiler ve ardından doğrudan Malta'ya geçerek sefer amacını ortaya çıkardılar. St. John Şövalyeleri, Türkler için daimi bir baş belasıydı ve gemileriyle tek başlarına, çoğu zaman başarıyla mücadele etmeye cesaret ettikleri korsanlar için daha da can sıkıcı durumlar yaratabiliyorlardı. Sultan ve korsan, tıpkı Süleyman'ın onları iki yüz yıldır tahkim ettikleri Rodos'tan kovması gibi, şövalyeleri yirmi yıldır tahkim ettikleri kayadan çıkarmaya hevesliydi. Temmuz ayında Türk filosu, Şövalyeler tarafından tamamen beklenmedik bir şekilde Marsa'nın önünde, iki büyük limanı ayıran ve henüz onları taciz edecek bir St. Elmo Kalesi'nin bulunmadığı burnun ucuna çıktılar. Sinan Paşa, limanın diğer tarafında bulunan St. Angelo kalesinin güçlü savunması karşısında şaşırılmıştı ve bu girişiminden neredeyse tövbe edecekti. Karamsarlığını tamamlamak için başarısızlığa kurban gitmiş gibi görünüyordu. Tüm gücünü cesurca küçük garnizonun üzerine aktarmak ve onları büyük bir ağırlıkla ezmek yerine, bir keşif yapmaya çalıştı ve pusuya düşürüldü. Bunun üzerine kuşatma düşüncesini ısrarla terk etti ve Malta'nın içini harap etmekle ve komşu Gozo adasını almakla yetindi.

Konstantinopolis'e götüreceği ganimet miktarının bu kadar bariz bir başarısızlıktan sonra başını omuzlarının üzerinde tutmasında belki de işine yarayacağını düşündü ama Sinan Paşa şansa güvenmemeyi tercih etti. Başarısızlığı unutturmak için yaklaşık altmış dört fersah (yaklaşık 356 km) ötedeki Trablus'a doğru yola çıktı. Trablus, Malta'nın doğal panzehiriydi. Çünkü Trablus da Aziz John Şövalyelerine aitti ve İmparator bu en doğudaki Berberi devletini savunmalarını Malta'daki görev sürelerinin bir koşulu haline getirmişti. Şimdiye kadar burayı uygun bir savunma durumuna getirememişlerdi ve çökmekte olan siperler ve zayıf bir garnizonla her yıl işgali bekliyorlardı. Artık zamanı gelmişti. Teslim olmaya çağrılan Auvergne Tongue'lu Komutan Gaspard de Villiers şehrin kendisine emanet edildiğini ve onu ölümüne savunacağını söyledi. Kaleyi elinde tutmak için sadece dört yüz adamı vardı.

Altı bin Türk karaya çıktı, kırk top indirdi, her hareketi bizzat Sinan Paşa yönetti, bataryalarını ve siperlerin inşasını ayarladı. Ağır bir top surlarda hiç bir etki yaratmadığında Türk amiral Malta'da nasıl püskürtüldüğünü ve efendisinin sert yüzünü aklına getirdi ve başı rahatsız bir şekilde omzuna gömüldü. Kuşatmanın ilerleme kaydetmediği görülüyordu. Belki bu girişim de siperlerden kaçan ve duvarlardaki zayıf yerleri gösteren bir Fransız dönemin ihaneti olmasaydı başarısız olacaktı. Onun tavsiyesi alınarak duvarlar yıkıldı. Garnizon yorgunluk ve umutsuzluk içinde, adeta dertlerini yatıştırmak için yatmıştı ve hiç bir sitem ve darbe onları uyandıramazdı. 15 Ağustos'ta Gaspard de Villiers kendi inandığı gibi Süleyman'ın Rodos Şövalyelerine verdiği şartlarla aynı koşullarda teslim olmaya zorlandı.[41] Ama Sinan Paşa bir Süleyman değildi. Dahası tüm Tarikat'a karşı büyük bir öfke içindeydi. Bir kaçı hariç tüm garnizonu zincire vurdu ve İstanbul'daki zaferini kutlamak için onları götürdü.

Böylece Trablus, Kont Don Pedro Navarro'nun fethinden kırk bir yıl sonra Müslümanların eline bir kez daha düştü. [42]

Hristiyanların talihsizlikleri burada bitmedi. Artık her yıl İtalyan sularında beliren ve Sinan Paşa 'nın yönettiği Osmanlı donanması, şimdi Sinan Paşa öldüğünde Hırvat asıllı Piyale Paşa yönetiminde ama her zaman elebaşı olarak Turgut Reis ile beraber denize açılıyordu. Puglia ve Calabria kıyıları her geçen yıl hazinelerini, gençliklerini ve güzelliklerini giderek daha fazla müslüman avcılara teslim ediyordu. Daha da kötüsü sıradaydı. Denizde Türklerle baş edemeyeceklerini hisseden Güney Avrupa Güçleri, karada bir darbe daha indirmeye ve Trablus'u geri almaya karar verdiler. Yüze yakın kadirga ve gemiden oluşan bir filo, İspanya'dan, Cenova'dan, "Din"(Malta Şövalyelerinin kardeşlik örgütü), Papalık'tan, başta Medina-Celi Dükü olmak üzere her taraftan Messina'da toplandı. Doria komuta etmek için çok yaşlıydı ama sevdiği ve kaybettiği Giannettino'nun oğlu olan akrabası Giovanni Andrea Ceneviz kadirgalarını yönetiyordu. Kader baştan olumsuz görünüyordu. Keşif seferi için gemiler beş kez açık denize açıldı ama beş kez ters esen rüzgarlarla geri dönmek zorunda kaldı.[43] Sonunda 10 Şubat 1560'ta Afrika kıyılarına halen oldukça uzaktalardı. Burada onları yeni belalar bekliyordu. Kalabalık gemilerdeki uzun gecikmeler feci etkilere yol açmıştı. Ateş, iskorbüt ve dizanteri mürettebat arasında korkunç yıkımlarını sürdürüyordu ve bunun sonucunda iki bin ceset denize atıldı. Hastalıklı bir orduyla Trablus'u kuşatmak imkansızdı ve amiraller fiilen amaçlarını gördüklerinde Cerbe'ye geri dönme emri verdiler.

Ani bir çıkartma hızla onlara güzel adanın yönetimini sağladı. Halkına kendini adanmış Arap şeyhi, korsanlara olduğu kadar İspanyol'a da haraç ödemeye hazırды. Medina-Celi ve askerleri böylelikle Türklerin bile kuşatma dehasını şaşkırtacak kadar güçlü bir kalenin inşası için rahatsız edilmeden çalışmaya başladılar. İki ay içinde tüm bilimsel hafriyat işleri ile güçlü bir kale inşa edildi ve amiral savunma için gerekmeyen fazla birlikleri eve götürmeye hazırlandı.

Ne yazık ki bu iş için çok uzun süre oyalandılar. Savunmaların tamamlandığını görmek istemiş ve Mayıs'tan önce denize açılmak yerine Türklerin her zamanki davranışlarına güvenmişlerdi. Türk donanmasının Gozo'da görüldüğü haberi geldiğinde yola çıkmak üzerelerdi. Bir anda her yanı panik kapladı. Yiğit beyler cesaretlerini ve soğukkanlılıklarını kaybetmiş denizden ve karadan ne kadar güçlü bir kuvvet topladıklarını unutmuş gibi davranıyorlardı. Tek bir düşünce her şeyin önüne geçmişti. - Türkler onların üzerlerindeydi! Giovanni Doria aceleyle gemiye bindi ve Cenevizlilerini de götürdü. Medina-Celi daha metodik olarak ve korkusuz gibi görünmeye çalışarak adamlarının gemiye binmesini bizzat denetledi ama Turgut'un yakalanmaktan kıl payı kurtulduğu boğazdan çıkamadan gördüğü gibi korkunç korsan Dragut, Uluç Ali ve Piyale Paşa gerçekten üzerlerindeydi. Ardından açıklaması güç bir kafa karışıklığı sahnesi ortaya çıktı. Cerbe'nin kuzey tarafındaki kötü hava şartlarından etkilenerek ümidini kesen panik içindeki Hristiyanlar gemilerini karaya çıkardılar ve onları hızla terk ettiler, hatta onları ateşe vermek için bile durmadılar. Derin su çeken kalyonlar sığ sularda hızla sıkıştı. Türkler kürek çekerek yaklaşıyordu, elli altıya varan kadirga ve kalyon ellerine düştü. On sekiz bin Hristiyan Türk kılıçlarının önünde eğildi. O unutulmaz 11 Mayıs 1560 günü kumsal karaya oturmuş gemiler, çaresiz mahkumlar, adam ve kadirga yağmalamakla meşgul Türkler ve korkunç bir parçalanmış ceset yığını kapsayan bir manzarayı içeriyordu. Üç ay önce Messina'dan yola çıkan donanma ve ordu, böylesine

görmekli bir sahnede tamamen yitirilmişti. Bugün Hristiyan alemi için tam anlamıyla “yanlış bir gün” idi.

Medina-Celi ve genç Doria geceleyin kaçmayı başardılar. Ama yaşlı Ceneviz amirali korkunç haberi, sevdiği donanmanın kaybını, dahası çok sevdiği yeğenin yenilgisini öğrendiğinde donuk gözleri yaşlandı. “Beni kiliseye götürün” dedi ve çok geçmeden burada dininin son tesellilerini aldı. Yaşadığı uzun süredeki büyük kariyerinde çok sayıda iniş çıkışlar olmuştu. Yine de bu en son ve en sefil deneyimden isteyerek kurtulmuştu. 25 Kasım 1560'ta ruhundan vazgeçti. Büyük bir denizciydi, yine ülkesinin tutkulu bir aşığıydı; bu sevgisinde despotik bir kişilikti, soylu bir Ceneviz vatanseverinden daha azı değildi.

DİPNOTLAR

[38] MORGAN, *Hist. of Algiers*, 439.

[39] BRANTÔME, *Hommes illustres étrangers*. Œuvres, i. 279.

[40] FROISSART'S *Chron.*, transl. T. Johnes (1844) ii. 446, 465, ff.

[41] Bkz. *the Story of Turkey*, 170.

[42] Bkz. JURIEN DE LA GRAVIÈRE, *Les Corsaires Barbaresques*, 193-215.

[43] *Les Corsaires Barbaresques*, 266.

XIII.

MALTA ŞÖVALYELERİ

1565

Sultan Süleyman'ın, 1522'de Rodos Şövalyeleri'nin barış içinde yola çıkmalarına izin vererek onlara gösterdiği yüce gönüllülüğü düşününce, Turgut'un 1543'te düşüncesizce salıverilmesi ile kıyaslandığında, duyguları Doria'ninkine benziyor olmalıydı. Kraliyet affi kesinlikle kötü ödüllendirilmişti. Şövalyeler hayatlarını bağışlayana karşı benzersiz bir minnettarlık göstermişlerdi. Gerçekten de kendilerini ona adanmışlardı ama bu adanmışlık onun yıkımına idi. 1530'da V. Charles'ın Malta'sının göz kamaştırıcı beyaz kayalarına tünemek zorunda kalan süvariler kısa sürede Rodos'un bile barındırdığı kadar öldürücü ve her yeri kaplayan baş belası haşereler olduklarını kanıtladılar. Yedi kadırgaları vardı ve bir daha asla daha fazlası olmayacaktı ama yedisi de muhteşem bir şekilde silahlanmış ve donatılmış kraliyet

gemileriydi. Ve her biri iki ya da üç Türk gemisine denkti.[44] Her yıl Sicilya'dan Levant'a seyahat ederek Malta'ya, ambarlarında değerli bir çok ödül yüklü olarak döndüler. Mısır ve Suriye ticareti yok olma tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Berberi Korsanları hatta Turgut'un kendisi bile, "Din" in kırmızı kadirgalarına veya onların kara kaptanlarına denk gelmekten kaçınıyordu. Türk donanması Akdeniz'de tartışmasız bir hakimiyet kurarken, hızlı ve hesaplanamaz seferlerinde bile Malta filosunu şaşkırtacak kadar çevik değildi. Kadirgaların Generali Jean de la Valette Parisot ve daha sonraki Büyük Üstat Lorraine'li Francis, Fransa Büyük Başrahibi, gezgin şövalyelerin prensi Romegas av aramak için tüm denizleri tarıyordu. Onlar "beyaz fırtınayı" atlatan gerçek korsanlardı. Şövalyeler herhangi bir korsan kadar etrafi yağmalayarak yaşadılar ama özgürce övünmelerini şövalyelik ve bağlılıkla yumuşattılar; onlar acizlerin ve mazlumların koruyucularıydılar ve esas olarak "İnanç'ın" düşmanlarını avladılar.

Bu arada sürekli olarak bir şeyler inşa ettiler. St. Elmo Kalesi orta burunda yükseldi, St. Michael ve St. Angelo Kaleleri ise berkitildi. Tabyalar ustaca planlandı, yan açılar tasarlandı, ravelinler dikildi ve süvariler yetiştirilerek hendekler derinleştirildi, korkuluklar yükseltildi, yeni mazgallar açıldı ve Tarikatın baş mühendisi olan Usta Evangelista tarafından on altıncı yüzyıl tahkimat sanatının bilinen her aracı kullanıma sunuldu. Çünkü şövalyeler Süleyman'ın yaşadığını ve her zamankinden daha güçlü olduğunu biliyorlardı. Seferleri Sultan'ın tebaası arasında üzücü bir tahribata yol açmaktaydı ve Sultan, Rodos eşekarılarının Malta'ya akın etmesine uzun bir süre daha tahammül etmeyecekti. Sürekli bir saldırı beklentisi içinde yaşadılar ve tüm güçlerini ve paralarını Sultan'ın intikam gününe hazırlanmak için harcadılar. Nihayet vakit geldi. Süleyman gazabıyla, zalimlerin artık kendisine karşı gelemeyeceğine yemin etti. Onurlu centilmenler olarak Rodos'tan ayrılmalarına izin vermişti. Onları Malta'da, bir yaban arısı yuvasını yakar gibi yok edecekti.

1565 kuşatması sırasında, Malta şehri veya kalesi şimdi Valetta'nın olduğu gibi batıda değil, Marsa'nın veya büyük limanın doğu tarafında yer alıyordu. Dünyanın gördüğü en kahramanca savaş eylemlerinden birinin en kısa anlatımını bile anlamak için kalelerin konumunu bilmek gerekir. Kayalık adanın kuzey kıyısında, cesur bir burun veya engebeli bir kara dili olan Sceberras Dağı iki derin körfezi veya girişi birbirinden ayırır. Bunların doğusuna Marsa Muset veya "Orta Liman" deniyordu ancak kuşatma sırasında bu kısım boştu ve savunması yoktu. Buna karşın girişini Sceberras burnunun ucundaki kale olan St. Elmo'nun silahları komuta ediyordu. Marsa Kebir ya da basitçe La Marsa adıyla bilinen "Büyük Liman" şövalyelerin başlıca kalesiydi. Buradaki dört çıkıntılı kaya parçası batı tarafında daha küçük limanlar oluşturuyordu. En dıştaki burun olan Pointe des Fourches, Port de la Renelle veya La Arenela'yı açık denizden ayırırken Cape Salvador ise Arenela'yı İngiliz Limanı'ndan ayırmaktaydı. St. Angelo ile birlikte adanın ana kalesi ve başkenti olan Burg bulunduğu noktadan İngiliz Limanı ile Kadirga Limanı arasını atış menziline tutabiliyordu. Anakaraya kumlu bir kıstakla bağlanan ve St. Michael Kalesi tarafından taçlandırılan La Sangle Adası Kadirga Limanı'nı La Sangle'inkinden ayırıyordu. Bu koyların her tarafında yer alan yüksek tepeler limanlara hakimdi. St. Elmo Kalesi'nin arkasındaki Sceberras önemli bir yüksekliğe dik bir şekilde ulaşıyordu. Arenela ve İngiliz Limanı'nın arkasında Salvador Dağı, Kalkara ve daha da gerilerde St. Catherine Tepeleri yükseliyordu. Burg ve St. Michael Kalesi, St. Margaret Tepeleri'nin yamacındayken, Conradin platosu Marsa'nın başına ve La Sangle

Limanı'na yukarıdan bakmaktaydı. Modern topçu ve mühendislik açısından kalelerin güvenliği için gerekli olan bu saha çalışmalarını çevredeki yüksekliklerde inşa etmek için zamanları olmadığından zemini kaplayan kayalığın sertliğine rağmen şövalyeleri kuşatmak kolay olabilirdi. Türklerin yetenekli fakat gelişmemiş topçuları için bile Malta'nın yıkımı - doğru yerden başlamış olsalardı- zor ya da uzun bir operasyon olmayacaktı.

Yöreyi tanıyanlar, Rodos kuşatmasını duyanlar ve Türklerin 1565'te 1522'den sayıca daha az değil ama daha çetin olduğunu bilenler için 18 Mayıs 1565'te büyük Osmanlı donanması belirlediğinde mücadele meselesi kaçınılmaz görünmüş olmalı. Üçte ikisi kadırgalardan oluşan yüz seksen gemi otuz binden fazla savaşçı taşıyordu. Osmanlı ordusunun içeriğini tecrübeli yeniçeriler ve sipahiler, Trakya'dan atlılar, Anadolu dağlarından kaba savaşçılar, Sultan'ın hakim olduğu her yerden istekli gönüllüler oluşturuyordu. Efendisinin savaşlarında yaşanan Mustafa Paşa kara kuvvetlerini komuta ederken Piyale Paşa donanmanın amiraliydi. Turgut Reis kısa bir süre sonra onlara katılacaktı ve Sultan, Turgut gelene kadar hiç bir şey yapılmamasını emretmişti.

Şövalyeler kendilerine karşı yapılan hazırlıklardan habersiz kalmamışlardı. Yardım için tüm Avrupa'ya çağrılar gönderdiler. Papalık para, İspanya ise söz verdi. Sicilya Valisi 15 Haziran'a kadar İspanyol takviye birlikleri gönderecekti. Durmaksızın savunmalarında çalışıp ilerleyen fırtınayı karşılamak için erkeklerin yapabileceği her şeyi yaptılar. Hepsi, yedi yüz şövalye ve çeşitli uluslardan toplanan sekiz ila dokuz bin paralı asker ya da gönüllüydü. Ama esas olarak duvarların ardına yalnızca güvenilecekleri Maltalıları almışlardı.

Tarikat Büyük Üstadında şanslıydı. 1494 doğumlu Jean de la Valette kırk üç yıl önce Rodos'un savunan bir St. John Şövalyesi, ancak şimdi yaşlı bir adam olarak kariyerini oluşturan cesareti ve generalliği, Akdeniz savaşlarının tarihinde hatırlanan kadırgaların komutanı olarak sonuna kadar korudu. Türkler arasında bir zamanlar tutsaktı, onların dillerini ve savaş biçimlerini biliyordu ve çektiği acılar Kâfir'e olan nefretini artırmıştı. Sakin, kararlı bir havaya sahip, uzun boylu, yakışıklı bir adamdı; demir gibi sinirlerini tüm takipçilerine aktarabiliyordu. Sertlik bakımından soğuk ve hatta zalimdi, yine de samimi bir şekilde dindardı. Tarikatına ve inancına tutkuyla bağlıydı. Sempatik ve başarılı örneklerden ilham alan cömert, pervasız, hevesli türden değil bağınaz türden gerçek bir kahramandı ama hem mantıklı hem acımasız biriydi.

Jean de la Valette hüküm gününün yaklaştığını öğrendiğinde tarikatı bir araya topladı ve onlara önce Tanrı ile ardından birbirleriyle uzlaştırmalarını, sonra da sahip oldukları inanç için hayatlarını vermeye hazırlanmalarını buyurdu. Herkes sayılan her şeyi savunmaya yemin etti. Sunağın önünde her bir Şövalye tüm düşmanlıkları önceden sezdi, tüm zevklerden vazgeçti, tüm hırsları gömdü ve Rabbin Sofrası'nın kutsal paydaşlığında bir araya gelerek bir kez daha kanlarını haç'ın hizmetine adadılar.

Daha en başta Türklerin başına büyük bir talihsizlik geldi. Turgut buluşmaya iki hafta geç kalmıştı. Sesi Piyale Paşa'nın tüm gücü karaya çıkarmasına, Burg ve St. Michael'a arkadaki tepelerden saldırma tavsiyesini zorunlu kılabilirdi. Serasker Mustafa ise ana mevziye saldırmadan önce ilk iş olarak Sceberras burnundaki uzaktaki St. Elmo Kalesi'ni ele geçirme konusunda kararlıydı ve buna göre adamlarını Marsa Muset'e uygun bir şekilde çıkarttı. Siper

ve diğ er savunma sistemlerini kara tarafına yerleştirdi. Uluç Ali İskenderiye'den altı kadırğa ile geldiğ inde hareket başlayalı çok bir zaman olmamıştı ve 2 Haziran'da Turgut'un kendisi bir veya daha fazla Trablus ve Bona kadırğ asıyla geldi. Turgut yapılan hatayı hemen gördü ama aynı zamanda St. Elmo kuşatmasını terk etmenin şövalyeleri fazlasıyla sevindireceğ ini de fark etti. Kuşatma devam etmeliydi. Eşi benzeri görülmemiş bir şevkle savaşa devam etti.

Küçük kalede ufak bir garnizondan başka bir şey yoktu ama bu kuvvet elit askerlerden oluşmuştu. Piedmontlu De Broglio altmış askere komuta ediyordu. Negropont'un icra memuru olan muhteşem yaşlı şövalye Juan de Guaras ise destekçi olarak bulunuyordu. Tarikattan altmış kişi ve tüm bunlara ek olarak Juan de la Cerda komutasındaki İspanyollar garnizonu oluşturan güçlerin bir parçasıydı. Otuz bin Türkle karşılaşacak hiç bir ortak amacı olmayan bir kaç yüz adam. Beklemeleri uzun sürmedi. Mayıs ayının son günü yirmi bir silahtan çıkan ateş 23 Haziran'a kadar kısa aralıklarla devam etti. Kuşatanlar küçük kaleyi en fazla bir hafta içinde yıkacaklarından emindiler ancak düşmanlarını tanımiyorlardı. Topun önünde bir duvar parçalanır parçalanmaz arkasında yeni bir sıra ortaya çıkıyordu. İlk saldırı üç saat sürdü ve Türkler kapının önündeki savunma hattını ele geçirdiler. Saldırı o kadar öfkeliydi ki savunucular Büyük Üstat'a durumun savunulamaz olduğ unu, ikinci bir saldırı fırtınasına dayanamayacaklarını söylemek için adam gönderdiler. La Valette cevap olarak eğer öyleyse, gelip buna kendisinin karşı koyacağ ını söyledi. St. Elmo takviye gelene kadar Türkleri geride tutmak için direnmeliydi. Bunun sonucunda tabii ki devam ettiler. Turgut Reis en büyük seren direklerinin bazılarını söktürüp hendeğ in üzerine bir köprü gibi döşedi ve Turgut'un yaptırdığ ı köprüde beş korkunç saat boyunca muazzam bir mücadele yaşandı. Mustafa defalarca yeniçerilerini saldırıya yönlendirdi ve her seferinde ölümcül bir katliamla geri püskürtüldüler. Dört bin kadar Türk tek bir saldırıda düştü. St. Elmo bir harabe yığ ınından biraz daha fazlasıydı ama garnizon hâlâ taş yığ ınları arasında yılmadan duruyordu. Her biri Meryem Ana ve Aziz John'un şerefi için hayatını pahalıya satmaya hazırđ ı.

Türkler başlangıçta yaptıkları hatayı sonunda düzelttiler. St. Elmo ile liman arasındaki iletişimi başlangıçta engellemeden bırakmışlardı ve Burg'dan kuşatılan kaleye sık sık takviye kuvvetler gönderilmişti. 17 Haziran'da çevreleme hattı limanın kenarına itildi ve St. Elmo tamamen izole edildi. Yine de bu ihtiyatlı önlem infazına eşlik eden büyük kayıptan daha ağır bastı. Çünkü Turgut Reis mühendisleri yönetirken yere serilmiş ve cerrahlar yaranın ölümcül olduğ unu ilan etmişti. Mustafa milletin in soğ ukkanlılığ ıyla, secdeye kapanan suretin üzerine bir örtü geçirdi ve Turgut'un yerinde durdu.

Beş gün sonra son saldırı geldi. 23 Haziran arifesinde top ateşi tüm öğ leden sonraı kızdırdıktan ve iki bin düşman ve beş yüz şövalye ve yandaşları arasındaki göğ üs göğ üse bir çarpışma akşama kadar sürdükten sonra yetersiz garnizon düştüğ ünde askerler kaçınılmaz sona hazırlandı. Büyük Üstadın onları kurtaramayacağ ını, kaçınılmaz şafağ ı hiç bir şeyin engelleyemeyeceğ ini biliyorlardı. Sakramenti ayininde (Hristiyanlıkta Tanrının bizzat katıldığ ına inanılan büyük ve özel bir ayın) birbirlerinin ellerini tutarak ve "canlarını Tanrı'ya adayarak, bedenlerini O'nun Kutsanmış Oğ lu yolunda adamaya hazır hale geldiler." O Haziran sabahı fatih Türklerle karşılaşanlar dünyanın şimdiye kadar tanıdığ ı en gururlu şövalyeliğ in yıpranmış ve bitkin yüzlü, uzun nöbetler ve açık yaralarla solgun, nadiren ayakta durabilen sallanan iskeletlerden ibaret kimsesiz ve hastalıklı bir kalıntısıydı. Hatta bazıları

gedik içinde, kılıçları çekilmiş halde olanca güçsüzlükleriyle sandalyelerde oturuyorlardı. Ama yorgun ama hasta, ayakta ya da oturarak, hepsi yılmaz bir cesaretle kendilerini taşıyorlardı. Her takımın yüzünde ölümlerinin çok zor olacağına dair kararlılık okunuyordu.

Korkunç mücadele kısa sürede sona erdi. Türk gücünün ağırlığı hiddetli koşuşturma içinde her şeyi ezdi. Şövalyeler ve askerler kanlarının son damlasına kadar her santimini savundukları yere yıkıldılar. Tek bir adam bile kurtulamadı.

Turgut Reis St. Elmo'nun düştüğünü çadırında yatarken duydu ve müteşekkir bir kalple son duasını okudu. Askerlerinin arasında görev yerinde vurulmuştu ve her generalin ölmek isteyeceği gibi kulaklarında çınlayan zafer çığılığıyla öldü. Onun şahsiyeti döneminin tüm diğer kişilerinden ayırdır. Barbaros'un dengi, Doria'nın üstü olan bir amiraldi. Karada V. Charles'ın ordularının büyük liderlerinden herhangi birine karşı savaşılabilecek birlikleri komuta edebilecek düzeyde bir generaldi. Hayatının hevesli koşuşturmacasına razı oldu, saltanat ve şeref istemedi. Tutsaklarına karşı insancıl, neşe dolu bir yoldaş, ilham verici bir komutan, her santiminde tam bir denizci olan Turgut belki de tüm korsanlar arasında en canlı ve özgün kişiydi.

St. Elmo düşmüştü ama St. Angelo ve St. Michael el değmeden duruyordu. İlkinde üç yüz St. John Şövalyesi ve bin üç yüz asker gerçekten de öldürülmüş ancak ele geçirilmesi sekiz bin Türk'ün hayatına mal olmuştu. “Çocuk bize bu kadar pahalıya mal olduysa” dedi Mustafa, “ebeveyn neye mal olacak?” Türk generali, La Valette'e teslim olma şartlarını önermek için bir ateşkes bayrağı gönderdi ama boşunaydı. Karşılıklı husumet her iki taraftaki tutsakları birbirinin gözü önünde barbarca katletmesiyle öfkeli bir tutkunun doruğuna ulaşmıştı. Büyük Üstadın ilk dürtüsü bu tür düşmanların habercisini asmaktı ama bu kez daha değişik düşündü ve ona ikiz kaleleri çevreleyen hendeğin derinliğini gösterdi: “Yeniçerinizi gelsin ve onu alsın” dedi ve onu küçümseyerek görevden aldı. Elçiyi kalenin burçlarından hendeğe attirmişti.

Artık yeni kuşatma başlamıştı. La Marsa'nın doğusundaki kaleler St. Elmo'daki garnizondaki boşlukları doldurmak için fena halde boşaltılmıştı ve Don Juan de Cardona'nın altı yüz adamdan oluşan bir takviye gönderebilmesi büyük şanstı. Melchior de Robles ve adamları Eski Şehir'e, oradan da güvenli bir şekilde St. Michael Kalesi'ne ulaşmayı başardılar.[45] Altı yüz adam bile kuşatmanın zorluklarına maddi olarak katkıda bulunuyordu. Çünkü, hatırlanması gereken, ustalıkla inşa edilmiş surların ardında altı yüz adamın açığı altı bin adam değerinde olabildiğiydi. Kuşatmacıların siper bulması çok zordu. Zemin sert kayaydı ve siperleri oluşturmak son derece zahmetli bir işti. Kazmaların gürültüsü geceleyin kalelerin ateşini istihkamlara yöneltiyordu. Bununla birlikte 5 Temmuz'a kadar St. Margaret ve Conradin'in tepelerinden St. Michael'a dört batarya ateş ediyordu. Bu sırada St. Elmo'nun silahları diğer taraftan açıldı ve çok geçmeden Salvador Dağı'ndaki bir top hattı İngiliz Limanı'na hakim oldu. Silahlı gemilerden oluşan bir filoyu Kadırga Limanı'na getirme girişimi limanın önündeki zinciri kesmek için baltalarla uğraşan bir Türk yüzücü grubu ile onlara karşı ağızlarında kılıçlarıyla yüzen Maltalılar arasındaki şiddetli bir çatışmanın ardından başarısız oldu. Sudaki savaş Türklerin kaçıyla sona erdi.

Malta Limanı'nın krokisi

Yeniçerilerin tüm öfkesiyle kaleye on ayrı genel saldırı yapıldı. İlk olarak, 15 Temmuz'da denizden büyük bir saldırı emri verildi. Üç kol geceleyin aynı anda St. Michael Kalesi'ne ilerledi. Biri Arenela'ya indi ve doğu banliyösü olan La Bormula'ya saldırmak için yürürken ikincisi St. Margaret'in tepelerinden inip De Robles tarafından savunulan kaleye doğru ilerledi. Üçüncüsü güneybatıdaki Conradin'den ilerledi ve kalenin üzerine inşa edildiği kara parçasının en uç noktasındaki çıkıntılı açığa saldırdı. Türkler beyhude yere merdivenleri doldurdular. Bölük bölük, art arda aşağı atıldılar. Sonuçta ezilmiş bir et yığını aşağıda toplandı ve merdivenler itildi. Tırmanış yeniden başladı. Şövalyeler aşağıdaki kalabalık izdahamın üzerine devasa duvar blokları yuvarladı. Silahların menziline girdiklerinde ise pala,

Hıristiyanların uzun, iki elli kılıçlarıyla boy ölçüşemiyordu. Büyük Süleyman'ın olağanüstü askerlerinin tüm en iyi niteliklerini ortaya çıkaran muhteşem bir saldırının ardından her üç noktada da Türkler korkunç kayıplarla geri püskürtüldüler. Şövalyeler en cesur kılıçlarından bazılarını kaybettiler ve her biri bir aslan gibi savaştı. Ama Mağrip'in talihsiz birlikleriyle karşılaştırıldığında ölüleri çok azdı. Geri çekilişleri sırasında yolu kesilen askerlerin yüzlercesi ya katledildi ya da boğuldu. Deniz kanlarıyla kızıla boyanmış ve yüzeyi sancaklar, davullar ve yüzen cüppelerle lekelenmişti. Hıristiyanlar tutsaklardan sadece iki tanesini bağışladılar ve onları, parçalamaları için kalabalığa teslim ettiler.

Su saldırısından sonra mayın saldırısı geldi ama sonuç daha başarılı değildi. Çünkü şövalyeler mayın önleme sanatında acemi değildi ve patlamadan sonra ilerleme girişimi bir pusuyla sonuçlandı. Bununla birlikte Mustafa yeraltında çalışmaya devam etti ve kara savunma hattının iki ucuna (De Robles Burcu ve Kastilya Burcu) neredeyse hiç duraklamadan ağır toplarını işletmeye devam etti. İki burç da Temmuz'un 27'sinde harabeye dönmüştü. Temmuz, Barbaros'un eski yoldaşının oğlu Salih Reis tam da gedik içine itilen bir keşifle kendini mutlu etme fırsatı yakaladı. Hıristiyanların boğucu sabahın yorgunluğundan sonra dinlendikleri 2 Ağustos öğleni için bir saldırı emri verildi. Altı bin Türk mutlak bir sessizlik içinde Melchior de Robles'in kalesine ilerledi. Nöbetçinin bağırsıyla hemen uyanan o cesur şövalye, Muñatonos'i ve ardından üç İspanyol arbeküzcüsünü gedikten getirdiğinde neredeyse hedeflerine ulaşmışlardı. Bu beş savaştı takviye gelene kadar yirmi altı Yeniçeri ve Sipahi'yi kontrol altında tuttu ve on beşini öldürdüler. Cesaretleri kaleyi kurtardı. Mücadele her iki taraf da öfkeli Ağustos güneşinde bir darbe daha indiremeyecek duruma gelene kadar dört saat daha sürdü. Sonunda Türkler sonunda altı yüz kayıp vererek geri çekildiler.

Hiç bir şey göz korkutucu gelmiyordu. 7 Ağustos onları bir kez daha surlara tırmanırken ve bu sefer yaklaşık yirmi bin adamla iki burcun gediklerinden hızla geçtiklerini gördü. Surların üzerine döküldüler, gediği doldurdular ve neredeyse duvarları aşmak üzereydiler. Her şey neredeyse yitirilmişti ve o en önemli anda, görevi hayatını tehlikeye atmak değil, ordusunu yönlendirmek olan yaşlı Büyük Üstat bile cephenin önüne gelip sıradan bir asker gibi kılıcını ve mızrağını kullandı. Sekiz uzun saat savaşıldı, altı kez Türklerin desteğine yeni yedekler geldi. Hıristiyanlar bitkindi ve yedekleri yoktu. Bir saldırı daha ve sonrasında hat ele geçirilecekti.

Tam o sırada Eski Şehir yönünden aşağı inen bir süvarinin vücudu görüldü. Türkler bunu Sicilya'dan uzun zamandır beklenen takviye olarak algıladı. Türklerin, yolunu kaybetmiş birliklerine denk geldikleri sanılıyordu, muhtemelen Philip'in ordusunun öncü muhafızları olmalıydılar. Piyale Paşa alarma geçerek kadirgalarına koştu. Uzun süredir kuşatılan kaleyi neredeyse düşürmekte olan Türkler geri çekilmemek için korku içinde durakladılar. Boş yere Mustafa Paşa, boş yere Cezayir Kralı onlara atlıların sadece Eski Şehir garnizonunun iki yüz atlısı olduğunu ve arkalarında hiç bir ordunun gelmediğini söyledi. Oluşan panik mantıksız ve her zamanki gibi ölümcüldü, tüm orduyu ele geçirdi. Sekiz saatlik şiddetli çarpışmadan sonra kazanılan dayanak bir korkuya teslim oldu. Tek bir Türk bile zaferi tamamlamak için kalmamıştı. Bu sonuç için iki bin insanın hayatlarının feda edilmesine gerek yoktu.

Yine de Mustafa umutsuzluğa kapılmadı. Burçlardaki ana savunmalarının yok edildiğini biliyordu. Bir kaç gün daha, ağır bir top ve binlerce istihkamcısının hazırladığı bir dizi lağım patlaması kesin bir saldırının başarısını garanti edecekti. Ve o gün geldi. 20 Ağustos sabahı Mustafa kakmalı zırhı ve kısa cübbesi içinde ordusunu ileri götürdü. Ama iyi yönlendirilmiş

bir ateş onu siperlere sürükledi, oradan da gecenin karanlığı yolunu örtene kadar çıkmadı. Sonunda geri döndüğünde ordusunu kampta buldu. Bir saldırısı daha püskürtülmüştü. Ertesi gün tekrar ölümcül mazgallara doğru ilerledilerse de bu sefer başarısızlık daha da belirgindi. Tekrarlanan başarısız saldırılar erkeklerin ruhlarına işlemekteydi ve kıdemli yeniçeriler bile alışılmadık bir isteksizlikle işlerini yapıyorlardı. Yine de sert kayaya oyulmuş siperler yavaş yavaş ilerlemeye devam etti ve burçların arkasındaki süvariler şiddetli bir mücadeleden sonra alt edildi. Ama sadece kısa süreliğine... La Valette'in açtığı lağımlar muzaffer saldırganları havaya uçurduğu zamana dek... Ayın 30'unda, iyi planlanmış başka bir saldırı daha püskürtüldü. 7 Eylül'de bir çaba daha -son ve umutsuz bir girişim- yapılacaktı. Ancak ayın 5'inde İspanyol destek güçlerinin akıl almaz gecikmeler ve tereddütlerden sonra nihayet adaya çıktığı haberi geldi. Yıpranmış Türkler araştırma yapmak için vakit kaybetmediler, zaten yeterince sabretmişlerdi. Geri çekilme emri verilince kuşatma kaldırıldı, bu kadar emek ve kana mal olan tüm işler bırakıldı. Şu an kadırgalarda genel bir bozgun havası yaşanmaktaydı. Kurtuluş ordusunun altı bin kişiden ibaret olduğunu öğrendiklerinde tekrar karaya çıktıkları doğrudu ama güçleri çoktan ellerinden alınmıştı. Kurtuluş ordusuyla savaşmaya çalıştılar ama sonra tekrar gemilere geri çekildiler. İspanyollar onları koyun gibi kestiler ve Malta'daki o korkunç üç ayın hikayesini anlatmak için tüm o cesur ordudan geriye beş binden az kişi kalmıştı.

Yeni gelen “Düzenin Kardeşleri” ve onların St. Michael's Kalesi'ndeki yoldaşlarıyla buluşmasından daha dokunaklı bir manzara hayal edilemez. Garnizonun yıpranmış kalıntılarının arasında kalan altı yüz kadar güçlü adamdan yarısı olmayan bir kişi bile olduğu söylenemezdi. Büyük Üstat ve hayatta kalan bir kaç şövalyesi o kadar solgun ve tüyler ürperticiydiler ki başka bir dünyadan gelen hayaletlere benziyorlardı. Yaralarından dolayı baygın, saçları ve sakalları dağınık, zırhları lekeli ve bakımsızdı. Çünkü bu adamlar üç aydan fazla bir süredir bu unutulmaz zamanlarda silahları olmadan zar zor uyuyabilmişti. Bu sıkı kahramanları gördüklerinde kurtarıcılar gözyaşlarına boğuldu. Yabancılar, Havelock ve Colin Campbell Highlanders Alay'ını Lucknow'a götürdüklerinde yaşadığı gibi tedavilerde ustalaşan ve rahatlatan aynı baskın duyguyla ellerini çırpıp hep birlikte ağladılar. Hiç bir insan kesinlikle insanlığın saygısını bu kadar asil bir şekilde hak etmemişti. Tarihte böyle bir kuşatmanın, kuvvetlerde böyle bir orantısızlığın, böyle şanlı bir sonucun kaydı yoktur. Malta Şövalyeleri tüm zamanların kahramanları arasında sonsuza kadar yaşayacaktır.

DİPNOTLAR

[44] JURIEN DE LA GRAVIÈRE, *les Derniers Jours de la Marine à Rames*, ch. ix.; ve *Les Chevaliers de Malte*, tome i.

[45] JURIEN DE LA GRAVIÈRE, *Les Chevaliers de Malte et la Marine de Philippe II*. 11h

XIV.

İNEBAHTI (LEPANTO)

1571

Malta kuşatmasının başarısız olması hissedilir bir durumdu ancak Akdeniz'de Türklerin itibarını ciddi şekilde yaraladığı da söylenemezdi. Karada direnmişler ve henüz denizde yenilmemişlerdi. Kuşatma süresince geçen korkunç aylara da telafi edici bir teselli duygusu olmadan bakamazlardı. St. Elmo'yu almışlardı ve kalenin düşüşü her müslümanın yüreğinde genel bir sevinç uyandırmıştı. Granada Müslümanları sadece Türk silahlarının bu zaferinin haberi üzerine İspanyollara karşı ayaklanma aşamasına gelmişti. St. Michael'ı ele geçirmeyi başaramasalar da bunun sebebi en azından kısmen yanlış alarında ve mantıksız bir panikte saklıydı. St. John Şövalyeleri gibi savaşçılar tarafından mağlup edilmek utanç verici bir durum değildi. Kırım Savaşı'ndaki Highlanders gibi bu adamlar da rakiplerinin gözünde normal askerler değil gerçek şeytanlardı ve cinlerin lejyonlarına karşı kim mücadele edebilirdi ki? Dahası, kuşatmayı terk etmeye zorlandıklarında adanın insanları sayıca yarı yarıya azaltılmış, tahkimatlarını harabelere dönüştürülmüş ve cesur savunucuları bir avuç yaralı adam haline getirilmemiş miydi?

Türkler bu şekilde akıl yürüttüler ve başka bir sefere hazırlandılar. Pek çok adam kaybetmişlerdi ama daha fazlası onların yerini almaya hazırды. Muazzam filoları yaralanmamıştı ve Turgut artık olmasa da, Uluç Ali -Hristiyanların 'Ali El-Ulūji' "Dönek" dediği, Türklerin ise iskorbit rahatsızlığı nedeniyle "Fartas" adını verdiği- eski efendisinin adımlarını başarıyla takip ediyordu. 1508'de Calabria Castelli'de (Licastoli) [46] doğan Uluç Ali aslında bir rahip olacakken Türkler tarafından yakalanması onu daha heyecan verici bir korsan kariyerine taşıdı. Malta kuşatmasından kısa bir süre sonra, Barbaros'un oğlu Hasan'ın yerine paşa veya Cezayir Beylerbeyi (1568) oldu ve ilk işlerinden biri 1566'da müslüman dünyasının tarif edilemez kaybı, babası Muhteşem Süleyman'ın yerini alan Sultan II. Selim adına Tunus'u -Goletta hariç hepsini- geri almak oldu. 1570 Temmuz'unda, Sicilya'nın güney kıyısında Alicata açıklarında Uluç Ali "Din" in dört kadirgasını kuşattı – ki o zamanlar tarikat sadece beş kadirgaya sahipti – ve kaptanının kendini ve hazineleri kurtarmak için Montichiario'da kıyıya çıkıp terk ettiği amiral gemisi Saint-Clément de dahil olmak üzere üç kadirgayı ele geçirdi. Sadece bir kadirga, St. Ann umutsuz bir direniş gösterdi ve güçlölükle de olsa kurtulabildi ama diğerleri teslim oldu. Bu feci günde Altmış Şövalye veya "Hizmetkar Kardeşler Tarikati" üyesi öldürüldü veya tutsak edildi. Malta'daki öfke o kadar yoğundu ki, Büyük Üstat Saint-Clément'in kaptanının ayak takımı tarafından linç edilmekten kurtarmak için çok uğraştıysa da sonunda onu hemen ölüme mahkûm eden laik mahkemeye teslim etmek zorunda kaldı. Hücresinde boğuldu ve vücudu bir çuvalın içine konularak denize atıldı. Böyle bir başarı Mustafa Paşa'nın talihsiz kuşatmasını fazlasıyla telafi etti.

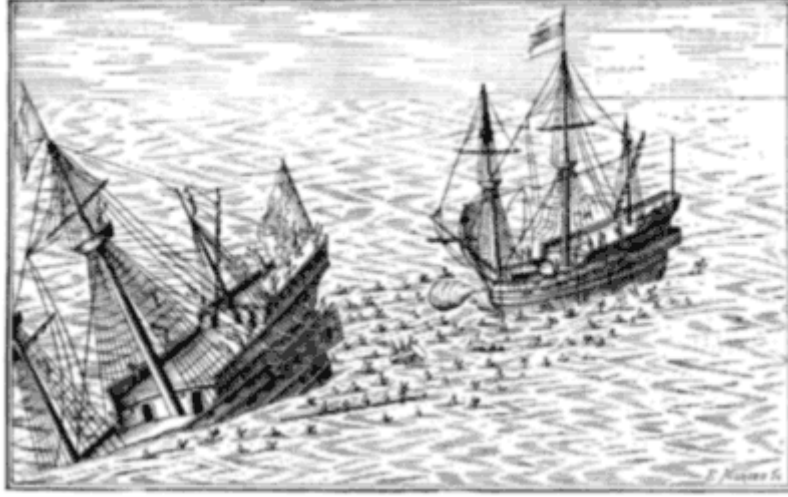
1570 ve 71'de Türkleri çok daha önemli bir zafer bekliyordu, bir kuşatma ve fetih. Yeni padişah, babası gibi Kıbrıs adasını Levant'taki otoritesine karşı duran bir hakaret olarak görmekteydi. O zaman da, şimdi olduğu gibi Kıbrıs Doğu Akdeniz'deki birlikler ve onların her türlü gereksinimi için uygun bir depo, tüm deniz savaşlarında hayati bir merkezdi. Ayrıca Türk donanmasının hareketlerinin izlenebildiği bir gözetleme kulesi, Suriye kıyılarını istila eden sayısız Hristiyan Korsan için ise güvenilir bir sığınaktı. Kıbrıs Venedik'e aitti ve yasa dışı korsanlığı koruması sonucuyla Padişah Senato ile bir tartışmaya girmekte hiç zorluk çekmedi. Savaş ilan edildi ve Piyale Paşa adanın başkenti Lefkoşa'yı ele geçirmek için Lala Mustafa Paşa'nın (Malta'da kuşatmayı komuta eden Serasker Mustafa Paşa ile aynı kişi değil) komutasındaki büyük bir orduyu nakletti. Kırk sekiz gün sonra 9 Eylül'de şehir düştü ve her şey birbirine karıştı. Hristiyan donanmasından tek bir yetkili şef olsaydı felaket önlenebilirdi ama ne yazık ki Kıbrıs'ın kurtarılması işi tüm araçların en az güvenilir olanına yani bir koalisyona emanet edildi.

Bulunduğu yüksek makamın coşkusuyla dolu, sert bir dindar olan Papa V.Pius zeka bakımından doğuştan bir liderdi. Savaşın kaçınılmaz hale geldiğini görür görmez Venediklileri desteklemek için hiç bir çabadan kaçınmadı. Avrupa'nın bir kaç eyaleti onun çağrısına yanıt vermeyi uygun buldu. İspanyol Philip, Giovanni Andrea Doria komutasında çok sayıda gemiden oluşan bir filo gönderdi ve İtalyan prenslerinin bir dereceye kadar yardım ettiği Papa'nın kendisi de Napoli Büyük Komiseri Mark Antony Colonna'nın yönetimine emanet ettiği önemli bir birlik ekledi. Giovanni Zanne Venedik filosuna komuta etmekteydi. Bütün kuvvet birleştiğinde ise ortaya çıkan gücün toplamı en az iki yüz altı gemiydi ve bunlardan on biri kürekli kalyon, geri kalanların neredeyse tamamı kadirgaydı. Askerler ve

tayfalar ise kırk sekiz bin kişilik bir güç oluşturuyordu. O zaman Türklerin ilham verdiği korku o kadar şiddetliydi ki Uluç Ali'nin İtalya'nın çevresini terk ettiği öğrenilene kadar bu büyük silah gücü hareket etmeye cesaret bile edemedi ve o zaman bile farklı amirallerin rekabeti düşmanın filosuna bir saldırıdan ziyade kendi birlikleri arasında bir savaşa yönelmişti. Hristiyanlar tartışırken ve Doria, büyük amcasının Preveze Savaşını kaybetmesine neden olan aynı gereksiz ihtiyatını sergilerken, Piyale Paşa tehlikeden güvende olarak Lala Mustafa Paşa'ya Lefkoşa'ya yapılan son saldırıda yardım etmek için kadırgalarını neredeyse tamamen askerlerden arındırmıştı. Müttefik donanmaları 8 veya 9 Eylül'de onlara saldırsaydı tek bir Türk kadırgasının bile savaşılabileceği şüpheliydi. Ama Colonna ve Doria düşman, ayaklarının dibinde çaresizce yatarken tartışarak ve birbirlerine dalaşarak zamanlarını harcadılar. Sonunda kötü hava korkusuyla Sicilya'ya geri döndüler. Uluç Ali ve diğer korsan kardeşlerinin alaylarının nedeni olan amiraller bunlardı. Gazimağusa 4 Ağustos 1571'de teslim oldu ve yaşam ve özgürlük vaadine rağmen garnizon katledildi. Venedik komutanı Bragadino acımasızca yakılarak öldürüldü. Kıbrıs işte o gün, bugüne dek süren Türk hakimiyetine girdi.

Bu arada, Piyale'nin halefi olan Ali Paşa ve Uluç Ali'nin komutasındaki Türk ve Mağribi donanmaları, Girit'i ve diğer adaları yakıp yıktı ve Adriyatik'te saldırmak için zevklerine uygun her kasaba veya köyde karaya çıkarak tüm istekleriyle en iyi oldukları işte çalıştılar. Binlerce mahkûm, her türden eşya, erzak ve ganimet bu çabalarını ödüllendirdi. Sonunda Eylül ayında İnebahtı Körfezi'ne demir attılar. Birleşik Hristiyan donanmalarının hareket halinde olduğunu duymuşlardı ve Kıbrıs'ın galiplerine düşmanla büyük yuvarlak (denizdeki meydan savaşı karşılığı büyük savaş) bir karşılaşmadan daha iyi hiç bir şeyin yakışamayacağını düşünüyorlardı. Coşkuyla kıpkırmızı oldular, bu konuda hiç bir korkuları yoktu.

Bir çok Hristiyan donanması daha önce de Adriyatik sularında kendi üyelerini bir araya getirmişti. 1571 sonbaharında kadırgalar randevuya geldiğinde Preveze açıklarındaki büyük savaş bir çok eski denizcinin hala hafızalarındaydı. Ama o zaman ile şimdi arasında esaslı bir fark vardı. Preveze hizipleşmiş gruplar tarafından kaybedilmişti. Buna karşın şimdi İnebahtı'da sadece tek bir başkomutan vardı. Papa V. Pius müttefikleri birleştirmek ve kıskançlıkları yumuşatmak için durmaksızın çalışmış ve Güney Avrupa donanmalarını bir sonraki yıl sefere çıkarabilmeyi başarmıştı. Daha sonra Kıbrıs açıklarındaki çekişmeler hakkında öğrendiklerinden ders alıp "Tanrı'nın Vekili" olarak ayrıcalığını kullandı ve tüm donanmanın tek başkomutanı olarak Avusturyalı Don Juan'u (bizim kaynaklarda Don Juan) atadı.

Bir İspanyol Kalyonuyla Hollanda Gemisi arasındaki çarpışma (Jurien de la Gravière.)

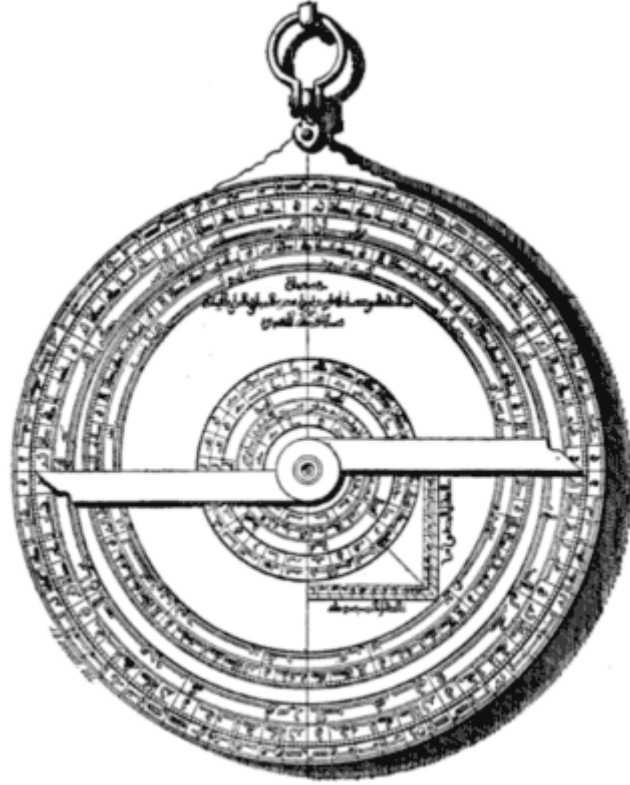
Çağın en ünlü hükümdarının oğlu olan Don John sanki azamet için doğmuştu. Annesi güzel şarkıcı Barba Blomberg, babası ise V. Charles'dı. Biri ona zarafet ve güzellik diğeri ise komuta dehası vermişti. Üvey kardeşi Philip, Alpuxarras'taki son Endülüslülerin isyanını bastırmak gibi zor bir görevi ona emanet ettiğinde henüz yirmi iki yaşındaydı. İspanya'nın deneyimli askerlerinin başarısız olduğu yerde 22 yaşındaki sakalsız bir general hayranlık uyandırmayı başarmıştı. Ve şimdi, iki yıl sonra, tüm Güney Avrupa donanmasının komutasına çağrıldığında bu görevi sevinçle kabul etti. Gençliğin tüm umut dolu güvenine sahipti ve dünyanın en büyük savaşlarından birinde savaşmayı çok istiyordu. Onun coşkusu yüzünde parlıyordu. Bunu portrelerinde ve zaferini anmak için verilen madalyalarda görüyoruz. “Bir Apollon kadar yakışıklıydı, Tanrı tarafından Emrin düşmanlarını yok etmek için gönderilen bir başmeleğin tüm prestijine sahipti.” [47]

Filolar birbiri ardına Messina Boğazı'nı doldurmaya başladı. Venedikli amiral Veniero zaten kırk sekiz kadırgayla oradaydı ve altmış geminin daha gelmesi bekleniyordu. Colonna Temmuz ayında yanında on sekiz gemi ile gelip demirlediğinde Don John henüz gelmemişti. Filosunu hazırlamak için çok uğraşmıştı, çünkü festina lente (İsp. Yavaşça acele et) atasözünün erdemini hiç bir ulus İspanyollardan daha iyi anlayamaz. Sonunda Barselona'dan gemilerini zorda olsa indirdi ve zahmetle Lyon Körfezi'ni geçti. Günümüzde bu transit geçişe gülümseyebilirsiniz ancak o günlerde, mistral ve korsanların varlığı ile Lyon Körfezi'ni geçmek düşünülmesi gerçekten gereken bir işti. Cenova'da Don John, G. Andrea Doria tarafından ağırlandı ve tüm tehlikeler hala önüdeyken gençliğine ve canlılığına uygun, neşeli bir mizahla süslü bir baloya katıldı. Zaman ilerledikçe Türklerin Dalmaçya'yı nasıl yerle bir ettiğini ve Müttefiklerin Messina'da nasıl boş yere tartıştıklarını duyuyor ama hiç acele etmiyordu. Uzun bir yolculukta bir kadırganın bir at kadar sabit bir hızı olduğunu ve kırbaçlamanın kısa bir seyir dışında hiç bir işe yaramadığını da çok iyi bilmekteydi. Napoli'de Kutsal Hazretleri tarafından kutsanmış sancağı saygıyla kabul ettir ve 23 Ağustos'ta Messina'daki donanmaya katıldı. Diğer gemilerin gelmesi ve başkomutan'ın planlarını olgunlaştırması için hala zamana ihtiyaç vardı. Başlamadan önce her kadırga kaptanının kendisine yolculuk sırasındaki yerini ve herhangi bir çatışmadaki görevini gösteren yazılı emirleri hazırladı ve bu sayede kafa karışıklığı ve aceleyle sıraya girme riski neredeyse

ortadan kaldırıldı. 16 Eylül'de demir almak için işaret verildi. Don John önce Sevilla'lı Vasquez'in alegorik tasarımlarıyla oyulmuş pupalı, altmış kürekli muhteşem bir kaptan kadirğası olan Reale'sinde sefere çıktı. Onun ardından altısı kürekli kalyon ve iki yüz dokuz kadirğadan oluşan, yirmi dokuz bin adam taşıyan ve İspanya'nın büyük ailelerinin, Cenova, Venedik, Napoli, Vicenza, Padua, Savoy, Sicilya ve Roma'nın en ünlü isimleri tarafından yönetilen iki yüz seksen beş gemi gelmekteydi. [48] Don Juan de Cardona, keşif kolunu yedi kadirğayla yönetiyordu. Don John'un kendisi ise Marcantonio Colonna ve Veniero arasında, altmış iki büyük kadirğanın merkezinde tüm hareketi komuta ederken G. A. Doria sağ kanatta elli gemisiyle, solda ise elli üç gemiyle Venedikli Barbarigo kanatları almıştı. Don Alvaro de Bazan otuz kadirğadan oluşan yedek gemilerin yönetiminden sorumluydu. Her birinde beş yüz arbeküzcü bulunan kürekli kadirğalar ise bu dizilişe göre hatların önünde sıralanıyordu. Kah kürek kah yelkenle, on günlük bir yolculuğun ardından Korfu'ya ulaştılar ve Türk korkusu ortadan kalktığı için kale onları sevinç içinde silahlarının gümbürtüleriyle karşıladı.

Arap usturlap'ı

Arap usturlap'ı

İnebahtı körfezinde güçlü bir konumda bulunan Ali Paşa düşmanın gücünü tespit etmek için gözcüler gönderdi. Cesur bir Berberi Korsanı barçasıyla gece görünmeden Hristiyan kadirgaları arasına girdi ancak raporu kusurluydu ve çatışma gününe kadar iki taraf da rakibinin tam gücünü bilmiyordu. Türk donanması yaklaşık iki yüz sekiz kadirga ve altmış altı kalyondan oluşuyordu ve yirmi beş bin adam taşıyordu. İstanbul tersaneleri doksan beş kadirga inşa etmişti. Diğer kadirgaların yirmi biri İskenderiye'den, yirmi beşi Anadolu'dan, on tanesi Rodos'tan, on tanesi Midilli'den, dokuzu Suriye'den, on ikisi Naflio'dan, on üçü Eğriboz'dan ve on biri Cezayir ve Trablus'tan gelmişti. Kadirgalar esas olarak Berberi gemileriydi ve belirli bir savaştan çok korsanlık için daha kullanışlılardı.

İki filo beklenmedik bir şekilde 7 Ekim sabahı saat yedide, Ekinades'in hemen güneyindeki bir noktada ve Ithaca ile Patras veya İnebahtı Körfezi arasında görüldü. Ufukta önce bir veya iki beyaz yelken Don John'un ana tepedeki gözcüsü tarafından tanımlandı. Sonra yelken ardına yelken, deniz hattının üzerinde belirdi ve düşman tam olarak görüş alanına girdi. Don John hızla savaşın işareti olan beyaz bir bayrak açtı ve ardından tüm donanma, seren açıp çatışma için hazırlanmakla meşgul oldu. Askerlere yer açmak için merkez sıraları kaldırıldı ve kölelere et ve şarap ikram edildi. Gençliklerinden itibaren Türklerle tekrar tekrar karşılaşan yaşlı denizciler acımasızca intikam için hazırlandılar. O gün ilk kez karşılıklı dövüşte silah tutan iyimser çocuklar ise harekete geçme anını sabırsızlıkla beklediler. Müttefik amirallerin tedavi edilemez bocalamaları sonuna kadar hissedildi. İlk iş olarak bir savaş konseyi önerdiler. Don John'un yanıtı onlara layıktı: "Konseylerin zamanı geçti" dedi, "Savaşmaktan başka bir şey için canınızı sıkmayın." Sonra yoluna gitti, elinde haçıyla her kış altından geçerek adamları cesaretlendirerek kadirgadan kadirgaya dolanmaya başladı. Sakin ve

kendinden emin tavrı ve konuşmasının cazibesi evrensel coşkuyu harekete geçirdi ve herkesin şu yanıtıyla karşılaştı: “Hazır olun efendim. Ve bu ne kadar erken olursa o kadar iyi!” Sonra Don John, üzerinde Kurtarıcı figürü olan Kutsanmış Sancak'ı açtı ve dizlerinin üzerine çökerek davasını Tanrı'ya adadı.

Saat on bire doğru bir ölüm sükuneti çöktü. Türkler yelkenlerini indirip küreklerini çekmeye başladılar. Davullar ve fısıltılar yüksek ruhlarını duyururken, kusursuz bir düzen içinde, eşsiz bir hız ve hassasiyetle savaş hattında şekillendiler. Hristiyan filosu hizaya girmekte daha yavaş kalmıştı. Kadırgaların bir kısmı ve kürekli kalyonların çoğu geride kalmıştı. Don John'un ağzından bazı kibar küfürler çıktı ve onları hızlandırmak için süratli gemiler gönderdi. Sonunda düzene girmeye başladılar. “Sol öncü” Barbarigo, sahili sol kanadıyla kucakladı. Don John savaş güçlerinin merkezinde, onunla temas halindeydi ama “sağ öncü” neredeydi? Ailesinin taktik kibrine bulaşan Giovanni Doria, bu kara adamlarına bir denizcinin nasıl manevra yapabileceğini göstermeye karar vermişti. Osmanlı solundaki Uluç Ali'nin Hristiyan donanmasını geride bırakmaya çalıştığını düşünerek onu döndürmek için denize açıldı. Boş yere Don John onu geri çağırmak için adam gönderdi ama çoktan ulaşamayacağı bir yere gitmişti ve görünüşe göre savaş sağ kanat olmadan yapılmak zorundaydı. Doria'nın “değerli” manevrası günü kaybetmeye yaklaştırmıştı.

Osmanlı donanması, kürekli kalyon olmaması dışında Hristiyanlarla aynı düzende sıralanmaktaydı. Yaklaşık bir mil uzunluğundaki muharebe hattı, merkeze, sağ ve sol kanata bölünmüştü ve merkezin arkasında yedek kuvvetler vardı. (Avrupalılar tarafından Scirocco olarak adlandırılan) Muhammed Şaluk Barbarigo'nun soluna karşı, sağ kanada komuta ediyordu; Ali Paşa Don John'a göre tam merkezde karşısında durmaktaydı. Uluç Ali ise, Doria'nın olması gereken yerde bulunuyordu. İki düşman arasında, Osmanlı kadırgalarının akıntısını bölen ve yan duran büyük mendirekler gibi ağır kürekli kalyonlar öne çıkıyordu. Bu devasa yüzer kalelerin ateşi Türkler arasında neredeyse bir paniğe neden oldu, ancak kısa süre sonra onları geçtiler ve o zaman genel bir kargaşa başladı. Hristiyan solunda, hem Barbarigo hem de Scirocco'nun hayatlarını kaybettiği ölümcül bir mücadeleden sonra Türkler geri püskürtüldü ve şeflerinden mahrum bırakılarak kıyıya çıkmak zorunda bırakıldılar. Ancak Hristiyanlar bir çok kadırga ve cesur adam yitirmişti. Sol devreye girdikten kısa bir süre sonra merkez harekete geçti. Ali Paşa doğruca Don John's Reale'sine ilerledi ve mahmuzunu onun dördüncü kürek sırasına kadar çarptı. Yakınlarda ise Pertev Paşa ile Colonna ve Veniero'nun kaptanları vardı. Gemiler birbirine karıştı ve büyük bir savaş platformu oluşturdu. Reale'nin İspanyolları iki kez ana direğe kadar ulaşıp Ali Paşa'nın Fanal'ında (Türk amiral gemisinin adı) ilerlediler ve iki seferinde de korkunç kayıplarla geri püskürtüldüler. Ali'nin kendisi Don John'un kadırgasına atlamaya hazırlanıyordu ki Colonna onun gemisinin kıçına çarparak üçüncü küreğe kadar indi ve arbeküslerinden sönen bir ateş çıkardı. Hristiyanlar zırh ve ateşli silahların tüm avantajlarına sahipken siperlerin arkasından ateş ediyorlardı. Türkler zırh, miğfer veya siper tarafından korunmamıştı ve çoğunun elinde ateşli silah yerine yayları vardı. Colonna'nın salvoları Fanal'ın kaderini belirledi ve Ali Paşa bu dünyadan ayrıldı. Osmanlı sağını dağıtmak ve baş sancak gemisini yenmek için bir buçuk saat yetmişti. Filo, Türk gemisinin zirvesinde Hristiyan bayrağını görünce çabalarını iki katına çıkardı. Ağır yaralı Veniero, Serasker Pertev Paşa ile hala savaşıyordu. Türkler geri çekildi ve Pertev karaya çıktı.

Yarım saat içinde Don John'un merkezi tamamen galip duruma gelmişti. Sonrasında yeni bir tehlike ortaya çıktı. Doria'nın denizde uzak olduğunu gören Uluç Ali tüm sağ kanatla sert bir şekilde geri döndü ve bitkin merkeze doğru sarktı. Malta Şövalyelerinin gemisine saldırdı ve gemideki her ruhu katletti. Turgut'un intikamı alınmıştı! Juan de Cardona yardıma koştu ama beş yüz askerinden elli tanesi kurtulabildi. Fiorenza'da yalnızca on yedi kişi hayatta kalmıştı. Öfkeli karşılaşmada başka korkunç kayıplar da yaşandı. Bunun üzerine usta Doria onun yalnızca kendi davasını alt ettiğini anladı ve sonunda geri döndü. Santa Cruz Markisi zaten düşmana üstün gelmişti ve Don John yirmi kadirgayla peşindeydi. Uluç Ali'nin gücü sayıca azdı ve parlak bir çabadan sonra, Ayasofya'ya asılacak "Din" Sancağı'nı da yanında taşıyan Santa Maura için takibe koyulduysa da yakalayamadı. İnebahtı savaşı yapılmış ve kazanılmıştı. Türkler tamamen mağlup edilmişti.[49] Bir yüzyıl sonra Sobieski Viyana'yı kurtardığında Aziz Stephen'da vaizin ağladığı gibi, iyi Papa da ağlayabilirdi,[50] "TANRI tarafından gönderilen, adı JOHN olan bir adam vardı." (Sobieski'nin Jean olan adı İngilizcede John'a karşılık gelmektedir)

Türk donanması neredeyse yok edilmiş kalyotların yanı sıra yüz doksan kadirga ele geçirilmiş ve on beş kadirga daha yakılmış veya batırılmıştı. Muhtemelen imparatorluğun her yerinden gelen korkunç bir yüksek rütbeli adamlar listesi de dahil olmak üzere yirmi bin adam kaybetmişlerdi. Hristiyanlar ise İtalya ve İspanya'nın en meşhur soylularının çoğu da dahil olmak üzere yedi bin beş yüz kişiyi kaybetti. Marquesa'da bir asker bölüğüne komuta eden Cervantes şans eseri sol kolunda bir yarayla kurtuldu. Bir çokları İnebahtı Savaşı'na sadece Don Kişot'un büyülü sayfalarından aşınadır. Aralarında Vincenzo Quirini 'nin yanı sıra yiğit, ve saygıdeğer şövalye Amiral Barbarigo'nun da bulunduğu on yedi Venedikli komutan ölmüştü. St. John Tarikatı sayıca altmış şövalye azalmıştı, ruhlarını kaybetmişlerdi. On iki bin Hristiyan köle Osmanlı kadirgalarından azat edildi.

Parlak genç fatih iyi kazanılmış zaferinin tacını uzun süre giyemedi. Heykeli Messina'da dikilirken zaferi Tintoret ve Titian'ın konusuydu, gittiği her yerde alkışlarla karşılandı. İki yıl sonra Tunus'u geri aldı. Daha sonra Alva'nın Flanders'daki iğrenç işini sürdürmek gibi melankolik bir görevde işe alındı. Hollandalıları Gembloux'da kanlı bir yenilgiye uğrattı ve ardından ateşi düşen bu genç kahraman, orta çağ şövalyeliğinin büyük şahsiyetlerinin sonuncusu, hayatının otuz birinci yılında 1 Ekim 1578'de öldü. Charlemagne jestleriyle anılmaya ve Arthur'un Yuvarlak Masasında Sir Galahad'la birlikte oturmaya değer bir şövalyeydi.

DİPNOTLAR

[46] H. DE GRAMMONT, *La course, l'esclavage, et la redemption; Un pacha d'Alger; Hist. d'Algérie*.

[47] Bkz. *The Story of the Moors in Spain*, p. 278.

[48] Tam liste için bkz. GIROLAMO CATENA, *Vita del gloriosissimo Papa Pio Quinto*, 1587.

[49] JURIEN DE LA GRAVIÈRE, *La Guerre de Chypre et la Bataille de Lepante*, ii., savaşın 149-205. Sayfalar arasındaki takdire şayan ve canlı tasvirini okuyun.

[50] Bkz. *the Story of Turkey*, 237.

BÖLÜM II

KÜÇÜK KORSANLAR.

XV.

KADIRGALARIN KOMUTANLARI

16., 17., ve 18. yüzyıllar

Büyük Korsanlar çağının Osmanlıların deniz üstünlüğünün cenaze haberini çalan zilin sesiyle İnebahtı savaşında sona erdiği söylenebilir. Don John'un ünlü zaferiyle çok az şey kaybetmiş göründükleri doğruydu, sakallarının kesildiğini itiraf ettiler ama kısa süre sonra tekrar uzadı - donanmaları hızla onarıldı- ve Venedikliler barış istedi. Ama onlar için gemilerden veya insanlardan daha değerli bir şeyi kaybetmişlerdi. Prestijleri gitmişti. Hristiyan âleminin

güçleri artık yenilmez Türk'le karşılaşmaktan korkmuyordu, çünkü onu bir kez yenmişlerdi ve yine yeneceklerdi. Bundan sonra nadiren bir Osmanlı filosu İtalya kıyılarındaki yıkıcı işinde çalışmak için gururla yelken açtı. Küçük baskınlar oluyordu ama Barbaros veya Sinan Paşa liderliğindeki büyük maceralar gibileri artık nadirdi. Girit yıllarca kuşatılmıştı ama kara tarafından sıkıştırılan Venedikliler yine de Türk gemilerini kıyıda paramparça ettiler. Damad Ali Paşa Mora'yı geri alabilir ve yüz yelkeniyle Yunanistan kıyılarını muzaffer bir şekilde kuşatabilirdi ama Venedik'i tehdit etmeye, Nice'i kuşatmaya, Napoli'ye ya da Malta'ya saldırmaya cesaret edemezdi. Türklerin Karadeniz'de Rusya'nın işgalci güçlerine karşı kendilerini korumak için yapacakları yeterliydi.

Türklerin prestijinin sağladığı korumadan yoksun kalan Berberi Korsanları zamanla küçük korsanlara dönüştü. Hristiyan gemilerinin yolunu kesmeye, Hristiyan köylerini yağmalamaya ve çok sayıda tutsağı kaçırmaya devam ettiler ama talanları aynı büyüklükte değildi, gizlice yağmaladılar ve asla savaş gemilerini bir mücadeleye davet etmediler. Yakalanırlarsa savaşlılardı ancak amaçları yağmalamaktı ve fetih hırsından elde edilen kırık kemikler için hiç bir arzuları yoktu.

Uluç Ali büyük korsanların sonucusuydu. Ölümçül 7 Ekim 1571'den sonra sanki İnebahtı hiç savaşılmamış ve kaybedilmemiş gibi İstanbul'a dönüşünde intikam vaadiyle padişahı neşelendiren, Kaptan-Paşa yapılan ve ertesi yıl iki yüz otuz gemilik bir donanma ile Boğaz'dan yola çıkan yine oydu. Hristiyan donanmalarını aradı ama onları savaşa ikna edemedi. 1574'teki hareketleri Don John'un 1573'te İspanya'ya geri verdiği Tunus'u geri almakla sınırlıydı. İki yüz elli kadırga, on kürekli kalyon ve otuz karamürsel ile Ahmed Paşa komutasındaki Cezayir filosu tarafından destekleniyordu. V.Charles tarafından 1535'te fethedildiğinden beri bir İspanyol garnizonuna sahip olan Goletta'yı kuşattı. Cervellon bir avuç adamı kalana kadar kaleyi savundu ve sonunda sağ duyulu bir hareketle teslim oldu. Sonrasında Uluç Ali batı denizlerinden kayboldu. İran Savaşı sırasında Karadeniz'de efendisi için savaştı ve 1580'de Haliç'te hüküm sürmüş en güçlü amiral ününe sahip olarak yetmiş iki yaşında öldü.

1573'te Tunus (British Museum'daki bir haritadan)

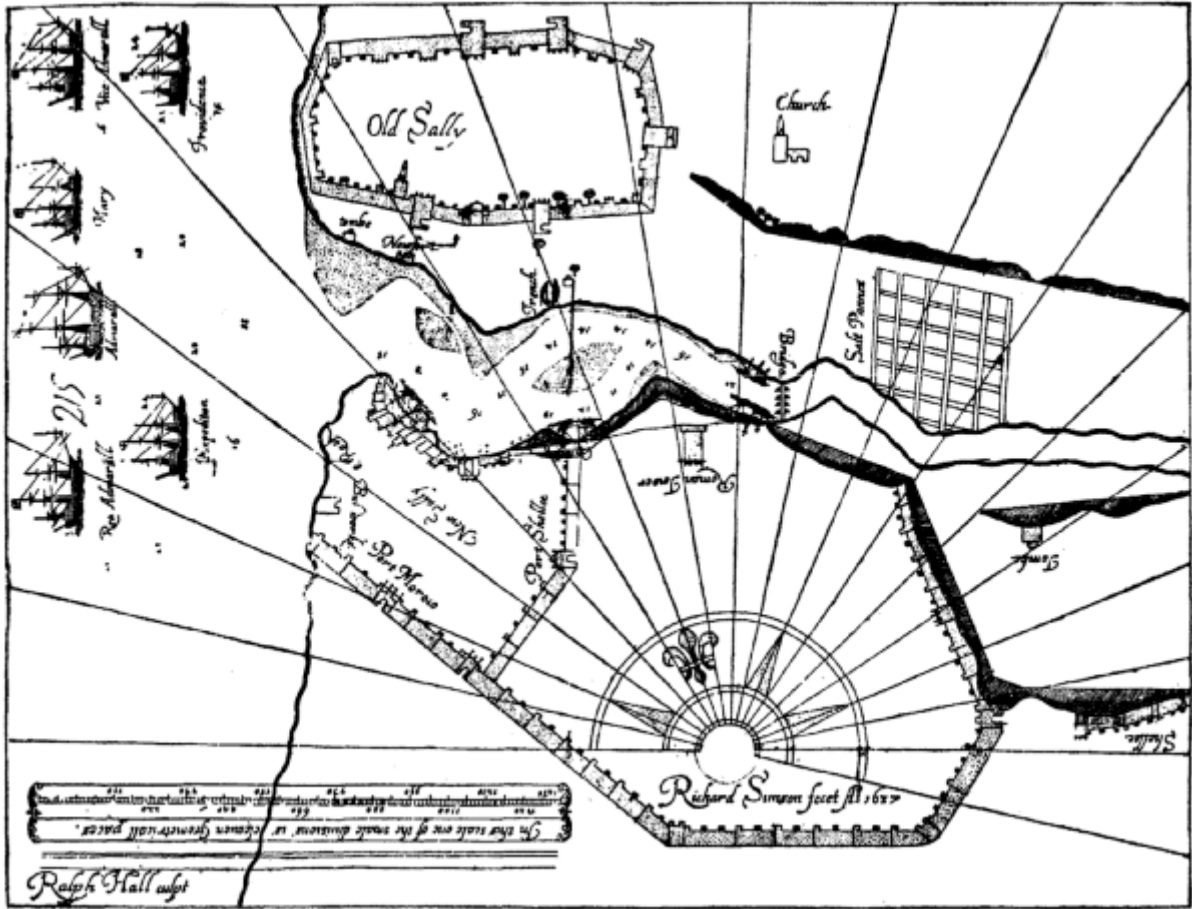
Daha önemli işler Türk kadırgalarının tüm enerjisini emdiği ve karadaki yöneticilerin de yapacak pek önemli bir uğraşları olmadığı için Cezayirli Paşaların veya Beylerbeylerinin seceresini yakından takip etmedik. Uluç Ali Cezayir'in on yedinci paşasıydı ancak seleflerinden Oruç ve Hayreddin kardeşlerin ölümlerinden sonra çok az kişi özel bir itibar kazandı. Barbaros'un oğlu Hasan Malta kuşatmasına katıldı, Salih Reis Fez ve Bujeja'yı fethetti ama geri kalanlar esas olarak iç anlaşmazlıkları bastırmak, komşularıyla savaşmak ve küçük korsan seferleri düzenlemekle meşguldü. Uluç Ali Cezayir Paşası olarak görevinin dördüncü yılında, 1572'de Kaptan-Paşa olarak İstanbul'a çağırıldıktan sonra yirmi dört yılda dokuz vali birbirinin yerine geçti. İlk baştakiler genellikle döneklerdi. Sardunyalı Ramazan (1574-7), Venedikli Hasan (1577-80 ve 1582-3), Macar Cafer (1580-2) ve Arnavut Memi (1583-6) birbirini izledi ve (Venedikli hariç) bilge, adil ve merhametli hükümdarlar olduklarını kanıtladılar. Daha sonra eyaletin en yüksek teklifi sunana verilmesi gibi çok olağan bir uygulama benimsendi ve zengin ama beceriksiz veya alçak Türkler Paşalık görevini böylelikle satın alabiliyordu. Döneğin saltanatı sona ermişti. Türkler hükümeti kendi ellerinde tuttular ve eski Hristiyan maceracıların rolü, bir korsan reis'inin veya "kadırgaların generali"nin küçük ama daha girişimci görevleriyle sınırlıydı. Paşalar ve ardından Dayılar - zaman zaman istisnalar dışında- korsan seferlerini yönetmekten vazgeçtiler ve böylelikle tarihin ilgisi artık kadırga kaptanlarına çevrilmiş oldu.

İçinde katliam ve anarşi olmayan korsanlık, kayıtların temelini oluşturur. Tunus, Trablus ve Cezayir çok benzer semptomlar gösterdi. Trablus en az güçlü olandı ve dolayısıyla en az yaralıydı. Cezayir, Batı Akdeniz'e ve önemli ölçüde Atlantik'e egemen oldu. Daha az cüretkar ama yine de ürkütücü olan Tunus, Doğu Akdeniz'i istila etti ve Malta ile Adriyatik geçişini özel avlanma alanı haline getirdi. Tunus'ta Babıali tarafından atanan otuz Dayı 1590'dan 1705'e kadar birbirinin yerine geçti ve her biri ortalama dört yıldan az bir saltanat süresine sahip oldu. Çoğu görevden alındı, bir çoğu öldürüldü ve bir tanesinin öfkeli halk tarafından parçalara ayrılıp son lokmasına kadar yendiği güvenilir bir otoriteye dayandırıldı. 1705'te askerler Cezayir'i örnek alarak kendi valilerini seçip ona Bey ünvanını verdiler ve Babıali bu duruma taviz vermek zorunda kaldı. On bir Bey Fransız "koruyuculuğuna" kadar birbirini takip etti. Bu üç yüzyılın dış tarihi, kanunsuz korsanlık ve Avrupa'nın ticari güçlerinin çoğundan şantaj yapılmasından ve bunların yabancı temsilcilerine karşı dayanılmaz küstahlık eylemlerinin eşlik etmesinden oluşur. Hepsi krallar ve hükümetler tarafından itaatkar bir şekilde kabul edildi. O kadar ki III. William rezil bir korsana, Dayı olmuş Ali Reis'e bir hükümdarın nezaketiyle davrandı ve kendisini "sevgi dolu arkadaşı" olarak işaret etti. Tunus ile yapılan en eski İngiliz anlaşması 1662 tarihliydi ve bunu çok daha fazlası takip etti. Hemen hemen hepsi eşit derecede etkisizdi. Sivil anarşi, Fransa ile kavgalar ve Cezayir ile savaşlar genellikle çaresiz Babıali'nin "emriyle" durduruldu. Tüm bu ilginç olmayan olaylar tuvalin ayrıntılarını dolduruyordu.

Cezayir'in modern yıllıkları da tam olarak aynı tabloyu sunmaktadır. On sekizinci yüzyılın başındaki Dayı'ları ele alalım, Hasan Çavuş 1700'de tahttan indirildi ve yerine Bogotillos (Bogotalı?) veya "Whiskerandos"(koca bıyıklı adam) lakaplı, Sipahilerin Ağası Mustafa 1706'da boğazında yay ipini bulana dek geçti. Uzeyn (Hüseyin?) Hoca'nın saltanatı onu takip etti ve Oran bir yıllık saltanatı sırasında düştü, ardından dağlara sürüldü ve orada öldü. Sonraki Dayı olan Bektaş Hoca saltanatının üçüncü yılında yargı kürsüsünde katledildi. Beşinci Dayı Deli İbrahim veya daha bilinir lakabıyla "Aptal" akıl almaz ahlaksızlığıyla kendisinden o kadar nefret ettirdi ki bir kaç ay içinde suikasta uğradı ve parçalanmış bedeni sokakta teşhir edildi. 1710'da üç bin Türk'ü öldürerek başarılı olan Ali sekiz yıl hüküm sürmeyi başardı ama bir anlık bir hata sonucu yatağında öldü.

Fas Krallığı ise kesinlikle bir Berberi devleti olarak kabul edilemez ve bu nedenle de tarihi de bu kitaba ait bir konu değildir. Bununla birlikte Fas korsanlarının Cebelitarık Boğazı dışındaki operasyonları, içerisindeki Cezayir Korsanlarının operasyonlarına o kadar benzer ki onlar hakkında bir kaç söz etmek yersiz olmayacaktır. Bir zamanlar Boğazlar'ın içindeki Tetuan açıkta kalan limanına rağmen maceracılar için ünlü bir yerdi ama huzuru II. Philip tarafından kaçırıldı. Ceuta her zaman yarı Avrupalı, yarı Cenevizli, sonrasında Portekizli (1415) ve son olarak İspanyol (1570'den bugüne kadar) idi. II. Charles'ın Kraliçesi Portekizli Catherine'in çeyizi olan Tanca ise bir süreliğine İngiliz toprağıydı. Peñon de Velez de la Gomera ve Alhucemas'taki İspanyol kaleleri ve Portekiz garnizonları çevrelerindeki korsanlığı bastırdı ve daha sonraki zamanlarda ise Sale Fas'ta belki de korsanları gönderen tek limandı. Kaya resifleri ve kum birikintileri batı kıyısını gemilerin demirlemesi için uygunsuz hale getirir ve rüzgar güneybatıdan estiğinde yollar güvensiz bir hale gelirdi. Sonuç olarak Sale korsanlığı, kötü şöhretli ve tüccarlar tarafından korkulan bir durum olsa da küçük çaptaydı. Büyük

gemiler limana giremiyordu ve iki yüz tonluk gemilerin engelleri geçmeden önce hafifletilmesi gerekiyordu. Bu nedenle Sale 'lilerin savaş gemileri çok hafif ve küçük inşa edilmiş olduğundan dikkate değer ve iyi silahlanmış gemilere saldırmaya cesaret edemediler. Gerçekten de Yüzbaşı Delgarno ve yirmi silahlı firkateyni Sale'nin maceraperestlerini o kadar korkutmuştu ki, o etraftayken asla dışarı açılmaya cesaret edemediler. Napolyon ve Malbrouk'un isimlerinin İngiltere ve Fransa'da "öcü" olarak kullanılması gibi anneler de yaramaz çocuklarını Delgarno'nun onlar için geldiğini söyleyerek sustururlardı. 1634'te Sale'de tam boyutlu tek bir kadirga bile yoktu ve yüz yıl sonra yapılan kayıtlar Sale korsanlarının kereste bolluğuna rağmen değersiz ve çok az sayıda gemiye sahip olduğu konusunda hemfikirdi. On sekizinci yüzyılın ikinci yarısında Sale korsanlarının yağmalarında bir artış olmuş gibi görünüyordu ve bu da muhtemelen onlara abartılı itibarlarını kazandırdı. O zamanlar otuz altı topluk ancak hantal ve kötü inşa edilmiş gemileri vardı. Bunlar ile Provençal gemilerini ele geçirdiler ve 1773'te Şövalye Acton tek bir Toskana firkateyni ile beş gemilerinin üçünü yok edene kadar hatırı sayılır derecede can sıktılar. Yaklaşık 1788'de tüm Fas donanması on dört ila on sekiz librelük toplarla donanmış iki yüz tonluk altı veya sekiz firkateyn ve bir kaç kadirgadan oluşuyordu. Sale korsanları bir tür korsan cumhuriyeti kurdu ve müdahale etmemesi karşılığında da imparatora komisyon adı altında bir miktar para ve köle olarak ödediler. Fakat yavaş yavaş hükümet kârın çoğunu emdi ve ticaret imparatorlar zengin hediyeler karşılığında başlıca deniz kuvvetleri ile anlaşmalar imzalayana ve korsanlık büyük ölçüde bastırılana kadar azaldı.[51]

Sale 1637 (British Museum'daki bir haritadan)

İç barbarlığın monoton kayıtlarından döndüğümüzde ise Cezayir tarihinin daha maceralı tarafının kısa bir not olduğu iddia edilebilir. “Korsan” adının Hristiyanların kulağını ürktürmeye devam eden kaptanlar arasında Murad Reis ilk sırada yer alıyordu. Gerçekten de o büyük korsanlar düzenine aittir. Bu isimde bir kaç tane korsan vardı ve bu Murad Büyük Murad olarak ayırt ediliyordu. On iki yaşında, bir Cezayirli korsan tarafından yakalanan ve erken bir maceraya atılan bir Arnavuttu. Patronu 1565'te Malta kuşatmasıyla meşgulken genç Murad büyük bir hata yaptı ve kendi teknesini bir kayanın üzerinde bölmeyi başardığı kişisel bir gemi yolculuğuna çıktı. Bu talihsizliğe rağmen yılmadan, Cezayir'e döner dönmez on beş sıralı bir brigantin ile yola çıktı ve hızla üç İspanyol gemisi ve yüz kırk Hristiyanı ganimet olarak getirdi. O ünlü korsan, Saint-Clément'in kadirgalarını ele geçirdiğinde Uluç Ali'nin yanındaydı ve amiralinin St. Ann'e bineceğini tahmin etmekte güçlük çekiyordu. Çok geçmeden en yüksek dereceli korsan ve “günahlarımız karşılığında Hristiyanlara herkesten daha fazla zarar veren kişi” olarak ün kazandı. 1578'de av aramak için sekiz kalyotla Calabria kıyılarında gezinirken bir refakat gemisi ile beraber Sicilya amiral gemisini Tierra Nuova Düku ve maiyetiyle birlikte gördü. Ateşli bir takipten sonra refakat gemisi denizde yakalandı, amiral gemisindekiler ise karaya çıktı. Düku ve tüm gemi mürettebatı gemiyi terk etti ve böylelikle güzel gemi güvenli bir şekilde Cezayir limanına getirildi. 1585'te Murad daha önce hiç bir Cezayirlinin cesaret edemediği, gözden uzak Atlantik'e doğru yola çıktı ve Sale'deki küçük brigantinlerden de bir takviye alarak şafak vakti Kanarya Adaları'ndan biri olan Lanzarote'ye çıktı. Kimse karşı çıkmadan şehri yağmaladı ve valinin ailesini ile beraber üç yüz tutsak aldı. Bunu yaptıktan sonra hiç utanmadan bir ateşkes bayrağı çekti ve Kont'un ve aile reislerinin gemiye gelip aile bireylerini geri almalarına izin verdi. 1589'da bir ya da iki yolunu kaybetmiş ticaret gemisini ele geçirdikten sonra yanında ganimet olarak alınmış bir Türk gemisi olan bir Malta kadirgası La Serena'ya denk geldi. Murad böylesine çetin bir düşmanla çatışmadan kaçmak şöyle dursun tek kadirgasıyla sıcak takibe başladı, Serena'ya yaklaşıp yarım saat içinde ona bindi ve gemiye hakim oldu. Daha sonra kendi özel av sahasında kaçak avlanan bir Mayorka korsanını yakalamak için durduktan sonra korsan, ganimetlerini Cezayir'e taşıdı. Burada onurlu bir şekilde Paşa'nın kendi atına bindi ve yeniçerilerden oluşan bir muhafız grubunca Saray'a kadar zaferle eşlik edildi. 1594'te Murad, “Cezayir Kadirgalarının Generali” ünvanını kazandığında dört kalyonuyla Trablus açıklarında iki Toskana kadirgasıyla karşılaştı. Hemen iki kadirgasının direklerini gözlerden kaçınsınlar diye indirdi ve onları diğer ikisinin arkasına çekti. Toskana'lılar bir kaç gemiyi ganimet olarak yakalama beklentisiyle yaklaştıklarında gemileri kış tarafta serbest bıraktı ve dördü de düşmanın üzerine hücum etti. Sonunda her iki kadirga da ele geçirildi ve son zamanlarda sıralarda oturan Türklerin yerine Floransalı şövalyeler ve askerler küreklere zincirlendi.[52]

Daha sonraları, on yedinci yüzyılın ortalarında Cezayir Kadirgaları ve Kalyonlarının Generali Ali Biçin'den daha tipik bir korsan örneği gösterilemez. Barbaros'un hırsına veya asaletine sahip olmayan ama cesaretinin ve denizciliğinin çoğuna sahip olan bu kayda değer köle tüccarı 1638'de Sultan IV. Murad'ın başarılarıyla cesaretlendi. Ali, İranlılara karşı denize açıldı ve Bizerte'den bazı Tunus kadirgalarını alarak on altı gemilik bir filoyla İtalya'nın doğu kıyısına doğru yola çıktı. Apulia'daki Nicotra bölgesini yağmaladı, büyük ganimetler toplayarak bir çok tutsak aldı ve rahibeler bile kendilerini kurtaramadı. Ardından, Adriyatik'i

taradı, Cattaro'nun görüş alanında bir gemiyi ele geçirdi ve bulabildiği her başı boş gemiyi topladı.

Bunun üzerine, Marino Capello komutasındaki güçlü bir Venedik filosu ona doğru yelken açtı ve korsanlar'ı Arnavutluk'ta bir Türk kalesi Valona'nın silahlarının altına sığınmaya zorladı. Venedik ve Babıali arasında o sırada devam eden barışa rağmen Capello saldırdı ve kale doğal olarak mültecileri savundu. Korsanlar karaya çıkmak zorunda kaldılar ve sonra Capello, bu durumun coşkusuyla emirlere aykırı olarak kadirgalarını gönderdi ve sert bir mücadeleden sonra tüm Berberi filosunu ele geçirip sahildeki Ali'yi ve şanssız takipçilerini şaşkına çevirdi. Bu cesur hamle için Capello Senato tarafından şiddetle azarlandı ve Babıali anlaşmayı ihlal ettiği için beş yüz bin dukalık bir rüşvet karşılığında teselli edildi. Ama bu arada Cezayir kadirga filosunun iyi bir kısmı ortadan kalkmıştı ve gemi sahipleri ile kaptanları iflas etmişti. Aynı yaz İzlanda'lı bir döneğin kılavuzluğunda kuzeye yapılan bir keşif gezisinin, memleketlerinin soğuğuyla Cezayir'in hapishanelerinin sıcağını değiştirmek zorunda kalan sekiz yüz bahtsız hemşerisini getirmesi küçük de olsa bir teselli vermişti.

Ancak 1641'de korsanlar kayıplarının etkisinden kurtulmuştu ve Ali Biçin o sırada onun yönetiminde olan en az altmış beş gemiden oluşan filosuyla övünebilirdi. Kadirga Generalinin zenginliği ve gücü o zaman doruklarındaydı. Geceleyin, altı yüz köle sonradan “Ali Biçin’in Hanı” olarak anılacak olan ve Morgan'ın zamanında duvarları kaplayan ve pencerelerini en üst kata kadar tatlı meyvelerle süsleyen üzüm asmaları ile bilinen hapishaneye kapatıldılar. Kendisi de bir döneğin oğluydu ve müritlerinin kendi elleriyle Türk'e dönüştürülmesinden hoşlanmazdı. Bu, "Ona olağanüstü bir saygı duymadığı söylenen Muhammed'e bir mürit vermek için cebindeki bu kadar çok parayı toplamaktan başka bir şey değildi. Aslında bir Fransız'ı (bir Türk giysisi giyerdi) Mustafa'nın adını vazgeçmeyi isteyeceği John ismiyle değiştirmişti. Çiftlikleri ve bahçe evleri de Hristiyanlarının yönetimi altındaydı. Paşa'nın da konuk olduğu ancak başına gelebilecek kötü bir oyundan korktuğu için kendi erzakını getirdiği, bir zamanlar bahçesinde tüm armatör ve korsan şefleri için yaptığı bir eğlence hakkında çok fazla konuşma duydum. Türkler arasında kötü olan hiç bir şey yoktu. Hepsi kasabada generalin kendi mutfağında giyinmişlerdi ve köleleri tarafından elden ele, iki mil ötedeki bahçe evine kadar geçtiler. Hikayeyi anlattıklarına göre güvende oldukları kadar çok erzak oraya dumanı tüterken getirilmişti.”[53] Bununla birlikte korsanın ifadesiyle, “Hristiyan köleler parmaklarına kancalar taktılar” ve konuklar açlıktan ölmek üzere olduklarında önemli bir kısmı yolda kayboldu. Ali'nin kölelerini doyurma planı karakteristikti. Onlara diğerlerinin yaptığı gibi ekmek vermedi. Onlara, gün batımından önce yaşadıkları iki üç saatlik özgürlük sırasında onları bir gün tutacak kadar yiyecek bulamazlarsa, gerçekten de zavallı alçaklar, köle adını bile hak etmeyen alçaklar olduklarını söyledi. Banyol'ları eskiden çalıntı mallar için düzenli olarak kullanılan müzayede odalarıydı ve dikkatsizliklerinden dolayı sitem edilen ve kendi değerli eşyalarını yeniden satın almaya zorlanan öfkeli kurbanlar tarafından kuşatılmıştı. Kısacası, Ali Biçin “herhangi bir yerde karşılaşılabilecek en temiz hırsızları bir araya getirip eğitmiş olma onuruna sahiptir.” Bir keresinde bir köle, bir generalin kaybettiği pahalı bir yüzüğü bulup ona bedelsiz olarak geri vermişti. Bunun için “Zamansız bir dürüstlük örneği” diyen Ali ona yarım duka verdi ve çektiği acılardan dolayı ona “aptal” dedi. Çünkü yüzük fidyesini karşılıyordu. Başka bir zaman bir köle, generalin çapasını kendi

kadırgasından bir demirciye satmak için pazarlık yaparken yakalandığında girişimci ruhu için övüldü ve hayatını nasıl kazanacağını bildiği için köle olmaya uygun olduğu söylendi. Bu köle tacirinin tutsaklardan gerçeği alabilme konusunda bir dehası vardı. Yeni bir ganimet ele geçirildiğinde oldukça medeni ve anlayışlı davranırdı. “Kont’um” ve “Lord’um” ile sıradan beylere ve “Yüce Efendimi” ile basit din adamlarına karşı o kadar nazikti ki çok geçmeden bu insanlar ona güvenirlerdi. Rütbelerini öğrendiğinde ise fidyelerini belirlerdi. Ama hakkını vermek gerekir. Bir kez salıverilmenin kesin olduğuna söz verdiğinde sözünü mutlaka tutardı, “Benim sözüm sözdür” derdi.

Mary Rose'un Cezayir Korsanlarıyla çatışması 1669 (Ogilby's Africa, 1670.)

Dini konularda çok özgür görüşlere sahipti. Bir keresinde Cenevizli bir rahipten kendisine ne olacağını açık açık söylemesini istedi. "Açıkçası," dedi Peder Angelo, "şeytanın seni ele geçireceğine ikna oldum." Bu cevabı neşeyle kabul etti. Başka bir zaman ise dindar bir müslüman şeyh, Ali'ye öldürmesi için kendisine Hristiyan bir köle vermesi için yalvardı. Çünkü o şimdiye dek Muhammed peygambere yeterince hoş bir kurban sunmuş olduğunu hissetmiyordu. Ali kadırgasının kürek sıralarında oturan kaslı bir İspanyol'un zincirlerini çözdü ve onu her yönden silahlandırarak bu kutsal adam tarafından öldürülmesi için gönderdi. "Bu Hristiyan," diye haykırdı iyi şeyh elinden geldiğince hızlı koşarak, "kendisi öldürülmeğe beni öldürmek istiyor gibi görünüyor." Ali dedi ki: "Peygamberin lütfuna lâyık olacaksın. Hristiyanların kurban edilmesi bu yüzdendir. Muhammed cesur, cömert bir adamdı ve kendilerini savunamayacak durumda olanları katletmenin kendisine bir yararı olduğunu asla düşünmezdi. Git ve Kuran'ın anlamı konusunda kendini daha iyi eğit." O, kaba onur kurallarına ve aynı zamanda deniz gezginlerinin ilkesiz ahlaksızlığına sahip tam bir korsandı.

DİPNOTLAR

[51] BKZ. JOHN WINDUS, *Journey to Mequinez* (Lond., 1735), 1721'de, iki yüz doksan altı İngiliz kölenin serbest bırakıldığı, korsanlığı ve arama hakkını reddeden bir antlaşma imzalandığı dönemde Amiral Stewart'ın Fas'taki büyükelçiliğini anlatır. Yüzbaşı JOHN BRAITHWAITE'nin *History of the Revolutions in Morocco* (1729), Bay Russell'ın 1728'deki görevi sırasında yapılan olaylar ve gözlemlerinin bir günlüğünü içerir. Sale ise 343. sayfa ve

sonrasında anlatılmaktadır. Ayrıca bkz. CHENIER, Present State of the Empire of Morocco (İng. çev., 1788). Chenier, 1767'den itibaren Fransız Konsolosuydu. Orijinal eserin adı Recherches historiques sur les Maures'tir.

[52] MORGAN, 557-9, 588, 597, 607.

[53] MORGAN, 674.

XVI.

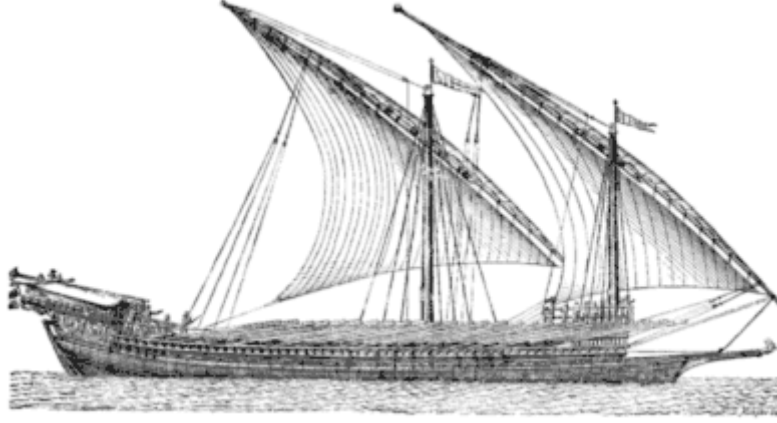
KADIRGALAR ve FORSALAR

16. yüzyıl

“Korsanlar,” der Haedo, “sürekli deniz soygunlarıyla geçinen insanlardır ve aralarından bazıları doğuştan Türk, Mağribi vb. olduğunu kabul etse de yine de bunların ana kitlesi Hristiyanlığın her yerinden kopup gelen Hristiyan kıyılarını son derece iyi tanıyan döneklere” Hristiyanları yağmalayanların çoğunluğunun kendilerinin de Hristiyan inancının içinde doğmuş olmaları tuhaf bir gerçektir. Cezayirli valilerin uzun listesinde pek çok Avrupalı ile karşılaşılır. Barbaros muhtemelen Yunan bir anneden Midilli'de doğmuştu. Halefi bir Sardunyalıydı; kısa bir süre sonra bir Korsikalı Cezayir paşası olurken onun ardından başka bir Sardunyalı daha başa geçti. Uluç Ali bir Calabrialıydı; Ramazan Sardunya'dan geldi ve yerini bir Macar'a bırakan ve bir Arnavut'a yer açan bir Venedikli izledi. 1588'de Cezayir'deki otuz beş kadirga ve kalyotayı on bir Türk ve aralarında Fransa, Venedik, Cenova, Sicilya, Napoli, İspanya, Yunanistan, Calabria, Korsika, Arnavutluk, Macaristan ve bir Yahudi gibi çeşitli milletlerin de bulunduğu yirmi dört döneğe komuta ediyordu. Kısacası, neredeyse on altıncı yüzyılın sonuna kadar (ancak daha sonra çok nadiren) korsanların şefleri ve valiler genellikle Hristiyan topraklarından gelmekteydi. Bazıları gönüllü gelmişti - ve Avrupa'nın kanun kaçaklarına göre bir Berberi kadirgasını komuta etmek belki de tek uygun çareydi- ama bunların çoğu Korsika ve Sardunya ile İtalya veya Dalmaçya kıyılarına yapılan yıllık korsan baskınlarının bazılarında çocukken ele geçirilen ve evlerinden koparılan tutsaklardı. Bu tür mahkûmların çoğu fidye ödenmedikçe aşağılık işlerde çalışmaya mahkûm edilirdi ama daha cesur ve yakışıklı oğlanlar genellikle reis'in keskin gözüyle seçilirlerdi. Ve bir kez seçilen genç tutsağın kariyeri başlamış olurdu.

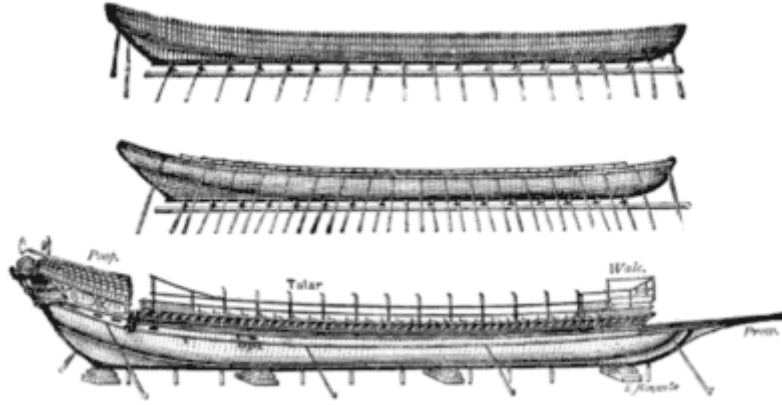
“Hristiyanlar kadirgalarında istirahat halindeyken, limanlarda borazanlarını öttürürken ve kendilerini çok rahat bir şekilde eğlendirirken, gündüz ve geceyi ziyafetlerde kartlar ve zarlarla geçirirken, korsanlar denizlerin özgür ve mutlak egemenleri olarak en ufak bir korku

ve endişe duymadan neşeyle doğu ve batı denizlerinde dolaşıyorlardı. Hayır, onlar aşağı yukarı, amaçsızca gezinmiyorlardı sulara, oyalanmak için tavşanların peşine düşmekten başka bir şey değildi bu. Burada Hindistan'dan gelen altın ve gümüş yüklü bir gemiyi, orada Flanders'tan gelen zengin başka bir gemiyi yakalar, şimdi İngiltere'den bir gemi sonra Portekiz'den başka bir gemi ganimetleri olabilirdi. Hemen gemiye biner ve yol üzerinde denk geldikleri gemilerden birini Venedik'ten, sonra başka birini Sicilya'dan götürürler ve biraz daha ileride Napoli, Livorno veya Cenova'dan hepsi büyük ve harika zenginliklerle dolu olarak gelenlerin üzerine çullanırlardı. Ve diğer zamanlarda yanlarında rehber olarak dönekler (Cezayir'de tüm Hristiyan uluslardan çok sayıda vardır, hayır, korsanların geneli döneklerden başka bir şey değildir ve hepsi de Hristiyan âleminin kıyılarını - ve hatta iç arazilerini bile-fazlasıyla iyi tanır) taşırlar. Oldukça planlı hareket ederler, öğlen vakti bile, hatta tam olarak ne zaman isterlerse karaya çıkıp en ufak bir korku duymaksızın yürümeye devam ederek on, on iki veya on beş fersah hatta daha da içerilere doğru ilerler ve zavallı Hristiyanlar kendilerini güvende zannederken farkında olmadan baskına uğratılırlardı. Bu şekilde bir çok kasaba, köy ve çiftlik yağmalandı ve sonsuz sayıda yaşam, erkek, kadın, çocuk ve anne memesindeki bebek sefil bir tutsaklığa sürüklendi. Kendi değerli varlıklarıyla dolu bu mahvolmuş sefil insanlar neşe ve kahkaha dolu gözlerle gemilere yavaş yavaş toplanırlardı. Bu şekilde çok iyi bilindiği gibi Sardunya, Korsika, Sicilya, Calabria, Napoli, Roma ve Cenova mahallelerini, tüm Balear adalarını ve İspanya'nın tüm kıyılarını tamamen mahvettiler. Orada yaşayan Moriskolar nedeniyle uygun gördükleri şekilde özellikle de sonuncuda daha özel olarak ziyafet çekiyorlardı. Kuzey Afrika'da doğan Mağribilerden daha da gayretli birer Müslüman olan onlar korsanlar'ı kabul eder ve kucaklardı. Kendilerine ne hakkında bilgi verilmesini isterlerse onlara haber verirlerdi. Öyle ki bu korsanlar, belki de yirmi ya da otuz günden çok daha uzun bir süre önce meskenlerinden ayrıldıktan sonra gemileri tutsaklarla dolup taşmış ve servetle batmaya hazır şekilde evlerine zengin olarak dönüyorlardı. Paragöz Meksikalıların ve açgözlü Peruluların zahmet ve ter ile toprağın derinliklerinden kazdıkları her şeyin meyvelerini bir anda ve hemen hemen hiç zorluk çekmeden topluyorlardı. Tarif edilemez tehlike ve yorgunlukları kabullenip doğuya yada batıya binlerce fersah yol alan kazanca susamış tüccarlar bu bariz tehlikelerin sonuçlarına da katlanmak durumunda kalıyorlardı. Böylece bu Hırsızlar İni'ndeki evlerinin çoğunu, depoları ve bütün dükkânları altın, gümüş, inci, kehribar, baharat, uyuşturucu, ipek, kumaş, kadife vb. ile doldurdular ve böylece bu şehri “dünyanın en zengini” hale getirdiler. O kadar ki Türkler, bu sebeple tüm bu bölgeleri kendi Hindistanları, Meksikalı ve Peruları olarak adlandırıyorlardı.”[54]

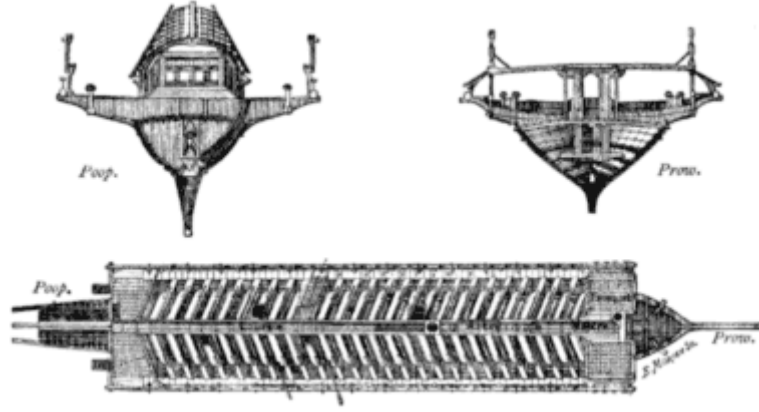

Rüzgaraltında ilerleyen kadirga (Jurien de la Gravière.)

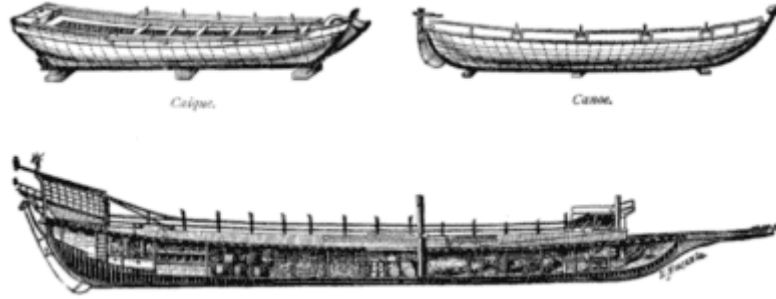
Korsanlar tarafından kullanılan navigasyon türünü anlamakta biraz sıkıntı bulunmaktadır. Öncelikle akıllarımızdan uzun bir direk üzerine kat kat yelken bezlerinin sırayla dizildiği bir görünüm fikrini aklımızdan çıkarmamız gerekmektedir. Korsanların gemileri aslında bir veya iki yelken taşıyan ancak güvenlik ve hareket için esas olarak küreklere bağlı olan uzun ve dar gövdeli, kürekli teknelerdi. Teknelere büyüklüklerine göre kadirga, kalyot, brigantin gibi adlar verilirdi. Bir kalyot küçük bir kadirga iken, bir brigantin ancak bir kadirganın çeyreği kadardı. Her bir kürekteki adam sayısı da geminin büyüklüğüne göre değişmekteydi. Bir kadirga, her kürekle yan yana çalışan dört ila altı kadar adama sahipken kalyotlarda bu sayı iki ya da üç'tü. Brigantinde ise bu sayı sadece birdi. Ama bu sonuncusu kadar küçük bir gemide her insan bir kürekçi olduğu kadar bir savaşçı da olmalıydı. Buna karşın korsanlar'ın büyük gemilerinin küreklerini tamamen Hristiyan köleler çekmekteydi. [208]

Kadirga yapımının aşamaları (Jurien de la Gravière.)

Bir kadirganın planı ve kesitleri (Jurien de la Gravière.)

Kadirganın alt ambarı (Jurien de la Gravière.)

Kadirga tüm bu gemilerin ana tipidir ve kadirgaların inşası ve donatılmasının en küçük ayrıntılarını merak edenlerin sadece Usta Joseph Furttentbach'ın Kutsal Roma İmparatorluğu'nun Ulm kasabasında Jonam Saurn tarafından 1629'da basılmış olan “Architectura Navalis: Das ist, Von dem Schiff-Gebaw, auf dem Meer und Seekusten zu gebrauchen”(Denizcilik Mimarisi: Açık deniz ve kıyılarda kullanmak üzere gemi yapımı) isimli kitabına danışmaları yeterlidir. Bu ilginç ve kusursuz eserde çok sayıda plan, cephe ve kesit ve bitmiş görünümünden (bazıları burada yeniden verilmiştir) herhangi biri ile bir kadirga inşa edilebilir.[55] Furttentbach bir geminin güzelliklerinin coşkulu bir hayranıdır ve tüm çeşitlerini görmüştür. Ticaret için Venedik'e gittiğinde burada bir kadirgası[56] vardı ve İnebahtı savaşını ve Uluç Ali'nin ölümünü hatırlayabildiğine göre şüphesiz bir çok korsan filosunu da görmüş olmalıydı. Bir stoloyu yani ihtişamı, haysiyeti ve gururuyla Malta'nın büyük amiral gemisini, küreklerinin ritmik vuruşuyla denizlerde gezinirken ya da dengede duran bir şahinin kanatları gibi dalgaların üzerinde “zahmetsizce” hareketsiz asılı duran her bir küreğiyle tarif ederken coşkusu ondan uzaklaşır. Bunun gibi bir kadirga, "bir prens, hayır, bir kraliyet ve imparatorluk kadirgasıdır ve Akdeniz'de barış ve savaş için kullanıma en uygun gemi tipi olduğunu ekler. Bir kadirga 180 veya 190 karış uzunluğunda olabilir - Furttentbach bir gemiyi palmi ile ölçer. Bu ölçü İtalya'nın farklı yerlerinde dokuz ila on inç arasında değişir ve en büyük kirişi 25 karış genişliğindedir. Sf 37 üzerine çizilmiş olan gravür açıkça Malta Şövalyeleri'ne ait bir amiral kadirgasıdır. Her biri büyük latin yelkenli olan bir ana direk ve trinchetto (ön direk) veya pruva direği olmak üzere iki direk taşır. Cenevizliler ve Venedikliler bu gemilerin modellerini belirlediler ve bu nedenle kuzey ulusları yelkenli gemilerde başı çekene kadar tüm Avrupa denizciliğinde genellikle İtalyanca terimler

kullanıldı. Bununla birlikte bu yelkenler genellikle yarıktı. On altıncı yüzyılın denizcisi tremola sanatının uygulamasında pek de iyi olmadığından uzun süre karayı gözden kaybetmekten çok korkardı. Bu nedenle kıçta güzel bir rüzgar olmadıkça küreklere güvenmeyi tercih ederdi. Pruva ve pupada biri savaşçıları, trompetçileri ve yardımcılarını taşımak ve dört top için koruma sağlamak için, diğeri ise şövalyeleri, subayları ve özellikle amirali veya kıçta altınla işlenmiş kırmızı bir şam işi gölgelik altında oturan, beyaz haçı başlarının üzerinde tafta sancağı üzerinde dalgalanan ve çeşitli flamalar ve bayraklar üzerinde parıldayan “Din” şövalyesi ile çevrili mürettebatı inceleyen kaptanı için küçük bir güverte yer alırdı. Arkasında ise pupanın çatısına bakan ve elinde yeke ile gemiyi yöneten dümenci dururdu.

İki güverte arasında, geminin belinde ise itici güç vardır. Bir tarafta yirmi yedi olmak üzere elli dört sıra veya bank hayattaki tüm işi bu elli dört küreği çekmek olan her bir sıradaki dört veya beş kölenin her birini destekler. Bu amiral gemisi bir Hristiyan gemisidir dolayısıyla kürekçiler ya Türk ve Mağribi esirler ya da Hristiyan hükümlülerdir. Eğer bu bir korsan gemisi olsaydı kürekçilerin hepsi Hristiyan mahkumlardan oluşurdu. Daha önceki günlerde kadirgalarındaki kürekler hür insanlar tarafından çekilirdi. 1500 gibi geç bir tarihte Cezayir’e yerleşen Mağribiler İspanyol köylerine saldırmak için kendi brigantinlerinin küreklerini çekmekteydi. Ancak tekneleri hafifti ve tek bir adam bile kürek çekebiliyordu. Bir kalyot için iki ya da üç, büyük bir kadirganın her bir küreği için bazen altı kadar adama ihtiyaç vardı. Özgür adamları saatlerce kürekte birbirine yakın durumda terleyerek çalışmaya - bütün ağırlıklarını küreğe vermek için oturmaya değil, sıranın üzerine sıçramaya - ikna etmek imkansızdı. "Bir sıraya zincirlenmiş, doğdukları günkü gibi çıplak, bir ayağı oturakta, diğeri öndeki sıranın üzerinde, son derece ağır [on beş ayak uzunluğunda] bir kürek tutan, kolları kıç tarafına doğru eğilmiş altı adam düşünün. Aynı şekilde bükülen öndeki kürekçilerin sırtlarını temizlercesine uzanır ve daha sonra öne yüklenip küreğin palasının suyu yakalaması için küreğin ucunu yukarı kaldırdıktan sonra vücutlarını inleyen sıraya geri atarlardı. Bir kadirga kürekçisi bazen hiç durmadan on, on iki hatta yirmi saat böylece kürek çekmeliydi. Kayıkçı ya da başka bir denizci böyle bir stres içinde şaraba batırılmış bir parça ekmeği sefil kürekçinin ağzına, bayılmayı durdurmak için yerleştirir ve ardından kaptan kamçıyı iki katına çıkarma emrini verirdi. Eğer bir köle bitkin halde küreğine düşerse (ki bu çoğu zaman ihtimal dahilindedir) ölü zannedilene kadar kamçılanır ve sonra törensizce denize atılırdı.”[57]

"Denizde, özellikle kovalarken ya da kovalanırken bir kadirga görmemiş olanlar böyle bir manzaranın en ufak bir acıma duygusuna sahip bir kalbe vereceği şoku iyi kavrayamazlar. Bu durum bir tahtaya zincirlenmiş yarı çıplak, yarı aç, yarı bronzlaşmış, aylarca çıkarılmadıkları (genellikle altı ayda bir) tahtadan bir kalasa zincirlenmiş, tüm egzersizlerin en şiddetlisinin insan gücünün bile ötesinde kesintisiz bir şekilde sürdürülmesi için çıplak bedenlerine acımasız ve tekrarlanan kırbaç darbeleriyle teşvik edilen, bir tarafın akbabalar gibi avlarının peşinden tıpkı daha zayıf olanın yaşamı ve özgürlüğünü koruma umuduyla hızla kaçtığı gibi hemen hemen aynı hevesle peşinden koştuğunda, genellikle şiddetli bir kovalamacanın söz konusu olduğu birbirini izleyen tüm günler ve geceler için geçerlidir.” [58]

Bazen bir forsa yirmi yıl kadar, bazen de tüm sefil hayatı boyunca bu korkunç işte çalışırdı. Zavallı yaratıklar dar sıralarında birbirine o kadar yakın zincirlenirdi ki -keskin bir sıra kadirganın özelliği- uzun süre uyuyamazlardı. Bazen yedi adam (geçen yüzyılda Fransız

kadırgalarında) dört metreye on ayaklık bir boşlukta yaşamak ve uyumak zorundaydı. Bütün gemi adeta umutsuz yüzler deniziydi. Ve iki sıra kürekçi arasında bir köprü vardı ve üzerinde uzun kamçılarla donanmış iki kıdemli denizci (comiti) dururdu. Bunlar acımasız bir şiddetle kürekçilerin çıplak sırtlarına vururlardı. Furttenbach acımasız mizahi dizelerle iki denizcinin bir tasvirini sunar.

Nasıl da duruyorlar, örtülmüş, bağlanmış, süslenmiş, pek çok düğümle tertemiz
Nakışlı, dolgun, bir araya getirilmiş tüm tüyler ve bütün kanat
Büklüm büklüm ve sıraya girmiş, donatılmış, şapka ve kukuletayla merakla
Ve nasıl da duyarsızca okşuyorlar tayfayı falakayla
Ya da vur geriye doğru çıplak etlerine onlar seferdeyken
Diken gibi delen namluyla, "barut ve ateş" haykırışları arasında
Ki Türkler gömülsün Davy'nin ıslak sandığına (tabut anlamına gelmekte)
Avusturyalı John onları köşeye sıkıştırıp toplarıyla delik deşik ederken
Ve onları suya gömerken veya katlederken, bakışları onlara değdiği anda
Ve lostromonun korkunç ışığı gemide nasıl da çınlardı
Çünkü bütün hışırtılar ve terler arasında öyle bir patlamaya kulak verirler ki
Çıngıraklar, uğultular ve zırvalar, aldıkları tekmeler ve tokatlar sayesinde
Konuşmalar ve ayak sesleri, dümenin tıkırtısı ve sonsuza dek köleyi sıraya bağlayan utanç
verici zincirin kasvetli şingirtisi sayesinde.

Buna Kaptan Pantero Pantera'nın denizcilerin tavrına ilişkin açıklaması eklenebilir.
"Mürettebata karşı nazik görünülmelidir. Onlara yardım edin, evcilleştirin ancak aşırı
laubalilik olmaksızın. Kısacası onun koruyucusu ve bir nevi babası olun, her şey
söylendiğinde, onların da insan eti olduğunu ve bu insan etinin büyük bir sefalet içinde
olduğunu hatırlayarak davranın"

Unutulmasın ki bir kadırgaya ait olan bu korkunç yaşayan mezar Hristiyan modellerinden
yola çıkarak tasvir edilmiştir. Yüz elli yıl önce bu tür sahnelere bir çok Avrupa gemisinde
tanık olunabilirdi. Cezayir Korsanları düşmanlarına sadece onlara hizmet ettikleri gibi karşılık
verdiler. Onların kadırgalarındaki forsalarına en azından, Doria'nın veya Fransa Kralı'nın
kendi kölelerinden daha kötü davranılmadı. Her iki tarafta da rütbeye ve ince terbiyeye saygı
gösterilmedi. Turgut gibi cesur bir korsan kürek sırasındaki herhangi bir hükümlü gibi
zincirini ve doyumuz küreğini çekmek zorunda kalırken Malta'nın gelecekteki büyük ustası
Napoli'nin en bayağı alçaklarının yanındaki kürek sırasındaki koltuğa oturma şansına sahip
olabiliyordu. Hiç kimse bu durumu gerçekten gözlemlemiş gibi görünmüyordu. Hiç bir erkek
asla bu denli saf olmamalıdır. Esirler komşularının yarı vahşi olabilecek ve adeta tamamen
ayrı bir kişi gibi olan pisliğine ve haşaratına katlanmak zorunda kalıyordu. Madam de
Grignan bir kadırga ziyaretini yazdığında, arkadaşı Madame de Sévigné "bu türden bir
cehennemi görmeyi çok istediğini" ve erkeklerin "zincirlerinin ağırlığı altında gece gündüz
inediğini" söyledi. *Autres temps, autres moeurs!* (Başka zamanlarda başka görgü kuralları!)

Furttenbach bize kadırgalar hakkında çok daha fazlasını anlatmaktadır. Bayram günlerinde
siperlerin nasıl parlak bezlerle donatıldığını, bisküvinin nasıl altı ya da sekiz ay dayandığını,
her kölenin haftada üç kez yirmi sekiz ons ve bir kaşık dolusu pirinç ya da kemik ya da yeşil
sebze gibi bir şey aldığını, sıraların altındaki su bidonlarını nasıl dolu ve oldukça taze tutulma
zahmetini anlatır. "Büyük bir kadırganın tam kadrosu," diyor, "yaklaşık 270 kürekçi ve
kaptan, papaz, doktor, kâtip, tayfalar ve tayfabaşı veya kılavuz, on ya da on beş maceraperest

beyefendi, kaptanın arkadaşları tüm bu dağınıklığı ve geminin arkasındaki yatacak yerleri paylaşırdı. On iki dümenci (timonieri), altı baş A.B.(usta denizci), tutsaklar için on gardiyan, on iki sıradan denizci, dört topçu, bir marangoz, demirci, bakırcı ve birkaç aşçı ile birlikte elli veya altmış asker; böylece bir savaş kadirgasının tüm teçhizatı toplamda yaklaşık dört yüz adama ulaşmış olmalıdır.”[59]

Bir Avrupa kadirgası için doğru olan şey genel olarak bir Berberi kadirgası için de geçerlidir. Ama ikincisi genellikle daha küçük ve daha hafiftir ve genellikle bir direği vardır ve pruvada koruması yoktur.[60] Cezayirli daha büyük gemiler yerine daha kolay yönetilebilir oldukları için on sekiz ila yirmi dört sıra kürekli kadirgalarda savaşmayı tercih etmişlerdir. Yaklaşık iki yüz kişilik mürettebat çok yoğun bir şekilde yerleştirilirdi ve tüfekler, yaylar ve palalarla donanmış yaklaşık yüz asker geminin pupasını işgal ederdi. Haedo korsanların genel sistemini on altıncı yüzyılın sonunda bildiği şekliyle anlatmıştır ve burada özetlenen açıklamaları daha önceki ve biraz daha sonraki dönemler için de geçerlidir. Bu gemiler Cezayir'de sürekli olarak inşa edilir veya onarımı yapılırdı. İnşaatçılar hepsi Hazine'den aylık altı, sekiz veya on çeyrek dolar maaş alan, günlük tayını dört ekmek olan Türk askeriyeye aynı ekmeğin günlük üç somunu karşılığında çalışan Hristiyanlardı. Bazı üst kademelerdeki ustaların ekmek hakkı altı hatta sekiz tane olabiliyordu. Marangoz, kalafatçı, bakırcı, kürekçi, demirci vb. işçiler içinde somun sayısı üçten az değildi. Beylik ya da genel depo hiç bir zaman tüm yararlı mesleklere sahip köleleri istemezdi. “Ve sürekli olarak tüm uluslardan inanılmaz sayıda Hristiyan getirilirken böyle bir kıtlığın olması muhtemel değildir.” Kaptanların da yüksek fiyatlara satın alıp gemiye aldıkları özel zanaatkar köleleri vardı ve onları karaya çıktıklarında Beylik'in işçilerine yardım etmeleri için kiralarlardı.

Cezayirli tarafından herhangi bir zamanda sahip olunan gemilerin sayısı hiç bu kadar fazla olmamıştı. Barbaros ve Turgut küçük filolardan memnundu. Uluç Ali'nin İnebahtı'da sadece on beş Cezayir kadirgası vardı. Haedo on altıncı yüzyılın sonunda (1581) Cezayirli 3'ü 24 sıralı 36 kalyon veya kadirgaya sahip olduğunu söylemektedir. Filonun içeriği bir tane 23, 11 'i 22 sıralı, 8'i 20 sıralı, 1'i 19, 10'u 18 ve 2'si 15 sıralı gemilerdi. On dördü hariç hepsi dönemlere aitti. Bunların yanı sıra esas olarak Şerşel'deki Mağribi'lere ait olan 14 sıralı belirli sayıda brigantin vardı. Bu sayı 1588'de otuz beş kadirga ya da brigantin (kadirga anlamına da gelir) olduğunu söyleyen Peder Dan'in (1634) kaydıyla büyük ölçüde uyumludur. Haedo aşağıda isimlerin yer aldığı 35 kaptanın listesini verir. [61] Cafer Paşa (Macar), Memi (Arnavut), Murad (Fransız), Deli Memi (Yunan), Murad Reis (Arnavut), Ferruh Reis (Ceneviz), Murad Maltrapillo ve Yusuf (İspanyol), Memi Reis ve Memi Gancho (Venedikli), Küçük Murad (Yunan), Korsikalı Memi, Kalabriyalı Memi ve Sicilyalı Montez vb. Bunların çoğu 22-24 sıralı kadirgaları yöneten kaptanlardı. [62]

Bir kadirganın denize indirildiğini görmek güzel bir manzaraydı. Uzun aylar boyunca süren çalışmalardan sonra Şerşel ormanlarında kesilen meşe ve çamı ve biçimli kalasları develer, katırlar veya kendi omuzlarında deniz kıyısına, otuz mil kadar taşıdıktan sonra ya da belki İspanyollardan veya Venediklilerden ganimet alınan bazı hantal gemileri parçalayıp tüm kesme, takma, doldurma ve boyama işlemlerinin ardından nihayet işi tek başına yapmış olan Hristiyan köleler için sevinç günü gelirdi. Çünkü hiç bir müslüman bir kaç Morisko kürekçisini ve kalafatçısını kurtaracak bir geminin yapımında parmağını oynatmayı teklif bile

etmezdi. Sonra armatörler ya da yeni kadirganın sahipleri, kadirga biter bitmez iki yüz ya da üç yüz duka değerinde hediyeler yada para ve giysilerle aşağı iner ve o güne kadar tek ödemeleri günlük ekmek olan köleler arasında bölüştürülmek üzere direğe ve armaya bunları asarlardı. Sonra tekrar denize indirileceği gün gemi omurgaya alınıp altı baştan kışa dikkatlice yağlandıktan sonra kaslı kolların ve çıplak sırtların Allahu Ekber haykırırları ile büyük bir ıknma süreciyle teknenin itilmesinin ardından denize salınırdı. Gemi sahiplerinden ve kaptanlarından işçilere gelen daha fazla hediye ve üstüne gelen doyurucu bir akşam yemeği için bir şey söylemek bile gereksizdi. Kurbanlık koyun geminin pruvasında -dökülecek Hristiyan kanının bir sembolü olarak- kesilirken "Tanrı En Büyüktür" diye bağırlardı ve Hristiyanlar tarafından inşa edilen ve yönetilen, muhtemelen bir zamanlar Hristiyan olan biri tarafından komuta edilen kadirga yıkım kariyeri için hazırlanarak suya doğru ilerleyerek Hristiyan âlemini avlamak için yola çıkardı.

Kürekçiler, eğer mümkünse, sahipli Hristiyan kölelerdi. Ancak bunların sayısı yeterince olmadığında başka köleler ya da ganimetten pay alsın yada almasın on duka maaşla Araplar ve Mağribiler kiralanırdı. Kaptan (Reis) elinden gelse daha fazla kâr elde etmek ümidiyle maliyeti tamamen kendisine ait olmak üzere, kendi gemisini inşa eder ve donatırdı ama çoğu zaman yeterli kaynakları olmazdı. O zaman bir ya da daha fazla armatörün yardımını isterdi. Bunlar genellikle bir kadirganın belirli bir hissesine bir ganimet beklentisiyle yatırım yapan ve sıklıkla kazancın iflasla gelebilecek bir yıkımın arasında yatan bir piyango olduğunu keşfeden spekülâtif dükkan sahipleriydi. Askerler, gönüllüler (leventler), Türkler, dönekler veya Kuroğlar (Kuloğuları – Baba Türk anne yerli olanlar-), kreoller, yerliler, bu topraklarda doğan Türkler- veya bunlara sahip olunamıyorsa sıradan Mağribiler veya Osmanlı yeniçerilerinden oluşan birliklerin bir toplamıydı. Gemiye alınacak mürettebat sayısı geminin büyüklüğü ile genellikle de her kürek için iki kişi olarak hesaplanırdı. Çünkü her bir kürekçi sırasının yanında iki adam oturacak kadar yer vardı. Bir ganimet ele geçirilmedikçe onlara ödeme yapılmaz ve bisküviden başka bir şey verilmezdi. Sirke, yağ ve diğer her şey hatta kendi battaniyelerini bile kendilerini bulmak zorundaydılar. Askerler Reis'ten tamamen bağımsız olan ve onun davranışları üzerinde de etkili bir kontrol oluşturan kendi ağalarının komutası altındaydı. Yüzeyinde bir kaç damla yağ bulunan sirke ve su forsaların başlıca içkisini oluşturuyordu ve yiyecekleri ise nemli bisküvi veya peksimet ve ara sıra yulaf ezmesi (burgol) idi. Sıkı ve güçlü kürek çekmek gerektiği zamanlarda bu da verilmezdi. Çünkü kürekler dolu bir mideyle tembelce çekilirdi.

Denizde yelken açılacak şanslı güne karar vermeden önce bir kehanet kitabına, bir marabuta (Mağrip bölgesindeki dini lider ya da dini eğitim veren kişi) veya bir evliyaya danışmak olağandı ve bu evliyalar ganimetten bir pay beklemekteydiler. Cuma ve Pazar günleri yelken açmak için en sevilen günlerdi. Koruyucu azizlerin ve evliyaların onuruna top ateşlenir ve "Tanrım bize kolaylık ver!" diye mürettebat bağırlarken "Allah sana bir ganimet göndersin!" şeklinde kıyıda kalabalıktan cevap gelir ve gemi hızla yıkıcı yolculuğuna başlamak için denizde süzölmeye başlardı. "Cezayirli" diyor Haedo, "genel olarak konuşursak, tüm yıl boyunca kış ve yaz demeksizin deniz yolculuğuna çıkıyorlar ve o kadar korkudan yoksunlar ki tüm bu doğu ve batı denizlerinde dolaşıp az ya da çok demeksizin basit avların peşinden denize açılıyor, fırsat buldukça hemen her yerde birbirini katleden Hristiyan kadirgalarına (Hristiyan Âleminin limanlarında trompet çalan, oyun oynayan ve ziyafet veren) gülüyorlardı. Hayır, endişe içinde olmak şöyle dursun, gemileri her zaman olduğu gibi son derece hafif, çevik ve mükemmel bir düzende olduğundan yaptıklarından emindirler. [63] Tam tersine, Hristiyan kadirgaları o kadar ağır, o kadar utanılabilir bir durumda ve o kadar kötü bir düzen ve

karmaşa içindedir ki onları kovalamayı ya da gidip gelmelerini engellemeyi ve canlarının istediğini yapmayı durdurmayı düşünmenin tamamen boşuna olduğunu anlaşılır. Bu, Hristiyan kadirgalarının onları kovaladığı herhangi bir zamanda gelenekleri, eğlence ve küçümseme yoluyla, onlardan önce balıklar gibi süzülürken sanki onlara arkalarını göstermişler gibi don yağıyla yeniledikleri pupalarını işaret etmektir. Seyir sanatında sürekli pratik yaparak oldukça ustalaşmış bu insanlar (günahlarımız için) çok cüretkar, küstah ve şanslıdırlar. Bir kaç gün içinde Cezayir'den ayrılarak sonsuz zenginlik ve tutsaklarla yüklü olarak dönerler ve yılda üç veya dört sefer yapabilirler. Eğer kendilerini zorlamaya meyilliyseler daha da fazlasını yapabilirler. Batıya doğru seyir halinde olanlar bir ganimet aldıklarında Fes krallığında Tetuan, El-Ariş ve benzeri yerlerde satmak için yönelirken Tunus ve Trablus eyaletlerinde ise doğuya gidenler de aynı tarzda hareket ederdi. Burada hemen kendilerini erzak vb. ile donatarak yeniden yola çıkar ve tekrar Hristiyan malları ve eşyalarıyla geri dönerlerdi. Bazen özellikle kış aylarında, herhangi bir ganimet yakalamadan uzun bir süre ortalıkta dolaştıkları durumdaysa bu yedi yerden birine çekilirlerdi. Yani batıda dolanıyorsa geri çekildikleri yerler Tetuan, Al-Ariş veya Yusale idi. İspanyol kıyılarından gelenler Formentara adasına giderken daha doğudakiler Sardunya yakınlarındaki S. Pedro adasına, Korsika'daki Bonifacio ağzına veya Sicilya ve Calabria yakınlarındaki Lipari ve Strombolo adalarında inzivaya çekilirlerdi ve oralarda bu güzide liman ve sığınakların koruması altında karşılaştıkları yakıt sorunu için bolca odun bulur, güzel pınar ve çeşmelerin varlığının yanı sıra kendilerini aramayı pek düşünmeyen Hristiyan kadirgaların dikkatsizliği ve ihmali de eklendiğinde oldukça rahatça dururlardı. Bacaklarını uzatarak oraya gelen ve kendilerini pençelerine teslim eden Hristiyan gemilerini alıkoymayı bekleyerek kendilerini eğlendirirlerdi.” [64]

Peder Dan saldırı tarzlarını tamamen vahşice olarak tanımlar. Yabancı bir bayrak dalgalandırarak hiç bir şeyden şüphelenmeyen kurbanı vuruş mesafesinde kandırırlar ve sonra topçular (genellikle dönekler) hız kesmeden atış yaparken, köleler denizciler ve kayıkçılar tarafından mücadeleye katılmamaları için zincirlenirdi. Savaşacak adamlar kolları açık, tüfekleri tetikte ve palaları parıldayarak hazır bir şekilde gemiye çıkma emrini beklediler. Savaş çılgınlıkları dehşet vericiydi ve saldırının öfkesi en cesur yürekte panik yaratacak kadar şiddetliydi.

Bir ganimet alındığında bu ganimet gemi sahipleri ve ele geçirenler arasında titiz bir dürüstlikle bölüşünür ve belirli bir oran (beşte bir ila sekizde bir arasında değişen bir oran) Beylik'e veya aynı zamanda hurda gemileri talep eden hükümete ayrılırdı. Geri kalanın yarısı gemi sahiplerine ve reislere, diğer yarısı da mürettebata ve askerlere giderdi. Baş subaylar her üç hisseyi, topçular ve dümenciler iki hisseyi ve askerlerle temizlikçiler bir hisseyi alırken Hristiyan köleler 1,5 ila üç hisse alırlardı. Bir katip paylaşımın doğruluğunu tasdik ederdi. Eğer ganimet çok büyükse kaptanlar genellikle onu hemen Cezayir'e çekerdi. Ancak küçük gemiler genellikle bir teğmen ve bir Mağribi heyetinin gözetimi altında limanlarına gönderilirdi.

Bir korsanın ganimetle dönmüş olduğu konusunda yanlışlığına yer yoktu. Çünkü harcadığı baruta aldırış etmeksizin limana yaklaşırken silah üstüne silah ateşler. Demirleme yerine geldiği zaman Liman Reisi ya da Liman Amirali gemiye biner ve raporunu Paşa'ya götürürdü.

Sonra gemi limana girer, tüm kürekler suya indirilir ve gemi kıyıya çekilirdi. Böylece hiç bir Hristiyan tutsağın kaptan ve mürettebatın yokluğunda gemiyi terk etmesi engellenmiş olurdu. Karada herkes koşuşturmaca ve keyifli bir kafa karışıklığı içindedir, ganimetlerin gelişi arasında Cezayir'in normal durumu olan ticaretin donukluğu, yenilenen zenginliğin sevincinde unutulurdu. Eski püskü kıyafetlerde gezenler şimdilerde canlı kıyafetleriyle birbirleriyle şakalaşır, bar salonlarının ticareti hareketli bir hal alır ve herkes sadece eğlenmeyi düşünürdü. Kısaca, Cezayir ganimeti kutlardı.

DİPNOTLAR

[54] HAEDO, MORGAN tarafından alıntılandı, 593-4.

[55] Amiral JURIEN DE LA GRAVIÈRE'S *Les Derniers Jours de la Marine à Rames* (Paris, 1885). Fransız kadirga sistemi, işe alma, disiplin ve genel yönetimi, farklı gemi sınıflarının tanımı ve seyir tarzları konularının takdire şayan bir anlatımını içerir. Yüz sayfadan fazla öğrenilmiş bir Ek gemi yapımı, bitirme, montaj ve teçhizatın ayrıntılarını ve öğrencinin öğrenmek istediği her şeyi açıklar. *Navigasyon à la rame* ve *Navigasyon à la voile*'deki ilgili bölümler (ix. ve x.) özellikle on altıncı ve on yedinci yüzyıl denizciliğini anlayanlar tarafından okunmaya değer.

[56] Kürekli bir kalyon (galleasse) başlangıçta küreklerin yanı sıra yelkenlere de güvenmeye zorladığı, üç direkli ve bir dümenle donatılmış büyük, ağır bir kadirgaydı. Gale ve kalyon arasında bir tür geçiş gemisiydi ve zaman geçtikçe yelkenli bir gemi haline geldi. Tüfekler için boşlukları olan yüksek korkulukları vardı ve bunlar mürettebat için en azından kısmi de olsa bir koruma sağlıyordu. İspanyol Armadası'ndaki Portekiz kadirgalarının her biri 110 asker ve 222 kürekçi taşıırken Napoli kadirgaları 130 denizci, 270 asker ve 300 kürekçiden oluşan 700 adam taşıyordu. JURIEN DE LA GRAVIÈRE, *Les Derniers Jours de la Marine à Rames*, 65-7.

[57] 1701'de bir kadirgada forsa olan Jean Martaille de Bergerac böyle diyor. Amiral JURIEN DE LA GRAVIÈRE tarafından alıntılanmıştır, *Derniers Jours de la Marine à Rames*, 13

[58] MORGAN, 517.

[59] 1630'da bir Fransız kadirga bölüğü 250 forsa ve 116 subay, asker ve denizciden oluşuyordu.

[60] DAN, *Hist. de Barbarie*, 268-71. Bkz. Tunus kalyonlarının kesimi, s. 183.

[61] *Topographia*, 18.

[62] DAN, 270-1.

[63] Korsanlar gemilerinin görünümüyle övünürdü. Her şey harika bir düzen, alan ve hız idaresiyle bir araya toplanmıştı. Hatta çapa, küreklerin “giydirilmesine” müdahale etmesin diye ambara indirilirdi. Silahlar asla asılmaz ancak güvenli bir şekilde bağlanırdı ve bir düşmanı kovalarken, mürettebat ve askerlerin geminin ilerlemesi ve savunması için gerekli

olduğu durumlar dışında hiç bir şekilde hareket etmesine izin verilmezdi. Bu korsanlar aslında mükemmelliğe giden bir kúrek yarışının şartlarını anlamışlardı.

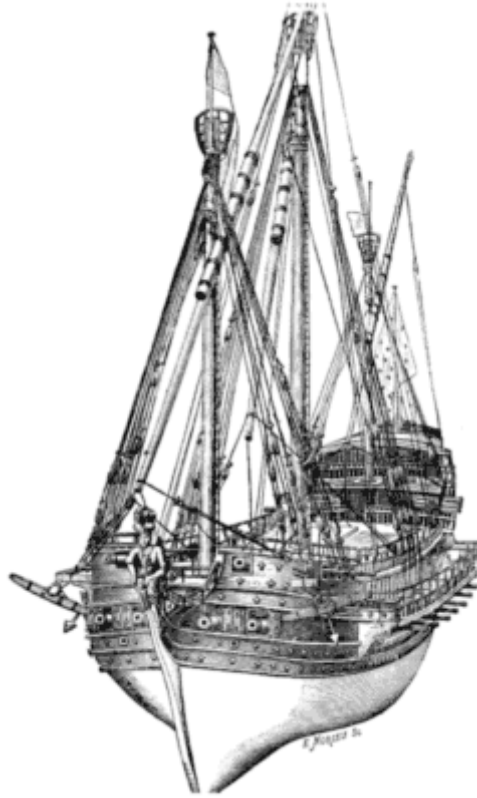
[64] HAEDO, 17.

XVII.

YELKENLİLERİN ZAFERİ

17. yüzyıl

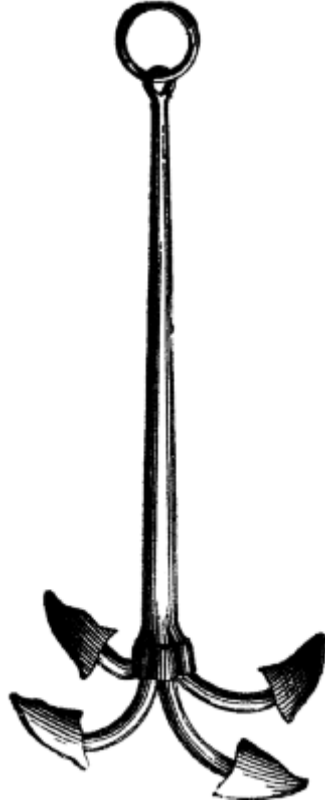
17. yüzyıldan bir kalyot (Jurien de la Gravière.)

On yedinci yüzyılın başında korsanların taktiklerinde kayda değer bir değişiklik oldu. Sayısal olarak daha az kadirga inşa ederlerken bunların yerine kare yelkenli gemiler inşa etmeye başladılar. Cezayir, Tunus ve Trablus'ta tersaneler yeni inşa yöntemlerini öğrenmekle meşgul işçilerle doluydu ve onlara bu sanatı öğretmiş olmanın onuru görünüşe göre İngiltere ve Flanders arasında kalıyordu. Flaman maceraperest Simon Danser 1606'da Cezayirlilere

"yuvarlak gemiler" modasını tanıttı ve görünüşe göre bir İngiliz, Yunanlı bir döneke olan Memi Reis'in yardımıyla Tunus halkına aynı türden bir eğitim vermişti. Ayrıca Fransız büyükelçisi Mösyö de Brèves tarafından Goletta'da uygun bir şirkete bir başka İngiliz korsanı olan "Kaptan Wer" yerleştirilmişti. [65] Değişikliğin iki nedeni vardı. İlki, Hristiyan köleleri her zaman yakalamak kolay değildi ve kadırgalar için kürekçi kiralamak ise yıkıcı bir masraftı. İkincisi ise daha küçük kalyonların ve brigantinlerin özellikle görevlendirildiği temel görev olan İspanyol kıyılarına yapılan akınlar son Endülüslü Müslümanların da 1610'da Endülüs'ten nihai olarak kovulmasıyla bir dereceye kadar engellenmiş oldu.[66] Bu darbe, korsanları başarılı baskınlarda sıklıkla onlara yardım etmeye hazır rehberlerden ve sempatizanlardan yoksun bırakmıştı. Bu durum bu tür akınların devam edebilmesi için daha büyük gemilere ve daha fazla savaşçıya ihtiyaç doğurdu. Üstelik Berberi Korsanlar, İspanyolların ana ticari hattındaki altın ve hazineler için eski düşmanlarıyla mücadele etme konusunda hırslıydılar. Bu arada navigasyon biliminin hızla gelişmesi de uzun yolculuklara çıkma konusunda kendilerini herhangi bir Avrupa ulusuna eşit hissettiriyordu. Beslemeniz gereken yüzlerce kürekçinin olduğu ve her bir parça bisküvinin hareket aktivitesine katkıda bulunduğu bir kadırgada artık uzun süreli bir yolculuk imkansızdı. Ama buna karşın yelkenlerin ağızları yoktu ve insan kolları gibi büyük bir erzak yükünü yorulmadan taşıyabiliyorlardı. Böylece yelkenler küreklere galip geldi. Kadırgaların zamanı fiilen sona ermişti ve artık yelkenli gemilerin çağı başlamıştı. Daha 1616'da Sir Francis Cotington, Buckingham Dükü'ne Cezayir'in yelkenli deniz kuvvetlerinin İspanya'da heyecan verici bir genel alarm verdirdiğini bildirdi. "Berberi korsanlarının gücü ve cesareti şimdi hem okyanusta hem de Akdeniz'de oldukça yüksek mertebelere ulaştı, zira bu mecliste günlük tavsiyelerden daha büyük bir üzüntü ve dikkat dağıtan hiç bir şey görmedim. Tüm filoları parça başına iki ila dört yüz ton arasında değişen kırk yelkenli uzun gemiden oluşurken amiralleri [amiral gemisi] ise beş yüz tonluk. İki filoya ayrıldılar. On sekiz yelkenlilerden biri Malaga yakınlarında, şehrin görüş alanı içerisinde; diğeri ise Lizbon ve Sevilla arasındaki S. Maria Burnu civarında geziniyor. Boğazların içindeki o filo Malaga yakınlarındaki bir kasaba olan Mostil yoluna girip burada mühimmatlarıyla kalenin bir bölümünü dövdü ve şüphesiz kasabayı ele geçirdi. Ancak Granada'dan yardım etmek için askerler gelince yine de orada aralarında İngiltere'nin batı kısmından üç ya da dört geminin de olduğu çeşitli sayıda gemiyi ganimet olarak alarak çekildiler. Malaga'dan dört fersah geçmeden iki büyük İngiliz gemisini karaya oturtular ve karaya çıkıp gemileri yaktıktan sonra bugüne kadar Malaga yakınlarında kaldılar. O yoldan geçen tüm gemileri durdurup İspanya'nın bu bölgelerine olan her türlü ticareti kesinlikle engellediler. Diğer filo da boğazların dışında aynı şeyi yapıyordu ve İspanyol filosu onlara başarılı bir şekilde saldırmak için hem sayıca çok az hem de yapısal olarak çok hantaldı. Yine de "bu yıl güvenli bir şekilde Cezayir'e dönerlerse özellikle de donanmalardan herhangi birini ele geçirirlerse, İspanya Kralı'nın deniz kuvvetlerinin onları bundan sonra dizginlemek için yeterli olamamasının sonuçlarından korkulacak kadar çok şey var. Bütün Hristiyanları herhangi bir şekilde ganimet olarak almayı aşırı derecede eğlenceli buluyorlar."

Bu hareket raporu korsanların, bir denizci ulustan bekleneceği gibi yeni navigasyon tarzında hızla ustalaştığını göstermektedir. İspanya ve Venedik'in kürekli kadırga ile yelkenli kalyon arasında bir tür uzlaşma olan büyük, kürekli kalyonlarıyla uzun zamandır tanışıyorlardı.

Çünkü bu gemiler tamamen küreklerine bağlı kalamayacak kadar ağırdı (farklı olarak siper altında kürek çekiyorlardı) ve genellikle itici gücü büyük latin yelkenleriydi. Ayrıca kadırgaların kendilerinde de kare yelkenler olmasa da normal yelkenleri vardı ve latin yelkenlere alışkın denizciler kısa sürede kare yelkenlerin teçhizatının yönetimini öğrenebilirdi. 5, 11, 165, 197 ve 227. sayfalardaki gravürler şimdi yeniden moda olan ve büyüklüğüne ve ülkesine göre kalyon, nave, polaka, tartana, barkon, karavel, karamürsel vb. olarak bilinen gemi tipini yeterince göstermektedir. Furttentach Türk karamürseli veya tartanının sudan yüksekte durduğunu, güçlü ve hızlı olduğunu ve on sekiz ya da yirmi top yerleştirilebildiğini ve altmış kadar iyi silahlanmış korsanın binebildiğini söylemektedir ve saldırmak için tehlikeli bir gemi olduğunu ekler. Komuta yüksekliğinden silahlarıyla bir Hristiyan gemisinin üzerine o kadar şiddetli bir ateş yağdırabilir ki teslim olmanın tek alternatifi tamamen imha olmaktır. Düşman ateş seviyesinin altında gizlice kaçmaya çalışırsa Türkler üst güvertelerden el bombaları atıp gemiyi ateşe verirlerdi ve Hristiyanlar gemiye binmeyi başarsalar bile kendilerini bir tuzağın içinde bulurlardı. Çünkü geminin orta kısmı gerçekten düşmandan temizlenmiş olsa da pupa ve pruvadaki fırtına güverteleri gemiye çıkanlara hakim konumdadır. Küpeştedeki boşluklardaki - bir siper kadar iyi bir örtü - toplardan üzüm salkımı gibi mermi dökülür ve Türkler bekledikleri fırsatı ele geçirirlerdi. Tam bu sırada kapılardan hızla içeri girip rakiplerini aynı anda hem önden hem de arkadan kısıtırlardı ve ardından pala ve mızrağın yoğun kullanıldığı bir zaman gelirdi. Ya da yan taraftayken karamürselin ana yelkeninin kıvrıldığı ve gabya ya da ana tepedeki demir kafeste hareket eden bir şey görürseniz biliniz ki yakında ana direktan aranıza bir petard (bir tür bomba yada ağır taş kalıp) ve muhtemelen uzun latin güvertenin zıt tarafından ağır bir taş veya bomba bırakılacaktır. Geminizin dibinde bir delik olmadıkça mesafenizi korumanın şimdi tam zamanıdır. Korsanlar gerçekten de saldırı ve savunmada çok kurnazdır ve bir çok mermi çeşidine de aşınadır. Hatta bir dalgıcın düşman gemisinin omurgasına takacağı denizaltı torpidolarını bile bilirler. Ve inatçı takipçilerine inanılmaz bir doğruluk ve hızla nasıl hizmet edeceklerini de gerçekten iyi bilirler.[67]

Çapa

Yeni inşa edilen kalyonlarıyla korsanların akınları daha kapsamlı hale gelmişti. Artık hareket alanları Cebelitarık Boğazı ile sınırlı değildi ve biraz daha dışarısına açılabiliyorlardı. Başarılarını kuzeye ve güneye doğru ilerlettiler. 1617'de iyi silahlanmış sekiz gemiyle Boğazları geçtiler ve sekiz yüz Türk'ü karaya çıkardıkları Madeira'ya ulaştılar. Takip eden sahneler olağan karakterdeydi, bütün ada harap oldu, kiliseler yağmalandı, insanlar istismar edildi ve köleleştirildi. Bin iki yüz erkek, kadın ve çocuk, çok sayıda silah ateşi ve tüm şehrin katıldığı diğer sevinç gösterileri ile Cezayir'e götürüldü.

1627'de Murad -bir Alman dönek- üç Cezayir gemisini Danimarka ve İzlanda'ya kadar kuzeye götürdü ve oradan kimilerine göre dört yüz kimilerine göre sekiz yüz tutsak aldı. Altta kalmamak için bir Flaman olan adaşı Murad Reis 1631'de İngiliz kıyılarını harap etti ve İrlanda'ya geçerek Baltimore'a inip şehri yağmaladı, erkekleri, kadınlar ve çocukları hatta beşikteki bebekleri bile toplayarak iki yüz otuz yedi esir aldı. "Onların Cezayir'de satışa çıkarıldığını görmek üzücü bir manzaraydı," diye haykırıyor iyi Peder Dan, "Çünkü karıyı kocadan, babayı da çocuktan ayırdılar. O zaman, ben derim ki kocayı burada, karısını da orada bir yerlerde satmak için bir daha görmeyi ummadıkları kızlarını zorla kollarından kopardılar." [68] Bir çok seyirci bu zavallı İrlandalıların kederini ve çaresizliğini görünce gözyaşlarına boğuldu.

Daha önce olduğu gibi ancak bu kez daha büyük bir güvenle, Levant'ta en sevdikleri rotayı takip ederek Kahire, San'a ve Bombay ürünleriyle dolu gemilerin yakalanacağı Mısır ticaret yoluna geçiyorlardı. Sonrasında İskenderün'dan yola çıkan Suriye ve İran mallarını tuzağa düşürmek için Kıbrıs'ın arkasında bekliyorlardı. Ve böylece eve Hristiyan âleminin bütün büyük gemilerine rağmen İtalyan kıyılarında keyifli bir baskınla, belki bir veya iki adaya

dokunarak köle ve ganimet toplamaya ve böylece Cezayir'in mendireğine eşlerini karşılamak için dönüyorlardı. “Ve bu da Malta veya Ligorne gemileri kadar olmasalar da böylesine güçlü kadırgalar ve çok sayıda Hristiyan prensin limanlarında tuttıkları sağlam gemiler tarafından kovalanmaksızın, rahatsız etmekten çekinmedikleri Hristiyan dünyasının tüm büyük gemilerine rağmen gerçekleşiyordu.” [69] Yeniçerilerin kendi Paşalarını ilk kez seçtikleri ve Babıali'nin otoritesini fiilen görmezden geldikleri 1618'den sonra Sultan'ın müttefiki olan Fransa ile geleneksel dostluk bozuldu ve Fransız gemileri de artık korsan ocağının ganimetlerinin bir parçasını oluşturmaya başladı. 1628 ile 1634 yılları arasında reislerin değerlendirmesine göre 4.752.000 livre değerinde seksen Fransız gemisi ve 1.331 köle ele geçirildi. Fransa Kralı Barbaros'un Toulon'da kışı geçirdiği günlerden bile daha fazla pişmanlık duymuş olmalıydı. Deniz korsanlarının oluşturduğu dert çok büyüktü ve görünüşe göre onları bastırma girişimi de çok umutsuzdu.

DİPNOTLAR

[65] DAN, Bk. III., ch. iv. sf. 273-5, 280.

[66] Bkz. *the Story of the Moors in Spain*, 279.

[67] FURTTENBACH, *Architectura Navalis*, 107-110.

[68] DAN, *Hist. de Barbarie*, 277.

[69] DAN, *l. c.*, 278.

XVIII.

TUTSAKLARIN KURTARILMASI

17. ve 18. yüzyıllar

Kadırgaların modası geçtiğinde ve onların yerini "yuvarlak gemiler" aldığında Hristiyan kölelerin esaretinin azaldığı varsayılabilir. Ancak gerçekte kadırgalarda çalıştırılan kölelerin sayısı kıyıda çalışanlarla karşılaştırıldığında oldukça azdı. İspanyol tarihçi, on altıncı yüzyılın sonunda Cezayirlilerin otuz altı kadırğa ve kalyona (brigantinlerde kürekler köleler tarafından çekilmiyordu) toplam bin iki yüz küreğe sahip olduklarını hatta korsanların hafif kalyonlarından bazıları için epeyce yüksek bir sayı olan bir kürekte üç adama izin verildiği ifadesinde haklıysa kölelerin sayısı sadece üç bin altı yüz kadardır. Ama 1634'te Peder Dan, Cezayir şehri ve civarında yirmi beş bin Hristiyan köle saydığında bu rakama sekiz bin döneke dahil değildi. Filo azalmaktan o kadar uzaktı ki (bir kaç kadırğa olması dışında) rahip otuz beş ve kırk toplu büyük gemilerden sıradan kalyonlara ve polakalara kadar en az yetmiş yelkenli savaş gemisi saymıştı. Ve 7 Ağustos'ta, bu gemilerin en iyi yirmi sekizinin genellikle o mevsimde İspanya'ya şarap, yağ ve baharat almak için gelen Norman ve İngiliz gemilerini aramak için yola çıktığını gördü. Tunus'un o zamanlar sadece on dört polakası olduğunu ekliyordu. Sale liman girişinin sığılığı nedeniyle az su çeken otuz çok hızlı karavele, Trablus ise Malta Şövalyelerinin uyanıklığı sayesinde yedi ya da sekiz gemiye sahipti. Toplamda tüm Berberi korsanlarının filosu yaklaşık yirmi beş kadırğa ve brigantin dışında yüz yirmi yelkenli gemiden oluşuyordu.

Esirlere yapılan işkenceler (Dan, Hist. de Barbarie, 1637.)

Peder Dan tutsakların kıyıdaaki yaşamının sefil bir resmini çizmektedir. Elbette hiç bir şey forsaların çektiği eziyete eşit olamazdı ama kıyıdaaki kölelerin yaşadığı şartların sefaleti de yeterince kötüydü. Karaya ilk kez çıkarıldıklarında Bezistan'a ya da köle pazarına sürülür orada da sığırlar gibi açık artırmaya çıkarılarak satılırdılar. Adımlarını göstermek için müzayedecinin yanından aşağı yukarı yürütülür, hareketlerinde tembel, yorgun ya da "düzmece" gibi bir izlenim farkedilirse dövülürdüler. Alıcılar genellikle yeniden satmayı yani "yükseliş için satın almayı" amaçlayan spekülâtörlerdi ve "Hristiyanlar bugün ucuzdur" diyen sanki hisse senedi satarmışcasına davranan borsa simsarlarıydı. En güzel kadınlar genellikle Sultan'ın seçimi için Konstantinopolis'e gönderilir geri kalanlar ise ağır bir şekilde zincirlenerek görevleri kendilerine tahsis edilene kadar özel evlerdeki aşağılık zindanlara ya da o zamanlar Cezayir'de altı tane olan ve her birinde on beş ya da on altı kölenin tutulduğu bir dizi hücreyi içeren büyük hapisanelere ya da bagnioslara kapatılırdı. Her iki cinsin de her rütbesi ve niteliği kibar veya basit, rahip veya laik, tüccar ya da zanaatkar, hanımefendi veya köylü kız ama hepsi, bazıları fidye umuduyla özgürlüğünü beklerken, diğerleri bir daha özgür olma konusunda umutsuzluk içinde bu sefil batakhanelerde görülebilirdi. Yaşlı ve çelimsizler zincirlerle yüklü bir eşeği sokaklarda dolaştırıp su satmaya koyulur ve geçimini sırtındaki sudan kazanmaya bakardı. Zavallı tutsağın efendisine öngörülen tutarı eve getiremediği gün kötü bir gündü. Diğerleri ekmek almak için fırına gider ve Mağribiler sıcak somunları sevdiği için aceleyle geri gelirlerdi. Bazıları ev temizler (Müslümanlar kirden nefret ettiği için) duvarları beyazlatır, çamaşır yıkar ve çocuklara bakarken diğerleri pazardan meyve alır, sığırlara bakıp çobanlık yapar ya da tarlalarda çalışırdı ve bazen bir sabanın boyunduruğunu bir yük hayvanıyla paylaşmak zorunda da kalabilirdi. Hepsinden kötüsü ise inşaatlar için oldukça yorucu olan taş kırma işi ve onları dağlardan kıyıya taşımaktı.

Kuşkusuz Peder Dan gördüğü sefaletin en kötüsünü yaşadı. Fidyeye ödenebilecek veya yeniden satılabilecek ve her halükarda sağlık açısından zayıflık ve hastalıktan daha değerli olan kölelerini yaralamak sahiplerinin çıkarına değildi. Esaretin en kötü yanı fiziksel zahmet ve darbeler değil, zihinsel bakım, serbest bırakılmanın umutsuzluğu, işverenleri için köle

olmaya hazırlanan gururlu kalplerin sızlamasıydı. Zulüm kesinlikle vardı, Joseph Morgan'ın kabul ettiği gibi Mağribiler için çok sadık bir affedilen kitle olsa bile bu pek de alışıldık bir durum olamazdı. 1719'da Cezayir'i ve Kuzey Afrika'nın diğer bölgelerini ziyaret eden başka bir Fransız rahibin raporu Dan'in şu sözlerini doğrulamamaktadır. 1634'te tutsaklara 1719'dakinden [70] daha kötü muamele edildiğine inanmak için hiç bir sebep yoktu. Morgan'ın bazı yorumlarıyla birlikte ikinci rapor şu şekilde özetlenebilir. [71]

Cezayir'deki kölelerin durumu Endülüsteeki dağlıların elindekiler kadar mutsuz değildi. İktidardakilerin politikası, bireylerin çıkarları ve kasaba halkının daha sosyal eğilimli olması, onların kaderini genel olarak daha az katı hale getirmekteydi. Yine de dinlerinden nefret edilen, yaptıkları işten aşırı vergi alınan ve dinden dönmeye meyilli kölelerdi. Bunlar Beylik veya Devlet köleleri ve özel kişilere ait olanlar olarak iki gruptan oluşmaktaydı. Bir korsan bir ganimet aldığında ve falakanın uygulanmasıyla tutsakların rütbesini, mesleğini veya becerilerini tespit ettiğinde, onları ele geçirilen gemideki yolcu veya teçhizat bakımından kesin olarak incelenmek üzere valinin önüne çıkarırdı. Geçmişte, bu tetkike katılan konsoloslar tarafından sahiplenilir ve kural olarak serbest bırakılsalar da gemilerde ücret karşılığı hizmet ettikleri tespit edilirse köleleştirilirdi. Sırayla, sekizde biri kendi payı için Dayı tarafından seçilir ve doğal olarak Dayı en iyi işçileri, cerrahları ve gemi kaptanlarını seçer ve bunlar derhal hükümet banyoluna gönderilirdi. Geri kalanlar ise mal sahipleri ve teçhizat sahipleri arasında eşit olarak bölünerek bezistana götürülür ve tellallar veya müzayedeciler tarafından değerlerinde en yüksek teklife ulaşılan ve çağrılana kadar bir aşağı bir yukarı yürütülürlerdi. Ancak bu yalnızca resmi bir işleyiştir. Çünkü nihai satış tutsakların ve olası alıcıların şimdi başvurdukları Dayı'nın sarayında yapılmalıydı. İkinci müzayedede her zaman ilkinden çok daha yüksek bir meblağ gerçekleşir ancak mal sahiplerinin yalnızca önceki fiyatı paylaşmalarına izin verilirdi. Güzel işleyen basit bir süreçle, ilk ve son satışlar arasındaki tüm fark kesinlikle hükümete giderdi.

Hükümet kölelerinin bir ayak bileğine demir bir halka takılır ve geceleri banyollarda kilitli tutulurlardı. Gündüzleri ise temizlik, hamallık ve taş ocağında çalışma gibi şehrin tüm ağır işlerini yaparlardı. Onların tayınları günde üç somundan ibaretti. Bazılarının zincirlerle çalıştığı görülüyordu. Yine de bazı ayrıcalıkları vardı. Cuma günleri yapacak işleri yoktu ve her gün gün batımından yaklaşık üç saat önce kendileri için oynamak, çalışmak veya hırsızlık yapmak için özgürce harcayabilecek zamanları olurdu. Ve Morgan da tam anlamıyla cezadan muaf olacak şekilde hırsızlık yaptıklarını ve çalınan malları şikayet etmeye cesaret edemeyen sahiplerine geri sattıklarını ekler. Bazen Dayı ganimetin bir kısmını alıkoymalarına izin verdiği onları denize gönderir ve diğerlerinin hem Türk hem de Hristiyanlardan oluşan genel ayak takımı ve dönekler için meyhanelerde çalışmalarına ve doya doya serbestçe içki içmelerine izin verilirdi. Bazen özgürlüklerini yeniden satın almaya yetecek kadar para biriktirebilirlerdi. Ancak çoğu zaman bir kölenin Avrupa'ya dönüp dilencilik yapmak yerine daha öncesinde olduğu gibi köle olarak kalmayı tercih ettiği ve bir çoğunun Cezayir'deki kölelik yaşantısının kesinlikle daha iyi olanaklar sağlamakta olduğu görülmüştür. En azından suçlarının onları işkence çarkına ya da en azından yulara bağlattığı Avrupa'da olduğundan daha fazla bir suç için ceza alıyorlardı.

Bununla birlikte mahkûmlara yönelik muamelede hiç şüphesiz, katıksız barbarlık örnekleri de vardı. Örneğin, Kefaretçiler (Redemptionist: Hristiyan köleleri esaretten kurtarmak için çalışan bir kardeşlik örgütünün üyeleri) 1706'da Oran kuşatmasında esir alınan ve Cezayir'e götürülen üçü Fransız ve biri Lucca'lı olan dört Malta Şövalyesinin acılarını anlatırlar. Burada ilkin sayısı iki bin kadar olan diğer mahkum ve kölelerle birlikte hükümet hapisanesine atıldılar. Kokudan baygınlık geçirerek Kasaba'ya veya Kale'ye götürüldüler ve burada da iki yıl kadar kaldılar. Daha sonra, Malta kadırgalarının bir şey söylemeksizin Cezayir'in amiral gemisini ele geçirdiği, Hristiyan kölelerin yanı sıra altı yüz elli Türk ve Arap'ı öldürdüğü veya yaraladığı hakkındaki haber ulaştığında Dayı öfkesinden delirmişti. Hapsedilen şövalyeleri kale zindanına gönderdi ve onlara 120 librelük zincirleri yüklendi ve orada fareler ve diğer haşerelerle dolup taşan, kokuşmuş bir yer altı kovuğunda prangalarıyla boğuşur halde bırakıldılar. Sokaktan geçen insanları duyabiliyorlardı ve zincirlerini şakırtıyorlarsa duyulabilirlerdi de ama cevap veren kimse olmuyordu. Sonunda, durumları bu şövalyeler buradan çıkarılmadığı takdirde Malta'daki Türk tutsakları cezalandırmakla tehdit eden Fransız konsolosunun kulağına kadar geldi. Dayı da bunun üzerine zincirlerini yarı yarıya azaltıp onları daha iyi bir hücreye yerleştirdi. Bu zavallı adamlar yalnızca Kilise'nin büyük bayramlarında Fransız konsolosluğundaki dini törenlere katılmak için serbest bırakıldıkları sekiz uzun yıl daha orada kaldılar ve konsolosların düğün şenliklerinde bir kez tuhaf ve hüznü bir durum oluşturdular. Peruklarını ve cübbelerini adeta bu neşeli özgürlük anı sona erdiğinde tekrar kölelik rozeti ile değiş tokuş etmek istercesine sadece o zaman için giyiyorlardı. Tedavileri zaman geçtikçe daha da kötüleşti. Kahramanca, bir kardeşliğin şövalyeleri ve fidye için talep edilen yaklaşık 40.000 taler gibi büyük bir meblağı elde etmekten umutsuz olan bu adamlar taş arabalarını sürüklemek için bile çalıştırılmışlardı. Gene de zincirlerini çekip kıyıya kaçmayı başardılar. Ancak orada bekledikleri gemiyi göremeyince bir molla ya da evliyaya sığındılar. Bu değerli müslüman kendi itibarına göre onların korunması için engin manevi nüfuzunu kullandı ve Dayı hayatlarını bağısladı. Sonunda arkadaşlarının ve Kefaretçilerin ortak çabalarıyla bu zavallı adamlar için istenen fidye ödendi ve kendi ülkelerine geri gönderildiler.[72]

Cezayir'deki esarete katlananlar arasında dehanın ve tüm zamanların en büyük adamları arasına yerleştirdiği birisi de vardı. 1575'te Cervantes [73], Figueroa alayında altı yıl hizmet ettikten ve İnebahtı'da sol kolunu kaybettikten sonra kendi ülkesini tekrar ziyaret etmek için Napoli'den dönüyordu. Gemisi El Sol, Arnavut Memi komutasındaki bir kaç korsan kadırgası tarafından saldırıya uğradı ve Cervantes'in önemli bir rol aldığı umutsuz bir direnişten sonra onun sancaklarına teslim olmak zorunda kaldı. Cervantes böylece dönecek bir Yunan'ın, korsan reisi Deli Memi'nin tutsağı oldu. Aralarında Avusturyalı Don John gibi kişilerden alınmış tavsiye mektupları bulununca onun ağır bir fidye istenebilecek rütbeli bir mahkum olduğu sonucuna varıldı. Akabinde Don Kişot'un müstakbel yazarı zincire vuruldu ve fidye için daha fazla endişe duyması amacıyla sert bir muamele gördü. Ancak fidenin gelişi yavaşta ve bu arada tutsak sonuçları doğal olarak daha sıkı bir gözetim ve daha büyük şiddet olan bir kaç cüretkar, ustaca ama başarısız kaçma girişiminde bulundu. Sonunda tutsaklığının ikinci yılında arkadaşlarının durumunu öğrenmesini sağlamayı başardı. Bunun üzerine babası, Miguel'i ve aynı durumda olan kardeşi Rodrigo'yu serbest bıraktırmak için yeterli bir miktar

gönderebilmek için her kaynağı zorladı. Kardeş serbest bırakıldı ancak Cervantes'in kendisi fiyat olarak çok daha değerli kabul ediliyordu.

Kurtarılan kardeşinin yardımıyla bir kez daha bir kaçış planı hazırlandı. Cezayir'den altı mil ötede bir arkadaşının olduğu bir mağarada çoğunluğu çeşitli rütbelerdeki İspanyol beyler olmak üzere kırk ya da elli kaçağı gizledi ve şüphe uyandırmadan altı ay boyunca onlara yiyecek sağlamayı başardı. Cervantes'in henüz katıldığı mağaradaki sakinlerini kaçırmak için kardeşi tarafından bir İspanyol gemisinin gönderilmesi kararlaştırıldı. Gemi geldiğinde iletişim halihazırda açıktı. Onları fark eden bazı balıkçılar alarm verdiğinde gemi denize açılmak zorunda kaldı ve bu arada esirlerden birinin ihaneti tüm bu planı mağaraya hızla bir grup asker gönderen Vali Hasan Paşa'ya çoktan bildirmişti. Cervantes, doğal şövalyeliğiyle hemen öne çıktı ve tüm suçu üzerine aldı. Don Kişot'ta "tüm insanlığın katili"[74] olarak söz edilen vali bu yüce gönüllülüğe şaşırılmış, onu çağırılmış ve sözünün eri olduğunu görmüştü. Hiç bir işkence veya ölüm tehdidi tutsak arkadaşlarından herhangi birini ima edebilecek tek bir heceyi dahi ondan zorla alamazdı. Cesur tavrı, valiyi açıkça sindirmişti. Çünkü cezalandırmak yerine Cervantes'i efendisinden beş yüz altın kron karşılığında satın aldı.

Hiç bir şey bu yiğit ruhu özgürlük konusundaki planlarından alıkoyamazdı. Üst üste yaptığı her deneme başarısız olsa da yine de tekrar denemekten vazgeçmedi. Bir zamanlar özgürlüğe çok yakinken bir Dominik keşişi ona ihanet ettiğinde bu işin içindeki arkadaşlarını terk etmeye razı olsaydı o zaman bile kaçabilirdi ama o Cervantes'ti. Şövalye ruhu sayesinde olabilecek en iyi cezaya çarptırıldı ve beş ay boyunca Mağrip'te bir hapisanede dayak yemeksizin ama sıkı gözetim altında tutuldu. Esareti boyunca kimse ona vurmadı ancak sıklıkla kazığa oturtulma ya da benzeri korkunç bir ölüm beklentisi içerisindeydi. Sonunda, 1580'de, zincirlere vurulu olarak İstanbul'a, Hasan Paşa'nın geri çağrıldığı yere götürülüyordu. Peder Juan Gil o zamanın yaklaşık 100 sterlinlik İngiliz parası karşılığında fidyesini ödedi ve böylelikle Miguel de Cervantes beş yıllık esaretten sonra bir kez daha özgür olmuştu. Daha önce de söylendiği gibi Don Kişot ve diğer her şey hiç yazılmamış olsaydı bile, "onun ruhunun büyüklüğünün, değişmezliğinin ve neşesinin, bir insanın dayanabileceği en zorlu denemeler altında bile burada sahip olduğumuz kanıtlar ona kalıcı bir ün kazandırmak için yeterli olurdu." [75]

Kurtuluş'un Rahipleri (Dan, Hist. de Barbarie, 1637.)

Evlerde, dükkânlarda ve çiftliklerde kölelik ise efendinin ve kölelerin karakterine ve mizacına göre tolere edilebilir yada edilemez bir yaşamdı. Bazıları müslümanların kendi dinlerinin kölelerine yönelik doğal eğilimleri gibi, özgür olmaları dışında ailenin ferdleri olarak muamele görürken diğerleri haklı ya da haksız yere lanetlenip dövülüp bir köpek gibi yaşadılar. İyi bir fidyeye ödeyebilecekleri varsayılanlar bir süre için paralarının gönderilmesini zorlamak ümidiyle özellikle kötü muameleye tabi tutuldular. Kaçış nadir, risk oldukça yüksekti ve başarı ihtimali çok düşüktü.

Binlerce Hristiyan köle on binlerce Hristiyan sempatizan, yaşlı anne-baba ve kız kardeş, kederli çocuklar ve arkadaşlar anlamına geliyordu ve esaret altındaki mutsuz akrabalarının serbest bırakılması için ne gibi çabalar gösterildiğini hayal etmek zor olmamalı. İlk zamanlarda korsanlarla müzakereleri başlatmak son derece zordu. Fakat devletler birbiri ardınca Cezayir ve Tunus'taki çıkarlarını gözetmek için konsoloslar atadığında ilişkilerin yararlandığı kabul görür bir müzakere ortamı vücuda getirilmiş oldu. Birazdan da görüleceği gibi, o günlerde konsolosluk makamı şimdi sahip olduğu güç veya itibarın çok azını taşıyordu ve konsolosun çabaları çoğu zaman sonuçsuz kalıyordu.

Bununla birlikte bu tarz iyi işlerde yardımcı olacak konsoloslardan başkaları da vardı. Tutsakların serbest bırakmasını sağlamak bir Hristiyanlık göreviydi ve on ikinci yüzyılın sonunda Jean de Matha, kafirlerin topraklarında çürüyen bir çok Hristiyanın mutsuz kaderinden etkilenerek Order of the Holy Trinity and Redemption of Captives (Kutsal Üçleme ve Tutsakların Kefareti) tarikatını kurdu. Paris'teki S. Mathurin manastırı derhal Tarikat'a verilirken bir diğeri Roma'da Coelian Tepesi'nde, bir diğeri ise Meaux yakınlarındaki Cerfroy'daki manastırlar da bağışlandı. Kısa sürede tarikata ait kuruluşlar diğer bir çok ülkede hatta Hint Adaları'nda bile görülmeğe başladı. Papa Üçüncü Innocent dindar tasarıyı sıcak bir şekilde destekledi ve Kefaretçilere Fas İmparatoru'nun korumasını tavsiye eden *Illustri*

Miramomolin, Regi Marochetanorum olarak anılan Latince bir mektup yazdı. Matha'nın ilk yolculuğu (1199) yüz seksen altı tutsağı evlerine geri getirdi ve sonraki nesillerde yirmi bin kadar köle beyaz cüppelerine bürünmüş, göğüslerinde mavi ve kırmızı haç olan – üç ayrı renk kutsal üçlemeyi simgeliyordu- iyi rahiplerin korkusuzca korsanlarla yüzleşip tutsakların fidyesini takas etmesi sonucu kurtarıldı.

Peder Pierre Dan ve Kefaret Tarikatı'ndan meslektaşları, 1634'te Marsilya'dan yola çıktılar. Fransa'nın önde gelen habercisi ve Türkçe bilen Sanson le Page'in süitinde esir değişimi için düzenleme yapmak amacıyla toplandılar.[76] Marsilya'daki kadırgalara kapatılan bazı Türkler, Cezayir'de tutsak tutulan üç yüz kırk iki Fransız'ın serbest bırakılması karşılığında serbest bırakılacaklardı. İyi rahibin korsanların kökeni hakkındaki görüşleri çok belirgindi. Düşüncesine göre onlar hain Ham'ın soyundan gelmiş ata Nuh'un lanetinin mirasçılarıydı. Ayrıca Afrika'nın yetiştirdiği tüm doğal olmayan canavarların en acımasız, insanlığın en barbarı, insan ırkının en zararlıları, genel özgürlük düşüncesi üzerindeki zorbalık ve masum kanın toptan katilleriydiler. Kendi, Fransız limanlarındaki korsanların durumunu incelemek veya korsan kelimesinin yalnızca müslümanlar için geçerli olup olmadığını araştırmak için ise hiç zaman harcamadı.

15 Temmuz 1634'te Sanson ve rahipler Cezayir'e ulaştı. Divan tamamen hazır olarak karşılarında ve Fransız bayrağının hilalin önünde eğilmesini inatla reddetmelerine rağmen Paşa onları kibarca kabul etti. Cezayir'deki evrensel geleneğe uyararak, dümenlerini ve küreklerini teslim etmeye zorlandılar ama bu kez bu konukların izinsiz ayrılımlarını önlemek için değil de gemide yer alan firari Hristiyan tutsakların yaratacağı cazibenin ortadan kaldırılması için bu kural uygulandı. Elçi ve ekibine, boyunlarının vurulması cezası nedeni ile her türlü saygının gösterilmesi emri verildi. Bastion de France mahallesinde mercan balıkçılığını işiyle uğraşan bir temsilcinin evinde onlar için odalar hazırlandı ve burada Peder Dan bir sunak oluşturup bir ayin düzenledi ve tutsakların itiraflarını dinledi. Gelişlerinden iki gün sonra, Konstantinopolis'ten yeni bir Paşa geldi ve iki devlet kadırgası tarafından karşılanarak kalelerdeki bin beş yüz top ve limandaki kırk kadırga tarafından selamlandı. Yeniçeri Ağası ve Dışişlerinden sorumlu diğer bir ağa, büyük bir subay, davulcu ve asker grubuyla birlikte yeni paşayı sahanlıkta sağır edici bir gürültüyle karşıladılar. Beyaz bir cübbe giymiş olan yeni Paşa daha sonra değerli taşlar ve ipek işlemelerle zengin bir şekilde süslenmiş muhteşem bir Arap atına bindi ve Fransız elçisine bir öküz, altı koyun, yirmi dört tavuk, kırk sekiz sıcak ekmek ve altı düzine mum hediye ettiği saraya gitti. Sieur le Page buna altın ve gümüş saatler, kırmızı kumaş ve zengin brokarlarla karşılık verdi.

Bunca nezakete rağmen müzakereler aksadı ve nihayet üç aylık sonuçsuz çabalardan sonra Misyon “bu lanetli kasabayı” o kadar aceleyle terk etti ki rüzgarın onlara hizmet edip etmeyeceğinden bile emin değillerdi. Sonuç olarak kısa süre sonra kendilerini bir Yunan Levant'ı veya doğu rüzgarı tarafından önce Mayorka'ya sonra Cezayirli tutsakları tüm kadırgalarını ana limanlarında yoğunlaştırdıkları için artık önemli bir korsanlık yeri olmayan Bujeya'ya ve en sonunda Fransız asilzadeler tarafından komuta edilen altı Floransalı kadırganın kalesini ele geçirip talihsiz garnizonu kıyma yaptığı ve bin sekiz yüz erkek, kadın ve çocuğu Leghorn'a esir olarak götürdüğü 1607 işgalinin izlerini taşıyan Bona'ya doğru yönlendirilirken buldular.

Sonunda, çok çaba sarf ederek Marsilya tüccarları tarafından 1561'de değerli mercan avcılığını korumak için inşa edilen ve iki güzel masif duvarlı avlu içeren güzel bir kale olan Bastion de France'ın limanı, dört yüz Fransızın yaşıyor olduğu La Calle'ye ulaştılar. Sanson Napoleon burada valiydi ancak Tabarka'ya yapılan bir seferde öldürüldü. Le Page bu göreve uygun bir teğmen atadı ve ardından Misyon sonuçsuz bir şekilde Marsilya'ya döndü. Bununla beraber rahipler kısa bir süre sonra Tunus'a doğru yola çıktılar ve oradan Marsilya'nın tüm din adamlarının eşlik ettiği ciddi bir tören alayı ile karşılanan, her biri omzunda durumlarını açıklayıcı bir zincirle yanlarında sevinçle yürümekte olan kırk iki Fransız tutsağı geri getirdiler ve bu esirlerle beraber muzaffer bir ruh halinde Te Deum'u söylediler.

Bu, Kefaretçilerin (Fransiskanlar ve Dominikanlar bir yana) mutsuz yurttaşlarını kurtarmak için gösterdikleri uzun kararlı çabalarının yalnızca bir örneğidir. 1719'da Peder Comelin ve diğerleri doksan sekiz Fransız'ı götürdüler.[77] Buna benzer seferler sürekli yapıyordu. Tarikatın coşkusu belki de sınırlıydı. Üç Fransız tutsak için 3.000 parça ödemeyi teklif ettiklerinde Dayı'nın fiyatı artırmadan gönüllü olarak bir dördüncüyü verdiğini buna karşın tarikatın bu dördüncüyü eklemeyi reddettiğini kayıtlarda okuduk. Çünkü o, dördüncü kişi bir Lutherandı. Bununla birlikte Katolik mahkumlar arasında çok iyi çalıştılar. Berberi kıyılarının çeşitli yerlerinde hastaneler ve şapeller kurdular ve çoğu zaman, bazen onları Fransız kuvvetlerinden askerleri veya gemileri tarafından sürdürülen bazı tersliklerin intikamını almak için gaddarca bir ölüme mahkum eden korkunç bir Dayı'nın ellerinde cesaretlerinin cezasını çektiler. Katolikler özellikle de Fransız tutsakların en azından Kurtuluşun Babalarına minnettar olmaları için bir nedenleri vardı. Kuzey uluslarının durumu ise daha da kötüydü. Onlara yardım edecek güçlü, yaygın bir kilise örgütüne sahip değillerdi, yöneticileri onların sefaletlerini çok az düşündüler ve uzun yıllar boyunca gözyaşlarına ve dilekçelerine aldırış etmediler.

DİPNOTLAR

[70] Fas'tan bir benzetme yapacak olursak, oradaki Hristiyan kölelere 1728'de kesinlikle örneklerden daha iyi muamele edilmiş olduğu görülüyor. Bir grup olarak, Hristiyan Alcaid'ler vardı ve bunların meyhaneleri işletmelerine izin verilmekteydi. Müslümanların yanlarına gelmelerine izin verilmeyen, hoşgörülü bir hana yerleştirilir ve hastalandıklarında (kölelerini iyileştirme ayrıcalığı için Fas İmparatoruna para ödeyen) İspanyol rahipler tarafından bakımları yapılırdı. Bir çoğu bir servet biriktirmişti, hizmetçiler ve katırlar tutabiliyorlardı. En azından öyle diyor Braithwaite, *Hist. of the Rev. in Morocco*, 343 ff.

[71] Bu durum korsanların hükmü altındaki Hristiyan köleliğinin standart açıklamasıdır. "Several Voyages to Barbary, &c., [J. Morgan tarafından tercüme edilmiş ve açıklamalı], ikinci baskı, London, Oliver Payne, &c., 1736 başlıklı anonim eserde yer almaktadır. Sir R. Lambert Playfair'in *Scourge of Christendom* (1884) s. 9 ff. Bu eserden fiilen kelimesi kelimesine alındığı için onun sorumluluğunu gösterecek tek bir kelime yoktur. Yazarın kendisine çeşitli olaylardan ve diğerlerinin yanı sıra tanınmış büyükelçi Sir Francis Cotington'dan (ki kendisi) hatalı kopyalanmış bir mektuptan (s. 35) açıkça almış olmasına rağmen, *Scourge of Christendom* 'da (Joseph Morgan'ın adından hiç söz edilmemiştir. Sir RL Playfair, Cottingham'ı işaret eder). *Scourge of Christendom*'daki pek çok hata, tanınmayan

yazarların dikkatsizce kopyalanmasından kaynaklanmaktadır. Donanma Komutanı Joshua Bushett'e "Bay. Sekreter Bushell" veya Sir John Stuart'ı "Stewart" veya sekiz adet çanı "sekiz adet tekne" veya Sir Peter Denis için "Sir Denis" veyahut Sir R. Mansell'in seferinin gemilerinin sayısını yanlış hesaplamak veya döndüğü San Lucar'ı "St. Lucas" olarak yazma gibi hatalar göze çarpmaktadır.

[72] *Several Voyages*, 58-65.

[73] Cervantes'in tutsaklığına ilişkin bu kısa açıklama, arkadaşım Bay H. E. Watts'ın Don Kişot çevirisinin önüne eklenmiş, hayranlık uyandıran *Life* isimli eserinden kısaltılmıştır. Konuyla ilgili asıl orijinal otorite, Cervantes'i Cezayir'de tanıyan tanıkların ifadeleri üzerine yazan ve cesaretini ve sabrını, iyi mizahını ve özverili bağlılığını coşku ve aşkla aktaran Haedo'dur (Watts, i. 76, 96).

[74] Don Kişot, I., Böl. xl. (Watt): "Her gün bir köleyi astı, kazığa oturttu yada başka birinin kulaklarını kesti ve bunu o kadar küçük bir düşmanlıkla ya da tamamen sebepsiz olarak sırf yapmış olmak uğruna ve onun doğası olduğu için yaptı."

[75] H. E. Watts, *Life of Cervantes*, Don Kişot çevirisinin önüne eklenmiş, i. 96.

[76] *Histoire de Barbarie ve de ses Corsaires*, par le R.P. Fr. Pierre Dan, Ministre et Superieur du Convent de la Sainte Trinité et Redemption des Captifs, fondé au Chateau de Fontainebleau, et Bachelier en Theologie, de la Faculté de Paris.

A Paris, chez Pierre Rocolet, Libraire et Imprimeur ordre du Roy, au Palais, aux Armes du Roy et de la Ville. Avec Privilege de sa Majesté. 1637.

[77] *Several Voyages to Barbary*, ikinci baskı Londra, 1736.

XIX.

AVRUPA'NIN AŞAĞILANMASI

16. ve 18. yüzyıllar

Cezayir ve Tunus'un dış ilişkileri tarihinin Avrupa'nın tek değil tüm deniz kuvvetleri için korkaklık ve onursuzluk suçlamasıyla uzun bir iddianame olduğunu söylemek çok aşırıya kaçan bir kavram değildir. Barbaros'un güçlü silahları ve yenilmez denizciliği ya da Dragut'un kaçınılmaz gaddarlığı karşısında dehşete düşmek bir mazeret olabilirdi ama Avrupa'nın tüm

deniz kuvvetleri korsanların kahramanlık çağının ardından gelen, tüm filosu ve ordusunun tek bir Avrupa Gücünün düzgün bir şekilde organize edilmiş herhangi bir kuvvetinin karşısında bir gün bile ayakta kalamayacak olan bu sefil palavracıların önünde olduğu gibi korkudan sinmiş ve yaltaklanmış durumda olmamalıydı. Ticaretlerinin tacize uğramasına, yaşamlarının tehlikeye girmesine ve bir dizi küstah vahşiler tarafından namuslarının lekelenmesine maruz kalmamalıydı. Kesinlikle inanılmaz görünüyor ama yine de kelimenin tam anlamıyla durum bu şekildeydi.

Politika ve meşgul olunan diğer konuların elbette bu duruma söyleyecek çok şeyi vardı. Politika, İspanya tehditkar üstünlüğünü kaybedene kadar Fransızları Cezayir'in dostları olmaya teşvik etti ve hatta daha sonrasında XIV. Louis'in "Cezayir olmasaydı eğer, bir tane yapardım" dediği söylenir. Politika, Hollandalıları on yedinci yüzyılın başlarında Cezayirliyle ittifak kurmaya yöneltti. Çünkü daha az ticaret yapan devletlerin avlandığını görmek onlar için uygundu. Politika bazen İngiltere'ye de ihanet etti ve bu uluslararası hırsızlık düşmanlarına yöneltilebilir diye bir hırsız yuvasına sübvansetmenin onur kırıcılığını yaşadılar. Kendi iç savaşımız, Hollanda savaşı, büyük Napolyon savaşı gibi diğer mücadeleler belirli dönemlerde sergilenmesi gereken hakarete kayıtsızlığı veya hakarete karşı sabrı da açıklayabilir. Ancak, böyle hiç bir özrün sunulamayacağı, Avrupa hükümetlerinin korkaklığına salt korkaklıktan, ilk zamanlara damgasını vurmuş olan sınırsız kaynaklara ve söndürülemez cesarete hâlâ sahip olduğuna inanılan barbar bir gücün kesin terörüne katlanmaktan başka bir nedenin gösterilemeyeceği uzun yıllar geçti.

Cezayir kadar Tunus da Avrupa'nın kölece korkusunun hedefiydi. Gerçekte rüşvet olan hediye verme geleneği ancak elli yıl önce ortadan kalkmışsa da başkonsolosların tahta bir çubuk altında Bey'in huzuruna doğru eğilmeye zorlandığı zamanları hala hatırlayanlar var. [78] Bey bir gün Fransız konsolosuna elini öpmesini emreder ama bu teklif konsolos tarafından reddedilir. Hemen ölümle tehdit edilir ve bunun sonucunda elini öptürür (1740). Başka bir olayda ise Kraliyet gemisi ile İngiliz elçisi, kral III. George'un tahta çıktığını bildirmek için geldiği zaman Bey aynı emri verdiğinde bu kez elçinin el öpmesi yerine bazı subayların Bey'in elini öpmesi konusunda uzlaşma sağlandı. Avusturya bir antlaşma için dava açtı ve sonunda yıllık haraç ödemek zorunda kaldı (1784). Danimarkalılar Tunus'taki konsolosluklarının üzerine bayraklarını çekmek için izin dilenmek üzere bir donanma gönderdiler. Bey bu imtiyaz için on beş bin Venedik altını isteyince amiral umutsuzluk içinde denize açıldı. Venedikliler 1784-92 savaşında Tunusluları bir kaç kez gerçekten mağlup ettiyse de sonrasında Hamuda Bey'e barış antlaşması için kırk bin Venedik altını ödedi ve muhteşem hediyeler gönderdi. Aşağı yukarı aynı zamanda İspanya korsanlıktan korunma adına yüz bin kuruş harcadı ve 1799'da Amerika Birleşik Devletleri elli bin dolar peşin, sekiz bini gizlice ödenecek nakdin yanı sıra yirmi sekiz top, on bin gülle ve bir miktar barut, kordon ve mücevher karşılığında bir ticari anlaşma satın aldı. Hollanda, İsveç, Danimarka, İspanya ve Birleşik Devletler Bey'in kollarıydı!

Yine de düşmanlarını hafife alma olasılığı düşük olan Kefaretçi Babaların gözlemlerine dayanarak 1719'da "bütün Berberi deniz güçleri arasında çok daha güçlü olan" Cezayirliyle karaveller ve brigantinlerin yanı sıra on sekiz ila altmış silahtan oluşan yirmi beş kalyona sahipti ve görünüşe göre kereste konusunda özellikle de direkler ve demir, halat, zift ve

yelkenler açısından kötü durumdaydılar.“ Ülkeleri bunu yapacak paraya sahip olmadığı için gemilerini ne kadar iyi durumda tuttuklarını görmek şaşırtıcı... Bir geminin alt kısımlarını yapmaya yetecek kadar yeni kereste (Bujeya'dan getirilen) elde edebildiklerinde, bitirirlerdi. Geri kalanı ise en iyi şekilde kullanmayı çok iyi bildikleri ganimet gemilerinin kalıntılarıyla tamamlıyorlar ve böylece eskilerinden çok daha kaliteli gemiler yapmanın ve mükemmel yelkenciler yetiştirmenin sırrını bulmuşlardı.”[79] Yine de yirmi beş küçük fırkateyn tüm Avrupa'yı korkutmak için yeterince büyük bir öcü değildi ve onların gemilerini asla bu kadar düzgün bir şekilde onarmalarına izin verilmemeliydi. Bununla birlikte 1712'de Hollandalılar bu yirmi beş geminin müsamahasını monte edilmiş yirmi beş büyük direk, beş palamar, dört yüz elli sandık tüfek namlusu ve kılıç, iki bin beş yüz büyük top mermisi, elli fıçı barut ve beş bin dolar karşılığında satın aldı. Bu kadar iyi silahlanmış olan Cezayirli doğa olarak anlaşmayı üç yıl içinde bozdular ve Hollandalılar ikinci bir ateşkes için daha da fazla para ödedi. Zayıfların güçlülere şantaj yapma sistemi de böyle gelişti.[80]

Avrupa'nın aşağılanma dönemi Berberi Korsanları'nın eşit koşullarda muamele görece medeni devletler olarak kabul edilmesiyle, yani konsolosların, büyükelçilerin ve kraliyet mektuplarının Tunus'a veya Cezayir'e ulaşmasıyla başladı. Bu dönem Doria'nın Cerbe'deki feci seferinin hemen ardından, İnebahtı savaşının Osmanlı donanmasının prestijini yok ettiği ancak acımasız korsanların terörünü artırdığı zamana denk geliyordu. 1560 ile Lord Exmouth'un 1816'daki zaferi arasındaki dönem Akdeniz'in başındaki bu belayı bastırmak için gerçekten ciddi bir girişimde bulunulmadı. Neredeyse tüm bu zaman boyunca İngiliz ulusu ve diğer deniz devletlerinin çoğu, Cezayir ve Tunus'ta konsolosluk ajanları tarafından temsil edildi. Usta John Tipton herhangi bir yerde konsolos olan ilk İngiliz'di ve Cezayir'de konsolos oldu. İlk olarak 1580'de yeni kurulan Türkiye Şirketi tarafından atandı ve 1585'te Bay Harebone tarafından resmi olarak İngiliz ulusunun konsolosu ünvanıyla İngiltere'nin Babıali'deki büyükelçisi olarak görevlendirildi. Onu takip eden konsolosların, temsilcilerin ve başkonsolosların uzun süre devam ettiğine dair kayıtlar bir utanç tablosudur. Bu iki yüz otuz yıllık sürenin hemen hemen her noktasındaki durum bir kaç kelimeyle anlatılabilir. Dayı denilen asık suratlı, cahil, sıradan bir askeri yatıştırmaya çalışan bir konsolos, temsilcisine yapılan her hakarete boyun eğen ve ölümcül hakaretlerden sonra onu geri çağıran ve hediyeler ve kardeşlik mesajlarıyla daha itaatkar bir başkasını gönderen bir Hristiyan kral veya hükümet, ara sıra Kraliyet donanmasından bir subayı ya da Kral Konseyi'nin bir büyükelçisini taşıyan ve Cezayir Körfezi'nde kararsız bir şekilde aylak aylak dolaşan ya da belki de biraz anlamsızca tehditler savurmak için gürültü çıkarmaya çalışan bir Kraliyet savaş gemisi. Dayı kafasını kolunun manşetine yaslamış durumda açıkça gülmekteydi. Çünkü sadece taleplerinde sebat etmesi gerektiğini ve Avrupa'daki her hükümetin eninde sonunda boyun eğeceğini iyi biliyordu. Konsoloslar bayraklarını indirebilir ve savaş tehdidinde bulunabilir, amiraller gelip sert görünebilir ve hatta bir iki gövde gösterisi yapabilir ama Dayı'nın karşısındaki St. James ya da Tuileries'deki Hristiyan Kardeşliği - ya da onların bakanları - Cezayir'e saldırılamayacağına karar verirdi. Bu durumda Dayı konsolos ve savaş gemilerine bakıp o kadar yüksek sesle, istediği kadar gülebilirdi ki.

Üç Berberi Devletinin Paşaları, Dayıları ve Beyleri ile Fas Şeriflerinin çeşitli Avrupa Güçleriyle ilişkilerini ayrıntılı olarak izlemeye çalışmak hem zor hem de yorucu bir iş

olacaktır. İngiltere ile ilgili olanlar bu amaç için oldukça yeterlidir ve burada Cezayir ile ilişkin olarak Scourge of Christendom[81] adlı eserinde Dayı ile İngiliz ilişkilerinin başlıca olaylarını ayrıntılı bir şekilde ortaya koymuş ve ifadelerinin doğruluğu tartışılmaz resmi belgelere atıfta bulunarak doğrulanmış olan temsilci ve Başkonsolos Sir R. Lambert Playfair'in araştırmalarını takip etme avantajına sahibiz. Üç yüz sayfayı aşan bir hacme sahip bu çalışmanın gün ışığına çıkardığı gerçeklere burada elbette biraz değinilebilir ama okuyucu bu sayfalara uzayın dışlanması gibi daha özel bilgiler için eserin ilginç anlatısına dönebilir.

Sir Lambert Playfair'in araştırmaları üzerine yapılan bir araştırmadan varılan genel sonuçlar İngilizlerin özsaygısı için acı vericidir. Konsoloslarımızın her zaman akıllıca seçilmemiş olması ihtimal dahilindedir ve temsilcilerimizin ticaret yapmasına izin verilmesi konsolosluk sistemimizin erken dönemlerinde hayati bir kusurdu. Ticari çıkarlar, özellikle de bir korsan eyaletinde, bir konsolosun görevleriyle çatışabilmekteydi. Üstelik bazı konsoloslar açıkça görevlerine uygun değildi. Birinden aşırı derecede içtiği şeklinde bahsedilirken, bir diğeri, “bu mutlu meslekte yeteneklerini başarıyla uyguladığı için kendisine değer veren, işin veya fırsatın kendisine verdiği her adama karşı hukukun ihtilafı bir kolu.” olarak tanımlanmaktaydı. Bir üçüncüsü ise “yatağında kılıcı ve yanında bir tabanca ile oturuyor ve huzurla ölebilmesi için bir din adamını kendisine ayin dualarını okuması için çağırıyor” diye anlatılmaktadır. Yine de bu uzun konsoloslar listesinde çoğunluk onurlu, dürüst, ülkelerine bağlı ve onun çıkarlarını ve haklarını korumaya hevesli adamlardan oluşmaktaydı. Peki nasıl ödüllendirildiler? Kendi hükümetleri, Dayı adını verdikleri ve yoldaşları tarafından seçilen sıradan bir yeniçeri olan vahşi canavar tek bir davranışına dahi gücünmüşse konsolos hayatından endişe ederek görevine giderdi. Hayır, bazen kesin olarak öldürülürdü. Eğer güçlü, cesur bir adamsa ve Dayı'nın sarayında kendisinden beklenen alçalmaya boyun eğmeyi reddediyorsa ülkesindeki desteği hesaba katamazdı, geri çağrılabilir, verdiği karar bozulabilir, hatta konsolosluk bayrağı indirilip kendi direnişini zaten onaylamış olan bir hükümet tarafından atanan daha geçici bir halef tarafından yeniden göndere çekildiğini de görebilirdi. İngiliz tutsaklar için ödenecek binlerce pound fidyeye karşılık cömertçe kefil olabilir ve evinden asla bir kuruş geri alamazdı. Her ne olursa olsun Cezayirli taraftan sorumlu tutulur ve olumsuz bir haberin gelmesi üzerine tehditkar bir kalabalık evini kuşatırdı. Bazen konsolos ve Cezayir'deki tüm İngilizler yakalanıp hapse atılır, eşyaları yağmalanır ve bu karmaşa bittikten sonra iade imkanı asla söz konusu bile olmazdı. Bir çoğu Dayı ve valilerin haraçları nedeniyle tamamen mahvoldular. “Geleneksel hediyeler” olarak adlandırılan bu ağır rüşvetler her yeni konsolos geldiğinde dağıtılmak zorundaydı ve buradan Dayı'nın, konsolosluk ofisini çok uzun süre tutmamaya özen gösterdiğini anlamak kolaydır. Hükümetin gönderdiği hediyeler hiç bir zaman yeterince zengin olmazdı ve şanssız konsolos açığı kendi cebinden kapatmak zorunda kalırdı. Dayı, başışçının huzurunda baş aşçısına muhteşem mücevherli bir saati küçümseyerek teslim ederdi. “Geleneksel hediyeler” alınana kadar saraya hiçbir konsolos kabul edilmezdi. Körfezde herhangi bir şeyi protesto eden bir amiralin varlığı yeni bir tehlike kaynağıydı. Çünkü bu durumda konsolos muhtemelen hapse atılacak ve ailesi de evlerinden kovulup sokaklara dökülecekti. Bu sırada tercümanı da falakaya tutulup bin değnek yiyecekti. Fransızlar 1683'te Cezayir'i bombaladığında konsolos olarak görev yapan ve otuz altı yıl boyunca yoksul tutsaklar arasında yorulmadan çalışan Apostolik Papaz Jean de Vacher Mezzomorto'nun emriyle, bir çok yurttaşıyla birlikte topun ağzından bir

mermi gibi havaya uçuruldu. [83] Aynı şey 1688'de kırk sekiz Fransız daha aynı barbarca ölüme maruz kaldığında halefinin başına da geldi. En aşağılayıcı görgü kuralları Dayı'nın sarayında gözlemlenirdi. Konsolos ayakkabılarını ve kılıcını çıkarmalı ve bu alçağın elini saygıyla öpmeliydi. Konsolos Archibald Campbell Fraser 1767'de bu emsalsiz saygı eylemini açıkça reddeden ilk konsolos oldu ve bir kaç yıl içinde kendisine Dayı'nın onunla görüşebilmek için hiç bir fırsatının olmadığı ve - sanki Dayı'nın bir hizmetkarıymış gibi- gidebileceği söylendi. Bu hükümdar, İngiltere'den Majesteleri III. George'a "Krallığımızın sevgili dostu" diye yazmıştı. "Ona emirlerimi verdim ama o çok küstahtı!" Bay Fraser gitti ancak Majestelerinin gemilerinden oluşan bir filo tarafından eski görevine iade edilmek üzere geri gönderildi. Amiral Sir Peter Denis Cezayir Körfezi'ne yelken açtı ve Dayı'nın Bay Fraser'ı tekrar kabul etmeye razı olmayacağını anladıktan sonra tekrar dönüş yoluna çıktı. Majestelerinin Hükümeti amiralin kararından tamamen memnun olduklarını ifade etti ve Dayı'yı kendi düşünceleriyle baş başa bırakmaya karar verdi. Sonunda ertesi yıl, Kral George Cezayir'deki dostunun mazeretlerini kabul edip yeni bir konsolos atadı ve "kendisini sizin için uygun bir şekilde idare etmesi" için özel olarak görevlendirdiğini bildirdi. İngiliz Ulusu hükümetinin korkaklığı için tazminat olarak Bay Fraser'a yılda 600 sterlin emekli maaşı ödedi.

Her yeni boyun eğme örneği doğal olarak Dayı'ların aşırı küstahlığını kabarttı. Bir konsolosun Maltalı bir aşçısı vardı. Dayı Maltalılarla anlaşmazlığa düştü ve adamı zorla konsolosluğun evinden alıp prangaya vurup hapisaneyeye gönderdi. Konsolos itiraz ederse o da gidebilirdi. Kaptan Hope H.M.S. Romulus ile Cezayir'e vardığında selam almayınca konsolosun çarşaflarını bile arkasında bırakarak gemiye gitmesi emredilmişti. Fırkateyn ve konsolosun limandan çıkması emredildi. 1803 gibi geç bir tarihte Konsolos Falcon düzmece bir suçlamayla tutuklandı ve şehirden zorla kovuldu. Gerçekten Konsolos Cartwright Cezayir konsolosluğunu "cehennem bölgelerine giden bir sonraki adım" olarak tanımlamaktaydı. 1808'de her zamanki haraç geciktiği için Danimarka konsolosu yakalanıp ağır bir şekilde zincire vurulduktan sonra ortak hapisanede tutuldu ve kölelerle beraber çalıştırıldı. Tüm konsolosluk tek bir adam olarak ayağa kalktı ve bunun sonucunda serbest bırakıldı ama karısı şoktan öldü. Aynı zamanlarda bir Fransız konsolos da benzer bir muameleden öldü.

Bütün bu konsoloslar önemsiz şeyler konusunda inatçı oldukları için mi kötü muamele gördü? Korsanlık kayıtları bu soruyu cevaplayacaktır. Daha 1582 gibi erken bir tarihte İngiltere Babıali ile barış içindeyken (ve bu durum 220 yıl boyunca böyle devam etti) doğuştan soylu beyler Akdeniz'de bir yolculuk yapmayı tehlikeli bir macera olarak görmeye başlamıştı bile. İki İskoç toprak ağası, Morton ve Oliphant Yöneticileri, Cezayir'de yıllarca mahkûm olarak kaldılar. Konstantinopolis'teki büyükelçilik görevine devam eden Sir Thomas Roe kontrol edilmediği takdirde Cezayirli korsanların kralların denizdeki ordularıyla bile savaşılabilecek kadar cesaretlendiklerini ve tüm kıyıları tehlikeye atacıklarını [ki bu yeni bir şey olmayacaktı], son seferlerinde kırk dokuz İngiliz gemisi getirdiklerini ve yakında Cezayir'de bin İngiliz kölesi olacağını bildirmişti. Korsanlar İspanya'da alıştıkları üzere İngiltere'ye de gidip yataklarında yatan adamları bile alacaklarını söyleyip övünüyorlardı. Ve gerçekten de Cork County'deki Baltimore'u yağmalamaları ve tehditlerini kelimenin tam anlamıyla yerine getirmeleri ancak bir kaç yıl sonrasına denk geliyordu. Korsanların kalyonları her an Plymouth Hoe veya

Hartland Point açıklarında görülebilirdi ve yollarına çıkan ticari prensler olan Bristol'ün değerli tüccarları düşmanla karşılaşacakları korkusuyla zengin yüklü gemilerini denize göndermeye cesaret edemediler.

Rahip Devereux Spratt sadece Cork'tan Bristol'e geçerken Youghal'da yakalandı ve iyi bir adam olduğundan Cezayir'deki bir çok kölenin sefil durumuna o kadar üzüldü ki fidye alındığında onların yalvarmalarına boyun eğdi ve kutsal göreviyle onları teselli etmek için bir veya iki yıl daha orada kaldı. [84] Esirlerin en ihtiyaç duydukları şeyler bunlar gibi hizmetlerdi. Bedensel kötü muameleden şikayet edecekleri çok az şey vardı ama ülkelerinden uzak kalmaları, evlerini ve arkadaşlarını kaybetmeleri, çoğu zaman eş ve çocuklarının korkunç kaderi gibi tüm bu koşullar Tanrı'nın takdirine karşı umutsuzluk ve inançsızlık araçları haline gelirken bu tarz bir din adamı bu şekilde işkence görenler için adeta bir teselli bakanıydı. Esirlerin hüznü çevrelerinde yine de evlilikler ve vaftizler gerçekleşiyordu ve bazılarının Lancashire Castmell'in bucak sicilinde Bay Spratt tarafından "Argeir" de icra edildiği kaydedilmişti.

İşler kötüden daha da kötüye gitti. 1622'den üç dört yıl önce dört yüz İngiliz gemisi ele geçirildi. İngiltere'nin büyük limanlarının harap olmuş tüccarlarından Parlamento Binası'na dilekçeler geliyordu. Yirmi yıl boyunca yardım için yalvarmaya devam eden zavallı Konsolos Frizell'den yakarış mektupları gönderildi ve sonra ortadan kayboldu, mahvoldu ve yardımsız kaldı. İngiltere'ye yoksul tutsaklardan dokunaklı dilekçeler ulaşmaktaydı. İngiliz denizciler ve kaptanlar ya da servetlerini eve getiren sıradan tüccarlar aniden tutuklandı ve sahip oldukları her şeyleri bir anda yitirdiler. Geride kalan sadece hapisanelerden kendisine gelen, gözyaşlarıyla dolu zavallı mektuplar ve yardım için yalvarışlardı. On yedinci yüzyılın dördüncü on yılında Cezayir hapisanelerinde üç bin koca, baba ve erkek kardeş vardı ve eşlerinin ve kızlarının Avam Kamarası'na kalabalıklar halinde yaklaşımları ve üyeleri duaları ve hıçkırıklarıyla kuşatmaları şaşırtıcı değildi.

Hükümet tarafından resmi olarak yatar haldeyken yakalanan kölelerin fidyesi için arada sırada cüzi bir meblağ ödeniyordu. Lordlar Kamarası'nın aynı amaç için yaklaşık 3.000 Sterlin'e imza atmış olduğunu görüyoruz. 17. yüzyılın ilk çeyreğinde 240 İngiliz kölesi 1.200 sterline kurtarıldı. Bütün meseleye ticari bir ruhla bakan Cezayirliiler sadece satın almaları için her imkanı vermeye istekli olmakla kalmadılar, hatta müzakereleri yönlendirmek için St. James Mahkemesine özel bir elçi bile gönderdiler. Yüzyılın ortalarına doğru çok daha fazlası hükümet temsilcisi olarak çalışan Edmond Casson tarafından kurtarıldı. Erkekler genellikle yaklaşık 500 Sterlin getirirken Edinburghlu Alice Hayes 1.100 double peseta (her biri iki frank değerindeydi), Londralı Sarah Ripley 800, bir Dundee'li kadın sadece 200, diğerleri 1.390 Sterlin getirmişti. Bazen ama çok nadiren, tutsaklar kendi kaçışlarını gerçekleştiriyorlardı. Purchas tarafından anlatılan hikayede bir düzine Türk'ün gemilerini yönlendirmesine yardım eden Bristol'lu Jacob adlı bir adamla beraber ganimet olarak dört İngiliz gencini alıp kaptanı denize atmalarını ve üç kişiyi daha öldürüp geri kalanını ambarların altına sürerek onları Cadiz taraflarında San Lucar limanında cüzi bir miktara sattığı bahsediliyor. [86] Daha da heyecan verici olanı ise 1639'da Wight Adası'ndan ayrıldıktan altı gün sonra Batı Hint Adaları'na giden Mary isimli gemide esir alınan William Okeley'in maceralarıydı. Bir Mağribi olan efendisi ona kısmi özgürlük vermiş ve aylık iki

dolarlık bir ücret karşılığında bir şarap dükkanı işletmesine izin vermişti. Köle dükkânının mahzeninde gizlice kanvastan hafif bir kano inşa edip boş şarap çıtalarından da kürekleri hazırlamıştı. Bunları o ve yoldaşları gizlice sahile indirdi ve beşi onları güvenli bir şekilde Mayorka'ya taşıyan bu çılgın taşıta bindiler. Yolculuğun en zor kısmı onlara eşlik edecekken küçük tekne için fazla ağır olduğu tespit edilen iki kişiye veda etmekte.

Başarılı kaçışlara ilişkin diğer bir kaç anlatı ise Kefaretçi Babalar tarafından yayınlanan ve Joseph Morgan tarafından tercüme edilen yolculuklara ait kitaplarda da okunabilir. En azından birinden alıntı yapmaya değer.

“Çoğunluğunu Mayorkalıların oluşturduğu farklı uluslardan çok sayıda adam denize açılmaya hazır bir kayıkla [yani brigantin] geceleyin kaçmayı planladılar, hemen hepsi yetmiş yaş civarındaydılar. Bir buluşma yeri belirledikten sonra geceleyin bir kanalizasyon yoluyla limana indiler ama orada duran çok sayıda köpek onlara havlayarak saldırdı. Bazılarını sopa ve taşlarla öldürdüler. Bu gürültü üzerine gemilerde olduğu kadar karada da nöbet tutanlar bütün güçleriyle, 'Hristiyanlar! Hristiyanlar!' diye bağırarak alarma geçtiler ve sonra toplanıp gürültüye doğru koştular. Ve kölelerden kırkı bir firketaya veya kürekli bir kayığa girdikten sonra onu koruyanlardan daha güçlü olduklarından hepsini denize attılar. Artık onların yapması gereken tek iş limandan aceleyle çıkmaktı. O zaman limanı dolduran pek çok geminin palamarlarını açtılar ve en kestirme yolu seçmek istediklerinden hepsini suya atmaya yada yukarıya çekmeye karar verdiler. Tekneyi omuzları üzerinde kaldırıp tüm o halat ve palamar yığınının uzaklaşana kadar birlikte yürüdüler. Planlarının engellenmesi çabalarına rağmen denize açıldılar ve kısa sürede Mayorka'ya ulaştılar. Bunu duyan Dayı, 'İnanıyorum ki bu Hristiyan köpekler bir gün gelip bizi evlerimizden de çıkaracaklar' diye haykırdı”[87]

Fidyeler ve kaçışlar yeni yakalamalardan daha fazlaydı. Gerçekten de 1655'te Amiral Blake Tunusluları uzlaştırmaya çalıştıktan sonra 3 Nisan'da Bey'in dokuz gemiden oluşan ve kale ve diğer istihkamların koruması altındaki donanmasının demirlediği Porto Farina limanına girdi. Ağır bir bombardımanın ardından her birini teker teker yaktı. Daha sonra büyük bir şaşkınlık ve şok içinde bulunduğu Cezayir'e ilerleyerek İngiliz kölelerinin (İngiliz, İskoç, İrlandalı ve Kanal Adalı) tümünü önemsiz bir meblağ karşılığında serbest bıraktırdı. Bununla birlikte dört yıl sonra, savaş tarzı nedeniyle “Yananların Morough'u” olarak bilinen Inchiquin Kontu Lord O'Brien ve oğlu Tagus'ta yakalandı. Ülkedeki sıkıntılar sırasında kralcıların askere gitmeye eğilimli olduğu bir dönemde bu yabancı hizmetlerden birinde uğraşılırken, kontun salıverilmesi yedi, sekiz ay süren bir tutsaklığa ve 7.500 kronuna mal oldu. Sonraki yüzyılda, İtalya'dan yola çıkan cesur Hibernian Alayı'nın yaklaşık seksen adamı kuşatılıp alt edildi ve kendine has bir barbarlıkla muamele gördü. İngiliz gemilerinin -bir zamanlar bir küçük yelkenli bir şalopa bile olsa- bazı bahanelerle, belgelerinin şekli bozuk olduğu gerekçesiyle Cezayir limanına esir olarak getirildiğini görmek nadir bir durum değildi ve William Bowtell gibi kendilerini insancıl girişime adayın bazı zengin tüccarların hayırsever çabalarına rağmen kölelerin sayısı artmaya devam etmekteydi.

Avrupalıların bu kadar sık olarak esir alınması kendi hatalarıydı. Sık sık Cezayir'le savaş halinde olan bir ülkenin yada gücün gemilerinde görev yapıyordu. Akdeniz'deki geçiş sistemi büyük bir düzenbazlığın da yolunu açmıştı. Gemiciler sahte bayrak ya da flamalarla

veyahut Cezayir'le savaş halinde iseler müttefiklerinden satın aldıkları imtiyaz belgeleriyle geçişlerini yapıyorlardı. Cezayirliler avlanacak bir devletin olmaması durumundan uzak kalabilmek için çok fazla ittifaka girmekten çekiniyorlardı ve köle sahipleri devletin barışçıl ilişkileri nedeniyle iflas ederken, hangi milletten kopması gerektiğine karar vermek için Divan'da ciddi tartışmalar yapılmış olduğunu kayıtlarda görebildik. Bu olay, Dayı'nın açgözlülüğü ve gemilerini koruması karşılığında İsveç'ten ağır bir rüşvet almasından kaynaklanan ve korsanların zaten çok fazla müttefiki olduğunu beyan ederek heyecanla saraya koştukları zamandı. "Ne okyanusta ne de dar denizde (Akdeniz) Fransız, İngiliz ya da Felemenk olmayanlara rastlayamayız. Ya gemilerimizi yakacak bulmak için satmak ve ilkel, deve sürdüğü günlerimize geri dönmek ya da bu ulusların birinden ayrılmaktan başka yapacak bir şeyimiz kalmadı." [88] Bu nedenle genellikle Cezayirlilerin Akdeniz üzerinde güvenli hareket konusunda özel bir lütuf bahsettiği bir -ya da belki iki- gözde uluslar vardı ve diğer tüm tüccarların amacı mutlu sahiplerinden bu bedava geçişleri ödünç ya da satın almaktı. Cezayirliler kendi geçiş izinleriyle kendilerini kandırılmış buldukları için doğal olmayan bir şekilde bu duruma kızmıyorlardı. "Flamanlara gelince," diye yakınıyordu korsanlar, "onlar yeterince iyi insanlar ve bizi asla inkar etmezler. Fransızlar gibi verdikleri sözleri tutarken daha kötü değiller ama geçiş izinlerini diğer kâfirlere satarak bize kesinlikle kötü oyunlar oynuyorlar. Onlarla barış anlaşması yaptığımızdan beri İsveçli, Danimarkalı, Hamburglu vb'yi nadiren ele geçirebiliyoruz. Hepsinin görünümü Hollandalı gibi, hepsinde Hollandalıların geçiş evrakları var. Hepsi birbirine Hans, Hans diyor ve hepsi de Ya, Ya diye yanıtıyor!"

Bu sahte müttefiklerin çoğu İngiliz denizcileri de taşıyordu ve bunlar kendi bayrakları altında olmadıklarından köle olarak tutulmaya meyillilerdi. Bu tutsak sınıfı o kadar kalabalıktı ki, 1694'te İngiliz bayrağı altında yakalanan hiç bir İngiliz'in Cezayir'de köle olarak tutulmadığı bildirilse de kısa bir süre sonra Betton'ın İngiliz tutsaklarının fidye bedellerini karşılamak amacıyla geride bıraktığı 21.000 sterlinin üzerindeki faydalı vasiyeti için büyük miktarda başvuru dilekçesi vardı.

Sefer üstüne sefer, tartışmak, azarlamak, tehdit etmek için gönderildi ama kelimenin tam anlamıyla hiç bir sonuç elde edilemedi. Büyükelçiler ardı ardına faydasız anlaşmalar yaparak gelip gittiler ve yine de Cezayirliler denizde İngiliz gemilerini arama ve onlardan yabancı milletlerden insanları toplama ve mallarına el koyma gibi akıl almaz bir haklara sahiptiler. Sir Robert Mansell ilk olarak 1620'de beş yüz toplu on sekiz gemi ve 2.600 adamdan oluşan bir güçle geldi ve hiç bir şey başaramadı. Korsanlar sırtlarını döner dönmez kırk İngiliz gemisini ele geçirdiler. Sir Thomas Roe müsvedde kağıt değerinde olduğu ortaya çıkan bir anlaşma yaptı. Blake bir an için korsanları korkuttu. Winchelsea Kontu 1660 yılında arama hakkını kabul etti. Ertesi yıl Lord Sandwich güvenli bir mesafeden, sonuç alamadan Cezayir'i vurdu. Sör Thomas Allen dört kez filosunu körfeze getirdi ve dört kez ülkesine doğru yelken açtı. Bu seferlerde amaçladığının yarısını alırken iki kez de onur kırıklığının tatsızlığını kazandı. "Bu adamlar," diye haykırdı Ali Ağa, "sarhoşmuş gibi konuşuyorlar ve isteseler de istemeseler de bizi tebaalarını geri vermeye zorlayacaklar! Çekilmelerini emret." [89] Elli yıllık sonuçsuz seferlerden sonra rapor edilecek tek tatmin edici olay ise Sir E. Spragg'ın Bujeya'nın silahları altında karaya çıkarak Cezayir filosuna yaptığı saldırısıdır. Blake gibi bir ateş gemisi gönderdi

ve bütün filoyu yaktı. Bunun üzerine yeniçeriler şaşkınlık içinde ayaklanıp ağalarını öldürdüler ve başını saraya taşıyarak İngiltere ile barışta ısrar ettiler.

Bu geçici bir güç gösterisiydi. Beş yıl sonra Sir John Narborough bombardıman yerine uysalca Cezayirlilere köleler ve hediyeler için altmış bin "gümüş İspanyol sikkesi" (piece of eight:ispanyol gümüş parası) ödüyordu. 1681'de Amiral Herbert ve daha sonrasında Lord Torrington Cezayir'e karşı çeşitli dostane yolculuklar gerçekleştirdi. 1684'te Sir W. Soame Britanya Majestelerinin bayrağını korsanlara zorla yirmi bir top atışıyla selamlattı. Ve böylece kararsızlık ve zayıflığın yorgun hikayesi devam etti. Amiral Keppel'in 1749'daki seferi özellikle amiral gemisinde konuk olan Sir Joshua Reynolds'un varlığıyla hatırlanır ve Sir Lambert Playfair tarafından yeniden üretilen iki eskizinin onun kaleminden olması mümkündür. Çizimler gemi yolculuğunun tek meyvesiydi. James Bruce Afrikalı bir gezgindi ve 1763'te temsilci veya başkonsolos olarak iletişim için çok çaba sarfetti ama kısa süre sonra seyahatlerine kaldığı yerden devam etti ve ardından alçakgönüllü itirazların ve boş gösterilerin eski, verimsiz seyri yeniden başladı. Daha ciddi girişimlerde bulunulduğunda ise hazırlıkların tamamen yetersiz olduğu görülüyordu. İspanya, Portekiz, Napoli ve Malta 1784'te Cezayirlileri cezalandırmak için birleşik bir donanma gönderdi ancak gemilerin hepsi küçüktü ve korsanların üstesinden gelemeyecek kadar yetersizdi. Ve saldırı o kadar zayıf ve istikrarsızdı ki iki haftalık bir aptallığın ardından tüm filo yelken açıp Cezayir'den uzaklaştı.

DİPNOTLAR

[78] Broadley, *Tunis*, i. 51.

[79] *Several Voyages*, 97.

[80] *Ibid.* 104, not alınmış.

[81] Londra: Smith and Elder, 1884.

[82] 1618'e kadar Cezayir doğrudan padişah tarafından atanan bir paşa tarafından yönetiliyordu. 1618'den itibaren paşa, yeniçeriler ve Sultan'ın vetosuna tabi diğer askerler tarafından seçilmeye başlandı. 1671'de yeniçeriler önce herhangi bir asker seçilebilir olacak şekilde kendi aralarından bir Dayı seçtiler ve bu seçilmiş Dayılar kısa süre sonra padişahın atadığı paşasını sıradan biri haline getirdi. 1710'da bu iki makam askerler tarafından seçilen bir Dayı'nın otoritesi altında birleştirildi. Bu sonradan görmeler kökenlerinden veya ilkelerinden hiç bir şekilde utanmıyorlardı. Fransız konsolosuna öfkeyle dolu olan Dayı Muhammed (1720) nezaketten çok içtenlikle haykırdı. "Annem koyun ayağı, babam da sığır dili satardı ama senin dilin kadar değersiz bir dili satışa sunmaktan utanırlardı." Dayı başka bir zaman Konsolos Cole'a vakur bir saflıkla şunu itiraf etti: "Cezayirliler bir haydutlar topluluğu ve ben onların kaptanıyım!"

[83] *Several Voyages*, 111 ff.

[84] Onun soyundan gelen Amiral Spratt's *Travels and Researches in Crete*'na bakın, i. 384-7.

[85] Playfair, 64 ff.

[86] *Voyages*, ii. 887.

[87] *Several Voyages*, 57-8.

[88] Morgan, Pref. v., vi.

[89] Playfair, 94.

XX.

BİRLEŞİK DEVLETLER ve TRABLUS

1803-5

Bu karanlık aşağılanma günleri bir güneş ışığı ışını tarafından delindi. Birleşik Devletler Berberi Korsanları'nın talep ettiği haraç isteğini reddetti. Yeni ulus doğuşundan itibaren diğer tüm denizcilik ülkeleriyle ortak olarak korsanlığı ortadan kaldırılması gereken bir kötülük olarak kabul etmişti ve artık bunun tam zamanıydı. Daha 1785 gibi erken bir tarihte Cezayir Dayısı, Amerikan ticaretinde "hasat" için yeni bir alan bulmuştu. Tüm tüccarlar arasında hiç birisi nakliyesiyle övünen ancak onu savunmak için bir tek kurşun taşımayan bu yenileri kadar hoş karşılanmadı. Tereddütlü protestolar ve müzakereler en sonunda kamuoyu tutsakların çektiği acılarla kongreden derhal bir filo inşasını talep edecek kadar uyanıncaya kadar boşuna denendi. Kötü haberler hızla yayılıyordu ve bu hazırlıkların söylentileri Cezayir'in beyaz duvarları arasında o kadar hızlı yankılandı ki Dayı bir anlaşma yapmak için acele etmesi gerektiğini düşündü. Böylece firkateynler denize açılmadan çok önce muafiyet ağır bir haraç ödenerek satın alındı. Diğer tüm korkakça tavizler gibi bu da iki ucu keskin bir kılıca dönüştü. Çok geçmeden Mogador'dan Boğaziçi'nin Kapılarına kadar her korsan "bahşiş" için yaygara koparmaya başladı. 1800'de Trablus Paşası Yûsuf İngiltere, Fransa ve İspanya tarafından verilenlere benzer hediyeler hemen gönderilmediği takdirde şahinlerini batıdaki taş ocağına kaydırmakla tehdit etti. Amerikan Hükümeti'nin komşularına Tunus'un

zalimlerine daha yüksek bir fiyat rüşvet verdiğiinden şikayet etti ve Cezayir'deki kuzenine yapıldığı gibi bir firkatayn "sus parası" olarak gönderilmesine engel olması için hiç bir neden görmedi. Başkan'ın bu tatlı dostluk beyanlarını içeren mektubuna verilen yanıt çok eğlenceliydi. "Soracaktık" dendi. "Bu ifadelerinizin ardından boş sözler değil, eylemler gelsin. Bu nedenle bizi iyi bir şekilde tatmin etmeye çalışacaksınız... Ancak, ifa olmaksızın yalnızca pohpohlayıcı sözler kastedilirse, herkes uygun bulduğu gibi davranacaktır. Zamanı ihmal etmeden hızlı bir cevap rica ediyoruz, çünkü sizin tarafınızdan gecikmenin sonucu çıkarlarınıza zarar vermekten başka bir şey değildir."

Tunus Beyi de daha az kibirli olmayan taleplerde bulundu. Danimarka, İspanya, Sicilya ve İsveç'in kendisine tavizler verdiğini ilan etti ve ardından şunları duyurdu. "Başkan ona gecikmeden on bin silah ve farklı kalibrede kırk top göndermedikçe barışı daha uzun süre korumak imkansız olurdu. Ve tüm bunlar (güzel bir İngilizvari jest ile eklemişti) 24 librelük olmalı." Cezayir, parasının gecikmiş olduğunu ima etti. Fas şartları ayarlamadaki gecikmenin bu kadar önemli bir meseleye tam olarak verilen önemden kaynaklandığını ima etti.

Trabluslu Yusuf'un diğer kusurları ne olursa olsun, bu meselede sözünün eriydi ve altı aylık ihbar sonuçsuz kalınca 14 Mayıs 1801'de Amerikan Konsolosluğu'nun bayrak direğini keserek savaş ilan etti. Ancak Amerika Birleşik Devletleri hükümeti bu kabadayılarla ilişkilerinde Hristiyan âleminin izlediği eski geleneklerden bıkmıştı. O zamana kadar yüzen küçük ama etkili bir filo sahıptiler ve Fransa ile yeni sona eren yarı savaşta elde ettikleri başarılarından çok gurur duyuyorlardı. Aynı zamanda tüm insanların özgür ve eşit doğduklarıyla övünmeleriyle tamamen çelişen bir politikadan da bıkmışlardı ve tüm ulus "savunma için milyonlar var ama haraç için bir kuruş yok" sloganı ile ayağa kalktı.

Bununla birlikte her zamanki gibi heyecan yatıştığında vaatte uygulamadan daha fazlası varmış gibi görünüyordu. Çünkü güçlü ve kararlı bir eylem için yeterli bir güç olmasına rağmen iki yıl veya daha uzun süre boyunca hiç bir şey başarılamadı. Gönderilen üç filodan Dale komutasındaki ilki, kongre savaş ilan etmeden önce düşmanca önlemler almanın uygunluğuna ilişkin anayasal titizlik nedeniyle Başkan'ın emirlerinin dar kısıtlamaları tarafından engellendi. Ve ikincisi ise komutanı açısından talihsizdi. Sadece bireysel eylemler bir çok ast subaya büyük bir itibarı kazandırabiliyordu. 1803'te üçüncü bölük Cebelitarık'ta komodor Edward Preble'in ana bayrağı altında toplandı ve sonunda güçlü önlemlerin zamanı gelmişti.

Bayrak subayının hedef noktası Trablus'tu ancak otuz altı silahlı Philadelphia Fas'a ait zırhlı kruvazör Meshboa'yı, yanında Boston Limanı'ndan Celia isimli bir brik'i çekerken İspanya kıyılarından açıkta ele geçirdiğinde gemileri ortak eylem için neredeyse henüz hiç biraraya toplanmamıştı. Elbette el koymanın hangi yetkiyle yapıldığını anlamak çok önemliydi ama Mağribi komutan sadakatle yalan söyledi ve sultanı ve Amerikan konsolosu arasında son olarak limanda var olan ciddi bir yanlış anlama yüzünden ilan edildiğinden emin olduğu bir savaş beklentisiyle Celia'yı ele geçirdiğine dair yemin etti. Bu hikaye inanılmayacak kadar gerçek dışıydı ve Philadelphia Kaptanı Bainbridge, görevini kanıtlamadığı takdirde yalancı Reis İbrahim Lubarez'i sıradan bir korsan olarak asmakla tehdit etti. Reis bu tehdidin boş olmadığını görünce yanıldığını ve Tanca Valisi tarafından Amerikan gemilerinin ele geçirilmesi için emir verildiğini itiraf etmek zorunda kaldı. Bu durum meseleyi kararlı bir eylem gerektiren bir konu haline getirdi ve bu nedenle ganimet olarak alınan gemi

Cebelitarık'a çekildi ve Preble Tanca'ya doğru tazminat talep etmek için yelken açtı. Kağıttan yapılmış kuru sıkı mermiler ve alışılmış selamların zamanı değişmişti ama sonunda saldırgan komodor galip geldi. Sultan düşmanca eylemlerden duyduğu üzüntüyü dile getirdi ve onları inkar ederek yağmacıları cezalandırdı ve daha önce ele geçirilen tüm gemileri serbest bırakarak babasının 1786'da yaptığı anlaşmayı onaylamayı kabul etti. Ve "Amerika'yla olan dostluk sonsuza kadar sürmeli" diye ekledi.

Bu mesele çözülmüştü. Preble Philadelphia ve Vixen'i Trablus'un ablukası için ayrıntılı olarak bilgilendirdi ve ardından planlanan hareket için zaman olarak çok geç kalındığından gelecek sezon için gerekli onarımın yapılması ve ekipmanın sağlanması için hazırlıklara başladı.

Philadelphia ve Vixen'e verilen iş çok zorluydu. Çünkü kıyıları -sığılıklar, resifler, bilinmeyen akıntılar, patlayan ani ve güçlü fırtınalar boğuşmak, kötü demir alanları rahatsız ediciydi- durmadan dikkatli olmayı gerektiriyordu ve denizin güvenliğini çok zorlaştırıyordu. Tedarik üssünün mesafesi de uygun yiyecek ve gemi stoklarının teminini zorlaştırmaktaydı.

Başlangıçta bu durum ne kadar kötü olsa da Ekim ayında Vixen gece sınırı geçtiği söylenen bir Trablus kruvazörünü aramak için doğuya doğru yola çıktığında daha da kötüleşti. Çünkü o zaman tüm görev özellikle kıyıya yakın sığılıklardaki kovalama görevi derin su kesimi olan fırkateyne düşmüştü. Bu şekilde görevine devam ederken Cooper'ın Birleşik Devletler Donanması Tarihi'nde yazdığı gibi şu talihsizliğe uğradı. "Ekim ayının sonlarına doğru, daha önce bir süredir batıdan esmekte olan kuvvetli bir rüzgar Philadelphia'yı şehrin doğusuna doğru hatırı sayılır bir mesafeye sürükledi ve 31 Ekim Pazartesi günü istasyonuna doğru ilerlerken yine hafif bir esinti ile sabah dokuz sularında Trablus'u bekleyen bir geminin kıyıda ve rüzgar yönünde durduğu görüldü. Yelken indirildi. On birde biraz kala Kaptan Bainbridge uzun atış menziline olduğuna inanarak ve kalan kısa mesafede bu yabancıyı geçmek için başka bir ihtimal görmeyerek ateş açtı. Yaklaşık bir saat daha kovalamaca ve yangın devam etti. Sürekli devam eden ateşe rağmen yedi ila on kulaç gelen deniz sığılaşıp derinleşirken gemi yönünü değiştirerek uzaklaştı. On bir buçukta Trablus bir milden biraz daha uzakta, herkesin gözü önünde olduğu için (kovalamada onu geçemeyeceğinden ve onu kıyıya çıkaramayacağından memnun) Kaptan Bainbridge dümeneciye doğrudan kıyıdan derin sular yönüne doğru çekilmesini emretti. Bu emir yerine getirildiğinde derinlik sadece sekiz kulaç olarak ölçüldü ve bunu hızla yedi ardından altı buçuk kulaç veren ölçümler izledi. O anda rüzgar neredeyse tam arkadan esiyordu ve geminin üzerinde sekiz deniz mili sürat vardı. 'Beş buçuk' çığılığı duyulduğunda dümen sert bir şekilde indirildi, güverte ve seren direklerinin tam olarak desteklenmesi emredildi. Gemi rotasını kaybetmeden önce rüzgara karşı hızla ilerlerken resife takıldı ve beş ila altı ayak yükselene kadar resife doğru ateş etti."

Gemi çıkarmak için her türlü çaba gösterildiyse de boşunaydı. Top atışlarının gürültüsü dokuz silahlı gemiyi ortaya çıkardı. Ardından sanki bir sihirli gibi kıyının iç kesimlerinden gelen, kayalık bir koydan ya da liman ve kadırgadan fırlayan yağmacılar bir savaş alanının etrafındaki akbabalar gibi menzilin ötesinde geminin teslim olmasını bekledi. Takılı kalan bir kaç silahla cesur bir dövüş yapıldıysa da sonunda düşman geminin havalandırma mahalinde bir pozisyon aldı. Bir tarihçi "silahlı tekneler" diyordu, "Gece yaklaşırken her dakika daha da cesurlaşıyorlardı. Kaptan Bainbridge subaylarıyla tekrar görüşükten sonra mürettebatının hayatını kurtarmak için bayrağını indirmenin zorunlu bir görev olduğunu düşündü. Bu

yapılmadan önce geminin dibinde delikler açılarak ambarlara su basıldı, pompalar tıkanı ve geminin kaybını kesin olarak sağlanacağına inanılan her şey yapıldı. Saat beş civarında bayraklar indirildi. "Gemi yağmalandı, subaylar ve erler soyuldu, bazı durumlarda yarı çıplak bırakıldı ve o gece tüm mürettebat iğrenç bir Trablus mağarasına hapsedildi. Bir hafta içinde, elverişli rüzgarların ve olağandışı gelgitlerin yardımıyla korsanlar Philadelphia'yı sadece yüzdürmekle kalmadılar, aynı zamanda aceleyle kayalıklardan denize indirildikten sonra limana çekip sığ sulara duran tüm silahları ve çapaları tartıp değerlerini hesapladılar. Gemi hemen onarıldı, silahlar yeniden monte edildi ve cesur ama talihsiz Bainbridge eski komutanlığının güvenli bir şekilde kasabadan ve Paşa'nın kalesinden yaklaşık çeyrek mil uzakta demirlediğini görmenin ızdırabını yaşadı.

Trablus (Ogilby's Africa, 1670.)

Preble bu felaketin haaberini Trablus'a giderken Sardunya'da bir İngiliz firkateyninden duydu. Tesiri şiddetliydi. Çünkü gemi filonun sahip olduğu savaş gücünün üçte birinden fazlasını oluşturuyordu ve çok sayıdaki esirin mevcudiyeti düşmana gelecekteki tüm müzakerelerde acımasızca kullanacağından emin olacağı maddi ve duygusal bir güç verecekti. Ancak enerjik denizci yaşanan felaket nedeniyle daha büyük bir gayrete teşvik edildi ve ele geçirilen geminin imhası için derhal planlar yapıldı. Neyse ki malzeme sıkıntısı yoktu ve liderleri seçerken gönüllülerin iddiaları arasında karar vermek neredeyse bir utanç haline geldi. Sonunda seçim Teğmen Stephen Decatur'a düştü. O sırada yirmi dört yaşındaydı ve belirgin nitelikleriyle *Enterprice*'ın komutasına atanacak kadar seçkin biriydi. Büyük bir basiret, özdenetim ve muhakemede, dünyanın ünlü denizcilerini her zaman karakterize etmiş olan kaynakların atılğanlığını, cüretini ve hazırlığını birleştirdi ve adını donanma yıllıklarında ün salan zaferde, bu nitelikleri o kadar yüksek bir seviyede sergiledi ki, hem başardıkları hem de büyük bir baştan çıkarılma anında yapmayı reddettiği şeyler için en büyük övgüyü hak etti.

Intrepid gemiye bir sürü yanıcı madde aldıktan sonra 1804'ün 3 Şubat'ında Siraküza'dan Trablus'a doğru yola çıktı. İki direkli geminin kendisinin değişik bir tarihi vardı. Çünkü aslen İngilizler tarafından Mısır'da ele geçirilip Trablus'a hediye edilen ve sonunda Decatur

tarafından Konstantinopolis'e Vezir-i Azam'a hediye olarak gönderilen kadın köleler ile beraber giderken ele geçirilen bir Fransız gemisiydi. Komutanı Teğmen Charles Stewart olan Siren isimli brig ise sefere eşlik edecekti ve geri çekilmeyi destekleyip mümkünse tekneleriyle saldırıya yardım etmesi için emir almıştı. Bu tür işlerde kişisel rahatlık her zaman en az dikkate alınan şeydi. Ancak hava güzel olmasaydı katlanılan zorluklar girişimin başarısını ciddi şekilde etkileyebilirdi. Beş görevli memur bile küçük kabinde bir kalabalık oluşturmuştu. Bir yanda deniz piyadeleri ve kılavuz kaptan diğer yanda denizciler, "su fiçilerinin üzerine yerleştirilmiş, uyuduklarında yüzeylerini tamamen kapladıkları ve denizin çok küçük bir mesafesinde olan bir platform üzerinde oturduklarında başlarının birbirlerine deydiği küçük güvertede ringa balığı gibi istiflenmişti. " Bu rahatsızlıklara güvertede egzersiz yapmak için herhangi bir yerin olmaması, selefleri olan kölelerin arkalarında bıraktığı sayısız haşerenin saldırıları ve (gemiye konan tuzlu et bozulduğu için) bisküvi dışında yemek ve su içmek için hiç bir şeyin olmaması ekleniyordu.

Altı günlük bir yolculuktan sonra kasaba göründü ancak kuvvetli rüzgarlar çıkartmayı tehlikeli hale getirdi. Geceyle birlikte başlayan şiddetli bir fırtına Amerikalıları o kadar doğuya doğru sürdü ki kendilerini Sidra Körfezi'nde, oldukça kısıtlanmış halde buldular. Ayın 16'sında Trablus öğleden sonra bir kez daha belirdi ve rüzgarın hafif, havanın hoş ve denizin sakin olması nedeniyle Decatur o gece saldırmaya karar verdi. Düzenlemeye göre Siren gün boyunca neredeyse gözden uzak tutuldu ve görünüşü gerçek karakterine dair tüm şüpheleri ortadan kaldıracak şekilde kamufle edilmişti. Rüzgârın hafifliği iki direkli geminin gece olmadan limana varmak için endişeli bir arzu içindeki görünümünü onu şehirden görülemeyecek şekilde (bu durumda kıçta çekilen tulumbalar görülüyordu) kullanmaktan başka bir değişiklik gerektirmeyecek kadar yaklaştırmaksızın korumasına izin verdi. Mürettebat Maltalılar gibi giydirildi ve olağandışı bir şekilde güvertede kalabalık görülüp dikkat çekmemek ve denetlenmemek için her seferinde altı veya sekiz kişi dışarıda tutuldu. Philadelphia görüldüğünde saldırının tehlikeli doğasına dair hiç bir şüphe kalmamıştı. Çünkü savaş gemisi liman girişinin bir mil yakınında, rüzgara karşı ve kasabayla aynı hizadaydı. Resifteyken kesilen direği henüz yenilenmemişti, ana ve mizan direkleri yerleştirilmiş durumdaydı ama seren direkleri küpeştelere üzerindeydi. Bununla birlikte görülene göre altta duran teçhizat kurulmuş ve topları yüklü durumdaydı. Kaledeki, mendireğin başındaki ve Yeni Hisar'daki silahların kısa menziline yatıyordu ve gemiye yakın üç Trablus kruvazörü ve yirmi silahlı gemi yada kadirga daha mevcuttu. Bu gücü karşılamak ve üstesinden gelmek için Decatur'un sadece bir kaç küçük topu ve yetmiş adamı vardı. Ancak tüm bu adamlar şimdi ülkelerinin onurunu kurtarmak için yanan ve bir çok umutsuz girişimde bulunan meşe yürekli askerlerdi.

Intrepid kıyıyla beraber içeri girerken, batı geçidinin kaynayan dalgalarının onları kayalar ve sığılıklar arasında kıvrılan ve dönen kuzey girişini seçmeye zorlayacağını fark ettiler. Saat şimdi neredeyse on'a geliyordu ve *Siren* doğudan esen hafif bir esintinin önünde sürüklenip mütevazî bir ticaret gemisi gibi yükünü boşlatacağı yere doğru ilerlerken bir ulusun umutlarından başka her şeyle yüklü gibi görünüyordu.

Gece güzeldi, ay gökyüzünde yelken açmış, surlardan, kuleden, kasabadan ve demirli halde yerlerinde tembelce sallanan gemilerden gelen ışıklar denizi binlerce ateş noktasıyla

doldurmuştu. Hafif bir esinti küçük tekneyi resiflerden ve kayalardan geçirerek küpeşenin gıcirtısı, makaraların iniltileri, pruvadaki dalgacıkların kıvılcımları ve geminin gövdesi altında oluşan küçük girdapların şırıltıları ile beraber sessizce limana getirdi. Güvertenin ön tarafında beyaz duvar ve grimsi gökyüzünün arka planına karşı sadece bir kaç figürün silueti vardı. Kıç tarafta Decatur ve kılavuzu, gemiyi kontrol etmek ve firkateyne sessizce selam vermek için durmaktaydı. *Siren* 'in yerli teçhizatı ve Sicilyalı kılavuzun Trabluslularla gevezeliği sayesinde Philadelphia'nın gözetimindeki sorularına verilen yanıt olan "bir fırtınada çapalarını kaybettiği ve savaş gemisi için halat üretmek istediği" yönündeki cevabıyla şüphe uyandırmadı. Trablusgarplar tamamen aldatıldılmışlardı. Bir tekneyi indirdiler ve palamar bağlamak için gönderdiler. Bu sırada *Intrepid*'in mürettebatından bazıları firkateynin ön zincirlerine doğru hızlı bir şekilde harekete geçti. Bunlar geri dönerken düşmanın teknesiyle karşılaştılar ve halatlarını çekip kendi gemilerine bağladılar. Yavaş ama sağlam bir şekilde, gemideki adamlar sırtüstü yatarak onu kendilerine çektiler ve *Intrepid* yavaş ve emin adımlarla yan tarafa doğru eğildi. Ancak bu kritik anda hile keşfedildi ve düşmanların güvertelerinden "Amerikalılar! Amerikalılar!" bağırışları gelmeye başladı.

Çılgınlıklar kalelerdeki ve bataryalardaki askerleri ayağa kaldırdı ve bunların uyandırdığı koro Paşa'yı uykusundan şaşkınlıkla ayağa kaldırıırken hapishane duvarlarının arkasındaki tutsak Amerikalıları sevinçle coşturdu.

Başka bir anda *Intrepid* bordaya doğru savruldu ve hızla birbirine geçen halatlar iki gemiyi ölümcül bir kucaklaşma içinde kilitli tuttu. Sonra Decatur'un "belirleyici" bağırışı duyuldu ve hızlı bir saldırı ve yalnızca tek bir silahın boşalmasıyla güverte ele geçirildi.

Sürpriz, saldırının hızlı olması kadar mükemmeldi. Trablus tayfası paniğe kapılmış ve son hamleyi bekleyen fareler gibi körfezde toplanmıştı. Decatur adamlarını erkenden kıç tarafında topladı, düşmanı görebilmeleri için bir an durdu ve ardından "Philadelphia" parolasıyla korsanların üzerine hücum etti. Hiç bir savunma yapılmadı. Çünkü rüzgara karşı karışıklık içinde dönüyorlardı. Pruvaların üzerinden delice bir korku içinde denize düştüler. Silahlı limanlardan geçerek arkadaki yelken halatlarının ve karaya oturmuş gemi enkazlarının yardımıyla kanallardan dışarı çıktılar. Geçtikleri her boşlukta karmaşa hakimdi ve sonra, yapabildikleri kadar savaş gemilerinin dostane korumasına ulaşmak için fareler gibi suda yüzdüler.

Güverteler ve ambarlar birer birer temizlendi ve sadece on dakika içinde Decatur gemiyi ele geçirdi. Bir adam bile kaybetmemişti ve sadece bir kişi hafif yaralıydı. Önceden özenle seçilen mevzilerde, atanan birlikler toplanıp yanıcı maddeleri yığı ve ateşe verdi. Her taraf kendi başına ve belirlendiği gibi hareket etti. Hareketlerinde o kadar hızlıydılar ki arkadaki ambarlara yönlendirilenler başlarının üzerinde ateşler yakılmadan önce kaptan köşküne ve kıç depolarına henüz ulaşmışlardı. Nitekim bu görevle görevlendirilen subay görevini tamamlayınca koğuş ve dümen odası arasındaki kısmın dumanla dolduğunu fark ettiğinden merdivenlerden güverteye doğru kaçmak zorunda kalmıştı.

İşin tam anlamıyla yapılmış olmasından memnun olan Amerikalılar *Intrepid*'in güvertesine atlayarak kılıç ve baltalarla onları Philadelphia'ya bağlayan palamarları kestiler ve ocakçılara adam yerleştirdikten sonra alevler kendi güvertelerini ve lombozlarını kavururken çekip

gittiler. Sonra kaçış mücadelesine sıra geldi. Bu son sahne belki de en iyi şekilde, o gece Philadelphia'ya ilk binen kişi olan ve daha sonra onu zamanının önde gelen denizcilerinden biri yapan büyük niteliklere sahip katılımcılardan birinin, Amiral Charles Morriss'in sözleriyle anlatılabilir. "Bu zamana kadar" diye yazıyordu, "düşmanın gemileri ve bataryaları sessiz kaldı ama şimdi harekete geçmeye hazırdılar. Ve geminin mürettebatı başarılarının sevinci için üç kez tezahürat yaptıklarında düşmandan genel bir top atışıyla karşılık gördüler. O anın karmaşası muhtemelen onların yönünü çok fazla önemsemelerini engelledi ve yarım saat boyunca yaklaşık yüz parçanın ateşi altında olmasına rağmen gemiyi vurabilen tek başarılı atış gösterişli bir yelkenliden yapılan bir atıştı. Geri çekildiğimiz geçidin bordaları tarafından kontrol edilen ve silahları ısındıkça doldurulup boşaltılan Philadelphia'dan daha büyük tehlike altındaydık. Bunlardan da kurtulduk ve gemiyi enkazlara doğru ilerletirken mürettebat, geminin temasından anlaşılacak herhangi bir tehlikeyi hesaplamak yerine atışın bize fırlattığı serpintilerin güzelliğini ve geminin parlak ışığını yorumluyorlardı. Geminin görünüşü gerçekten de muhteşemdi. İç kısımdaki alevler limanı aydınlatıyor, arma ve direklerine tırmanarak tepelerle buluşan ve güzel başlıklara yansıyan ateş sütunları oluşturuyordu. Arada sırada silahlarının boşalması içinde bir tür yönlendirici ruh olduğu hakkında bir izlenim yaratıyordu. Şehrin surları ve topçu bataryaları ile demirli duran kruvazörlerin direkleri ve teçhizatı topçu ateşiyle parlak bir şekilde aydınlatılmış ve resme uygun etkileriyle bir arka planı oluşturacak şekilde canlandırılmıştı. Hafif bir esinti ile körüklenen çabalarımız kısa sürede bizi atış menziline ötesine taşıdı ve limanın girişinde bizimle işbirliği yapması amaçlanan ve mürettebatı başarımıza sevinen ve buna ortak olamamanın üzüntüsünü yaşayan *Siren*'in teknelerine rastladık... Bu girişimin başarısı hem yurtiçinde hem de yurtdışında donanmanın itibarına çok şey kattı. Büyük övgü kazanıldı ve haklı olarak yüksek derecede onu yöneten ve ilk tasarlayan Commodore Preble'a, onu gerçekleştirmek için gönüllü olan ve soğukkanlılığı, kendine hâkimiyeti, kaynakları ve gözüpekliği sayesinde başarı kazanan Teğmen Decatur'a borçluydu."

Bu arada Amiral Preble daha ciddi çalışmalar için hazırlıklarını hızlandırdı ve 25 Temmuz'da fırkateyn *Constitution*, üç brik, üç gulet, altı top ve iki bomba gemisinden oluşan bir filoyla Trablus açıklarına ulaştı. Karşısında kıyı bataryalarına monte edilmiş yüzün üzerinde top, on dokuz topçu teknesi, on silahlı brik, her birine sekiz top takılı iki uskuna ve on iki kadirga bulunuyordu. 3 Ağustos ve 3 Eylül arasında beş saldırı yapıldı ve şehir hiç bir zaman düşürülemediyse de önemli derecede hasar verildi ve ardından tatmin edici bir barış mümkün oldu. Preble Eylül'de Barron tarafından, yeteneğine olan güvenindeki herhangi bir kayıptan dolayı değılsede hükümetin kendisinininkini güçlendirecek olan yardım filosunda kendisine küçük bir subay göndermesini engelleyen işlerin gerekliliğinden dolayı görevden alındı. Amerika Birleşik Devletleri'ne döndüğünde bir altın madalya takdim edildi ve kendisine, subaylarına ve adamlarına cesur ve sadık hizmetleri için Kongre'nin teşekkürleri iletildi.

Abluka güçlü bir şekilde sürdürüldü ve 1805'te birleşik bir kara ve deniz kuvvetiyle Trablus'un Derne kasabasına bir saldırı düzenlendi. İlki, Amerikan ordusunda yüzbaşı olan Başkonsolos Eaton'ın ve Deniz Piyadeleri Teğmen O'Bannon'un komutası altındaydı. Düşman düzensiz de olsa enerjik bir savunma yaptıysa da savaş gemilerinin mermileri onları bir noktadan diğerine sürdürdü ve nihayet asıl işler O'Bannon ve Asteğmen Mann komutasındaki

kuvvetler tarafından yapıldı. Eaton ilerlemeye hevesliydi. Ancak takviye ve askeri erzaklardan mahrum kaldı ve avantajın çoğu kaybedildi. Bununla birlikte 1805 Haziran'ında olağan entrikalar, gecikmeler ve yalanlardan sonra, Paşa tarafından, bir daha haraç alınmamasını ve Amerikan gemilerinin artık korsanlarca limana çekilmemesini öngören bir anlaşma imzalandığında diğer tüm operasyonlar durduruldu. Bu sonuç tatmin edici olsa da anlaşmaya haraç kavramı girdiğine dair rahatsız edici gerçek devam etmekteydi. Tüm mahkumlar adam adama değiş tokuş edildikten sonra Birleşik Devletler sözleşmeyi kapatmak için Trablus Hükümeti'nin talep ettiği altmış bin dolarlık kayda değer bir meblağ ödedi.

Ancak bu antlaşma Avrupa'nın vicdanını uyandırdı ve imzalandığı günden itibaren Berberi Korsanları'nın gücü azalmaya başladı. Eski ülkeler yükümlülüklerini daha net gördüler ve açık denizlerdeki bu soygunu yasallaştırmayı bıraktılar. Başarı, Amerika'ya başka hiç bir şekilde kolayca elde edilemeyecek bir konum kazandırdı ve ahlaki sonuçları bir yana, Trablus ile olan bu çekişme Birleşik Devletler donanmasını sağlamlaştırmada en güçlü faktör olmuştu.

XXI.

CEZAYİR SAVAŞI

Nelson on dokuzuncu yüzyılın başlarında herkesin bildiği gibi Akdeniz'deydi ama Berberi Korsanlar'ın bastırılması onun aldığı talimatların bir parçası değildi. Gerçekten iki kez konsolosların şikayetlerini sorgulamak için bir savaş gemisi göndermişse de ancak bu hareketler sonuçsuz kaldı. Ve sonra 1805'teki görkemli Yirmi Bir Ekim'de büyük amiral zaferin yüce saatinde düştü. Collingwood Dayı'nın aşçısına verdiği sivil bir ajan ve saat hediyesi göndermekten başka Cezayir sorunuyla başa çıkmak için hiç bir girişimde bulunmadı. İngiliz zaferleri korsanların aklını etkilemişe benzemekteydi. Ama biraz. 1812'de Bay A'Court'un (Lord Heytesbury) korsanlar ile müttefiklerimiz Portekizliler arasında, Portekiz'in tacize karşı dokunulmazlık elde etmesi için yıllık 24.000 dolar haraç ve toplam bir milyon doların üzerinde ödeme yaparak hemşehrilerinin serbest bırakılmasını sağlayan şartları müzakere etmeye aracılık ettiğini görüyoruz.

Korsanların iddialarına karşı ilk kez ruhlu bir direniş örneği göstermiş olmanın onuru Amerika Birleşik Devletleri'ne aittir. Devletler, Büyük Britanya ile savaş halinde oldukları sürece Akdeniz'deki ticaretlerini koruyamadılar ve hakim geleneğe uymaya ve bir milyon İspanyol dolarının üzerinde para karşılığı bir rüşvet ve donanma depolarına doğru akan büyük bir yıllık haraç temelinde soyguncularla barış yapmaya zorlandılar. Ancak 1815'te Ghent Antlaşması onları rahat bırakır bırakmaz yaklaşmakta olan müzakerelerde Amerikan konsolosluğunda Bay William Shaler'ı, Kaptan Bainbridge ve Stephen Decatur'u gözlemci olarak taşıyan bir filoyu Cezayir'e gönderdiler. Sonuç, yalnızca iki gün sonra, 30 Haziran 1815'te tüm para ödemelerinin kaldırıldığı, tüm ele geçirilen tutsakların ve el konulan mülklerin geri verildiği ve Amerika Birleşik Devletleri'nin en çok kayırlan ulus zeminine yerleştirildiği bir antlaşmanın imzalanmasıydı. Amerikalıların argümanları İngilizlerin sözlü saldırılarından daha anlamlı görünüyordu.

Bu beklenmedik başarıdan utanan İngiliz Hükümeti sonunda Lord Exmouth'u (eskiden Sir Edward Pellew) bazı küçük Akdeniz Güçleri ve İyonya Adaları'nın İngiliz sömürgeleri olabilmesi için uygun şartlar elde etmesi amacıyla İngiltere ile aynı temele oturtması için gönderdi. Yine de aşırı önlemler almaya veya mevcut iddiaların koşulsuz teslimiyetini talep etmeye yetkili olmadığı açıktı. Napoli için hâlâ haraç ve hediyeler vermeyi içeren şartları düzenledi. Sardunya için bir miktar aşağı kaçtı. İyonyalılar İngilizler tarafından kabul edildi. Sonrasında Lord Exmouth Tunus ve Trablus'a gitti ve her iki Bey'den de Hristiyan köleliğinin tamamen kaldırılması sözünü aldı.

Tunus'taki işlemleri büyük bir kararlılıkla onaylandı ve orantılı bir başarı ile ödüllendirildi. 12 Nisan 1816'da Tunuslu bir korsanın Sardunya adalarından birini harap ederek Avrupa'nın öfkesini uyandırmasından kısa bir süre sonra Tunus'a döndü. Lord Exmouth Hristiyan köleliğinin tamamen kaldırılmasından daha azını talep etmedi. "Tam o sırada Galler Prensesi Caroline şehir sarayında Mahmud Bey'in muhteşem misafirperverliğini yaşıyordu. Her iki taraf da boyun eğmeye meyilli görünmüyordu ve meseleler çok tehdit edici bir hal almıştı. Kraliyet konuğunun arabuluculuğu boşuna istendi. Lord Exmouth boyun eğmez bir tavırdıydı. Prenses bavullarının büyük bir kısmını Goletta'ya gönderdi, İngiliz tüccarlar filoya

ait gemilere binmek için acele ettiler ve savaş adamları harekete geçmeye hazırlandı. Bey ise mevcut tüm takviyeleri toplamak için elinden geleni yaptı. Tunus'taki heyecan çok büyüktü ve barışçıl bir çözüm neredeyse imkansız olarak görülüyordu. Ayın 16'sında Lord Exmouth, Bay Başkonsolos Ogländer ve ekibiyle birlikte Bardo Sarayı'na gitti. İngiliz Temsilciliği'nin bayrağı gönderden başarısızlık durumunda silahlara başvurmaya yönelik bir kararı belirtmek için daha önceden indirilmişti ve Galler Prensesi'nin her saat başı rehine olarak tutuklanması haberi bekleniyordu. Onun kaygılarını dindirmek için Bey'in tarihteki öncülleri tam olarak hesaba katılmamıştı ama Mahmûd ne olursa olsun müslümanlığın misafirperverlik yasalarını çiğnemeyi asla düşünmeyeceğine dair onu temin etmesi için memurlarından birini gönderdi. Haberci hala yanındayken Lord Exmouth odaya girdi ve görevinin tatmin edici bir şekilde sona erdiğini duyurdu. Ertesi sabah Bey Naiplik adına kendi topraklarındaki Hristiyan köleliğini ortadan kaldıran bir antlaşma imzaladı. Bey'i Lord Exmouth'un uyguladığı baskıya boyun eğmeye sevk eden sebepler arasında padişahın imparatorluk fermanını ve tören kaftanını taşıyan elçisinin Siraküza'da tutuklanması da vardı. Napoli Hükümeti İngiliz misyonunun başarılı sonucunun haberi gelene kadar onun ayrılmasına izin vermedi ve Mahmud hükümdarının resmi olarak tanınmasından vazgeçmenin imkansız olduğunu hissetti.”[90]

IV.George'un karısı, Bey'in arabasında altmış Memlûk süvarisinin korumasında, Kartaca yıkıntıları ve portakal bahçeleri arasındaki keyifli bir ziyafet ve piknik eğlencesinin yarıda kesilmesine çok sinirlenmişti. Tunuslular elbette Bey'in teslim olmasına kızdılar ve antlaşma nedeniyle korsanlık kesinlikle hemen sona ermedi. Hollanda gerçekten de 1819'da şantajı reddetti ancak İsveç 1827'de yüz yirmi beş top karşılığında bir tür haraç ödemişti.

Tunus ve Trablus'ta -en beklenmedik bir zafer- puanını kazanmış olan Lord Exmouth Cezayir'e geri döndü ve orada aynı tavizleri müzakere etmeye çalıştı ve bunun için soğukkanlılıkla topçu bataryalarının kısa menzilindeki yerini aldı. Teklifleri öfkeyle reddedildi ve kişisel olarak hakarete uğradı. İki subayı kalabalık tarafından atlarından sürüklendi ve elleri arkadan bağlı olarak sokaklarda yürütüldüler, konsolos Bay McDonell gözetim altına alındı ve karısı ve ailesinin diğer hanımları yaşadıkları kır evinden aşağılık bir şekilde şehre sürüldü.[91] Lord Exmouth'un böyle bir acil durum karşısında ne yapacağına dair herhangi bir talimatı yoktu. Önerisini görüşmek üzere Cezayir'den Londra ve İstanbul'a elçiler gönderilmesini ayarladı ve sonra pişmanlıkla İngiltere'ye yelken açtı. Dayı'nın emriyle Bona ve Oran'da İngiliz koruması altında yaşayan İtalyanların uğradığı büyük katliamlarına dair haberler geldiğinde daha yeni dönmüştü. Bu aslında İngiliz amiral Cezayir'deyken verilmiş bir emirdi. Lord Exmouth'a derhal işini bitirmesi talimatı verildi. Aynı yılın 25 Temmuz'unda, amiral gemisi olan Kraliçe Charlotte Portsmouth Limanı'ndan aralarında üçü yetmiş dört geri kalanı on ila yüz dört toplu on sekiz savaş gemisinden oluşan bir savaş filosuna liderlik etti. Cebelitarık'ta Hollandalı amiral Baron Van Capellan altı gemiyle taarruza katılmasına izin verilmesi için yalvardı ve zamanı geldiğinde gemileriyle takdire şayan bir şekilde savaştı. 27 Ağustos'ta Cezayir yollarına vardılar. *Prometheus*, konsolos McDonell ve ailesini götürmek için önceden gönderilmişti. Kaptan Dashwood, Bay ve Bayan McDonell'i gemiye getirmeyi başardı ama ikinci tekne daha az şanslıydı. Konsolosun bebeği onu susturduğuna inanan gemi cerrahı tarafından sepet içinde nöbetçinin yanında taşınırken

ağlama fırsatını yakaladı. Tüm grup önce Dayı tarafından tutuldu. Ardından teknenin mürettebatı dışında hepsini serbest bıraktı ve “insanlığının tek bir örneği” olarak bebeği de gemiye gönderdi. Başkonsolos'un kendisi tutsak olarak kaldı.

Ateşkes bayrağına yanıt verilmeyen Lord Exmouth saldırıya göğüs gerdi ve Kraliçe Charlotte yaklaşık elli metre uzaktaki mendirek girişine demir atarak kıyıdaki bir direğe hızlıca bağlandı. Mendirekten yapılan atışa amiral gemisinden anında cevap geldi. Artık savaş başlamıştı. "Sonra bir yangın başladı" diye yazdı amiral, "üç çeyrek kaladan dokuza kadar, hiç görülmediğine inandığım kadar canlı ve iyi desteklenmiş, aralıksız ve gece on bir buçuğa kadar tamamen durmayan bir yangın çıktı. Hemen peşimden gelen gemiler takdire şayan ve soğukkanlılıkla, en iyimser umudumun bile ötesinde bir hassasiyetle yerlerini alıyorlardı. İngiliz bayrağı hiç bir zaman bundan daha gayretli ve onurlu bir destek görmedi.”

"Mücadele Hristiyanlığın asil davasında yer alan bir avuç Britanyalı ile Despot'larının emirlerine uymak için şehirlerinin çevresinde toplanmış ve tahkimatları içine duran bir fanatik güruhu arasında epeyce sorunluymuştu. Tanrı'nın ve insanlığın davası sonunda galip geldi ve donanmadaki her bir varlık görevine o denli adanmıştı ki İngiliz kadınları bile kocalarıyla aynı silahlara hizmet ediyor ve saatlerce süren mücadele sırasında asla tehlikeden çekinmeksizin etraflarında yer alıyordu.”

Bazı savaş gemileri özellikle de *Impregnable* ve Tuğamiral Milne çetin bir şekilde kuşatılmıştı, “ancak gece saat on sularında tüm ana bataryalar susmuştu ve harap durumdaydı ve dıştaki bir fırkateyn hariç (onu da İngiliz gemileri bordalamıştı) limandaki tüm gemiler, tüm cephaneliği ve depoları saran ve savaş gemilerini hızla kaplayan korkunç bir ihtişamla ve hiç bir kalemin tarif edemeyeceği bir görüntü sergileyen alevlerin içindeydi” [92] Saat birde denizdeki her şey yanıyor gibiydi, alevlerle sarılmış iki gemi limandan dışarı çıktı. Şiddetli gök gürültüsü, şimşek ve yağmur sahnenin korkunç etkisini arttırmaktaydı.

Bay Shaler ertesi sabah, “birleşik filolar körfezde demirli, görünüşe göre çok az hasarlı durumda. Buna karşın kasabanın her tarafı ağır hasar almış gibi görünüyor. Deniz bataryaları harap durumda ve herhangi bir çaba harcamadan ele geçirilebilirler. Lord Exmouth, Cezayir'in kaderini elinde tutuyor.” dedi.

Bununla birlikte tahkimatların son kalıntılarını da yıkmak yerine gelecekteki iyi davranışlar için taahhütlerde bulunmak amacıyla amiral, gelecekte savaş esirlerinin köleleştirilmemesi ve takas edilmesini gerektiren bir anlaşma imzalattı ve Cezayir'deki 1,642 (çoğunluk İtalyandı, bunların yalnızca 18'i İngiliz'di) kölenin tamamı bir kerede serbest bırakıldı ve Dayı o yıl İtalyan Devletleri'nden zorla aldığı yaklaşık dört yüz dolar tutarındaki parayı iade etmek zorunda bırakıldı. Sonunda kuşatma sırasında azılı katiller arasında yarı çıplak hücreye kapatılan, şiddetli yağmura maruz halde zincirlere vurulup duvara bağlı tutulan ve her an için sonunu bekleyen talihsiz McDonnell'den kamuoyu önünde özür dilenmesi sağlandı. Görevine şimdi tekrar iade edilmişti ve amiral tarafından alenen teşekkür edildi.

Gerçekten de sonunda, Cezayir'in küstah soyguncularına bir miktar sıhhatli disiplin tatbik etmiş olmak tatmin ediciydi ama bu, bu dersin finali olsaydı iyi olurdu. Filoları kesinlikle imha edilmişti ve Cezayirliilerin ellerinde sadece iki gemi kalmıştı. Tahkimatları ciddi şekilde

hasar görmüşse de bunlar kısa sürede onarıldı. Bataryaların döndürülebileceğini ve susturulabileceğini göstermek hiç şüphesiz küçük bir avantaj değildi ama asla başka bir silah monte etmemelerine özen gösterilmiş olursa daha iyi olurdu. Zaferin ahlaki etkisi bile kısa ömürlü görünüyordu. Çünkü 1819'da Aix-la-Chapelle Kongresi'nde (1818) alınan bazı kararların ardından Fransız ve İngiliz amiraller yeni Dayı'ya "aynı nota'yı" verdiğiğinde, bu hükümdar siperler atarak cevap vermeyi tercih etti.

Nitekim Cezayir Savaşı'ndan sonra da eskisi gibi aynı küstahlık ve şiddet devam etti. Özgür Avrupalı kızlar Dayı tarafından kaçırıldı, İngiliz konsoloslğuna zorla girildi ve kadınların odaları bile arandı. Bay McDonell hâlâ kurbandı ve 1824'te Sir Harry Neale'in diplomasisi ve biraz gösterişli bir şekilde işten çıkarılması dahi en az etkiyi bile yaratmayı başaramadı. Bay McDonell'in geri çağırılması gerekiyordu ve Dayı her zamanki gibi kendi bildiği yolda gitmekteydi. Düpedüz fetihten başka hiçbir şey bu vebayı durduramazdı ve bu son önlem İngilizlerden başka bir ulus için adeta ayrılmıştı.

DİPNOT:

[90] BROADLEY, 85-6.

[91] PLAYFAIR, 256.

[92] Lord Exmouth'un Gönderisi, 26 Ağustos 1816. Ayrıca bakınız, Amerikan Konsolosu Shaler'in Hükümetine Sunduğu Rapor, 13 Eylül, Playfair tarafından alıntılanmıştır, 269-72. Bombardıman, Bay Shaler'in evinin büyük bir bölümünü yok etti ve mermiler sürekli kulaklarında vızıldıyordu. Raporu grafik ayrıntılarla doludur ve talihsiz McDonell'in her zaman gerçek bir arkadaşıydı. Filonun 118 ton barut, 50.000 atış, 1.000'e yakın mermi vb. ateşlediği belirtiliyor. İngilizler 128 ölü ve 690 yaralı kaybetti. Amiral üç yerinden yaralandı, teleskopu elinde kırıldı ve ceketi şeritler halinde kesildi. Dayı da tehlike noktasında daha az ileri değildi.

XXII.

FRANSIZLAR AFRİKADA

1830-1881

İngiliz ve Amerikan filolarının başarıları, Avrupa Devletlerini korsanlara meydan okumaya teşvik ettiği kadar korsanlık sürecini durdurmada çok da etkili değildi. “Son Darbe” Fransa tarafından yönetildi - bunun karşısında, Cezayir Korsanları'nın doğal rakibi ve belki de saldırılarının baş hedefleri genelde kendileriydi.- Sürtüşme 1827 yılının Nisan ayında, Fransız konsolosu ile Cezayir Dayısı'nın arasında ortaya çıktı. İlkinin diplomatik dilin resmi nezaketini unuttuğu ve ikincisinin öfkesini kaybettiği ve suçluya yelpazesinin sapıyla vurduğu olayın sonucu bir Fransız filosu tarafından Cezayir'in iki yıl boyunca etkisiz bir şekilde ablukaya alınmasına yol açtı. Bu sırada Cezayirliiler Fransız mahkumlara barbarlık derecesine varan davranışlar sergileyerek işlerin daha da kötüye gitmesine sebep oldular. Sorunlar krize dönüşmüştü. Ağustos 1829'da Dayı bir Fransız elçisini görevden aldı ve ateşkes bayrağı altındaki gemisine ateş etti. Artık belirleyici bir ölçekte savaşın kaçınılmaz olduğu ortaya çıkmıştı.

Buna göre 26 Mayıs 1830'da büyük bir filo Toulon'dan yola çıktı. Amiral Duperré'nin komuta ettiği gemideki çıkarma kuvvetleri, süvari ve topçu birlikleri de dahil olmak üzere otuz yedi bin ayaklık bir sayıya denk geliyordu. Hava durumu nedeniyle geciken filo 13 Haziran'a kadar Cezayir'de görülmedi, Sidi Ferruj Körfezi'ne demirledi ve ertesi gün az bir direnişle karşılaşarak çıkarma yaptı ve siperler atmaya başlandı. Araplar ve Kabilelerden oluşan bir kuvvet ayın 19'unda ciddi bir şekilde mağlup edildi. Mevzilerini ve erzaklarını yitirdiler. Fransızlar yavaş yavaş şehre doğru ilerlemekteydi ve Cezayirliileri ilerledikçe geriye püskürttüler. Savunucular süreç boyunca sonuna kadar savaştı ancak güç dengesindeki oranlar çok büyüktü ve tek şaşılacak şey hem denizde hem de karada bu kadar baskın bir kuşatma kuvvetinin kendi muazzam üstünlüklerine karşı bu kadar dikkatli ve çekingen davranmış olmalarıdır. 4 Temmuz'da kentın asıl bombardımanı başladı. Cezayirliiler kaledeki barut deposunu havaya uçurduktan sonra Fort de l'Empereur alındı ve Dayı teslim olma şartlarının bildirilmesini istedi. Kendisi ve şehir sakinleri için can ve mal güvenliği Fransız komutanı tarafından vaat edildi ve bu durumda düşman ertesi gün (5 Temmuz) Cezayir'i işgal etti. Bir hafta sonra Dayı ailesi ve görevlileriyle birlikte bir Fransız firkateyninde Napoli'ye yelken açtı ve Cezayir böylelikle müslüman hükümdarlarının sonuncusunu görmüş oldu. [93]

Burada Cezayir'le ilgili olarak “Korsanların Hikayesi” uygun bir şekilde sona ermektedir. Ancak Fransız işgali sırasında meydana gelen olaylara yapılacak bir bakış daha önce kaydedilmiş olanları yararlı bir şekilde destekleyebilir. Fetih Fransız silahlarına sınırsız onur veren ılımlılık ve insanlık tarafından belirlenmişti. Benzer bir politikanın sonraki işlemlerini de ayırt etmesi iyi olurdu. Fransa'nın Büyük Britanya'ya verdiği güvencenin işgalin sadece geçici olduğu ama daha sonra kalıcı ilhak ilan edildiğinde ya da İngiltere'nin bu aldatmaya rıza göstermesi üzerine, Fransızların Cezayir'in doğusuna yada batısına doğru bir genişleme hareketına girişmemeleri üzerine konusu üzerinde durmaya gerek yok. Ve Tunus 'un son işgaliyle merakla tasvir edilen bir anlaşma üzerinde de... Ama Fransa'nın Kuzey Afrika'da büyümesi pişmanlık için bir konuysa, ülkenin iç kısımlarına sahip olmanın nasıl gerçekleştirildiği çok daha fazla üzüntü vericidir. Fransızların Cezayir şehrini ele geçirdikleri andan 1830'da iç aşiretleri boyunduruk altına alma işine başladıkları zamana, sonunda askeri yerine sivil yönetimi kurdukları güne kadar söylenecek çok fazla bir şey yoktur. 1870'deki Fransız-Alman savaşından alınan derslerden sonra Cezayir tarihi aptalca, acımasız bir kamp yönetiminin, kutsal inançların reddedilmesinin, her iki cinsiyetten ve her yaştan savunmasız yerlilerin insanlık dışı katliamlarla katledilmesinin, yargısız ve sebepsiz şiddetin uzun bir kayıttır. Birbiri ardına Fransız generaller isyancı Arapları ve kabilelileri boyunduruk altına almak, yalnızca bu insanlık dışı görev için kendi beceriksizliğini göstermek ve gerçekleştirmek zorunda olduğunu düşündüğü utanç verici bir iş karşısında şaşkın ve gaddar bir şekilde geri dönmek için gönderilmiştir. İlhak yıllarında Cezayir'in bu sefil fethinden daha aşağılayıcı bir kayıt yoktur. Bu durum fatihlerin “zenciler” dediği şeyi, önce insanları anlamaya çalışmadan yönetmeye çalışmanın eski öyküsüydü. Öfke, adalet, içgörü ve uzlaşma, kırk yılda yapılan hoşgörüsüzlük ve davul zulmünden dört yılda daha fazlasını yapacaktı.

Bugeaud, Pelissier, Canrobert, St. Arnaud, MacMahon ve daha pek çok tanınmış komutanın savaşta ilk moral bozucu derslerini aldığı sefil gerilla savaşında ilğimizi ve hayranlığımızı heyecanlandıran insanlar sadece Arap kabileleridir. Kaçınılmaz olana direnmede akılsız oldukları tartışılmazdır ama görkemli cesaret ve yiğit azim ile direndikleri kesindir. Tekrar ve tekrar Fransa'nın üstün güçlerini açık alanda mağlup ederek güçlü şehirleri düşmandan uzaklaştırdılar ve işgalcilerin kendilerinden başka kimseye minnet duymadıkları her şey için Cezayir'deki yabancı yetkisini sonsuza dek durdurmakla tehdit ettiler. Cezayir'in ilk askeri valisi General Clausel bilgili bir insandı. İnsanlar Fransa'nın egemenliğini bir derecede kabul etmiş olabilirdi. Ancak tedbirlerinin şiddeti ve “uzlaşma” kelimesini bilmemesi bu denli sert bir muhalefet yarattı ve karşılık olarak korkunç misillemeler doğurdu. İki partiyi birbirine karşı o kadar umutsuzca sürdüler ki uzun bir mücadeleden daha azı beklenmeyecekti.

Bu kibirli çatışmanın kahramanı, eski Arapların tüm erdemlerini kişiliğinde birleştiren, medeniyetin en iyi sonuçları ile karakterize eden bir adam olan Abd-el-Kadir'dir. Saygın bir aileden gelen, kendini eğitmiş ve dindar bir hacı olmasının yanı sıra güvenilir, cömert, misafirperverdi. Savaşta korkutucu ve doğuştan liderlik yeteneğine sahip bir adam olmasının yanı sıra vatansever coşkuyla ateşlenen görkemli bir süvari olarak tanınıyordu. “Abd-el-Kadir Arap isyancılarca kabul edilen şefleri oldu. Cezayir Dayılığı'nda baş gösteren tehlikeyi görünce canından endişelendiği için ilk gençliğinde Mısır'a kaçtı. Yirmi dört yaşında bir genç adam olarak ülkesine döndüğünde Cezayir'i Fransızların eline geçmiş bir halde buldu ve

insanların çaresizliğe sürüklenmiş olduğunu gördü. Eski şöhreti ve babasının adı ona karşı olan zorlu kabileleri bile kendisine doğru çeken adeta bir tılsımdı ve çok geçmeden o kadar büyük bir takipçiye sahip oldu ki Fransızlar, kendisini (1834) anavatanı olan ve daha önce aşiretlerin kabul oyu ile kral seçildiği “Maskara’nın Emir’i” olarak tanımayı kabullendiler. Burada yaklaşmakta olan mücadeleye hazırlandı. Fransızlar 1835'te kendisine saldırmak için bir bahane buldularsa da Maska Nehri’nde büyük bir bozguna uğradılar. Savaşın makus talihi ertesini yıl, Mayıs 1837'ye kadar, 'Abd-el-Kadir, Metija ovasında bir Fransız ordusunu muzaffer bir şekilde yenene dek yalpaladı. Fransızların gönderdiği 20,000 kişilik yeni kuvvetler de daha iyi bir başarı elde edemedi. Arapları ve Berberleri tuzağa düşürmek zordu ve stratejisiyle Wellington Dükü'nün hayranlığını uyandıran Abdülkadir bir süre için Fransa'nın tüm mareşallerini şaşırtmayı başardı. Bir kaç müstahkem mevki dışında bütün ülke şimdi onun egemenliği altındaydı ve Fransızlar sonunda ciddi bir tehlikeyle uğraşmak zorunda olduklarını anlamış oldular. Mareşal Bugeaud komutasında seksen bin adam gönderdiler ve bu subayın ülkeyi hareketli sütunlarla süpürme yönteminin başarısı kısa sürede görüldü. Kasaba kasaba kaybettiler, kabile kabile yenilginin ardından anlaşmaları kabullendiler. Abd-el-Kadir'in başkenti Takidemt bile tahrip edildi, Maskara bastırıldı (1841). Buna karşın yenilgiyi reddeden kahraman şef Fas'a çekildi. İki kez, 1843 ve 1844'te taze orduları kendi topraklarına götürdü. Biri Duc d'Aumale'ye diğeri Bugeaud'a yenildi. Pelissier 'in kazandığı tuhaf zafer bir mağarada beş yüz erkek, kadın ve çocuğun üzerinden tüten dumanlarla kaplıydı. Sonunda, daha sonraki çabaların umutsuzluğunu ve kavmine getirdiği sefaleti gören Abdülkadir teslim şartlarını kabul etti (1847) ve İskenderiye veya Napoli'ye sürgün gitmesine izin verilmesi şartıyla Duc d'Aumale'ye teslim oldu. Cezayir emsallerine uygun olarak, Kraliyet Dükü tarafından olmasa da sonradan teslim olma şartlarının reddedildiğini ve bu asil Arap'ın beş yıllığına bir Fransız hapisanesine gönderildiğini eklemeye gerek yok. Louis Napoleon sonunda onun Brusa'ya gitmesine izin verdi. Ancak 1860 katliamları öncesi değil, katliamlar sırasında Hristiyanları koruyarak eski düşmanlarına habercilik hizmeti vermesine olanak sağlanmadı. Ve sonunda 1883'te Şam'da öldü.

Abd-el-Kadir gitmiş olmasına rağmen Cezayir'e barış gelmedi. Kabileler sadece bir kez daha askeri yöneticilerinin acımasız şiddetini hissetmek istermişcesine tekrar tekrar isyan etti. Fransız sömürgeciler yeni göç alanını hemen benimmediler. En iyisi yararsız, pahalı ve zahmetli bir girişimden çekilmekmiş gibi görünüyordu. Ancak Louis Napoleon 1865'te Cezayir'i ziyaret ettiğinde kabilelere güvence vermek için bir miktar çalıştı. Onların bölgelerine rahatsız edilmeden sahip olmalarını garanti etti ve bu çabalar tahtından olana dek barışı sağladı. Ancak Fransa için zayıflık günü Cezayir için bir fırsattı ve bu kez başka bir ciddi isyan çıktı. Kabileler dağlarından indiler ama General Durieu'nun onları kontrol altında tutmak için yapacak pek çok imkanı vardı. Bu son girişimin ve Fransa'daki hükümet değişikliğinin sonucu askeri valiler yerine sivil valilerin atanmasıydı ve o zamandan beri Cezayir böyle kalması için en az elli bin kişilik bir ordu gerekmesine rağmen genel olarak sakin kaldı. En azından artık “Cezayir Korsanları” yoktu.

Geriye Tunus meselelerine değinmek kalıyor. 1830'da Fransızların Cezayir işgali için ortada bir provakasyondan bahsedebilsek bile böyle bir durum 1881'de Tunus'ta söz konusu değildi.[94] Bu, İtalya'nın rakip çabalarıyla teşvik edilen ve o zamanlar Lord Granville'in

rehberliği altındaki İngiliz Dışışleri Bakanlığı'nın çekingenliğiyle cesaretlendirilen saf bir saldırganlıktı. Geçerli bir gerekçeye dayanmayan bir dizi diplomatik şikayet Fransa'nın Naiplik'teki usta temsilcisi tarafından kuruldu. Théodore Roustan haklı olarak ifşa edildiğinden beri talihsiz Bey, Muhammed Es-Sadik'in kendi içlerinde mantıksız olan ve Osmanlı İmparatorluğu'nun bir vekili olarak yarı bağımsızlığını açıkça tehdit eden bu taleplere karşı direnişi, Rus işgalinin güçlükleri nedeniyle nüfuz ve kaynaklar açısından bunalıma giren Türkiye dışında hiç bir "Büyük Güçten" destek görmedi. Sonuç doğaldı. Etkili rakipler tarafından kontrol edilmeyen etkin bir güç çok daha zayıf bir güce karşı gizli saldırganlık politikasını dürüst olmayan yöntemlerle izledi. Ve nihayet Fransızlar Bey'in topraklarını işgal etmek için Cezayir'e komşu olan kabileler arasında bazı karışıklıkların varlığı gibi gülünç bahaneyi öne sürdü. Muhammed Es-Sadik boş yere M. Roustan'a kabileler arasında düzenin yeniden sağlandığını garanti etti. Bu arada boş yere tüm güçlere ve hepsinden önemlisi İngiltere'ye başvurdu. Lord Granville Fransız Hükümeti'nin "Cezayir ve Tunus arasındaki sınır bölgesinde başlamak üzere olan operasyonların sadece sınır aşiretlerinin Cezayir topraklarına sürekli girip çıkmalarına son vermek için olduğunu ve Bey'in bağımsızlığının ve topraklarının bütünlüğünün hiç bir şekilde tehdit altında olmadığını" garanti ettiğine inanıyordu. Yine de olaylar Cezayir'deki gibi sonuçlandı. Ancak Akdeniz'deki İngiliz etkisine -aslında Fransız etkisi dışında kalan herkese - daha da ciddi sonuçları oldu. "Perfide Albion"(Britanya) "Perfida Gallia"ya (Fransa) tamamen güveniyordu ve Fransız ordusu Kef ve Tabarka'yı aldığında (26 Nisan 1881) üç renkli bayrak Bizerta'nın üzerinde yüzerken, General Bréart her türlü küstah gaddarlıkla Kasr-es-Sa'id Antlaşması'nı Cumhuriyetin silahlarının namluları altındaki bahtsız Bey'e zorladığında (12 Mayıs) inancın bariz ihlalini protesto etmek için çok geçti. Zamanın İngiliz devlet adamlarının duygularının Haec olim meminisse juvabit (*belki gelecekte bunlara bile gülüyor olacağız*) sözleriyle ifade edildiğine inanmak zor.

Bey esir alınmıştı -o ve ölümünden sonra Sidi Ali Bey Fransız Himayesinin kuklaları olmaya devam ettiler- ama halka o kadar kolay boyun eğdirilemedi. Tunus'un güney eyaletlerinde açık bir isyan başladı ve bir süre için Fransız yetkililerin kontrol etmek için hiç bir çaba göstermediği umutsuz bir anarşi dönemi yaşandı. Sonunda kendileri ve amaçları için canlanıp harekete geçtiler. Sfax acımasızca bombalandı ve yağmalandı, evler içlerinde sakinleriyle birlikte havaya uçuruldu ve karşılıklı misillemelerin, katliamların ve infazların savaşın dehşetini artırdığı bir terör saltanatı açıldı. Müstahkem mevkilerin dışındaki tüm ülke kan dökme, soygun ve anarşi tiyatrosu haline geldi. Cezayir'in bir petto (minyatür) tarihiydi. O zamandan beri özellikle M. Roustan'ın geri çağırılmasından sonra işler yavaş yavaş düzeldi. Şüphesiz zamanla Tunus da Cezayir kadar boyun eğecek ve uysallaşacaktır. Bu arada Fransa toprağın kaynaklarını geliştirmekte ve var olan en iyi limanlarından birini açmaktadır. Yine de M. Henri de Rochefort yazdığı zaman belki de abartmamıştı. "Tunus seferini sıradan bir sahtekarlıkla karşılaştırdık. Yanılmışız. Tunus işi cinayetle ağırlaştırılmış bir soygundur. " "Cezayir işi" de benzer bir karaktere sahipti. Qui start bien finit bien, (iyi başlayan iyi biter) Amiral Jurien de la Gravière'in "Gallia Victrix" başlıklı bölümünde olduğunu varsayar. Fransa'nın Afrika'daki tarihi Akdeniz'in güney sınır bölgelerini, Berberi Korsanları'nın eski uğrak yerlerini uygarlığın sınırlarına getirmekle sona ererse bir gün mutsuz geçmişi gömmek

ve mezar taşına iyimserliği yazmak mümkün olabilir. Sloganı ise şöyle olacaktır “Finis coronat opus.” (Son, işi taçlandırır. -sonuç araçları meşru kılar anlamında kullanılıyor-)

DİPNOTLAR

[93] Sir R. Lambert *Playfair'in Scourge of Christendom* isimli çalışmasında yayınlanan İngiliz Başkonsolos R. W. St. John'un resimli dergisine bakınız, s. 310-322.

[94] Bu skandal davanın tam bir anlatımı için, Bay A.M Broadley'nin *Tunis, Past and Present.* ' adlı kitabına bakınız.

SON.

Berberi Korsanların Hikayesi

STANLEY LANE-POOLE

Akdeniz havzası dünya tarihinin yazılmasında bir merkez oldu. Medeniyeti başlatan kıvılcım Akdeniz'i çevreleyen uluslarca ateşlendi. Filozoflar ve bilim adamları mürekkeple; askerler, savaşçılar ve korsanlar ise kanla bu tarihin yazımına etki ettiler. En sonuncusu üzerinde çok az duruldu ama belki de en önemli faktörlerden biriydi.

Yazarımız, Poole, Akdeniz Tarihi'ne nispeten uzakta kalan ve olaylara sonradan dahil olan bir milletin ferdi olarak eleştirisel ve olabildiğince tarafsız bir gözle bu kitabı yazmış. Yüzlerce yıl Kuzey Afrika sahillerini yuva yapmış Türk ve müslüman korsanların yaşantılarını, yaptıklarını akıcı bir şekilde günümüze aktarmış.

Bugün bile konuya ilişkin araştırmaların en önemli kaynaklarından birisi olan bu eseri elimizden geldiğince dilimize kazandırmaya çalıştık. Umarız ki araştırmacıların ve meraklıların beklentilerini tatmin edebilmişizdir.

Çeviren:
M. Bora Arasan